KARL GJELLERUP

Pelerinul KAMANITA

KARL GJELLERUP

PELERINUL KAMANITA

Roman din lumea indică

CASA DE EDITURĂ ŞI PRESĂ "VIAŢA ROMÂNEASCĂ"
Bucureşti, 1991

PELERINUL KAMANITA

CAP. I

SUBLIMUL SALUTĂ ORAŞUL CELOR CINCI COLINE

Odinioară, Buddha [1], colindînd ţara Magadha din loc în loc, ajunse la Rajagaha. Era pe la asfinţitul soarelui, cînd sublimul se apropie de oraşul celor cinci coline. Asemenea strălucirii unei mîini binecuvîntătoare a zeilor, razele blînde ale soarelui se aşterneau peste şesul întins, acoperit cu holde verzi de orez şi de livezi. Ici colo norişori mici, ca o pulbere de aur curat, se tîrau pe pămînt, arătînd că oamenii şi boii se întorceau de la munca cîmpului, iar umbrele lungi ale pîlcurilor de copaci erau înconjurate ca de o aură de culoarea curcubeului. Din cununa de grădini în floare, răsăreau strălucitoare crestele porţilor, terase, turle şi turnuri ale capitalei, iar lanţul de coline stîncoase se întindea într-o armonie de culori fără seamăn, de parcă erau făcute din topaze, ametiste şi opale.

Mişcat de această privelişte, sublimul se opri pe loc. Cu bucurie saluta el acele forme cunoscute, ce cuprindeau pentru el atîtea amintiri: Cornul cenuşiu, Culmea lată, Stînca Profetului, Piscul Uliului, « al cărui vîrf frumos întrece, ca un acoperiş, pe celelalte »; — însă mai înaintea tuturor Vibhara, muntele izvoarelor fierbinţi, care, cu peştera arborelui satapani, dăduse pribeagului cea dintîi patrie — cel dintîi popas pe drumul cel din urmă de la Sansara la Nirvana.

Căci atunci pe cînd el, « în frageda floare a vieţii, cu părul strălucitor şi negru, în farmecul tinereţii fericite, în prima vîrstă a bărbăţiei, în ciuda dorinţei părinţilor săi, care plîngeau şi se jeluiau » — a părăsit princiara casă părintească în ţara de miazănoapte a sakylor îndreptîndu-şi paşii spre valea Gangelui, aici şi-a hărăzit cel dintîi popas mai lung, mergînd în fiecare dimineaţă la Rajagaha, spre a fi miluit cu de-ale mîncării. Tot în scorbura asta îl cercetase regele din Magada, Bimbisara, şi-l rugase în fel şi chip să se reîntoarcă la casa părinţilor şi la viaţa lumească, pînă ce domnitorul, convertit de vorbele tînărului ascet, a căpătat încrederea, care mai tîrziu a făcut din el un adept al lui Buddha.

De atunci trecuse multă vreme — o jumătate de veac, — care schimbase nu numai cursul vieţii sale, ci şi cursul lumii. Ce deosebire între atunci, cînd zăbovea acolo sus în peştera arborelui satapani, şi acum. Atunci era numai un Cercetător, un Căutător al mîntuirii: îl aşteptau încă grozave lupte sufleteşti, frămîntări de ani de zile, tot aşa de îngrozitoare, pe cît de sterpe, la zugrăvirea cărora i se zbîrlea părul pe cap chiar celui mai inimos dintre ascultătorii săi;

---

[1] Întemeietorul religiei budiste, potrivit tradiţiei credinţei indiene,

pînă ce, în sfîrşit, după o biruinţă deplină a acestei asceze dureroase, el ajunse la iluminare prin cufundarea ferventă în sine însuşi, şi, spre mîntuirea făpturilor, ieşi din luptă ca un Buddha desăvîrşit, mai presus de orice. Pe atunci viaţa lui se asemăna cu o înainte de amiazi nestatornică în anotimpul ploios, cînd strălucirea orbitoare a soarelui se schimbă cu umbrele dese, pe cînd Monsunul îngrămădeşte tot mai sus norii unul peste altul, iar furtuna muge tot mai apropiat. Acum însă era pătruns de aceeaşi pace senină de seară, care odihnea peste acest peisaj, şi care părea că se adînceşte şi se iluminează tot mai mult, pe măsură ce globul soarelui se apropia de zare.

Şi soarele vieţii sale se apleca spre apus. Lucrarea sa era împlinită. Împărăţia adevărului era trainic întemeiată; învăţătura care avea să mîntuiască omenirea fusese vestită; numeroşi monahi deprinşi cu ştiinţa şi cu umbletul şi monahe şi discipoli mireni, bărbaţi şi femei, erau în stare să ocrotească această împărăţie, să păstreze vie învăţătura şi s-o răspîndească mai departe. După chibzuinţa din ziua aceasta, pe care o petrecuse colindînd în singurătate, se şi încuibase în inima lui încredinţarea: în curînd va veni şi pentru mine vremea să părăsesc această lume, din care m-am mîntuit pe mine şi pe toţi cei care cred în mine, ca apoi să mă duc în linişte în Nirvana.

Şi cu o plăcere plină de duioşie, aruncîndu-şi privirea peste ţinut, Sublimul îşi zise:

« Prea plăcut este Rajagaha, oraşul celor cinci coline, răpitoare sînt împrejurimile sale. Rodnice sînt holdele, înveselitoare sînt luncile cu pomi umbroşi şi iazuri strălucitoare, prea frumoase plaiurile stîncoase acoperite cu stufişuri.

Pentru cea din urmă oară văd acum din locul acesta prea frumos acest ţinut plăcut. O singură dată numai de voi păşi mai departe şi voi trece de creasta aceea, voi mai zări de acolo de sus valea plăcută Rajagaha şi apoi nu voi mai vedea-o niciodată.»

În oraş se mai înălţau doar două clădiri daurite în lumina soarelui: turnul cel mai înalt al palatului regal, de unde îl zărise întîi Bimbisara, pe cînd el, un ascet tînăr şi necunoscut, îşi vedea de drumul său şi prin ţinuta sa măreaţă atrăsese asupra sa privirea regelui din Magada; — şi chioşcul cupolei templului Indra, în care, pe vremea aceea, mai înainte ca vorba să fi eliberat pe oameni de superstiţia sîngeroasă, mii şi mii de animale nevinovate erau jertfite pe fiecare an în cinstea zeului. Zimţii turnurilor se cufundau stinşi în marea crescîndă de umbre şi doar căpiţa aceea de umbrele de soare[1] aurite şi întinse una peste alta, care încununau turla templului, mai strălucea, oarecum plutind liber în văzduh, ca o emblemă a oraşului regelui[2]; — din ce în ce mai roşu el scînteia şi licărea pe fondul albastru închis al vîrfurilor de arbori înalţi.

Şi aci zări Sublimul ţinta încă destul de îndepărtată a călătoriei sale. Căci vîrfurile de arbori erau acelea ale dumbrăvii Mango, dincolo de oraş, ea îi fusese dăruită de către discipolul său Jivaka, medicul regelui, acolo o mînăstire frumoasă oferea monahilor un adăpost sănătos şi plin de tihnă.

La această proprietate a ordinului, Sublimul îi trimisese înainte pe monahii ce-l însoţeau — în număr de două sute — avînd călăuză pe vărul şi tovară-

---

[1] Umbrela aurită este emblema demnităţii regeşti.

[2] Rajagaha (sanscrit, Rajagriha) = oraş al regelui, astăzi Rajgir, zece mile la sud-est de Patna.

şul său credincios Ananda, fiindcă îl îmbia dorinţa de a gusta bucuria unei zile de umblet singuratic. Şi fusese înştiinţat că pe la asfinţit o să sosească în dumbrava Mango, dinspre apus, un alai de monahi tineri, călăuziţi de înţeleptul Sariputta, marele discipol. În spiritul său viu, aplecat spre intuiţie, se oglindea de pe acum priveliştea cînd monahii sosiţi se vor saluta cu cei de faţă, cum aceştia le vor lua mantalele şi talerele de pomeni şi cum se va ridica cu prilejul acesta zvon mare, de gospodăreală şi de vorbe, ca nişte pescari cînd se iau la păruială pentru pradă. Şi pe el, care iubea meditaţia liniştită şi nu putea suferi zgomotul, ca leul ce cutreieră singuratic, pe el îl făcea de două ori să sufere gîndul de a pica într-o asemenea învălmăşeală, tocmai acum după liniştea dulce a peregrinării singuratice şi după vraja plină de pace a acestui peisaj de seară.

Şi astfel se hotărî, tot mergînd înainte, să nu se ducă prin mijlocul oraşului la dumbrava Mango, ci să poposească noaptea în cea dintîi casă din marginea oraşului, unde ar putea găsi un adăpost.

În timpul acesta, flăcările aurite de pe cerul de la apus se schimbaseră în tonuri portocalii aprinse şi acestea iarăşi se topiseră într-o dogoare de foc stacojie. De jur-împrejur holdele erau înecate într-o lumină verde, ca şi cum pămîntul ar fi fost un smarald ce strălucea dinăuntru.

Totodată, aburi sinilii, ca arătări de vis, înpînzeau de pe acum zarea, în vreme de efluvii aproape suprasensibile de purpură – nu puteai deosebi de sînt lumini ori umbre—se prelingeau oarecum de peste tot, înălţîndu-se şi curgînd în valuri, umpleau văzduhul întreg, volatilizînd lucrurile tari şi îngroşînd golurile, împingînd departe lucrurile apropiate şi atrăgînd aproape pe cele depărtate, însă, mai presus de orice, punînd toate într-o clătinare şi într-un tremurat licăritor . . .

Speriat de paşii drumeţului singuratic, un liliac îşi desfăcu aripile sale de piele de pe ramura negrului arbore sala şi se strecură privind prin umbrele amurgului, ca să facă o vizită livezilor de pomi de pe la marginea oraşului, cu înfăţişare de sat.

Şi astfel, cînd Sublimul ajunse la această margine a oraşului Rajagaha, se făcuse seară.

CAP. II

ÎNTÎLNIREA

Sublimul se gîndea să bată la poarta celei dintîi case, al cărei perete albăstrui făcea o pată de lumină printre pomii grădinii. Cum însă voia să se apropie de poartă, băgă de seamă un laţ, care era atîrnat de o cracă. Şi Sublimul păşi înainte, dispreţuind casa păsărarului.

La marginea localităţii, casele erau rare, şi nu de mult izbucnise acolo un foc, şi astfel trecu o bucată de vreme pînă ce el ajunse din nou la o locuinţă omenească. Era curtea unui brahman cu stare. Sublimul trecuse pragul porţii cînd auzi cum se cicăcleau înăuntru cele două femei ale brahmanului, cum se

certau în gura mare şi se împroşcau cu ocări grosolane. Şi Sublimul se întoarse, ieşi iarăşi pe poartă şi porni înainte.

Grădina de petrecere a acelui brahman cu stare se întindea departe, de-a lungul drumului. Sublimul începu să se simtă ostenit şi piciorul său drept, rănit de o piatră ascuţită, îl durea în mers. Astfel ajunse, în sfîrşit, la cea mai apropiată locuinţă, care se vedea chiar de departe; căci fîşii de lumină vie ţîşneau de-a-curmezişul drumului prin zăbrelele obloanelor de la ferestre şi prin uşa deschisă.

Dar chiar de-ar fi venit un orb şi tot ar fi băgat de seamă casa, căci rîsete provocatoare, ciocnit de pahare, tropăit de picioare în dans şi melodia senină, voioasă a vinei cu şapte coarde răsunau în văzduh; rezemată de stîlpii uşii şedea însă o fată frumoasă în bogat veşmînt de mătase şi încununată cu ghirlande de iasomie. Rîzînd şi arătîndu-şi dinţii roşii de mestecatul betelului, poftea pe drumeţ: « Poftim înăuntru, străine! Aici locuieşte bucuria ».

Şi Sublimul trecu înainte, aducîndu-şi aminte de vorba sa: « Ca plînset se socoteşte cîntecul în cinul sfinţilor; ca nebunie se socoteşte dansul în cinul sfinţilor; copilăresc lucru se socoteşte, în cinul sfinţilor, arătatul dinţilor la timp nepotrivit, rîsul; vouă celor inspiraţi de adevăr să vă fie de-ajuns zîmbetul privirii surîzătoare. »

Casa vecină nu era prea departe, însă larma nuntaşilor şi a lăutarilor cu vina pătrundea pînă aci, şi astfel Buddha merse mai înainte pînă la casa cea mai apropiată. Lîngă ea însă două calfe de măcelar se îndeletniceau cu zel, la licărirea din urmă a luminii zilei, să ciopîrţească cu cuţitele lor ascuţite o vacă tăiată de curînd.

Şi Sublimul lăsă în urmă casa măcelarului. Dinaintea casei următoare se aflau străchini multe şi oale din humă proaspătă, rodul unei zile de muncă cinstită; sub un tamarind se afla roata olarului şi olarul tocmai scotea o strachină din ea şi o punea lîngă celelalte.

Sublimul înaintă spre olar, îi dădu bună ziua cuviincios şi zise:

— Dacă nu-ţi vine greu, urmaş al lui Bagas, rămîn peste noapte în tindă aci.

— Nu-mi vine greu, bătrîne. Adineaori mai sosi un pelerin, ostenit de umblet lung. Şi el a tras tot la mine. Dacă încuviinţează şi el, poţi să rămîi, bătrîne, după voie.

Şi Sublimul gîndi: « Singurătatea este, negreşit, tovarăşul cel mai bun. Însă acest pelerin drag a sosit aici tîrziu, ca şi mine, ostenit de umblet lung. Şi el a mers alături de casele meseriilor necurate, sîngeroase, a trecut pe lîngă casa sfezii şi a certurilor urîte, şi pe lîngă casa zgomotului şi a bucuriilor nevrednice, ca să intre numai aci, la olar. Cu un asemenea om se poate petrece noaptea împreună.

Astfel, Sublimul intră în tindă; aici privirea lui dădu peste un tînăr cu trăsături nobile; el şedea într-un colţ, pe o rogojină de paie.

— Dacă nu-ţi vine greu, pelerinule, îi zise Sublimul, rămîn peste noapte aici, în tindă.

— Încăpătoare, frate, este tinda olarului; rămînă cuviosul după voie.

Atunci Sublimul întinse de-a lungul unui perete rogojina de paie şi se aşeză jos, cu picioarele în cruce, cu corpul drept, cufundat în gînduri sfinte. Şi Sublimul trecu întîiele ore ale nopţii şezînd.

Atunci Sublimul se gîndi în sine: « Acest fiu nobil va fi avînd un cuget voios? Ce ar fi, de l-aş întreba? »

Şi Sublimul se adresă astfel către tînărul pelerin:

—Din ce pricină ai pornit, o, pelerinule, în pribegie?

Tînărul pelerin răspunse:

— Au trecut din noaptea asta numai cîteva ore. Bine, dacă cuviosul voieşte să-mi dăruiască ascultarea sa, voi povesti din ce pricină am pornit în pribegie.

Sublimul dădu să înţeleagă învoirea sa printr-un semn prietenos din cap, şi tînărul pelerin începu să povestească.

CAP. III

SPRE ŢĂRMUL GANGELUI

Mă numesc Kamanita şi m-am născut în Ujjeni, oraş situat departe, spre miază-zi. Acolo am venit pe lume într-o familie înstărită, de negustori, deşi nu prea nobilă. Tatăl meu mi-a dat o creştere bună şi, cînd m-am înveşmîntat cu cordonul sacru, stăpîneam destul de bine cele mai multe talente ce se cer de la un tînăr de familie, aşa că se credea îndeobşte că trebuie să-mi fi făcut educaţia în Taccasila [1]. În luptă şi în scrimă cu spada, eram printre cei dintîi; aveam o voce frumoasă şi deprinsă la cîntat şi mă pricepeam să cînt cu artă din vina: puteam să declam pe dinafară toate poemele lui Bharata şi încă multe altele: eram iniţiat cît se poate de bine în misterele versificaţiei şi eram destoinic să scriu însumi versuri pline de sentiment şi bogate în idei. La desen şi pictură prea puţini mă întreceau, şi talentul meu de a bate cu flori era admirat peste tot. Mare era destoinicia mea în colorarea cristalelor şi cunoştinţele mele despre originea giuvaericalelor; papagalii şi corbii vorbitori dresaţi de mine vorbeau mai bine ca oricare alţii.

Tot astfel, ştiam în chip desăvîrşit jocul măsuţei cu cele şaizeci şi patru de cîmpuri, jocul băţului, jocul arcului şi jocul mingii în toate variantele sale, precum şi tot felul de enigme şi jocuri de flori.

Şi începuse, o, străinule, să umble o vorbă în Ujjeni în chip de proverb: « Plin de talente ca tînărul Kamanita ».

Cînd am împlinit douăzeci de ani, tatăl meu m-a chemat într-o zi şi mi-a vorbit aşa:

« Fiul meu, educaţia ta este acum terminată, şi este timpul să intri şi tu în lume ca să începi viaţa negustoriei; tocmai am găsit acum un prilej bun. Zilele astea regele nostru trimite o delegaţie la regele Udena în Kosambi, departe de aici, în nord. Am acolo un prieten de gazdă, pe Panada. El mi-a spus, de mult, că în Kosambi s-ar putea face afaceri bune cu mărfuri de-ale ţării noastre, mai cu seamă cu cristale de stînci şi praf de santal, ca şi cu împletiturile noastre artistice de paie şi cu articolele de ţesătorie. Însă m-am temut totdeauna de o asemenea călătorie de afaceri. din cauza riscurilor celor mari

[1] Cel mai vestit centru cultural-religios al Indiei antice (situat în Pengiab).

şi a multor primejdii ale drumului. Cine însă face călătoria aceasta, dusul şi întorsul în tovărăşia acestei delegaţii, pentru acela nu este nici o primejdie. Ei bine, fiul meu, să ne ducem la piaţă şi să privim cele douăsprezece care cu boi şi mărfurile pe care le-am hotărît pentru călătoria ta; în schimbul produselor noastre, vei aduce muselină din Benares şi orezul cel mai bun, şi cred că aceasta va fi un început glorios al carierei tale de negustor; de asemenea, vei avea prilej să cunoşti ţări străine cu altă climă şi obiceiuri şi să ai pe drum relaţii zilnice cu curteni, oameni de cea mai bună condiţie şi moravuri alese, ceea ce socotesc drept un cîştig preţios; căci negustorul-patron trebuie să fie un om de lume.»

Am mulţumit tatălui meu cu lacrimi de bucurie şi numai după cîteva zile mi-am luat rămas bun de la casa părintească.

Cum îmi mai bătea inima de aşteptare veselă, cînd în mijlocul acestui alai măreţ am ieşit pe poarta oraşului în fruntea carelor mele şi lumea întreagă sta deschisă înaintea mea. Fiecare zi a acestei călătorii era ca o sărbătoare şi, seara, cînd se aprindeau focurile taberei, ca să speriem tigrii şi panterele, şi cînd şedeam în cercul unor oameni mai în vîrstă şi distinşi, alături de sol, mi se părea că sînt în ţara basmelor.

Trecînd prin măreţul ţinut al codrilor Vedisa şi peste culmile dulci ale munţilor Vindya, ajunserăm în bărăganul nesfîrşit de la miază-noapte, unde mi se deschise o lume cu totul nouă; căci nu mi-aş fi închipuit vreodată ca pămîntul să fie atît de neted şi de mare. Şi cam la o lună de la plecarea noastră, am zărit, într-o seară splendidă, de pe o înălţime încununată cu palmieri, două panglici aurii ce se strecurau din cercul aburos al zării, străbăteau verdele nesfîrşit şi se apropiau treptat una de alta, pînă ce se reuneau într-o fîşie lată.

O mînă atinse umărul meu.

Era solul, care se apropiase de mine.

— Ce vezi acolo, Kamanita, este Iamuna cel sfînt şi Gangele preasfînt care îşi împreună valurile lor înaintea ochilor noştri.

Fără voie, am ridicat mîinile într-un gest de adorare.

— Faci bine că te închini astfel, urmă protectorul meu. Căci atunci cînd Gangele vine din lăcaşul zeilor în munţii înzăpeziţi de la miază-noapte şi îşi scoate apele oarecum din veşnicie, vine şi Iamuna din depărtatele vremi eroice, şi valurile ei au oglindit ruinele oraşului elefanţilor [1] şi au spălat cîmpia aceea, unde s-au luptat pentru domnie panduingii şi curuingii, unde Carna murmura în cortul său, unde Crişna însuşi mîna armăsarii — deşi nu este nevoie să-ţi amintesc aceste fapte, deoarece cunoşti bine vechile cîntece de vitejie.

Adesea am stat acolo sus, pe limba aceea ascuţită de pămînt şi am văzut cum undele albăstrii ale Iamunei curgeau la vale alături de cele gălbui ale Gangelui, fără a se amesteca cu ele, precum casta războinicilor stă alături neamestecată cu casta brahmanilor. Apoi, mi se părea că odată cu zvonul valurilor acestora albastre îmi vin în auz ecouri războinice, zăngănit de arme, chemări de trîmbiţe, nechezat de armăsari şi trompeta elefanţilor de luptă, şi inima îmi bătea mai tare, căci şi străbunii mei fuseseră acolo şi nisipul Curucşetrei sorbise sîngele lor de eroi.

---

[1] Hastinapura = oraşul elefanţilor.

Mă uitam cu admiraţie la bărbatul acesta din casta războinicilor, în a cărui familie trăiau asemenea amintiri.

El însă mă apucă de mînă.

— Vino, fătul meu, şi salută ţinta călătoriei tale dintîi.

Şi mă conduse numai cîţiva paşi în jurul unui crîng des, care acoperise pînă acum vederea spre răsărit.

Cînd aceasta se descoperi deodată, fără voie am scos un strigăt de admiraţie.

Acolo — la o cotitură a Gangelui lat — era un oraş mare: Kosambi.

Cu zidurile şi turnurile lui, cu marea de case aşezate panoramic, cu terasele, cu cheiurile și ghat-urile [1] sale, totul luminat de soare-apune, părea că este zidit cu totul şi cu totul din aur roşiatic — aşa precum a fost Benares mai înainte ca păcatele locuitorilor să-l fi prefăcut în piatră şi tencuială; — cupolele însă, cu adevărat de aur, străluceau ca tot atîţia sori. În sus, din curţile templelor, se înălţau coloane de fum întunecos, roșii-cenușii, de la crematorii, altele de culoare albăstruie deschisă, drepte în sus ca lumînarea şi, oarecum sprijinit de către ele, plutea peste toate, ca un baldachin, un văl ţesut ca din nuanţele cele mai gingaşe de sidef, în vreme ce dincolo de ele, toate culorile ce pot arde și lumina acolo, estompate pe cer, mîngîiau privirea cu armonia lor. Pe fluviul sfînt, care oglindea strălucirea aceasta, se legănau luntre nenumărate cu vintrele şi flamuri de toate culorile și, cu toată depărtarea, se vedea cum treptele ghat-urilor mişunau de lume, în vreme ce mulţi se bălăceau în undele sclipitoare. Un zvon vesel, ca zumzetul unui stup de albine, răzbătea din timp în timp pînă la noi.

Poţi să-ţi închipui, mi s-a părut că văd mai degrabă oraşul celor treizeci şi trei de zei, decît un oraş de oameni, precum şi valea Gangelui cu bogăţia sa îmbelşugată ni se părea nouă muntenilor ca adevăratul paradis. Şi pentru mine aici trebuia să se și arate raiul pe pămînt.

Chiar în aceeaşi noapte, am dormit sub acoperişul ospitalier al lui Panada, amicul de negoţ al tatălui meu. A doua zi de dimineaţă am pornit în grabă spre ghat-ul cel mai de aproape și am coborît, cu o simţire ce nu se poate zugrăvi, în undele sfinte, ca să mă curăţ nu numai de praful călătoriei, ci şi de păcate. Ele erau neînsemnate, prin starea de tinereţe a mea; însă am umplut o sticlă cu apă de Gange, să o duc tatălui meu. Ea, din nefericire, n-a ajuns niciodată în mîna lui, după cum vei afla.

Nobilul Panada, un bătrîn cu chipul foarte demn, m-a condus apoi la halele de afaceri, şi, prin sprijinul său prietenos, am reușit, în cursul zilelor următoare, să vînd cu folos mărfurile mele și să cumpăr o cantitate prea bogată de produse ale cîmpiei nordice, foarte căutate la noi.

Negustoria mea se sfîrșise cu noroc, mai înainte ca delegaţia să cugete a se pregăti de plecare, ceea ce nu-mi displăcea deloc; căci eram acum liber deplin să văd orașul și să mă bucur de plăcerile lui, ceea ce am și făcut, în tovărășia lui Somadata, fiul gazdei mele, în chipul cel mai larg.

---

[1] Terasă pompoasă cu trepte pentru băi, prevăzută din punct în punct cu ieşituri şi chioşcuri şi închisă obişnuit de un portal monumental.

CAP. IV

JUCĂTOAREA CU MINGEA

Într-o frumoasă după-amiază ne-am dus într-o grădină publică în fața orașului — o poziție minunată în apropierea imediată a țărmului înalt al Gangelui, cu pîlcuri de pomi umbroși, eleșteie mari de lotus, căsuțe de marmură cu tufișuri de iasomie, unde la ora aceasta totdeauna domnea o mișcare vie. Aici am pus servitorii să ne legene într-un leagăn de aur, în vreme ce noi sorbeam tonurile înviorătoare ale cochiliei bete de iubire și ciorovăiala dulce a papagalilor verzi. Atunci se ridică deodată un clinchet de catarămi. Prietenul meu sări deodată din leagăn și strigă:

« Privește colo! Iată cele mai frumoase fete din Kosambi, fecioare tot una și una, din casele cele mai bogate și distinse, ca să serbeze cu jocul de-a mingea pe zeița cu lăcașul în Vindja. Ai dreptate, prietene, căci la serbarea aceasta le vom putea vedea nesupărați! Vino, să nu pierdem acest prilej ».

Nu am așteptat, firește, să mă poftească a doua oară, și am urmat în graba cea mai mare pe prietenul meu.

Pe o scenă mare, împodobită cu pietre prețioase, fetele apărură îndată gata de joc. Dacă era un spectacol rar și plăcut ochilor chiar numai ceata aceasta de frumuseți în strălucirea lor de mătase licăritoare, în văluri parfumate de muselin, perle, pietre prețioase și catarămi de aur — ce să mai zici de jocul însuși, care dădea acestor făpturi mlădioase prilejurile cele mai variate, să desfășoare toată grația lor în figurile și mișcările cele mai fermecătoare? Și totuși, aceasta nu era decît oarecum un preludiu. Căci după ce aceste făpturi cu ochi de gazelă ne desfătaseră cîtăva vreme cu jocurile cele mai variate, se retraseră toate, și numai una rămase în mijlocul scenei împodobite cu pietre scumpe —și în mijlocul inimii mele.

Ah, prietene, ce să-ți spun! Să vorbesc de frumusețea ei, ar fi curată cutezanță! Căci ar trebui să fiu un poet ca însuși Bharata ca să pot zugrăvi doar schița nedesăvîrșită a ei înaintea fanteziei tale. Să fie de ajuns a-ți spune că această făptură lunară înflorea de tinerețe rumenă în toate mădularele ei fără pată, că îmi apărea ca zîna frumuseții și a norocului personificate și că toate fibrele corpului meu zbîrnîiau în delicii privind-o. Și atunci începu un dans în onoarea zînei, a cărei întrupare părea. Alene azvîrlea mingea pe dușumea, și cînd se ridica încet, în sus, ea îi dădea o puternică lovitură cu mîna făcută căuș, încovoind puțin degetul mare și cu celelalte degete subțiri întinse, apoi împingea în sus cu dosul mîinii mingea ce se ridica și o prindea din nou la coborîre în aer. Ea o azvîrlea încet, apoi mai repede, cînd iuțind-o, cînd potolind-o, o bătea pe rînd cu stînga și cu dreapta, o repezea în orice direcție a cerului și iarăși înapoi. Dacă — după cum citesc în privirea ta înțelegătoare — cunoști arta jocului cu mingea, nu mai am nevoie să-ți spun decît că n-ai văzut niciodată curnapada și chitamarga așa de perfect executate.

În urmă, însă, ea făcu ceva ce n-am mai văzut și nici n-am mai auzit vreodată. Anume: a luat două mingi de aur și, pe cînd picioarele ei se mișcau în dans în clinchetul giuvaierurilor gătelii, azvîrlea mingile acestea așa de repede, în linii ca fulgerele, că nu vedeai decît zăbrelele de aur ale unei colivii, înă-

untrul căreia o pasăre năzdrăvană ţopăia în cerc. Totodată privirile noastre se întîlniră într-o clipă; şi nici în ziua de astăzi nu pricep, o, străine, cum s-a întîmplat de n-am căzut mort în acel moment, ca să mă renasc într-un cer al plăcerilor.

Însă se poate că faptele mele, dintr-o viaţă de mai înainte, ale cărei roade trebuie să le gust în viaţa aceasta, să nu fi fost desăvîrşite; căci rămăşiţa aceasta a traiului meu de altădată m-a purtat într-adevăr prin mai multe primejdii de moarte pînă în ziua de astăzi şi va mai dăinui pe semne încă timp lung.

În clipa aceasta îi scăpă una din mingi, care pînă acum fuseseră aşa de ascultătoare, şi sări într-un salt puternic jos de pe scenă. Mulţi tineri se repeziră după ea; eu şi un tînăr bărbat bogat îmbrăcat o ajunserăm în acelaşi timp şi ne lovirăm unul de altul, fiindcă nici unul nu o cedă celuilalt. Graţie deprinderii mele cu chiţibuşurile luptei, reuşii să-i pun o piedică; însă el, ca să mă oprească, îmi apucă colanul de cristale, de care era atîrnat un amulet. Lanţul se rupse, el căzu jos şi eu pusei mîna pe minge. Sări furios în sus şi-mi azvîrli lănţişorul la picioare. Amuletul era un ochi de tigru, o piatră nu prea preţioasă, însă era un talisman neînvîns împotriva deochiului — şi acum cînd săgetătura ochiului său rău mă pătrunse, trebuia să nu-l am la mine! Dar ce-mi păsa de asta? Ţineam în mîini mingea, pe care adineaori o atinsese mîna ei ca floarea de lotus şi, ca foarte dibaci jucător cu mingea, reuşii a o arunca aşa de bine socotit, că mingea nimeri înaintea unuia din colţurile scenei, pentru ca apoi, întrucîtva domolită, să ajungă la îndemîna frumoasei jucătoare, care nu încetase nici un moment să păstreze în mişcare cealaltă minge, şi acum intra iarăşi în colivia sa de aur — în aplauzele entuziaste ale numeroşilor privitori.

Şi cu aceasta serbarea cu jocul mingii a Lakshmi-ei luă sfîrşit, fecioarele dispărură de pe scenă şi noi luarăm drumul spre casă.

Pe drum, amicul meu îşi dădu cu părerea că ar fi bine să renunţ a obţine ceva de la curtea de acolo, căci tînărul căruia îi luasem mingea nu este altul decît fiul ministrului, care mi-ar fi jurat o ură neîmpăcată.

Ştirea aceasta m-a lăsat cu totul rece, cu cît mai drag mi-ar fi fost să aflu cine este zîna mea. Mă feream însă să întreb lucrul acesta, şi cînd Somadata încercă să mă tachineze cu frumoasa am făcut pe nepăsătorul, lăudînd în vorbe de cunoscător măiestria ei la joc, adăugînd totuşi că şi noi în oraşul nostru avem jucătoare cel puţin tot aşa de măiestre — pe cînd în inima mea ceream iertare neasemuitei pentru minciuna aceasta.

Nu mai este aproape nevoie să spun că noaptea aceea somnul nu s-a atins de ochii mei, pe care i-am închis doar ca să mă văd iarăşi împresurat de fermecătoarea apariţie. Ziua următoare am petrecut-o într-un colţ din grădina casei, departe de orice zgomot al zilei. Nisipul de jos, sub un pom de mango, îmi răcorea corpul chinuit de văpaia iubirii, cu vina cea cu şapte coarde ca singură tovarăşă; ei îi destăinuii dorul meu. De îndată însă ce arşiţa zilei se mai potoli şi fu cu putinţă să ies în oraş, l-am convins pe Somadata să ne ducem din nou la grădina de plăcere, cu toate că el ar fi preferat să asiste la o luptă de prepeliţe.

Însă în zadar am rătăcit în tot parcul — multe fete erau acolo, jucîndu-şi jocurile, ca şi cum ar fi vrut să mă atragă cu speranţe false dintr-un loc într-altul; însă aceea, unica, portretul Lakshmiei, nu era printre ele. M-am prefăcut că am o dorinţă neînvinsă de a mă bucura din nou de viaţa adevărată de pe ţărmul Gangelui. Am vizitat toate ghat-urile şi ne-am suit în cele din urmă într-o barcă, ca să ne amestecăm în flotila veselă, care se legăna în fie-

care seară pe valurile fluviului sfînt, pînă ce jocul culorilor și lustrul de aur se stinseră și luminile faclelor și lampioanelor dănțuiau și se învîrteau pe apă.

Atunci am fost nevoit să las speranța mea, pe cît de mută, pe atît de furtunoasă, și să poruncesc cîrmaciului să lopăteze spre cel mai apropiat ghat.

După o noapte fără somn, am rămas în camera mea, și ca să-mi ocup și să-mi distrag spiritul, care era plin numai cu chipul ei, pînă ce voi putea să dau din nou fuga în grădina de petrecere, am încercat să fixez pe tablă cu pensula și culorile mîndra ei arătare. Nu mai puteam lua nimic în gură, căci precum caçora, cîntărețul drăgăstos, nu trăiește decît din raze de lună, tot astfel și eu trăiam numai din razele acelei fiice a lunii, cu toate că ele nu mă pătrundeau decît prin negura amintirii; totuși speram, cu încredere, că ele mă vor mîngîia și înviora seara aceasta în grădina de petrecere cu strălucirea lor plină. Dar și de astă dată am fost înșelat. Somadata vrea să mă ia cu el într-o casă de joc, căci era așa de împătimit de jocul de zaruri ca Nala, după ce demonul Kali intrase în el. Dar eu am pretextat oboseala. Însă în loc să mă duc acasă, m-am dus iarăși înspre ghat-uri și în jos de-a-lungul fluviului, vai, fără vreo izbîndă mai bună decît în seara dinainte.

CAP. V

PORTRETUL MAGIC

Fiindcă știam că nu voi putea dormi, în seara aceea nu m-am atins de pat, ci m-am așezat pe așternutul de iarbă, hotărît a mă ruga, la capătul patului, și am petrecut acolo noaptea în gînduri aprinse de iubire și în rugăciune smerită către Lakshmi, purtătoare de lotus, prototipul ei ceresc; însă soare-răsare mă găsi cu penelul și culorile la muncă.

Trecuseră în zbor mai multe ore, cînd intră Somadata. De-abia avusesem timpul să pitesc sub pat tabla și uneltele de pictură, cînd l-am auzit venind. Am făcut aceasta cu totul fără voie.

Somadata luă un scaun scund, se așeză lîngă mine, și mă privi zîmbind.

— Bag de seamă, zise el, că locuința noastră va avea cinstea să fie locul de origine al unui sfînt. Tu postești ca cei mai strașnici asceți și te abții de la huzurul plăcut al patului. Căci nu se vede cea mai mică întipărire a corpului, nici pe pernele căpătîiului, nici pe cele de la picioare, nici pe saltea — și velința albă n-are nici o cută. Deși ai slăbit mult din pricina postului, corpul tău nu este lipsit cu totul de orice greutate, ceea ce se vede de altminteri și aici, pe așternutul de iarbă, unde ai petrecut, după cît se vede, noaptea în rugăciune și meditații pioase. Însă găsesc că pentru un locuitor așa de sfînt, camera aceasta are o înfățișare prea lumească. Aici, pe măsuța de noapte, cutia cu uleiuri cu frumos miros, desigur neatinsă, și blidul cu praf de santal, vasul cu apă parfumată și cutia cu coajă de lămîie și cu betel. Colo pe perete cununele galbene de busuioc, lăuta — dar unde este tabla de pictat, care de obicei stă atîrnată de cîrligul de colo?

În timp ce în zăpăceala mea nu eram în stare să dau nici un răspuns la întrebarea aceasta, el descoperi tabla și o scoase de sub pat.

— Ei, cine este vrăjitorul răutăcios și viclean, zise el, care a pictat aici, prin farmece, pe tablă, pe care eu o atîrnasem goală de cîrligul acela — chipul răpitor al unei fecioare ce se joacă cu mingea — evident cu gîndul rău să tenteze chiar de la început pe ascetul novice și să-i rătăcească simțurile și cugetul! Sau, la urma urmelor, o fi vreun zeu, căci știam că zeii se tem de atotputernicia marilor asceţi; şi în faţa unui asemenea început ca al tău, pînă și munții Vindhya ar putea să înceapă să fumege de căldura penitenţei tale, ba chiar împărăţia zeilor cereşti s-ar putea clătina de îngrămădirea meritelor tale. Şi acum chiar ştiu care este zeul: negreșit, este acela pe care eu îl numesc cel nevăzut, zeul cu săgeţile de flori, care poartă un peşte pe flamură — Cama, zeul amorului, de la care îţi tragi şi tu numele. Şi, cerule, ce-mi văd ochii! asta este Vasitti, fiica bogatului giuvaergiu!

Cînd auzii astfel întîia oară numele iubitei, inima mea începu să bată cu putere, şi faţa mea îşi pierdu culoarea de emoţie.

— Văd, iubite prietene, continuă răutăciosul glumeţ, că ideea vrajei lui Cama te-a speriat tare și de fapt trebuie să facem ceva să scăpăm de mînia lui. Pentru aceasta, nu trebuie să dispreţuim sfatul femeiesc. Voi arăta portretul acesta magic dragei mele Medini, cu care era împreună la joc şi care mai este şi sora de lapte a frumoasei Vasitti.

Apoi voi să se îndepărteze cu portretul. Cînd am observat ce gînd are şiretul, l-am rugat să aștepte, fiindcă tabloului îi lipsește o inscripţie. Am amestecat cea mai frumoasă culoare roşie ca focul și, într-un timp foarte scurt, cu trăsături cît mai frumoase, am scris o strofă de patru versuri, care povestea foarte simplu întîmplarea cu mingea de aur. Cînd însă se citeau rîndurile invers, versurile spuneau că mingea cu care se jucase ea este inima mea, pe care i-o trimeteam înapoi, deși ea o gonește de lîngă ea; se puteau citi versurile și de sus în jos, de-a-curmezișul lor, și atunci ele cuprindeau o plîngere a disperării în care mă aruncase despărţirea de ea; de se citeau însă în sens invers, atunci se înțelegea că totuși îndrăzneam să sper.

Secretul versurilor nu l-am destăinuit, și astfel Somadata nu a fost prea încîntat de această mostră a versificației mele, ticluită nu cu cine știe ce artă. El îmi dădu sfatul să vorbesc neapărat despre spaima ce a cuprins pe zeul Cama din cauza *ascezei* mele și cum el, prin vrajă, a făcut portretul fermecat ca să mă ispitească și prin aceasta mă și învinsese — după cum se întîmplă că fiecare este fermecat mai mult de propriile sale spirite.

După ce Somadata a luat tabloul, m-am simţit mai voios și mai pornit spre fapte, fiindcă se făcuse acum un pas care putea să mă ducă, prin urmările sale, la ţinta fericirii dorite. Îmi veni iarăși pofta de mîncare și de băutură și după ce m-am simţit mai întărit, am luat vina din perete și am făcut coardele ei aici să suspine melodios, aici să jubileze, în timp ce repetam în tonuri mereu noi numele ceresc Vasitti.

Astfel m-a și găsit Somadata, cînd, peste cîteva ore mai tîrziu, se reîntoarse cu tabloul în mînă.

— Distrugătoarea liniștei tale, pricepută în jocul cu mingea, a făcut și ea o poezie, zise el, însă mult înțeles nu prea găsesc în versurile sale, chiar dacă poezia ei poate să treacă drept neobișnuit de frumoasă.

Într-adevăr, am văzut — cu cîtă plăcere nu pot s-o spun — o a doua strofă ce părea exalată pe scîndură cu trăsături ca niște fragede rămurele înflo-

rite. Somadata desigur nu putuse să găsească vreun sens în ele, căci totul era în legătură cu ceea ce el nu observase, și-mi arătă că mîndra mea citise cum trebuia strofa mea în toate direcțiile — invers, de sus în jos și de jos în sus — ceea ce-mi dădu o noțiune înaltă despre cultura și cunoștințele sale, după cum spiritul său fin se dovedise prin replicile sale glumețe și grațioase, cu care ea primise declarația mea aprinsă ca o galanterie politicoasă, căreia nu trebuie să i se dea o prea mare însemnătate.

Desigur, am încercat să aplic și eu asupra strofei sale aceleași metode de citit, în speranța de a găsi în ea vreo mărturisire mascată, ori vreo veste secretă, ori chiar o invitație la o întîlnire, dar zadarnic. Mi-am zis îndată că aceasta este tocmai o dovadă a celei mai înalte și mai fine moralități femenine; fata îmi arăta că este în stare să înțeleagă subtilitatea și cărările întortocheate ale spiritului bărbătesc, dar că nu se lasă amăgită a urma căile sale.

Însă m-am mîngîiat îndată de așteptarea mea înșelată cu vorbele lui Somadata.

— Chiar dacă această mîndră sprîncenată nu este o poetă de seamă, are o inimă bună. Ea știe că de mult timp n-am putut vedea pe iubita mea Medini, decît în societatea numeroasă unde nu poți vorbi decît cu ochii și, atunci, pe furiș. Și astfel ne dă prilej să ne întîlnim mîine noapte pe terasa palatului părintesc. Noaptea asta nu este cu putință, fiindcă tatăl său dă un banchet; pînă atunci trebuie să avem răbdare. Poate că dorești să mă întovărășești și tu în aventura aceasta?

Totodată rîse cu șiretenie, și eu de asemenea, și-l asigurai că-l voi întovărăși. Plini de voie bună am luat tăblița de joc, atîrnată în perete, și voiam tocmai să scurtăm timpul cu ocupația aceasta ce ațîță spiritul, cînd intră un slujitor și spuse că un străin voiește să-mi vorbească.

M-am dus în sală și am găsit pe sluga solului, care îmi spuse să mă pregătesc de reîntoarcere, și să fiu chiar noaptea asta cu carul meu în curtea palatului, ca să putem porni în zorii zilei.

Deznădejdea mea întrecea orice margini. Eram încredințat că trebuie să fi jignit vreo divinitate, fără să bag de seamă. Îndată ce am fost în stare să-mi adun cît de cît mințile, m-am repezit la sol (ambasador) și i-am trîntit o minciună despre o afacere pe care nu o încheiasem și pe care îmi era cu neputință s-o duc la bun sfîrșit într-un timp așa de scurt. Cu lacrimi fierbinți îl conjurai să mai amîne numai cu o zi călătoria.

« Încă de acum opt zile mi-ai spus că ești gata », obiectă el.

L-am asigurat că în urmă mi se ivise pe neașteptate încă o perspectivă de un cîștig însemnat. Și aceasta nu era un adevăr, căci ce cîștig putea să aibă o însemnătate mai mare pentru mine, decît cucerirea acestei fete fără asemănare? Și astfel am reușit, în sfîrșit, să-i smulg și această zi prin vicleșug.

Orele zilei următoare au trecut repede, cu pregătirile trebuincioase de călătorie, așa că timpul, cu tot dorul meu, nu mi se păru prea lung. Seara, carele stăteau încărcate în curte. Totul era gata de înhămat, ca să putem porni, chiar înainte de zori, de îndată ce voi fi sosit eu.

CAP. VI

PE TERASA CELOR FĂRĂ GRIJI

Cînd se înnoptă bine, eu și Somadata, îmbrăcați în haine de culoare închisă, cu pulpanele sumese, încinși strîns și cu săbii în mînă, am pornit înspre partea de apus a casei ca un palat, a bogatului giuvaergiu, unde se afla terasa, deasupra peretelui rîpos al unei prăpăstii. Cu ajutorul a cîte unui baston de bambus pe care l-am luat cu noi, ne cățărarăm, întrebuințînd cu dibăcie puținele ieșituri pe peretele stîncos acoperit de umbră deasă, sărirăm apoi ușor zidul și ne aflarăm pe o terasă mare împodobită cu palmieri, copaci asoca și tot felul de plante și flori strălucitoare, care se întindeau înaintea noastră scăldate în lumina lunei.

Nu departe de mine, am văzut pe cea cu ochii mari, ca o altă arătare a Laksmiei, care se juca cu inima mea ca și cu o minge, șezînd lîngă o fată tînără, pe o bancă; la priveliștea aceasta am început să tremur așa de tare din toate mădularele, că am fost nevoit să mă sprijin de parapet, a cărui răceală de marmură mi-a răcorit simțirea gata să se topească în văpaia dragostei. În timpul acesta, Somadata alergase spre iubita sa, care sări cu un ușor țipăt.

Apoi m-am recules și eu într-atît că am fost în stare să mă apropii de neasemănata, care, după cum se părea, surprinsă de sosirea unui străin, se ridicase și părea nehotărîtă dacă trebuie să rămînă ori să plece, pe cînd ochiul său, ca acela al tinerei antilope speriată se îndrepta asupră-mi de repetate ori cu priviri lăturalnice, din coada ochiului, în timp ce tremura ca un lujer legănat de o adiere.

Eu însă stăteam într-o rătăcire, ce creștea necontenit, cu părul zbîrlit pe tîmple și cu ochii deschiși larg și de-abia am putut bîlbîi cîteva vorbe despre fericirea nesperată de a o vedea aici. Cînd însă ea observă sfiiciunea mea, păru că se liniștește. Se așeză iarăși pe bancă și mă invită, cu o mișcare leneșă a mîinii ei de lotus, să iau loc alături, încredințîndu-mă, cu voce ce tremura ușor și drăgălaș, că este fericită că are prilej să-mi mulțumească pentru că i-am aruncat mingea cu atîta dibăcie, așa că nu s-a ivit nici o tulburare în joc; căci dacă s-ar fi întîmplat așa ceva, tot meritul său s-ar fi spulberat, și zeița cinstită de ea în chip nedestoinic s-ar fi mîniat pe ea, ori cel puțin nu i-ar fi adus nici un noroc. I-am răspuns că n-are de ce să-mi mulțumească, fiindcă eu cel mult reparasem greșeala mea proprie; și cînd ea nu pricepu ce vroiam să spun, am îndrăznit să-i amintesc cum se întîlniseră privirile noastre și cum din pricina aceasta a izbit mingea pieziș, așa că i-a scăpat. Ea însă s-a făcut stacojie și n-a vrut să recunoască deloc — ce ar fi putut să o tulbure?

— Cred, am răspuns, că ochii mei larg deschiși vor fi radiat oarecum astfel de efluvii de admirație, că te-au amețit un moment, și ai lovit alături cu mîna.

— Ei, ce tot spui de admirație, răspunse ea, tu ești obișnuit în patria ta să vezi jucătoare și mai dibace.

Din spusa aceasta am aflat cu mulțumire că i se vorbise despre mine și că vorbele rostite de mine către Somadata îi fuseseră comunicate întocmai.

Totuşi nu mă simţeam bine la gîndul că-mi dădusem o părere aproape dispreţuitoare despre talentul ei, şi m-am grăbit să o asigur că în părerea aceea nici un cuvînt nu fusese adevărat, şi că vorbisem astfel ca să nu-mi descopăr prietenului taina mea cea dulce. Nu vroia să mă creadă, ori cel puţin se făcea: în timpul acesta, fericit, am uitat toată sfiiciunea mea, am fost cuprins de mare zel s-o conving, şi i-am povestit cum zeul iubirii făcuse să plouă asupră-mi săgeţile sale de flori, atunci cînd am văzut-o întîia oară. Că sînt încredinţat că ea fusese soţia mea într-o viaţă de mai înainte, căci de unde alt undeva s-ar fi ivit o iubire aşa de neaşteptată şi irezistibilă? Dar dacă e aşa, atunci şi ea trebuie să fi recunoscut în mine pe soţul ei de mai înainte, trebuie să se fi născut şi în sufletul său o iubire asemănătoare. Cu astfel de vorbe îndrăzneţe i-am răscolit repede sufletul, pînă cînd, în sfîrşit, îşi ascunse la pieptul meu obrazul aprins cu lacrimi şi-mi mărturisi, în şoaptă, că şi ea păţise la fel cu mine, şi că ar fi murit negreşit dacă sora ei de lapte nu i-ar fi adus la timp tabloul meu.

Apoi ne sărutarăm şi ne îmbrăţişarăm de nenumărate ori crezînd că vom pieri de plăcere, pînă ce, deodată, gîndul la plecarea mea imediată căzu ca o umbră neagră peste voioşia mea şi-mi scoase un suspin profund.

Speriată, Vasitti mă întrebă de ce oftez. Cînd i-am spus pricina, ea căzu ca leşinată pe bancă, şi izbucni într-un izvor de lacrimi nesecate şi în suspine de-ţi rupeau inima. Încercările mele de a o mîngîia erau zadarnice. Degeaba am asigurat-o că îndată ce va trece anotimpul ploios mă voi reîntoarce, şi că atunci vreau să n-o mai părăsesc niciodată, chiar dacă ar trebui să-mi tocmesc braţele ca salahor. În vînt erau rostite toate încredinţările că deznădejdea mea din pricina despărţirii nu este mai mică, şi că numai nevoia aspră, neîndurată mă desparte aşa curînd de ea. De-abia dacă putea rosti cîte un cuvînt întrerupt de sughiţuri, ca să mă întrebe de ce trebuie să plec numaidecît, chiar de mîine, acum după ce tocmai ne cunoscusem; şi cînd i-am explicat acest lucru, păru că n-a auzit, nici n-a înţeles vreo silabă din cele spuse. Că, vai, ea vede că de fapt mi-este dor să mă reîntorc în oraşul meu, unde sînt fete cu mult mai frumoase ca ea, care ştiau să se joace cu mingea mai bine, după cum spusesem chiar eu.

Puteam să-i spun, să declar, să jur ce voiam — ea se oprise la ideea aceasta şi lacrimile îi curgeau tot mai multe. Este de mirare că îndată după aceea şedeam la picioarele ei, că-i acopeream mîinile, ce-i atîrnau moi, cu sărutări şi lacrimi, şi că-i promiteam să nu mai plec?

Şi cine era mai fericit ca mine, cînd Vasitti îşi încolăci braţele ei moi în jurul gîtului meu şi mă sărută într-una, şi rîdea şi plîngea de bucurie: « Vezi că nu este aşa grabă mare să pleci de acum, căci ar fi trebuit să porneşti necondiţionat ».

Cînd am vrut să-i lămuresc încă o dată totul, îmi închise gura cu o sărutare şi zise că ştie că o iubesc, şi că a spus numai în glumă ce a spus despre fetele din oraşul meu natal. Cu dezmierdări duioase şi vorbe dulci, orele trecură ca în vis, şi fericirea noastră ar fi fost veşnică dacă n-ar fi venit deodată Somadata cu Medini să ne spună că este timpul să ne gîndim la reîntoarcere.

În curtea noastră am găsit toate gata de pornire. Am chemat pe călăuza carelor cu boi şi l-am trimis în cea mai mare grabă la sol, să-i comunice că afacerea mea din nefericire nu este încă încheiată şi că din cauza aceasta trebuie

să renunţ să mă reîntorc sub ocrotirea soliei. L-am rugat să ducă părinţilor mei salutări şi i-am mulţumit pentru bunătatea sa.

De-abia mă întinsesem pe aşternutul meu, să dorm — de va fi posibil — cîteva ore, cînd solul intră în persoană. Speriat, am sărit în sus şi m-am înclinat profund înaintea sa, pe cînd el, cu vocea destul de aspră, m-a întrebat ce înseamnă purtarea aceasta de necrezut, — că trebuie să-l urmez numaidecît.

Vroiam să încep să-i vorbesc iarăşi de afacerea mea încă neterminată, însă mă opri poruncitor:

— Ce tot spui de afacere! Încetează cu minciuna. Puteam să-mi închipui ce afaceri se pun la cale, cînd un tînăr fante este împiedicat deodată a părăsi oraşul, chiar dacă n-aş fi văzut carele tale cu boi, oprite în curte, înhămate şi încărcate.

M-am făcut stacojiu şi stăteam plouat ca unul prins cu minciuna. Cînd însă mi-a spus să-l urmez imediat, fiindcă oricum trecuse prea mult din timpul răcoros al zilei, s-a izbit de o împotrivire cum nu prevăzuse. De la tonul poruncitor a trecut la cel ameninţător, de la acesta iarăşi la cel rugător. Mi-a amintit că părinţii mei se hotărîseră să mă trimită într-o călătorie atît de depărtată numai fiindcă ştiau că o puteam face în tovărăşia şi sub ocrotirea sa. Însă el n-ar fi putut găsi un motiv mai puţin potrivit cu scopul său. Căci mi-am zis numaidecît:

« Atunci ar fi trebuit să mai aştept pînă ce o altă solie ar fi pornit la Kosambi, înainte ca să pot să mă reîntorc la iubita mea Vasitti. Nu! Vroiam să arăt tatălui meu că sînt în stare să conduc de pe acum singur o caravană prin toate greutăţile şi primejdiile drumului ».

Aceste primejdii mi le-a descris solul negreşit în culori destul de ameninţătoare, însă toate au fost rostite în vînt. În sfîrşit, m-a părăsit tare mînios: că el n-are nici o vină, va trebui să ispăşesc singur nebunia mea.

O mare greutate mi se luase de pe inimă. Şi m-am închinat cu totul iubirii mele. În conştiinţa aceasta dulce, am adormit adînc şi m-am deşteptat tocmai la vremea potrivită să ne ducem la terasă, unde adăstau iubitele.

Noapte după noapte, ne-am întîlnit acolo, şi la fiecare întîlnire descopeream comori noi în iubirea noastră unul faţă de altul, şi după fiecare despărţire dorul de revedere creştea şi mai mult. Lumina lunii mi se părea şi mai argintie, marmura mai răcoritoare, mirosul iasomiei mai îmbătător, strigătul cochilei mai amoros, freamătul palmierilor mai visător şi foşnetul neliniştit al frunzelor de asoca mai plin de făgăduieli decît puteau fi aceste frumuseţi în vreo altă parte a lumii.

O, cît de limpede mi-aduc aminte de acele asoca mareţe, care se aflau de-a lungul terasei întregi, şi sub care ne-am plimbat atît adesecori, ţinîndu-ne îmbrăţişaţi. « Terasa celor fără griji » s-a numit după numele acestor arbori, căci poeţii numesc asoca « Arborele fără grijă » şi de asemenea « Pacea inimii ». Nicăieri nu i-am văzut aşa de frumoşi şi mari ca acolo. Frunzele în formă de suliţă, veşnic în tremur, străluceau în lumina lunii şi foşneau în vîntul uşor al nopţii şi printre ele înfloreau aurite, portocalii şi roşii, deşi timpul Vezanta de-abia începuse. Dar cum să nu înflorească el acolo în toată strălucirea, fiindcă asoca îşi deschide bobocii imediat ce piciorul unei fecioare frumoase îi atinge rădăcinile.

Într-o noapte cu lună plină, minunată — mi se pare ca și cum ar fi fost ieri — stăteam sub arborii aceştia lîngă pricina dragă a înfloririi lor timpurii, lîngă mîndra mea Vasitti. Priveam departe cîmpia, peste umbra adîncă a prăpastiei vedeam cele două panglici de argint şi, reunindu-se la locul prea sfînt, « Cele trei catarame » din închipuirea că Gangele ceresc se uneşte acolo cu ele. Pe acesta mi-l arătă Vasitti, peste piscul arborilor, căci așa îi zic ei dîrei luminoase de pe cer, pe care noi cei din sud o numim calea laptelui.

Apoi vorbirăm despre Himavat cel puternic din miază-noapte, de unde izvorăşte Gangele, despre vîrful său acoperit cu zăpadă, locuinţa zeilor, despre pădurile nemăsurate şi prăpăstiile stîncoase adînci, care dau adăpost marilor asceţi. Mai cu drag urmam însă cursul lui Amuna în sus.

— Ah, am zis eu, de-aş avea o luntre ca-n poveşti, dintr-o scoică de sidef, împinsă de dorul meu, şi condusă de voia mea, ca să ne poarte pe curentul acela argintiu. Atunci oraşul elefanţilor ar trebui să se scoale din ruinele sale, şi palatele înalte ar răsuna de ospeţele comesenilor şi de certurile jucătorilor de zaruri. Nisipul din Curucetra ar trebui să dea înapoi morţii săi. Atunci bătrînul Bişma, în armură de argint și cu chica albă, de pe carul său înalt, ar face să plouă peste duşmani săgeţile sale de trestie netedă; Fagadata cel brav s-ar năpusti pe elefantul său furios cu trompa ridicată de luptă, iar Krishna, destoinicul, ar împinge cvadriga albă a lui Arjuna în vălmăşagul cel mai sălbatic al luptei.

Cît am pizmuit pe sol pentru calitatea lui de fiu al castei militare, cînd îmi spunea că strămoşii săi au luat parte la bătălia aceea neuitată. Dar asta este curată nebunie. Căci nu numai în neam există strămoşi, ci şi noi înşine sîntem propriii noştri strămoşi. Unde eram eu pe atunci? Poate tocmai acolo, printre luptători. Căci deşi sînt un fiu de negustor, am simţit cea mai mare bucurie în jocurile de arme, şi trebuie să spun că nu fac o figură tocmai de rînd cu sabia în mînă.

Vasitti m-a îmbrăţişat furtunos şi m-a numit eroul său; că trebuie să fiu negreşit unul dintre eroii care trăiesc în cîntecele tradiţionale. Anume care, nu puteam şti cu siguranţă, fiindcă din cauza acestui parfum plăcut al arborilor fericiţi, mireasma arborelui de coral nu mai poate pătrunde pînă la noi.

Am întrebat-o ce fel de mireasmă este aceasta, căci nu auzisem nimic despre aşa ceva şi am stabilit că legendele aici, în ţara Gangelui, ca toate celelalte produse, erau mai înfloritoare ca la noi la munte.

Şi ea mi-a povestit cum Krishna, odată, în zborul său prin lumea lui Indra, la nişte întreceri în luptă, cîştigase pomul de coral sfînt, şi că-l plantase în grădina sa; un pom ale cărui flori roşii închise răspîndesc departe împrejur parfumul lor. Şi cine a respirat acest parfum, acela îşi reaminteşte de trecutul de demult, de vremile dispărute din vieţile de mai înainte.

— Însă numai sfinţii pot să respire, de pe pămînt, parfumul acesta, zise ea, şi adause aproape glumeţ: şi noi amîndoi nu vom fi niciodată sfinţi. Dar ce-i cu asta? Chiar dacă nu sîntem ca Nala şi Damayanti, ne-am iubit ca şi ei, — oricare ar fi fost numele noastre. Şi poate că iubirea şi credinţa sînt singurele realităţi, doar numele şi formele se schimbă. Ele sînt melodiile, iar noi lăutele pe care ele se cîntă. Lăuta se strică, şi alta se acordează; însă melodia rămîne aceeaşi. Ea răsună negreşit mai plină şi mai frumoasă pe un instrument, decît pe altul, după cum vina mea cea nouă răsună mai frumos decît cea veche. Noi

însă sîntem două lăute mărețe pentru zei ca să cînte pe ele, și să le facă să răsune de cea mai frumoasă arie.

Am strîns-o la piept, înduioșat profund și mirat de cugetările ei ciudate. Ea a adăugat cu un surîs în șoaptă, ghicindu-mi gîndurile:

— Desigur nu ar trebui să am asemenea gînduri, căci bătrînul nostru brahman de casă s-a supărat rău o dată, cînd i-am spus ceva asemănător: că treaba mea este să mă rog lui Krishna, cugetarea s-o las pe seama brahmanilor. Deoarece n-am voie să cuget, ci numai să cred că noi am fost într-adevăr Nala și Damayanti.

Și pe cînd și-a ridicat mîinile sale în chip de rugăciune spre vîrfurile cu flori strălucitoare și frunze licăritoare, s-a adresat copacilor cu vorbele ce Damayanti, rătăcită în pădure, le spusese asochei, cu deosebirea că versurile sloca mlădioase ale poetului se înmulțeau oarecum de la sine pe buzele ei și înfloreau mai bogate, ca un lăstar răsădit în pămînt prielnic:

Copac lipsit de griji ! ascultă plîngerea fecioarei triste.
Dă pace inimii acesteia, fiindcă pacea inimii te cheamă.
Cu ochi de flori tu pîndești orice, cu limbi de foi grăiești cu oricine.
Vorbește: unde-i dorut meu, pe unde umbla Nal'al meu.

Apoi m-a privit cu ochi plini de iubire, în a căror lacrimi se oglindea lumina lunii, și mi-a spus cu buzele tremurătoare:

— Cînd vei fi departe și te vei gîndi la locul acesta al fericirii noastre, închipuiește-ți că stau aici și că vorbesc tot așa cu copacul acesta frumos. Doar în loc să zic « Nala » voi zice « Kamanita ».

Am cuprins-o în brațe și mi-am apăsat buzele pe buzele ei.

Coama arborelui foșnea deasupra noastră. O floare mare, roșie-luminoasă a plutit în jos și s-a așezat pe obrajii noștri umezi de lacrimi. Vasitti o luă, zîmbind, în mînă, o sfinți cu o sărutare și mi-o oferi. O ascunsei în sîn.

Mai multe flori căzuseră pe aleia pomului. Medini, care ședea alături de Somadata pe o bancă nu departe de mine, sări și ținînd în mînă cîteva flori galbene de asoca, zise, venind spre noi:

— Ia uite, surioară. Florile au început să cadă. În curînd vor fi destule pentru baia ta.

— Pe cele galbene, nu trebuie să le pună în baie, adăugă glumețul meu prieten, dacă vrea ca trupul ei ca o floare să înflorească ca și iubirea, ci numai pe cele roșii, la fel cu aceea ascunsă de amicul Kamanita la piept. Căci în cartea de aur a iubirii se spune:

« Pornire de dragoste galbenă ca șofranul se cheamă aceea care pătrunde în ochi, însă se pierde iarăși; roșie-stacojie însă se numește aceea care nu se mai pierde și bate tare la ochi ».

El și Medini rîseră voioși.

Vasitti însă răspunse serios, tot cu zîmbetul său dulce, în timp ce-mi strîngea mîna încet:

— Te înșeli, iubite Somadata. Iubirea mea nu are nici o culoare de floare. Am auzit, cu privire la culoarea iubirii celei mai adevărate, că nu este roșie, ci neagră — neagră ca gîtul lui Șiva, cînd a înghițit otrava ce altminteri ar fi nimicit toate viețuitoarele. Și așa trebuie să și fie: adevărata iubire trebuie să

mistuie şi otrava vieţii, şi de bunăvoie trebuie să guste din cea mai mare amărăciune, ca să scutească iubitul. De aici îşi va alege culoarea mai degrabă, decît de la toate bucuriile strălucitoare.

Astfel a vorbit iubita mea Vasitti, în noaptea aceea, sub copacii lipsiţi de griji.

CAP. VII

ÎN PRĂPASTIE

Mişcat adînc de această amintire vie, pelerinul tăcu un răstimp scurt. Apoi oftă, îşi trecu mîna pe frunte şi urmă cu povestirea sa: — Într-un cuvînt, frate, tot timpul acesta am rătăcit ca într-o beţie de fericire şi picioarele mele păreau că nici n-ating pămîntul. O dată am rîs, cînd am auzit că sînt oameni care îi zic vieţii acesteia vale a plîngerii şi îşi pun în gînd să nu mai renască printre oameni.

« Nebun de legat, Somadata ! » — am zis eu, ca şi cum ar putea exista alt locaş al fericirii desăvîrşite, decît terasa celor fără griji.

Însă sub terasă se afla prăpastia.

Tocmai ne coborîsem căţărîndu-ne, cînd rosteam acele vorbe smintite, şi, ca şi cum trebuia să mi se arate că şi deliciile cele mai mari ale vieţii au amărăciunea lor, în acelaşi moment am fost atacaţi de către mai mulţi oameni înarmaţi. Cîţi erau nu puteam deosebi în întunecimea adîncă. Din fericire, ne-am putut acoperi spatele cu peretele stîncii, şi, cu conştiinţa liniştită, fiind ameninţaţi numai din faţă, am început a lupta pentru viaţă şi pentru iubirea noastră. Strîngeam din dinţi tăcuţi ca noaptea, param şi loveam pe înfundate, pe cînd adversarii noştri urlau ca dracii, ca să se îndemne unii pe alţii. Să fi fost opt pînă la zece glasuri. Chiar dacă găseau în noi o pereche de spade mai bune decît s-au aşteptat, totuşi poziţia noastră era destul de serioasă. În curînd doi dinte ei zăceau la pămînt, şi corpurile lor îi împiedicau pe ceilalţi, care se temeau să nu se împiedice de ei şi astfel să fie expuşi vîrfurilor de temut ale spadelor noastre. Părea că s-au dat înapoi cîţiva paşi, căci nu mai simţeam răsuflarea lor caldă în faţă.

I-am şoptit lui Somadata cîteva vorbe, şi ne-am dat cîţiva paşi la o parte, în speranţa că cei ce ne atacau, crezîndu-ne în poziţia dinainte, vor face un asalt neaşteptat şi, izbind în peretele stîncii, în loc să ne izbească pe noi, îşi vor frînge vîrfurile spadelor, pe cînd ale noastre aveau să le pătrundă de-a dreptul între coaste.

Cu toată prevederea noastră, vreun zgomot uşor le-o fi deşteptat bănuiala; atacul orb pe care-l aşteptam n-a avut loc, însă am văzut o dungă îngustă de lumină atingînd peretele, şi am băgat de seamă raza aceasta proiectată la un fitil de lampă care era băgat într-o lanternă deschisă cu prevedere, lîngă care se ivi un nas cu negi şi un ochi contractat.

Fiindcă bastonul de bambus, cu ajutorul căruia ne suisem pe terasă, spre norocul meu, se găsea tot în mîna mea stîngă, l-am azvîrlit mînios într-acolo;

un țipăt de durere, un strigăt puternic, dispariția luminii și zgomotul lămpii căzute cu zgomot la pămînt erau o dovadă cît de bine nimerisem, iar clipa aceasta o întrebuințarăm ca să fugim în pripă în direcția din care venisem. Știam că prăpastia se îngusta aici și suia destul de drept și că se putea, în cele din urmă. fără multă caznă, să ne suim pe înălțime. Totuși am avut un noroc mare că adversarii noștri au încetat îndată urmărirea din cauza întunericului, căci, la ultimul pas, puterile amenințau să mă părăsească și simțeam că sîngerez din mai multe răni; și amicul meu era rănit, dar mai ușor.

Ajunși sus, am tăiat veșmîntul meu și ne-am legat pe cît s-a putut rănile, și astfel am ajuns, în sfîrșit, rezemat de brațul lui Somadata, fericit, acasă, unde trebuia să petrec mai multe săptămîni pe patul de boală.

Zăceam acolo, chinuit de întreită suferință. Căci rănile și frigurile îmi ardeau corpul, și un dor mistuitor de iubita mea îmi chinuia sufletul; în curînd se adăugă și grija de scumpa ei viață. Căci ființa gingașă ca floarea nu putuse suporta vestea despre primejdia mortală în care plutisem și poate pluteam mereu, și fusese lovită de o boală grea. Sora ei de lapte, credincioasa Medini, însă, se ducea de la un căpătîi de boală la altul, și astfel nu eram lipsiți cel puțin de o legătură neîntreruptă și plină de simțire. Se schimbau flori de la unul la altul și fiindcă amîndoi eram cunoscători ai științei limbajului florilor, ne comunicam unele lucruri prin această ștafetă iubită. Mai tîrziu, cînd puterile noastre crescură, își găsi drumul de la o mînă la alta și oarecare vers drăgălaș și astfel starea noastră s-ar fi îndreptat curînd, curînd, dacă odată cu vindecarea, de care ne apropiam în pas egal, nu ni se înfățișa viitorul, care ne umplea de griji grele.

Descoperisem anume ce fel de atac fusese acela, atît de misterios în aparență. Nu altcineva, decît fiul ministrului — Satagira era numele său urît, — cu care mă luptasem în după-amiaza aceea neuitată în parc pentru mingea Vasitt-ei; el asmuțise asupra mea asasini tocmiți. Fără îndoială, a observat că după plecarea soliei rămăsesem în oraș și bănuiala sa, deșteptată de faptul acesta, îl făcuse să spioneze vizitele mele nocturne la terasă.

Ah, terasa aceea a celor fără griji, era acum, pentru iubirea noastră, ca o insulă scufundată. Negreșit, aș fi fost în stare să-mi jertfesc viața de nenumărate ori în duel, ca să-mi pot îmbrățișa iubita acolo. Însă chiar dacă Vasitti ar fi avut inima să mă expună în fiecare noapte unei primejdii mortale, totuși am fost scutit de o asemenea ispită. Răul Satagira trebuie să fi încunoștiințat pe părinții iubitei mele despre întîlnirile noastre secrete, căci se văzu în curînd că Vasitti era supravegheată cu grijă și în chip bănuitor și că i se interzisese șederea pe terasă după apusul soarelui, sub pretextul sănătății ei încă primejduită.

Iubirea noastră rămase fără adăpost. Aceea care se simțea așa de bine în singurătate, trebuia să se obișnuiască cu locurile unde se afla toată lumea.

În grădina aceea publică, unde zărisem întîia oară făptura ei dumnezeiască, și unde o căutasem în zadar de cîteva ori, ne întîlnirăm ca din întîmplare. Dar ce întîlnire! Cît de fugitive minutele furate, cît de șovăitoare și rare vorbele pripite, cît de silite mișcările. Ne temeam de curioși sau de priviri spioane. Vasitti mă conjura să părăsesc numaidecît orașul, unde eram amenințat de primejdia cu moartea, în apropierea ei. Se învinovăți singură, cu amărăciune, că mă convinsese seara aceea pe terasă, din egoismul ei, să rămîn, și că prin aceasta mă azvîrlise cît pe ce în ghearele morții; poate că în momentul acesta sînt tocmiți alți asasini contra mea. Dacă nu mă voi sustrage de la această primejdie

plecînd neîntîrziat, o fac pe ea asasina prea iubitului ei. Suspine înăbuşite îi înecau glasul şi eu trebuia să stau lîngă ea, fără s-o pot îmbrăţişa şi să-i şterg prin sărutări lacrimile ce i se rostogoleau greu ca picăturile de furtună pe obrajii ei galbeni. Nu puteam îndura o asemenea despărţire şi i-am explicat că nu pot pleca mai înainte de a avea o întîlnire cu ea, oricum ar fi să fie pusă la cale. Privirea deznădăjduit de rugătoare a Vasitt-ei, tocmai în momentul acesta, cînd ne-am văzut nevoiţi să ne despărţim din pricina apropierii mai multor persoane, n-a putut să-mi schimbe hotărîrea. Mă bizuiam pe ingeniozitatea iubitei mele, care, aţîţată de dorul meu şi de grija vieţii mele, şi sfătuită de şireata soră de lapte, Medini, pricepută în afaceri de dragoste, va găsi, negreşit, o dezlegare. În aceasta nu m-am înşelat, căci chiar în aceeaşi noapte Somadata putu să-mi comunice planul ei plin de făgăduieli.

CAP. VIII

BOBOCUL PARADISULUI

Ceva mai departe de zidul de răsărit al oraşului Kosambi se află o pădure frumoasă de sinsapa, care nu este altceva decît o dumbravă sfîntă. Pe o poiană stă încă templul, negreşit într-o stare de ruină. Încă de mult nu se mai făcea nici un serviciu de jertfă în acest mic templu străvechi, fiindcă lui Crishna, căruia îi este consacrat, i se construise un templu mare şi monumental chiar înăuntrul oraşului. În ruine însă sălăşluiau, pe lîngă cîteva bufniţe, şi o sfîntă, care se bucura de faima de a se afla în legătură cu spiritele, prin ajutorul cărora putea ghici viitorul; faptul acesta nu o împiedica să primească daruri de jertfă de la vizitatorii ce voiau să-i ofere ceva.

Şi veneau destui vizitatori, mai cu seamă după apusul soarelui, tineri îndrăgostiţi de amîndouă sexele şi se găseau limbi răutăcioase care ziceau că bătrîna era mai mult o mijlocitoare decît o sfîntă. Oricum ar fi, acest lăcaş sfînt era tocmai ce ne trebuia, şi micul templu fu ales ca loc al întîlnirii noastre. A doua zi, am plecat cu carele mele cu boi, la ora cînd oamenii se duceau la bazar ori la sala de justiţie. Totodată am ales străzile cele mai însufleţite, aşa ca plecarea mea să rămînă nu o taină pentru duşmanul meu Satagira. Însă numai după cîteva ore de călătorie, am oprit caravana într-un sat mare şi am poruncit să se facă acolo popasul de noapte, spre bucuria nu tocmai mică a oamenilor mei. Eu am încălecat pe un cal odihnit şi am pornit cam pe la amurg, înfăşurat în mantaua mare a uneia dintre slugile mele, pe acelaşi drum, înapoi spre Kosambi.

Se înnoptase bine cînd am ajuns în pădurea de sinsapa. Pe cînd conduceam prevăzător calul printre trunchiuri, am fost primit, oarecum ca o urare de bun sosit, de parfumul suav al florilor de lotus noptatice din vechiul eleşteu al lui Crishna. Deodată acoperişul templului crăpat şi acoperit de statui de zei îşi arătă silueta sa crestată şi încîlcită pe cerul cu stele licăritoare. Ajunsesem la ţintă. De-abia mă coborîsem din sea, şi amicii mei se găsiră alături de mine. Într-o exclamaţie de fericire, Vasitti şi cu mine ne repezirăm unul în braţele celuilalt, pe jumătate nebuni de bucuria revederii şi nu mai mi-aduc aminte

decît de dezmierdări, de vorbe de duioșie și mărturisiri ale iubirii și fidelității noastre, pînă cînd m-am ridicat deodată speriat de senzația neașteptată a unei aripi ce fîlfîia ușor și care îmi mîngîie obrazul, după care urmă țipătul unei bufnițe și sunetul uricios al unui clopot de bronz spart, ceea ce mă deșteptă cu totul din extazul amorului.

Medini trăsese de frînghia vechiului clopot de rugăciune și speriase bufnița din crăpătura unde se cuibărise. Aceasta o făcuse buna fată, nu atît ca să cheme pe bătrînă, ci mai mult fiindcă vedea că aceasta se apropia de templu — după cît se vedea — mînioasă, deoarece auzise voci în zona sfîntă fără ca cineva să sune ori să ciocănească. Medini a lămurit-o pe bătrînă că faima cea mare a sfințeniei sale și a cunoștințelor sale miraculoase au făcut-o pe ea și pe tînărul acesta, arătînd spre Somadata, să o vadă, ca să le ghicească viitorul.

Sfînta ridică cercetător privirea către cer și-și dădu părerea că deoarece carul mic are o poziție cu deosebire priincioasă față de steaua polară speră ca spiritele să nu-i refuze sprijinul lor; după aceea pofti pe Somadata și pe Medini să intre în casa lui Crishna, a mirelui de șaisprezece mii o sută de ori [1], care împlinește bucuros dorințele inimii unei perechi de iubiți. Vasitti și cu mine rămăseserăm, ca niște presupuși servitori, afară.

Cum ne-am jurat unul altuia că numai moartea, ce nu cruță nimic, va putea să ne despartă, cum am vorbit de reîntoarcerea mea grabnică de îndată ce va trece anotimpul ploios, și am discutat mijloacele și căile de a îndupleca pe foarte bogații ei părinți să consimtă la legămîntul nostru, și cum toate acestea s-au împletit cu nenumărate sărutări, lacrimi și îmbrățișări, n-aș mai fi în stare să ți le povestesc în amănunt, căci în memoria mea nu a mai rămas decît amintirea unui vis tulbure. Și mai puțin încă pot, dacă tu singur n-ai încercat așa ceva, să-ți dau o idee despre faptul cum în fiecare îmbrățișare se amestecau delicii voluptuoase și o disperare ce-ți sfîșia inima; căci fiecare ne înștiința că ultima va urma în curînd; și cine ne garanta că aceasta nu era într-adevăr cea din urmă?

Prea repede ieșiră Somadata și Medini din templu. Sfînta voia să ne destăinuiască viitorul și nouă, însă Vasitti se îngrozi la gîndul acesta.

— Cum aș putea îndura, dacă ni s-ar prevesti un viitor nefericit? strigă ea.

— De ce numaidecît nefericit?, răspunse bătrîna binevoitoare, care, desigur, va fi avut o mai bună experiență, din cauza sfințeniei sale.

— Și servitorului îi înflorește norocul, adăugă ea promițător.

Însă Vasitti nu s-a lăsat ispitită de vorbele sale; suspinînd, m-a luat de gît:

— Ah, singurul meu iubit, strigă ea, mi se pare că viitorul privește spre noi cu o figură neîndurată. Oh, simt, — nu te voi mai revedea niciodată.

Cu toate că vorbele acestea m-au pătruns ca un fior de gheață, am încercat să-i scot din cap această neliniște neîntemeiată, însă tocmai fiindcă era neîntemeiată, vorbele mele cele mai elocvente nu erau în stare să facă decît puțin ori nimic. Lacrimile se rostogoleau neîntrerupt pe obrajii Vasitti-ei; cu o privire de iubire suprapămîntească mi-a apucat mîna și a apăsat-o pe pieptul său.

— Însă dacă va fi să nu ne mai vedem aici, să ne rămînem credincioși și, după ce viața aceasta pămîntească, scurtă și plină de suferințe, va trece,

---

[1] Legenda referitoare la numele acesta ciudat se lămurește în capitolul « Buddha și Crishna », pag. 104.

să ne regăsim în paradis și, acolo, reuniţi pentru totdeauna, să gustăm fericirea cerească . . . O, Kamanita ! Făgăduiește-mi acest lucru — cu cît mai mult mă va face mai tare aceasta decît toate vorbele de mîngîiere. Căci ele sînt, faţă de neînlăturatul șuvoi al soartei ce se apropie vîjîind, tot așa de slabe ca trestia faţă de valul apei. Însă atotputernică, creatoare de viaţă nouă, este numai hotărîrea fermă, sfîntă.

— Dacă este vorba numai de atît, iubită Vasitti, cum nu te-aș găsi pretutindeni, zisei eu, să nădăjduim că ne vom uni în lumea aceasta.

— Aici toate sînt nesigure, și chiar clipa în care vorbim nu mai este a noastră — însă nu tot astfel este în paradis.

— Ah, Vasitti, este un paradis? am suspinat eu, și unde se află?

— Acolo unde apune soarele, a spus ea cu convingere deplină, se află paradisul lumii fără hotare și pe toţi care au curajul să disprețuiască cele pămîntești și să-și îndrepte gîndul lor spre acel loc al fericirii îi așteaptă acolo o renaștere pură, din corola unei flori de lotus. Dorul dintîi de paradisul acela naște în apa de acolo, sfîntă și cristalină, un boboc, fiecare gînd curat, fiecare faptă bună îl face să se umfle, pe cînd orice rău săvîrșit în cuget, vorbă ori faptă îl roade ca un vierme și-l aduce aproape de vestejire.

Ochii ei luminau ca niște lumînări de templu, cînd vorbea astfel cu o voce ce răsuna ca muzica cea mai plăcută.

Apoi a ridicat mîna și a arătat în sus, unde, pe deasupra vîrfurilor negre ale copacilor sinsapa, se întindea calea laptelui într-o strălucire de albastru, blînd radiantă, pe cîmpia cerului de culoare purpurie închisă, zmălţuită de stele licăritoare.

— Vezi colo, Kamanita, zise ea, Gangele ceresc ! Să jurăm pe valurile sale argintii, care hrănesc lacurile de lotus ale ţinuturilor acelea fericite, să ne îndreptăm tot sufletul într-acolo, să pregătim acolo o patrie veșnică iubirii noastre.

Mișcat în chip ciudat, răpit și zguduit în adîncul fiinţei mele, am ridicat mîna mea lîngă a ei, și inimile noastre băteau în același timp, la gîndul că în minutul acesta, în depărtări nemăsurate, deasupra furtunilor acestei existenţe, se formau doi boboci gemeni ai vieţii de iubire eternă.

Ca și cum puterile ei se sleiseră, Vasitti căzu în brațele mele și rămase ca moartă, după ce pusese pe buzele mele o sărutare agonizantă de despărţire.

Am așezat-o binișor în braţele Medinei, am încălecat și am plecat, fără să cutez a mai privi în jurul meu.

CAP. IX

ÎN ZODIA TÎLHARILOR

Cînd am ajuns iarăși în satul unde oamenii mei făcuseră popasul de noapte, i-am deșteptat și, chiar cu cîteva ore înainte de răsăritul soarelui, caravana era pe drum.

A douăsprezecea zi, am ajuns la amiază într-o vale foarte frumoasă, în regiunea păduroasă a Vedisei. Un rîu mic, cristalin, șerpuia alene printre pajiș-

tile verzi; colinele ușor înclinate erau înveșmîntate cu tufișuri verzi, care răspîndeau un miros aromatic; cam în mijlocul fundului văii, întinse în lungime și nu departe de pîrîu, se ridica un copac niagroda, a cărui turlă de frunziș des ca peria arunca o umbră neagră asupra covorului de smarald și, sprijinită de mia de trunchiuri lăturalnice, forma un crîng în care ar fi putut găsi adăpost zece caravane ca ale mele.

Locul îl cunoșteam din călătoria dintîi, și-l alesesem eu ca loc de popas. Am oprit. Boii osteniți de drum se bălăceau în rîu și beau cu lăcomie apa rece, ca apoi să pască iarba fragedă de pe mal. Oamenii se răcoreau printr-o baie și se apucau apoi să culeagă ramuri uscate și să aprindă focuri pentru fiertura de orez, pe cînd eu, răcorit de asemenea în urma unei băi, m-am întins la umbra cea mai deasă, rezemat de una din rădăcinile copacului principal, ca să mă gîndesc la Vasitti și ca să visez aievea îndată despre ea. De mînă cu iubita fecioară, pluteam prin cîmpiile paradisului.

Un strigăt mare mă readuse brusc la cruda realitate. Ca și cum un vrăjitor rău îi scosese din pămînt, oameni înarmați roiau în jurul nostru, și mărăcinișurile învecinate trimiteau mereu alții proaspeți. Se și opriră înaintea carelor, pe care poruncisem să le așeze în cerc în jurul copacului, și se luptau cu oamenii mei, toți buni mînuitori de arme și care se apărau vitejește. Numaidecît m-am aflat în mijlocul vălmășagului luptei. Mai mulți bandiți au căzut de mîna mea. Deodată, un om bărbos, mare, cu o înfățișare înfricoșătoare, îmi apăru înainte: partea de sus a corpului îi era neîmbrăcată, și în jurul gîtului purta o întreită salbă de degete mari de om. M-am luminat atunci: « Ăsta-i banditul Angulimala, crudul, însetatul de sînge, care pustiește satele, care face orașele de nelocuit, care prăpădește țara, care ucide pe oameni și își atîrnă degetele lor mari de gît ». Și eram încredințat că sosise și ceasul meu cel din urmă.

De fapt, monstrul acesta, cu o lovitură îmi azvîrli spada din mînă, o ispravă de care n-aș fi crezut în stare pe nici o făptură în carne și oase. După un moment, zăceam legat de mîini și de picioare pe pămînt. În jur toți oameni mei fuseseră omorîți, afară de unul, un servitor bătrîn al tatălui meu, care fusese doborît de mulțime și care, ca și mine, fusese luat prizonier nerănit. De jurîmprejur, sub acoperișul umbros al copacului uriaș, așezați în pîlcuri, bandiții chefuiau.

Acel lanț de cristale, cu ochiul de tigru, despre care ți-am mai vorbit că s-a rupt în lupta cu Satagira pentru mingea Vasitti-ei, acel lănțișor pe care mama mi-l atîrnase la despărțire ca amulet, îmi fusese smuls de la gît de mîna sîngeroasă de asasin a lui Angulimala. Însă mult mai dureroasă era pentru mine pierderea acelei flori de asoca, pe care din noaptea aceea pe terasă o purtasem mereu la inimă. Nu departe de mine, mi se părea că văd o frunzuliță roșie de iarbă călcată, tocmai acolo unde bandiții cei mai tineri alergau încolo și încoace, oferind mesenilor carnea în aburi a boului tăiat și fript la repezeală precum și tidvele pline cu rachiu. Mi se părea că-mi calcă în picioare propria mea inimă de cîte ori vedeam biata mea floare de asoca dispărînd sub picioarele lor murdare, pentru ca să apară din ce în ce mai puțin luminoasă, pînă ce nu am mai putut-o vedea. Și mă gîndeam, dacă Vasitti o fi stînd înaintea copacului fără griji, ca să-l întrebe ?

Ce bine că nu putea să-i spună unde sînt eu, căci desigur, de frică și-ar fi dat gingașul ei suflet dacă m-ar fi văzut în această situație. Numai vreo doisprezece pași departe de mine, îngrozitorul Angulimala ciocnea însuși cu cîțiva dintre cei mai apropiați ai săi. Vrednică se rotea sticla și—afară de una de care voi mai vorbi mai încolo — fețele se înroșeau, pe cînd banditii vorbeau vioi, aproape răstit, ba chiar se luau la ceartă.

Păcat că pe atunci cunoașterea argoului banditesc nu se număra printre multele mele talente, de unde se vede cît de puțin poate judeca un om ce cunoștințe îi vor fi mai folositoare. Prea bucuros aș fi vrut să înțeleg sensul convorbirii lor tare, căci nu era nici o îndoială că vorbeau despre mine și despre soarta mea. Mutrele și gesturile lor îmi arătau acest lucru cu o limpezime dureroasă, și adevărate priviri de flăcări, ce fulgerau din timp în timp dintre sprîncenele stufoase îmbinate ale șefului bandei, mă făceau să simt mult lipsa amuletei mele contra ochiului rău, care strălucea acum pe pieptul păros al monstrului. Într-adevăr, trîntisem cu o lovitură mortală, în fața ochilor săi — după cum am aflat mai tîrziu — un favorit al lui Angulimala și, pe lîngă asta, cea mai bună spadă a bandei, și șeful numai cu scopul acesta nu mă ucisese, fiindcă plănuia să-și sature setea de răzbunare la privirea chinurilor încete ale morții mele. Ceilalți însă nu voiau să admită ca o pradă bogată, care aparținea de drept bandei întregi, să fie nimicită astfel fără folos. Un bărbat chel, ras la piele, cu înfățișarea de preot, mi se păru principalul adversar al lui Angulimala, el singur era în stare să potolească pe acest sălbatec. El era totodată singurul a cărui culoare a feței în timpul chefului își păstra paliditatea. După o ceartă îndelungată, în timpul căreia Angulimala se înfuriase de cîteva ori și pusese mîna pe spadă, birui în cele din urmă, spre mîntuirea mea, punctul de vedere profesional.

Banda lui Angulimala făcea parte anume dintre «trimițători», numiți astfel fiindcă una din regulile lor consta în a trimite unul dintre ostatici ca să stăruiască pentru banii de răscumpărare. Cînd prindeau pe un tată și pe un fiu, îl trimiteau pe tată să procure bani de eliberare pentru fiu; dintre doi frați, trimiteau pe cel mai mare; cînd le cădea în mînă un învățător cu discipolul său, era trimis discipolul — din cauza aceasta se numeau «trimițători». În scopul acesta, potrivit obiceiului lor, au crutat pe slujitorul tatălui meu, în timp ce au măcelărit pe toți ceilalți oameni ai mei; căci deși cam bătrîn, era încă voinic și părea cu minte și experimentat — și condusese de mai multe ori caravana.

L-au dezlegat de legături și l-au trimis chiar în aceeași seară, după ce-i dădusem o însărcinare secretă, din care părinții mei puteau să cunoască adevărul situației. Înainte de a porni la drum, Angulimala a făcut cîteva zgîrieturi, niște semne, pe o foaie de palmier, pe care i-a dat-o. Era un fel de scrisoare de escortă, pentru cazul cînd, pe calea de reîntoarcere, suma ce o purta la sine ar fi trebuit să cadă în mîna altor bandiți. Căci numele lui Angulimala era așa de temut, că chiar hoții, care furau daruri regale din mijlocul șeselor, nu s-ar fi încumetat niciodată, nici măcar să se atingă de ceva care era proprietatea sa.

Și mie mi-au scos cătușele îndată, fiindcă știau prea bine că nu voi fi atît de smintit să încerc să fug. Ceea ce au făcut mai întîi, văzîndu-mă liber, a fost să mă reped în partea încotro văzusem pierind floarea de asoca. Dar, ah! n-am mai putut descoperi nici măcar un mic rest incolor din ea! Această flacără fragedă de floare părea prefăcută cu totul în cenușă sub picioarele aspre ale banditilor. Fost-a ea un fel de semn prevestitor al norocului nostru în dragoste?

Acum trăiam şi mă mişcam destul de liber printre aceşti tovarăşi periculoşi, în aşteptarea banilor de răscumpărare, care trebuiau să sosească în două luni.

Fiindcă ne aflam în jumătatea întunecoasă a lunii, furturile şi jafurile aveau loc neîntrerupt. Căci vremea aceasta, care aparţine înfiorătoarei zeiţe Kali, este folosită aproape numai pentru afacerile regulate, aşa că nu trecea noapte fără vreun atac ori spargere. De mai multe ori au fost jefuite chiar sate întregi. În noaptea a cincisprezecea a lunii descrescătoare, însăşi serbarea Kali-ei fu sărbătorită cu o solemnitate crudă. Nu numai tauri şi nenumărate capre negre, ci chiar cîţiva prizonieri nefericiţi fură înjungheaţi înaintea statuii ei; victima se aşeza înaintea altarului şi i se deschidea o vînă, astfel că sîngele ţîşnea tocmai în gura căscată a fioroasei statui, împodobită cu hălci de om. După aceea a urmat o orgie sălbatică, în care hoţii s-au îmbătat cu băuturi ameţitoare pînă la a-şi pierde mintea şi s-au desfătat cu baiaderele, pe care le adusese Angulimala în acest scop, cu o îndrăzneală nemaipomenită, dintr-un mare templu, căci în toanele vinului se făcuse mărinimos, vroia să mă fericească şi pe mine cu o baiaderă tînără şi frumoasă. Însă, fiindcă eu, cu gîndul la Vasitti, am respins fata — care din cauza acestei ruşini izbucnise în lacrimi — s-a înfuriat aşa de tare, că a pus mîna pe mine, şi desigur m-ar fi sfărîmat dacă nu mi-ar fi venit în ajutor acel bandit chel şi ras. Cîteva cuvinte de-ale lui au fost de-ajuns ca să înmoaie pumnul de fier al căpeteniei şi să-l facă să se depărteze ca o fiară neîmblînzită de ajuns.

Acest om ciudat, care a fost a doua oară salvatorul meu, — cu mîinile lui încă sîngerate de jertfele Kali-ei înfiorătoare, conduse de către el — era fiul unui brahman. Însă, fiindcă se născuse într-o zodie de tîlhari, se apucase de meseria tîlhăriei.

La început se alipise la « ştrangulatori », apoi trecuse, din consideraţii ştiinţifice, la « trimiţători ». Din casa părintească moştenise o înclinaţie spre meditaţii religioase şi numai puţin către explicaţii savante. Astfel, pe de o parte, era şeful serviciului de jertfă, ca preot, — şi se atribuia izbînda neobişnuită a acestei bande aproape deopotrivă atît ştiinţei sale preoţeşti, cît şi destoiniciei de conducere a lui Angulimala — iar pe de altă parte, preda ştiinţa picarescă într-o formă sistematică, şi anume atît partea tehnică cît şi cea morală; căci, spre mirarea mea, am băgat de seamă că tîlharii aveau una, şi nu se socoteau întru nimic oameni mai răi ca alţii.

Aceste prelegeri se ţineau îndeosebi noaptea, în jumătatea luminată a lunii, în care — afară de întîmplări neprevăzute, — afacerile stagnau.

Într-o poiană, auditorii, aşezaţi în mai multe rînduri semicirculare, în jurul său, ascultau pe venerabilul Vajaçravas, care şedea cu picioarele încrucişate sub el. Craniul său puternic şi pleşuv strălucea în lumina lunii şi întreaga înfăţişare nu se deosebea de aceea a unui învăţător al *Vedelor* [1], care, în liniştea nopţii cu lună, împărtăşeşte locuitorilor coloniei din pădure învăţătura tainică; însă printre ei vedeai cîte o figură de păcătos sălbatic, cîte o mutră vrednică de spînzurătoare. În clipa aceasta, parcă îi văd — mi se pare

[1] *Veda*, ciclu de patru scrieri apărute în mileniul II î. de Hr. Considerate opere sacre în tradiţia Indiei.

că aud concertul pădurii, ce crește și descrește întrerupt cîteodată de răcnetul îndepărtat al unui tigru, de lătratul mai răgușit al panterei — și în același timp, liniștită, curgătoare ca un rîu, vocea lui Vajaçravas — bas profund, sonor, urmașul nepreţuit a nenumărate generaţii de udgatari[1].

La aceste prelegeri aveam voie să iau și eu parte, fiindcă Vajaçravas prinsese dragoste de mine. El spunea chiar că eu m-am născut, ca și el, în zodia tîlharilor, și că odată tot mă voi întovărăși cu slujitorii Kali-ei, pentru care motiv îmi este folositor să ascult cuvîntările lui, care negreșit vor deștepta vocaţia încă aţipită în mine. Astfel am auzit acolo, de la el, prelegeri foarte interesante despre diferitele secte ale Kali-ei — numiţi de obicei hoţi și tîlhari — și despre deprinderile lor cele mai deosebite. Tot atît de instructive, pe cît de amuzante erau dezvoltările despre chestiuni ca: « Ce folos putem avea de la fetele publice, ca să mistificăm poliţia », sau « Semnele după care se cunosc funcţionarii mari și mici, ce se lasă mituiţi, cu o scurtă deslușire despre tariful sumelor respective ». O dovadă de cea mai ascuţită putere de observaţie a oamenilor și de cea mai strînsă logică o dădea conferinţa sa despre: « Cum și pentru ce pungașii se recunosc unul pe altul de la întîia privire, pe cînd oamenii cinstiţi nu o pot face, și ce foloase decurg din aceasta pentru cei dintîi », ca să nu mai vorbesc despre splendidele capitole: « Despre stupiditatea străjilor de noapte îndeobște, cîteva consideraţii încurajatoare pentru începători » — în timpul cărora pădurea întunecoasă răsuna de o furtună de rîsete, astfel că veneau din toate părţile taberei ca să asculte ce este acolo.

Dar și chestiunile tehnice aride maestrul știa să le dezvolte în chip ininteresant și, mi-aduc aminte, în adevăr, de descrieri răpitoare, cum se face o spărtură într-un zid, fără zgomot, sau cum se face, conform artei, un gang pe sub pămînt. Cum se făuresc deosebitele feluri de pîrghii de fier, în special așa-numitul bot de șarpe, precum și cîrligul în formă de rac, a fost expus în chip foarte plastic; cum se folosește cineva de cîntecul încet din instrumente cu coarde, spre a afla dacă cineva doarme, și de chipul omenesc de lemn, pe care îl bagă pe ușă ori pe fereastră, ca să vadă dacă acest presupus spărgător este observat — toate acestea au fost temeinic tratate.

Lămuririle sale, cum la săvîrșirea unei tîlhării trebuie să fie ucis necondiţionat oricine ar putea să apară mai tîrziu ca martor, precum și consideraţii generale asupra datoriei oricărui hoţ de a se feri de orice atitudine morală, ci, din contră, a fi totdeauna aspru, fără milă, violent, cînd se prezintă prilejul, beţiv și aplecat la desfrîu, se numără printre prelegerile cele mai savante și spirituale ce am auzit vreodată.

Însă, ca să-ţi dau o idee justă despre spiritul acesta, cu adevărat profund, trebuie să-ţi reproduc fragmentul cel mai frumos din comentariile sale, la sutrele străvechi ale Kali-ei, doctrina esoterică a tîlharilor, comentarii care sînt privite aproape ca niște canoane.

---

[1] Cîntăreţ vedic de jertfe'

CAP. X

ÎNVĂȚĂTURĂ TAINICĂ

Așadar, Sutra 476 sună: « Și cea dumnezeiască, așa credeți? — Nu! — Lipsa de răspundere — din cauza spațiului, a scripturii, a tradiției ».

Cuviosul Vajaçravas tălmăcește vorbele acestea în chipul următor: « Și cea dumnezeiască », anume, pedeapsa. Căci în sutrele de mai înainte era vorba despre acele pedepse la care poate condamna suveranul sau stăpînirea pe tîlhari, precum: ciungirea, schilodirea, tăierea nasului, căldarea cu fiertură, coroana de smoală, gura balaurului, alergatul pe frigări de nuiele, chinuirea la calul de lemn, stropirea cu ulei fiert, decapitarea, azvîrlitul la cîini spre a fi sfîșiat, punerea în țeapă de viu, — temeiuri îndestulătoare, pentru care tîlharul, cît îi stă în putere, nu trebuie să se lase prins, trebuie să încerce să fugă în orice chip.

Zic unii: dar de pedeapsa dumnezeiască tot nu scapă răufăcătorul. « Nu », răspunde sutra noastră; și anume nu, fiindcă este caz de nerăspundere. Aceasta se probează în trei chipuri: din rațiune, din *Veda*, și din cîntecele tradiționale.

« Din cauza spațiului » — proba aceasta constă în următorul raționament: Cînd tai capul unui om sau al unui animal, spada trece printre părticelele indivizibile, căci atomii aceștia nu-i poate tăia, tocmai din cauza individualității lor. Ceea ce se taie este doar spațiul ce desparte aceste părticele. Spațiului acesta însă, fiind un vid, nu i se poate cauza nici o vătămare. Căci a vătăma un nimic este tot una cu a nu vătăma. Prin urmare, prin această tăiere a spațiului, cineva nu poate încărca cu nici o răspundere și nu poate avea loc nici vreo pedeapsă dumnezeiască. Dacă nu este răspundere pentru ucidere, cu atît mai puțin din pricina unor fapte ce se pedepsesc mai ușor de către oameni!

Atît rațiunea, acum scriptura.

Sfînta *Veda* ne învață că singura existență adevărată, divinitatea cea mai înaltă, este Brahma [1]. Dar dacă aceasta este adevărat, atunci în chip vădit orice ucidere nu este decît o arătare deșartă. Aceasta o spune și *Veda*, cu vorbe deslușite, în locul cînd Iama, zeul morții, dă învățătură tînărului Nasiketas despre acest Brahma și zice, între altele:

Acel ce dînd moartea crede că ucide,
Ucisul, ce crede că moare,
Greșit cred și unul și altul
Întîiul nu dă moarte, cel din urmă nu moare.

Și mai convingător găsim adevărul acesta profund în cîntecul eroic al lui Arjuna [2] și Krishna [3], care a fost în sine ființa fără început, fără sfîrșit,

---

[1] Brahma, zeu hindus simbolizînd puterea absolută și pe creatorul lumii. El face parte din trinitatea Brahma, Vishnu (simbolul binelui) și Shiva (simbolul răului).

[2] Arjuna (Luminosul), zeul dimineții și simbol al onoarei militare.

[3] Krishna (Cel negru), cel mai popular zeu indian, se zice că a opta încarnare a lui Vishnu; era un zeu cu chip uman.

veşnică, atotputernică, neînţeleasă, zeul cel mai înalt, care se născuse om spre mîntuirea oamenilor — Krishna a dat ajutor în cele din urmă zile ale rătăcirii sale pe pămînt regelui panduingilor, inimosului Arjuna, în războiul împotriva kuruingilor, fiindcă aceştia făcuseră o mare nedreptate atît lui cît şi fraţilor săi. În vreme ce armatele adverse îşi aşezau în linie de bătaie şirurile înarmate pînă în dinţi, unele în faţa altora, Arjuna zărea în rîndurile duşmanului cîte un prieten de odinioară, cîte un văr, cîte un neam din zilele trecute; căci panduingii şi kuruingii erau fii a doi fraţi. Şi Arjuna era adînc mişcat în inima lui, şovăia să dea semnalul luptei sîngeroase; căci n-ar fi dorit să ucidă pe acei care fuseseră de-ai săi odată. Sta cu capul plecat, ros de îndoială dureroasă, nehotărît, în carul său de bătălie; şi lîngă ei, zeul de aur, Krishna, vizitiul carului. Şi Krishna ghici cugetul nobilului principe al pandavilor. El arătă zîmbind cele două mase de armată şi îi lămuri cum toate fiinţele acelea doar în aparenţă se nasc şi pier, fiindcă în toate nu fiinţează decît unica fiinţă nenăscută şi nepieritoare, neatinsă de moarte şi de naştere.

Cine ţine de ucigaş pe un om,
Cine crede ucis aici un om,
Nu ştie fapta-n sine ce-i;
Nu moare, ori ucide nime.
Curaj ! începe lupta !

Povăţuit astfel, principele pandavilor dădu semnalul luptei năprasnice şi birui. Astfel Krishna, zeul cel mai înalt făcut om, destăinuind această taină mare, făcu pe Arjuna, dintr-un bărbat uşuratec şi moale, un erou grav şi brav.

Căci de fapt acesta este adevărul:

Orice nelegiuire săvîrşeşte cineva sau porunceşte să se săvîrşească, cine nimiceşte sau porunceşte să se nimicească, cine loveşte şi porunceşte să se lovească, cine ucide o fiinţă vie, sau ia ce nu-i este dat de bună voie, sau intră într-o casă prin spargere, sau răpeşte bunuri străine. Orice nelegiuire săvîrşeşte cineva, nu are nici o vină. Şi chiar dacă cineva ar preface cu un disc de luptă foarte ascuţit toate vietăţile într-o singură masă de piftie, ori de borhot, acela nu are nici o vină, nu săvîrşeşte nici o nedreptate. Şi cine ar porni pustiind şi omorînd pe ţărmul de miază-zi al Gangelui nu are din cauza aceasta nici o vină; şi cine ar porni pe malul de miază-noapte al Gangelui, făcînd pomeni şi daruri, acela iarăşi nu are nici un merit. Prin milă, blîndeţe, renunţare la sine însuşi, nu se dobîndeşte nici un merit, nu se săvîrşeşte nici un bine.

Şi acum urmează uimitoarea, chiar îngrozitoarea:

Sutră a 477,

care în scurtimea ei izbitoare sună astfel:

« Ba dimpotrivă — din pricina mîncătorului ». Înţelesul acestor cîteva cuvinte, învăluite în taina cea mai adîncă, ni-l desluşeşte prea cinstitul Vajaçravas în chipul următor:

Nu numai că pedeapsa dumnezeiască nu ameninţă pe răufăcător şi ucigaş, ci se întîmplă tocmai dimpotrivă: anume, aceştia se fac asemenea zeului, ceea ce urmează din rîndurile *Vedei*, în care zeul cel prea înalt este slăvit ca mîncător, precum:

Războinicul și pe brahmani îi mîncă, ca pe pîine,
Pe care o stropește cu udătura morții.

Precum lumea își trage obîrșia de la Brahma, tot astfel și pieirea ei, întrucît Brahma o face să se nască iarăși și o nimicește iarăși tot mereu. Zeul suprem este nu numai ziditorul, dar și înghițitorul tuturor făpturilor, dintre care se pomenesc aici numai «războinicii și brahmanii», ca cei mai aleși ce stau în fruntea celorlalți. După cum se spune și într-un alt loc:

«Eu îi mănînc pe toți, pe mine însă nimeni nu mă mănîncă». Vorbele acestea le spune anume zeul cel prea înalt, cînd el, în chipul unui mistreț, a răpit Medhatithi în lumea din cer. Căci supărat de răpirea sa samavolnică, acesta cerea să știe cine este răpitorul său: «Spune-mi, cine ești tu, altminteri eu, ca brahman, te voi lovi cu mînia mea». Atunci cel cu chipul de mistreț se făcu cunoscut ca acel Brahma foarte înalt, cel ce este totul în toate, cu vorbele următoare:

Să știi vrei pe ucigașul și pe cel ce face prinși?
Mistrețul cine-i, cel ce te fură de jos?
Sînt eu, cel ce apare în astă formă
Sînt eu, și mă întruchipez în orice formă.

Cînd unuia i-e frică de orișice ar fi,
Sînt eu, cel ce mă tem și tot eu bag în alții teamă;
Dar între noi rămîne puțină asemănare:
Eu îi mănînc pe toți, pe mine nu mă mănîncă nimeni.

Nu-i nimeni în stare a mă cuprinde, înțelege;
Eu am bătut pe toți dușmanii mei; pe mine nu m-a bătut nimeni.

Din versurile de mai sus poate înțelege și mintea cea mai întunecoasă că asemănarea cu brahmanii nu poate fi în starea de a fi bătut și mîncat de către alții — cum ar trebui să fie cazul, dacă blîndețea și jertfa de sine ar fi ceva bun — ci, dimpotrivă, în a bate și a mînca pe alții — adică a se sluji de alții și a-i nimici — înșine însă să nu pățim nici un rău de la nimeni.

Nu mai poate fi nici o îndoială că învățătura aceea — despre pedeapsa iadului dată răufăcătorilor — s-a născocit de cei slabi, ca să se apere de răutatea celor tari, cu scopul să-i înfricoșeze pe aceștia.

Și dacă oarecare versuri din *Veda* cuprind această învățătură, ele trebuie să fi fost aduse prin vicleșug de cei slabi, fiindcă ele se contrazic cu ideile de căpetenie.

Cînd Rigveda zice că deși lumea întreagă nu este decît Brahma, cu toate acestea zeul suprem socotește pe om ca fiind cel mai pătruns de Brahma: — tot astfel trebuie de acum înainte recunoscut că printre oameni tîlharul este ființa cea mai pătrunsă de Brahma și prin urmare el este cununa lumii. În ce privește pe hoț, care nu s-a ridicat pînă la tîlhărie, întrucît scriptura arată adesea că părerea: «acesta este al meu» nu este decît o idee deșartă, ce împiedică pe om a-și împlini menirea cea mai înaltă, se înțelege foarte limpede că hoțul, care și-a făcut din înlăturarea acestei idei deșarte «lucrul ăsta este al meu»,

scopul vieţii sale, — întruchipează adevărul cel mai înalt. Totuşi, din pricina răutăţii sale, tîlharul e mai ceva ca hoţul.

Cu acestea s-a dovedit «firea de coroană-a-creaţiei» a tîlharului, atît pe calea raţiunii, cît şi din scriptură şi trebuie privit ca ceva de nerăstălmăcit.

CAP. XI

TROMPA ELEFANTULUI

După această mostră a felului de gîndire ciudată a omului acestuia rar — pe el nu-l putem cel puţin învinovăţi, ca pe mulţi alţi gînditori vestiţi, că învăţăturile nu şi le înfăptuieşte — reiau firul povestirii.

Cu asemenea întîmplări felurite şi îndeletniciri noi ale spiritului — bineînţeles că nu am pierdut vremea şi am învăţat şi limba tîlhărească — nu-mi era deloc urît. Însă pe măsură ce sorocul aşteptării se apropia, liniştea sufletului mi-era tot mai zguduită de griji apăsătoare. Banii de răscumpărare sosi-vor? Chiar dacă scrisoarea aceea de drum l-o fi apărat pe slujitorul meu de tîlhari, se poate să-l fi sfîşiat un tigru pe cale, sau să se fi înecat în vreun rîu ce a venit mare, sau vreo năpastă neprevăzută, cum se întîmplă de nenumărate ori în călătorii, se poate să-l fi oprit pe loc, pînă ce va fi prea tîrziu. Ochiul de oţel al lui Angulimala mă săgeta adesea aşa de răutăcios, parcă spera acest lucru, şi atunci sudoarea neliniştii îmi picura din toţi porii.

Oricît de minunat plănuită şi ticluită şi tare chibzuit întemeiată era învăţătura lui Vajaçravas, că în cazul cînd banii de eliberare nu vor sosi la timp, prinsul va trebui tăiat în două cu un joagăr şi amîndouă jumătăţile trupului vor fi azvîrlite în drumul şoselei — şi anume capul spre lună-răsare, cu toate acestea mărturisesc că admiraţia mea pentru prelegerile grozav de ştiinţifice ale prietenului meu învăţat a mai scăzut, din cauza unor vibraţii particulare ale burţii mele, mai ales cînd doi tîlhari mai tineri aduseră joagărul şi-l puseră în lucrare, în chip de încercare, pe o momîie pe măsura trupului unui om.

Vajaçravas s-a uitat la mine cum îmi vine rău, m-a bătut în chip de încurajare pe umăr şi mi-a spus că operaţiunea aceasta nu trebuie să mă intereseze. Fireşte, vorbele lui mi-au dat nădejdea că, în caz de primejdie, el mă va apăra a trei oară. Cînd însă am încercat să-i mulţumesc în tonul cel mai recunoscător, el a luat o mutră foarte gravă şi mi-a zis:

«Dacă cumva Karma al tău o fi atît de neînduplecat, ca banii de eliberare să nu sosească la timp şi să întîrzie chiar numai o jumătate de zi, nici un zeu şi nici un drac nu te va putea scăpa, căci legile Kali-ei nu se pot călca. Cu toate acestea, fii pe pace, fiul meu! Tu eşti menit pentru alte lucruri. Cît te priveşte, tare mă tem că mai curînd ţi se va tăia capul sau vei fi tras în ţeapă într-o piaţă publică, după o viaţă frumoasă de tîlhar — dar pentru asta avem destul răgaz».

N-aş putea să zic că mîngîierea lui mă întărise mult şi de aceea nu puţin uşurat m-am simţit cînd credincioasa mea slugă bătrînă a sosit cu banii ceruţi, o săptămînă mai înainte de termen. Mi-am luat rămas bun de la fioroasa mea

gazdă, care se uita întunecat la bani, amintindu-și de locotenentul său ucis de mine, ca și cum ar fi voit mai bine să mă taie cu fierăstrăul, și am strîns cu gingășie mîna brahmanului, care își stăpîni o lacrimă de duioșie încredințat că negreșit ne vom mai întîlni o dată pe potecile întunecoase ale Kali-ei. Astfel am plecat amîndoi, călăuziți de patru tîlhari, care chezășuiau cu pielea lor sosirea noastră sigură în Ujjeni. Căci Angulimala, care era tare grijuliu cînd era vorba de onoarea lui de tîlhar, le-a făgăduit, cînd ne-am despărțit, că de nu m-o duce viu nevătămat în orașul meu natal, îi va jupui de vii și le va spînzura pieile în cele patru colțuri ale unei răspîntii; și se știa că el își ținea promisiunea totdeauna. Spre norocul tuturor, nu s-a întîmplat lucrul acesta, și cei patru tovarăși, care s-au purtat cu vrednicie pe cale, or fi fiind încă în slujba dănțuitoarei ce-și scutură salba de hîrci.

Am ajuns în Ujjeni fără alte aventuri, și de fapt mă săturasem de cele pățite. Bucuria părinților, revăzîndu-mă, nu se poate descrie. Din cauza aceasta era peste poate să capăt de la ei învoirea de a face o nouă călătorie la Kosambi. Tatăl meu mai pierduse, pe lîngă suma de eliberare destul de mare, și toate mărfurile și oamenii caravanei mele, și nu era în stare să înjghebe așa degrabă o altă caravană. Dar piedica aceasta era neînsemnată față de spaima ce cuprindea pe părinții mei la gîndul primejdiilor din călătorie. Umblau din cînd în cînd și zvonuri despre alte isprăvi fioroase ale lui Angulimala, și nu pot tăgădui că nu prea aveam poftă să mai cad încă o dată în mîinile sale. A trimite vreo ștafetă la Kosambi nu era în vremea aceea cu putință, și așa trebuia să mă mulțumesc cu amintirile și să mă mîngîi cu nădejdea unor vremuri mai bune și cu credința statornică în fidelitatea Vasitti-ei mele adorate.

Vremea așteptată sosi. Într-o zi, se răspîndi, ca dîra de praf de pușcă aprins, prin oraș vestea că fiorosul Angulimala a fost ucis de Satagira, fiul ministrului din Kosambi, că banda sa a fost măcelărită sau împrăștiată, iar căpitanul împreună cu mulți dintre căpeteniile mai mici au fost prinși și executați.

De aici înainte nu era chip să se mai împotrivească cineva rugăminților mele furtunoase. De fapt, lumea avea motiv să creadă că drumurile vor fi sigure acum pentru timp îndelungat, și tatăl meu voia să-și încerce norocul iarăși cu o caravană. Tocmai atunci m-am îmbolnăvit, și cînd am părăsit așternutul, anotimpul ploilor se apropiase într-atît, că trebuia să aștept mai întîi să treacă. Cu aceasta se înlăturase cea din urmă piedică a plecării mele. Cu repetate sfaturi să fiu prevăzător, părinții mei și-au luat rămas bun de la mine, și iată-mă din nou pe cale, în fruntea unei caravane încărcate, compusă din treizeci de care cu boi, vesel și îndrăzneț, mînat de dorul meu aprins. Călătoria noastră a purces tot așa de ușoară ca și întîia oară și într-o frumoasă dimineață intram mai nebun de bucurie ca oricînd în Kosambi. Aici am văzut deodată în fața mea o îngrămădire neobișnuită de oameni pe străzi. Din pricina aceasta înaintam mereu mai încet, pînă ce convoiul meu fu nevoit să se oprească într-un loc, unde trebuia să se încrucișeze cu o arteră de comunicație principală. Cu nici un chip nu se putea pătrunde prin mulțime, și am băgat de seamă că acea stradă principală era împodobită ca de sărbătoare cu drapele, cu covoare ce atîrnau pe la ferestre și pe balcoane și cu arcuri pe deasupra din ghirlande de flori — ca pentru un alai solemn. Înjurînd de nerăbdare, am întrebat pe cei ce stăteau în fața mea ce se petrece aici.

« Ei, îmi strigară ei, ce, nu ştii că astăzi îşi serbează nunta Satagira, fiul ministrului? Poţi să te socoteşti fericit că ai sosit tocmai la timp, căci alaiul trece pe aici de la templul lui Krishna, şi o asemenea strălucire n-ai mai văzut, desigur, nicăieri ».

Că Satagira se însura era pentru mine o veste pe cît de însemnată, tot pe atît de binevenită, fiindcă peţitul lui adresat părinţilor Vasitti-ei ar fi fost una din piedicile cele mai mari la căsătoria noastră. M-am hotărît să aştept, cu atît mai mult că nu putea să ţină prea mult, căci se şi vedeau vîrfurile lăncilor unei coloane de călăraşi, care defila în aclamaţii asurzitoare. Călăraşii aceştia se bucurau, cum mi se spunea, de o foarte mare cinste în mulţime, fiindcă ei fuseseră acei care prinseseră banda lui Angulimala.

Aproape îndată în urma lor venea elefantul ce o purta pe mireasă — negreşit o privelişte impunătoare. Fruntea noduroasă, cu cucuie, a dobitocului uriaş, asemenea muntelui zeilor Meru, era acoperită cu un văl de pietre preţioase de toate culorile. Precum picură sudoarea pe tîmplele şi faţa unui elefant înnăduşit, şi roiuri de albine se aşează deasupra, îmbiate de duhoarea lui dulce, tot astfel tîmplele şi faţa elefantului acestuia străluceau de perle minunate şi pe deasupra se legănau şiraguri de diamante negre — un efect care îţi smulgea strigăte de admiraţie. Dinţii puternici erau poleiţi cu aurul cel mai fin şi din acelaşi metal nobil era făcută paftaua din piept, împodobită cu rubine mari. Partea de jos a pieptului şi picioarele puternice ale dobitocului erau învăluite uşor — precum învăluie lumina zorilor trunchiurile copacilor — cu muselin albastru, frumos mirositor, din Benares.

Însă ceea ce mi-a atras privirile, mai ales, a fost trompa elefantului oficial. Şi acasă, în Ujjeni, mai văzusem la procesiuni decoraţii foarte luxoase ale trompelor de elefanţi, dar niciodată una aşa de plină de gust. La noi, anume, se împărţea trompa în cîmpuri, care formau cîte o anumită mostră frumoasă, şi era acoperită toată cu culoare. Aici însă pielea era lăsată neacoperită ca fond, dedesubt, şi pe acest fond în formă de crăci se împleteau ramuri cu frunze de asoca ascuţite, din care ieşeau la lumină flori galbene, portocalii şi stacojii — totul întocmit în cel mai graţios stil ornamental.

Pe cînd studiam această minune cu ochi de cunoscător, o simţire de jale adîncă mă cuprinse, parcă respiram din nou tot parfumul de iubire al nopţilor fericite de pe terasă. Inima începu să-mi bată cu putere, fiindcă fără voia mea mă gîndeam la nunta mea proprie; căci ce găteală mai potrivită se putea născoci pentru dobitoc decît aceasta, fiindcă « terasa celor fără griji » era vestită în tot Kosambi pentru florile sale minunate de asoca?

În starea aceasta, aproape de vis, am auzit lîngă mine o femeie zicînd alteia:

« Dar mireasa nu pare deloc voioasă ».

Am privit fără de voie în sus şi o simţire ciudată şi năpraznică se strecură în mine, cînd am zărit făptura care stătea acolo sub baldachinul de purpură. Zic făptură — figura nu i-o puteam vedea fiindcă capul era plecat înainte pe piept — dar şi din făptura ei se vedea puţin lucru, şi se părea că în grămada aceea de muselinuri de toate culorile curcubeului, chiar dacă era învăluit un corp, era unul neînzestrat cu putere de viaţă şi de împotrivire. Felul cum ea se legăna încoace şi încolo din pricina mişcărilor animalului, ai cărui paşi puternici clătinau tare cortul de pe spinarea sa, arăta o tristeţe nespusă, ceva aproa-

pe înfiorător. Îţi venea să crezi că în momentul următor ea se va prăvăli jos. Poate că tocmai teama aceasta făcea pe servitoarea care stătea la spatele ei să apuce mireasa de umeri şi să se aplece din cînd în cînd în faţa ei spre a-i şopti vorbe de înviorare.

O spaimă ca de oţel îmi înţepeni mădularele, cînd am recunoscut în această presupusă servitoare pe Medini. Şi mai înainte ca presimţirea mea să se fi limpezit, mireasa lui Satagira ridicase capul.

Era Vasitti a mea.

CAP. XII

LA MORMÎNTUL SFÎNTULUI VAJAÇRAVAS

Da, ea era. Nu era cu putinţă nici o îndoială. şi cu toate acestea ea nu se asemăna sieşi, şi nimic din calităţile ei nu semănau cu acele pe care i le cunoscusem, atît de împietrite păreau într-o jale fără nume, supraomenească. Cînd mi-am revenit în simţire, tocmai treceau cei din urmă oameni din alai. Leşinul meu se atribuia zăpuşelii şi vălmăşagului de oameni. Fără voinţă am fost dus în hanul cel mai apropiat.

Aici m-am azvîrlit în colţul cel mai întunecos, cu obrazul întors spre perete, şi am rămas acolo scăldat în lacrimi, respingînd orice mîncare, întins pe spate zile întregi, după ce dădusem instrucţiuni acelei slugi bătrîne şi conducător de caravană, care mă însoţise şi în călătoria dintîi, să desfacă cît mai repede mărfurile noastre şi chiar în condiţii rele, fiindcă eu sînt prea bolnav ca să mă ocup de afaceri. Într-adevăr, eu nu mai puteam cugeta la altceva afară de pierderea mea necuprinsă de mintea-mi; nici nu voiam să mă arăt prin oraş, ca să nu fiu recunoscut de nimeni. Căci mai înainte de toate voiam să împiedic ca Vasitti să afle că eu sînt în oraş.

Chipul ei, aşa cum îl văzusem în urmă, îmi plutea necontenit înaintea sufletului. Desigur eram revoltat din cauza nestatorniciei, ori mai curînd slăbiciunii sale, căci vedeam bine că nu era vorba decît de slăbiciune, şi că nu se putuse împotrivi stăruinţei părinţilor. Că nu-şi întorsese dragostea spre fiul biruitor al ministrului, ţinuta şi faţa ei arătau destul de limpede. Cînd însă mi-am amintit cum îmi jurase credinţă veşnică cu privirea luminoasă în dumbrava lui Krishna, nu înţelegeam cum fusese cu putinţă să cedeze aşa de repede, şi îmi ziceam, oftînd amarnic, că nu trebuie să se bizuie nimeni pe jurămintele fetelor. Dar într-una răsărea înaintea mea figura aceea pe care era întipărită jalea cea mai adîncă, şi de îndată îmi pierea orice revoltă, doar compătimirea din adîncul inimii o îndreptam spre ea; şi aşa mă decisei ferm să nu-i mai măresc chinul, dacă i-ar ajunge ceva la urechi despre prezenţa mea în Kosambi. Niciodată nu trebuia să mai afle ceva despre mine, desigur va crede atunci că am murit şi se va deprinde încetul cu încetul cu soarta ei. care nu era lipsită de oarecare strălucire exterioară.

O împrejurare priincioasă a făcut ca sluga mea bătrînă să schimbe şi să vîndă foarte repede mărfurile, aşa că, după cîteva zile, am fost în stare să părăsesc Kosambi în zori, cu caravana mea.

După ce am ieşit prin poarta de apus a oraşului, am mai aruncat cea din urmă privire spre oraşul între zidurile căruia trăisem zile atît de neuitate de fericire şi durere. Cu cîteva zile mai înainte, cînd intrasem în oraş, fusesem cuprins de o astfel de aşteptare nerăbdătoare, că nu vedeam nimic din ceea ce mă înconjura. Astfel acum, întîia oară, am băgat de seamă că nu numai muchea de deasupra porţii, ci şi a zidului, de amîndouă părţile, era împodobită în chip de groază cu capete de oameni băgate în ţepi.

Nici o îndoială, erau capetele tîlharilor executaţi din banda lui Angulimala.

De cînd văzusem faţa Vasitti-ei sub baldachin, acum întîia oară mă cuprinse o altă simţire decît tristeţea, privind cu fiori de nespus aceste capete, din care şoimii nu lăsaseră de mult timp decît scheletele şi cel mult ici şi colo cîte o coadă, ori o barbă atît de stufoasă că-şi apărase şi tărîmul de dedesubt. Astfel toţi ar fi fost de nerecunoscut, dacă unul nu s-ar fi trădat prin barba lui sălbatică, roşie, celălalt prin cozile sale împletite colac în creştetul capului, după datina purtătorilor de cocuri. Amîndoi aceştia, şi fără îndoială mulţi dintre ceilalţi, mi-au făcut semne camarădereşti adesea în discuţiile de noapte, şi mi-aduceam aminte cu o claritate grozavă cum barba asta roşie, scînteietoare în razele lunii, rîdea de se cutremura cînd cu prelegerea aceea despre prostia paznicilor de noapte, ba mi se părea că aud şi acum rîsul tunător ieşit din gura fără buze.

Însă în mijlocul muchiei porţii strălucea, ridicată puţin deasupra celorlalte, o hîrcă puternică în razele soarelui-răsare şi-mi atrase imperios toată atenţia asupra sa. Cum să nu recunosc aceste forme?

El era, care ne făcuse atunci să rîdem, fără ca el însuşi să contracteze vreo trăsătură a feţei sale de brahman.

Capul lui Vajaçravas domina pe celelalte, pe cînd acela al lui Angulimala fusese fără îndoială înfipt la poarta dinspre răsărit. Şi o simţire stranie mă înfioră, gîndindu-mă cît de temeinic explicase el odinioară diferitele pedepse cu moartea — împărţirea în patru părţi, sfîşierea de către cîini, tragerea în ţeapă, tăierea capului —, şi cu ce grijă vroia el să dovedească prin acestea că tîlharul nu trebuie să se lase prins; dacă însă a fost cumva prins, trebuie să încerce să fugă prin orice mijloc. Vai, la ce-i slujise ştiinţa sa? Aşa de puţin poate omul să scape de destinul său, care nu este rodul faptelor noastre — fie în viaţa aceasta, fie într-una de mai înainte.

Şi mi se părea că mă privea serios orin orbitele ochilor săi, iar gura sa pe jumătate deschisă mai striga:

«... Kamanita, Kamanita; priveşte-mă cu băgare de seamă, uită-te cu atenţie la priveliştea aceasta. Tu, de asemenea, fiul meu, te-ai născut într-o zodie tîlhărească, şi tu vei merge pe potecile întunecoase ale Kali-ei, şi precum sfîrşesc eu aici, tot aşa vei sfîrşi şi tu odată undeva.»

Însă, destul de ciudat: fantezia aceasta, care era tot aşa de vie ca o senzaţie reală, mă umplu de fiori de spaimă. Cariera mea de tîlhar, după spusa lui, predestinată, căreia nu-i închinasem încă nici un gînd serios, sta deodată înaintea mea într-o lumină nu numai severă, ci chiar ispititoare.

Căpitan de tîlhari. — Ce puteam dori mai mult, eu, nefericitul? Căci nu mă îndoiam nici o clipă că eu, cu multele mele calităţi şi cunoştinţe, şi mai cu seamă mulţumită acelora ce le datoram învăţăturii cuviosului Vajaçravas, că voi merita o situaţie de şef. Şi care poziţie s-ar putea asemăna cu aceea

de căpitan de bandă de hoţi? Chiar rangul de rege nu preţuia cît cealaltă. Căci rangul acesta putea să-mi procure răzbunarea împotriva lui Satagira? Putea rangul acesta să-mi aducă pe Vasitti în braţele mele? Mă vedeam pe mine însumi în mijlocul pădurii în luptă cu Satagira, căruia îi despicam ţeasta cu o lovitură furioasă de spadă; şi iarăşi mă vedeam cum răpeam în braţele mele pe Vasitti, leşinată, din palatul incendiat, ce răsuna de vocile tîlharilor. De cînd cu priveliştea aceea chinuitoare, acum întîia oară inima mea începu să bată din nou voios şi cu nădejde în viitor; întîia dată acum am început să-mi doresc viaţa în loc de moarte.

Cu asemenea închipuiri în minte, de-abia făcusem cam o mie de paşi mai înainte, cînd am văzut venind în faţa mea, din direcţia opusă, o caravană ce se opri pe loc, în vreme ce călăuza aducea, după cît se vedea, o jertfă lîngă o movilă mică aproape de şosea.

M-am îndreptat spre el, l-am salutat cuviincios şi l-am întrebat ce divinitate cinsteşte aici.

— În groapa aceasta, răspunse el, se odihneşte sfîntul Vajaçravas; mulţumită ocrotirii lui, trecînd printr-un ţinut primejdios, sosesc acum teafăr acasă şi cu avutul neatins. Şi te povăţuiesc cu stăruinţă şi pe tine, să nu întîrzii a aduce azi o jertfă potrivită. Căci chiar dacă ai închiria, intrînd în regiunea păduroasă, o sută de paznici, aceştia nu-ţi vor sluji împotriva tîlharilor aşa de bine ca ocrotirea sfîntului acestuia.

— Scumpul meu, obiectai eu, mormîntul acesta pare numai de cîteva luni, şi dacă în el se află îngropat alde Vajaçravas, acesta nu poate fi deloc sfînt, ci tîlharul cu acest nume.

Negustorul însă dădu din cap liniştit în semn că este aşa.

— Acelaşi, desigur . . . Am fost de faţă cînd a fost pus în ţeapă în locul acesta. Şi capul său stă înfipt şi acum deasupra porţii. Însă după ce el a îndurat pedeapsa hotărîtă de principe, şi-a ispăşit prin aceasta păcatele, s-a suit fără pată în cer, şi duhul său ocroteşte acum pe călători împotriva tîlharilor. Se mai spune, de altfel, că el chiar în timpul vieţii sale de tîlhar ar fi fost un bărbat foarte învăţat şi aproape sfînt, căci ştia pe dinafară părţi secrete din Veda sfîntă — cel puţin aşa se spune.

— Aşa este, într-adevăr, am răspuns eu, căci eu l-am cunoscut foarte bine şi am dreptul chiar să mă numesc prietenul său.

La aceste vorbe, negustorul se uită la mine cu oarecare spaimă; atunci am vorbit mai departe:

— Anume, trebuie să ştii că am căzut o dată în mîna acestei bande, şi că Vajaçravas, cu prilejul acela, mi-a scăpat viaţa în două rînduri.

Privirea negustorului trecu de la spaimă la pizmă admirativă:

— Ei, atunci poţi să te crezi într-adevăr un om fericit. De-aş fi avut atîta trecere în faţa lui, aş deveni în cîţiva ani omul cel mai bogat în Kosambi. Şi acum, călătorie bună, norocosule.

Apoi porunci caravanei să pornească.

Binenţeles, am făcut numaidecît o slujbă la mormîntul vestitului şi cinstitului meu prieten, rugăciunea însă. spre deosebire de toate cele ce se mai făcuseră aici, avea drept obiect dorinţa ca el să mă călăuzească pe drumul cel mai drept în braţele celei mai apropiate bande de tîlhari, în care, cu aju-

torul lui, voiam să intru, şi a cărei căpetenie, lucru de care nu mă îndoiam, trebuia să treacă în curînd de la sine în mîinile mele.

Trebuia însă să se arate limpede că amicul meu învăţat şi ridicat la rangul de sfînt de închipuirea poporului se înşelase cînd credea că o zodie tîlhărească îmi luminase mie naşterea. Căci pe tot drumul spre Ujjeni nu dădurăm peste nici o urmă de tîlhari şi, cu toate acestea, numai cu o săptămînă înainte ca noi să fi trecut printr-o pădure mare, aproape de hotarul Avanti, o caravană pe care o întîlnisem fusese călcată tot în această pădure de către tîlhari.

A fost pentru mine un izvor de gînduri ciudate faptul că nu era decît o întîmplare, pe cît se părea, că eu rămăsesem om cinstit în viaţa civilă, în loc să mă fac tîlhar, după cum inima mea dorea cu aprindere. Negreşit, poate că dintre potecile noptatice ale Kali-ei, una duce pe calea pelerinajului, după cum dintre cele o sută una din vinele ce pleacă de la inimă, şi pline de sucuri în cinci culori, una singură duce la cap şi prin ea iese sufletul omului cînd moare. Tot aşa şi mie, poate că în cazul cînd m-aş fi făcut tîlhar, mi-ar fi rămas deschis drumul pelerinajului şi astfel tot aş fi avut mijlocul acesta de mîntuire. Însă dacă cineva obţine mîntuirea, faptele sale, bune ca şi rele, se nimicesc, se prefac oarecum în cenuşă prin văpaia ştiinţei.

Trebuie să-ţi mai spun că răstimpul acela petrecut în viaţa tîlhărească ori în cea civilă, poate că, în ce priveşte roadele morale, nu s-ar fi format atît de deosebit cum s-ar putea să ţi se pară ţie, frate. Căci am băgat de seamă, pe cînd trăiam printre tîlhari, că şi printre ei se află oameni de multe caractere, şi anume unii cu însuşiri foarte bune, şi că dacă nu ţinem seamă de oarecare lucruri exterioare, deosebirea între tîlhari şi oamenii cinstiţi nu este aşa de mare, cum le place să-şi închipuie cei din urmă. Şi, pe de altă parte, în perioada matură a vieţii mele, care tocmai atunci începea, am mai băgat de seamă că oamenii cinstiţi, cînd se apucă de hoţie şi tîlhărie rămîn cîrpaci în această meserie; unii la anumite prilejuri oarecum improvizează, alţii în chip statornic şi cu o oarecare măiestrie, care le prinde foarte bine, astfel că, printr-o apropiere laolaltă, au loc multe asemănări între cele două grupuri.

Din pricina aceasta nu ştiu dacă mulţumită soartei priincioase, care m-a ţinut departe de potecile întunecoase ale dănţuitoarei ce-şi scutură salba de ţeste, am cîştigat, vorbind drept, cine ştie ce lucru mare.

După reflecţiile acestea profunde, pelerinul Kamanita tăcu şi-şi îndreptă, cufundat în gînduri, privirea spre luna plină, care se înălţa mare şi luminoasă afară deasupra pădurii — sălaşul tîlharilor — şi revărsa lumina sa tocmai în sala olarului, unde părea că preface în aur curat mantaua galbenă a Sublimului, ca veşmîntul unui idol.

Sublimul, către care pelerinul, atras de strălucire, şi totuşi fără să bănuiască pe cine privea, îşi îndreptă fără voie privirea, dădu să înţeleagă aprobarea sa printr-un semn din cap, şi zise:

— Te văd, pelerinule, aplecat mai mult spre o viaţă aşezată decît spre pribegie, cu toate că ţi se deschisese destul de limpede drumul spre cel din urmă.

— Aşa este, venerabile. Nu am închis ochii în faţa drumului acestuia, ci am pornit, cum spuseşi şi tu, către viaţa casnică. Şi, după un oftat adînc, pelerinul urmă, cu voce clară şi senină, povestirea păţaniilor sale.

CAP. XIII

OMUL DE VIAȚĂ

Astfel mi-am dus viața în casa părintească în Ujjeni. Orașul meu de naștere, călătorule, este vestit în toată India, deopotrivă din cauza vieții de plăceri și bucurie de viață zgomotoasă, cît și datorită palatelor sale mărețe și templelor monumentale. Străzile sale late răsună ziua de nechezatul cailor și trîmbițatul elefanților, și noaptea de cîntecele lăutelor îndrăgostiților și de cîntecele chefliilor voioși.

Mai ales însă heterele ujjenilor se bucură de o faimă neobișnuită. De la curtezanele cele mari, ce locuiesc în palate, zidesc temple zeilor și creează grădini publice pentru popor, și în saloanele cărora întîlnești poeți și artiști, actori, străini distinși, ba cîteodată și prinți — pînă la fetele de stradă, toate sînt de o mare frumusețe, cu trupurile zvelte și de o grație ce nu se poate descrie. La serbările cele mari, la cortegiuri, la expoziții, ele formează podoaba de căpetenie a străzilor gătite cu flori și cu flamuri fîlfîitoare. În veșminte roșii de coceinilă, cu coroane mirositoare în mînă, învăluite în miresme, scînteietoare de diamante, le vezi, frate, șezînd în tribunele lor de gală speciale, ori trecînd pe stradă, cu priviri pline de iubire, cu gesturi excitante, ori glume vesele, ațîțînd peste tot în flăcări luminoase jarul senzual al celor doritori de voluptate.

Onorate de către rege, adorate de popor, cîntate de poeți, se numesc « cununa pestriță de flori a Ujjeni-lor stîncoși », și au deșteptat pizma orașelor vecine mai puțin înzestrate. Adesea se opresc acolo frumusețile noastre cele mai vestite, ba se întîmplă că este rechemată cîte una cu ordinul regelui.

Mie, care voiam să-mi înec chinul ce-mi seca viața, mîinile acestor surori voioase mi-au dus la buze din belșug și după voie potirul de aur al plăcerilor, plin cu băutura amețitoare a uitării. Datorită multelor mele talente și cunoștințe însemnate de tot felul și nu mai puțin a tuturor jocurilor de societate, am ajuns un oaspe bine văzut al marilor curtezane, dintre care una, a cărei favoare nici nu se putea cîntări în bani, în cele din urmă chiar s-a îndrăgostit în așa hal de mine, că din cauza mea s-a despărțit de un prinț. Pe de altă parte, mulțumită cunoașterii desăvîrșite a limbii pungășești, m-am împrietenit cu fetele ulicioarelor, a căror societate, fiind pe calea plăcerilor zdravene, nu o dispretuiam cîtuși de puțin, și dintre care mai multe îmi erau devotate din inimă.

Astfel m-am cufundat adînc în vîrtejul îmbătător al distracțiilor orașului meu, și mergea, călătorule, o zicală în chip de proverb în Ujjeni: « Om de viață, ca tînărul Kamanita ».

Se întîmplă, însă, că oarecare năravuri, chiar vicii cîteodată, aduc omului cîte un noroc, astfel că cel cu gînduri lumești nu poate să decidă cu ușurință dacă datorește îmbunătățirea soartei sale mai mult însușirilor sale bune decît celor rele.

Anume prietenia fetelor de jos mi-a folosit mult. În casa tatălui meu se făcuse o spargere și se furaseră giuvaericale, în cea mai mare parte încredințate ca să le prețuiască, și anume de o valoare că nu puteau fi înlocuite. Îmi ieșisem din minți, fiindcă ne amenința o ruină completă. În zadar am încercat să pun

în lucrare toate cunoştinţele ce le cîştigasem în pădure. După chipul cum se săpase gangul de sub pămînt puteam negreşit să descopăr felul hoţului făptuitor. Însă chiar amănuntul acesta aşa de folositor nu era trebuincios poliţiei — care, desigur, în Ujjeni, nu se află la înălţimea unde a ajuns aşezămîntul heterelor, ceea ce se poate să aibă oarecare corelaţie intimă. Într-o prelegere foarte savantă despre viaţa amoroasă a diferitelor clase sociale, am auzit însumi următoarea propoziţie: « Aventurile de dragoste ale şefului de poliţie trebuie să aibă loc în timpul inspecţiilor de noapte, şi anume cu fetele de stradă »; aceasta în legătură cu acea conferinţă a lui Vajaçravas « Despre folosul fetelor de stradă pentru mistificarea poliţiei », în timpul acela de aşteptare neliniştită, îmi dădu mult de gîndit.

Pare că în lumea asta a noastră, plină de ciudăţenii, lucrurile sînt astfel întocmite, că partea stîngă îndreaptă ceea ce dreapta a scăpat din vedere. Şi astfel se întîmplă şi aici, că florile acelea exuberante din Ujjeni îmi aduseseră rodul pe care gardul de mărăcini al poliţiei, cam mărunt, tocmai din cauza exuberanţei florilor, nu putuse să-l facă să se coacă. Căci fetele bune, cînd mă văzură nemîngîiat din pricina năpastei ce mă ameninţa pe mine şi pe ai mei, descoperiră pe făptuitori şi-i siliră, ameninţîndu-i că-i vor părăsi, să dea îndărăt prada lor, astfel că scăparăm uşor cu pierderea puţinului pe care-l cheltuiseră, şi cu o spaimă care nu rămase fără bune urmări pentru mine.

Întîmplarea aceasta a pus capăt vieţii mele uşuratice, în care îmi risipeam în chip nefolositor timpul şi vlaga tinerească. Oricum, ajunsesem într-un hal că, ori trebuia să cad cu totul rob în mocirla şi sub jugul viciului, ori să încep imediat să mă îndrept. Calea din urmă mi-a fost înlesnită tocmai de păţania aceasta. Am văzut sărăcia holbîndu-şi ochii la mine — sărăcia, în braţele căreia felul acesta de viaţă m-ar fi azvîrlit fără scăpare, ca să mă părăsească în chip necredincios cu toate bucuriile ei costisitoare. Atunci mi-am amintit de cuvîntul acela al negustorului la mormîntul lui Vajaçravas: « Dacă m-aş bucura de atîta trecere în ochii lui Vajaçravas, în cîţiva ani aş ajunge omul cel mai bogat în Kosambi ». Şi mă hotărîi să ajung omul cel mai bogat în Ujjeni, şi în scopul acesta să mă îndeletnicesc din toate puterile cu comerţul de caravane. Că prietenul şi maestrul meu, de pe lumea cealaltă, Vajaçravas mă asistă în persoană la întreprinderile mele, nu cutez să afirm acest lucru, deşi o credeam cîteodată; este sigur, însă, că vorbele sale îmi deveniseră regulă de activitate. Căci cunoscînd, mulţumită învăţăturilor sale, toate obiceiurile diferiţilor tîlhari, ba fiind iniţiat chiar în regulile lor secrete, ajunsesem să duc la bun sfîrşit, fără să-mi rup gîtul, întreprinderi pe care un altul nu ar fi cutezat niciodată să le înceapă. Tocmai pe acestea le alegeam eu, şi nu mă mai ocupam cu călătorii de rînd.

Acum, cînd conduceam o caravană într-un oraş, în care timp de luni de zile alta nu putuse pătrunde, fiindcă tocmai în vremea aceasta bande puternice de tîlhari închiseseră oarecum căile, găseam pe locuitori aşa de dornici de mărfurile mele, că puteam să le desfac cîteodată cu un cîştig înzecit. Asta nu era destul: am tras un folos nepreţuit din prelegerea aceea « despre semnele după care se cunosc funcţionarii mari şi mici susceptibili de mituire, şi tariful sumelor respective »; ceea ce am cîştigat în cîţiva ani servindu-mă de aceste instrucţiuni face cît o avere potrivită.

În chipul acesta, trecură cîțiva ani, schimbînd în chip sănătos tot felul de petreceri ale orașului meu vesel, cu călătorii de afaceri, pline de primejdii, care cu toată greutatea lor nu înlăturau cu totul anumite plăceri; căci în fiecare oraş străin mă duceam la o heteră, căreia îi eram recomandat de către o amică a amîndurora din Ujjeni, şi care de multe ori începea cu dibăcie pentru mine firul afacerilor.

Într-o zi, înainte de amiază, tatăl meu intră în camera mea tocmai cînd eram ocupat să-mi dau cu culoare pe buze, în vreme ce dădeam instrucţiuni slugii mele, care punea șeaua pe calul meu favorit, în curte, în faţa ferestrei. De astă dată şeaua trebuia închingată în chip deosebit, cu perne, căci pe cale trebuia să iau cu mine pe cal o fată cu ochi de gazelă. Anume, aveam o întîlnire într-o grădină publică cu mai mulţi prieteni şi prietene.

Voiam să dau porunca să se aducă tatălui meu numaidecît oarecare băuturi răcoritoare; el refuză, şi cînd îi oferii din cutioara mea de aur bobiţe mirositoare pentru gură, le refuză şi pe acestea şi luă numai betel. Din gesturile acestea am înţeles, nu fără oarecare strîngere de inimă, că avea să-mi spună ceva serios.

— Văd că te pregăteşti pentru o excursie de plăcere, fiul meu, zise el după ce se așeză pe locul ce i-l arătasem; neapărat, nu pot să te ocărăsc din cauza aceasta, fiindcă de-abia ai sosit dintr-o călătorie obositoare de afaceri. Încotro vrei să te duci astăzi, fiul meu?

— Tată, vreau să mă duc călare, cu cîţiva amici și amice la grădina cu o sută de eleșteie de lotus, unde vrem să petrecem în jocuri.

— Bine, foarte bine, fiul meu! Ademenitoare, fermecătoare este şederea în grădina celor o sută de eleșteie de lotus — umbra deasă a copacilor și adierea răcoritoare a apei te îmbie să stai cît mai mult. Apoi sînt de lăudat jocurile cuviincioase și cuminţi, căci ele ocupă corpul și spiritul, fără să le încordeze. Oare acum se obişnuiesc aceleași jocuri pe care le jucam noi în tinereţea mea? Ce crezi, Kamanita, juca-vă-veţi voi astăzi acolo?

— Depinde de persoana care va reuși să-și impună propunerea sa, tată. Ştiu numai că Nimi vrea să propună jocul de-a stropitul cu apă.

— Nu-l ştiu pe ăsta, zise tata.

— Nu? Nimi l-a învăţat în sud, unde este la modă: jucătorii umplu trestii de bambus cu apă și se stropesc unul pe altul, și cine este mai udat a pierdut partida. Este foarte nostim. Kolliya însă vrea să ne jucăm la luptă Kadamba.

Tată-meu dădu din cap:

— Nu-l ştiu nici pe ăsta.

— O, jocul ăsta este foarte gustat acum. Jucătorii se împart în două partide, care se luptă între ele, și ca minunate arme de luptă ne servim tocmai de ramurile stufişului Kadamba, cu florile sale mari, aurite. Rănile se cunosc după praful florilor, astfel că arbitrii jocului pot hotărî după ele care partidă a cîştigat. Jocul este încordat și are ceva drăgălaş.

Eu însă am de gînd să-i fac să joace jocul « de-a nunta ».

— Este un joc bun bătrînesc, zise tata cu un surîs surprinzător, și mă bucur că vrei să-l propui, fiindcă asta mi-arată gîndurile tale. De la joc pînă la lucru serios, pasul nu este așa de mare.

Apoi zîmbi iarăși mulţumit, iar pe mine mă trecu un fior.

— Da, fătul meu, continuă el, acum revin tocmai la ceea ce m-a adus astăzi la tine. Prin multele tale călătorii negustorești, cu dibăcie și noroc tu ai mărit averea noastră, așa că prosperitatea treburilor noastre a ajuns proverbială în Ujjeni. Pe de altă parte, și tu te-ai bucurat din plin de libertatea tinereții tale. Din faptul întîi rezultă că ești destoinic să-ți întemeiezi o gospodărie proprie. Din cel de al doilea, că este și timpul s-o faci și să te gîndești, să torci mai departe firul neamului nostru. Ca să-ți ușurez lucrul acesta, fătul meu, am și găsit pentru tine de mai înainte o mireasă. Este fiica mai mare a vecinului nostru Sanjaya, a marelui comerciant; ea de curînd a atins vîrsta potrivită măritișului. Se trage, după cum vezi, dintr-o familie respectabilă, de aceeași treaptă, și foarte bogată și are foarte multe rude atît din partea tatălui, cît și a mamei. Corpul ei este fără cusur; părul ei este negru ca albina, o față ca a lunii, ochii ca ai puiului de gazelă, un nas ca floarea de sesam, dinții ca perlele și buze de bimba, din care răsună o voce dulce, ca a kokilei. Perechea ei de picioare înveselește inima, ca tulpina pisangului și, îngreuiată de rotunjimea coapselor, mersul ei are măreția domoală a elefantului. Nu vei putea să-i găsești nici un cusur.

Într-adevăr, n-aveam să obiectez nimic contra ei, altceva, decît că farmecele ei cele multe, atît de poetic descrise, mă lăsau rece. Și mărturisesc că, dintre toate ceremoniile nunții, aceea a celor trei nopți de post, în care, potrivit legiuirii, trebuia, împreună cu tînăra mea soție, să nu mănînc nimic usturat, să dorm pe jos, să întrețin focul căminului și să păstrez castitatea, îndatorirea din urmă îmi era cea mai puțin împovărătoare.

O femeie neiubită ne face, frate, să urîm căminul și să nu ne lipim de casă, și de atunci porneam și mai bucuros în călătorii și nu mă îngrijeam decît de afacerile mele. Și, deoarece — ca să fiu credincios adevărului — nu prea procedam scrupulos, ci, fără să cuget prea mult, îmi scoteam folosul meu, unde îl găseam, averea mea crescu într-atît că, în cîțiva ani mă aflam aproape de ținta ambiției mele și eram unul dintre cei mai bogați cetățeni ai orașului meu.

Acum voiam să mă bucur de bogăția mea și, în calitate de stăpîn de casă și tată de familie și mai ales să strălucesc cu ea în fața concetățenilor mei — căci soția mea îmi născuse două fiice.

Am cumpărat așadar un teren mare la marginea orașului, și acolo am făcut o grădină de plăcere de toată frumusețea și în mijlocul ei am pus să se construiască o casă spațioasă, înzestrată cu portice de marmoră. Proprietatea mea era socotită printre minunile Ujjeni-lor, și regele însuși veni s-o vadă.

Aici am organizat serbări de grădină ca în basme și am dat mesele cele mai copioase. Căci mă dedasem din ce în ce mai mult plăcerilor mesei. Mîncărurile cele mai delicioase, care se puteau procura cu bani în fiecare anotimp, trebuiau să se găsească pe masa mea, chiar la prînzurile obișnuite. Pe atunci nu eram, cum mă vezi acum, slab și consumat de șederea în pădure și de asceză, ci plin la trup; ba chiar începusem să prind puțin pîntece.

Și se înfiripase, călătorule, o zicală proverbială în Ujjeni: « Se mănîncă la el, ca la negustorul Kamanita ».

CAP. XIV

SOȚUL

Într-o dimineață, m-am dus cu șeful grădinar în grădină, să vedem ce înfrumusețări noi se mai pot face, cînd tatăl meu sosi în curte călare pe bătrînul său măgar. M-am apropiat în grabă de el, ca să-i ajut la descălecare, și voiam să-l conduc în grădină, deoarece credeam că vine să se bucure de frumusețea florilor. El voi mai bine, însă, să intre în cea dintîi cameră, și cînd am poruncit slugii să aducă băuturi răcoritoare, refuză și de astădată, sub cuvînt că vrea să vorbească între patru ochi cu mine, netulburat de nimeni.

Luat pe neașteptate, mirosind o primejdie amenințătoare, am luat loc lîngă el pe un scăunaș.

— Fătul meu, începu el foarte serios, femeia ta ți-a născut numai două fiice și nu e nici o nădejde să-ți facă și un fiu. Se zice, cu drept cuvînt, că moare nemernic bărbatul căruia nici un fiu nu-i poate face slujba morților. Nu te țin de rău, fătul meu, adăugă el, cînd băgă de seamă că mă cam neliniștisem; și cu toate că nu știam cum aș fi meritat mustrare în această afacere, i-am mulțumit cu respectul cuvenit pentru bunătatea sa și i-am sărutat mîna.

Nu, eu trebuie să mă învinovățesc singur, fiindcă alegîndu-ți femeie, m-am lăsat prea orbit de considerații de familie și de avere și n-am luat îndeajuns seamă la semne. Fata pe care am ochit-o acum pentru tine este dintr-o familie nu tocmai mare și deloc înstărită; nici nu se distinge prin ceea ce privitorul superficial numește frumusețe. În schimb, are un buric scobit adînc și întors spre dreapta; atît mîinile cît și picioarele arată semnele lotusului, ulciorului și roții; părul ei este neted, numai în ceafă are doi cîrlionți răsuciți spre dreapta. Despre o fată care stăpînește asemenea semne, spun înțelepții că va naște cinci feciori eroi.

M-am declarat perfect mulțumit cu această perspectivă, i-am mulțumit tatălui meu pentru bunătatea cu care se îngrijea de mine și i-am spus că sînt gata să aduc fata îndată acasă. Căci mă gîndeam: dacă așa mi-a fost scris ! . . .

— Îndată? strigă tată-meu înspăimîntat. Cum așa, fătul meu ! Potolește-ți nerăbdarea ! Sîntem în cursul de miază-zi al soarelui. După ce divinitatea aceasta va fi intrat în cursul său de miază-noapte, și cînd vom ajunge jumătatea lunii, în care luna crește, atunci să fixăm o zi priincioasă pentru mancipiu — mai devreme, nu — mai devreme, nu, fătul meu ! Altminteri, la ce ne-ar mai folosi toate însușirile bune ale miresii?

L-am rugat pe tată-meu să fie fără grijă. O să aștept și mă voi lăsa în toate privințele călăuzit de înțelepciunea sa; el lăudă ascultarea mea, îmi dădu binecuvîntarea și-mi îngădui să poruncesc băuturi răcoritoare.

În sfîrșit, se apropia și ziua nu prea mult dorită de mine, în care se reuneau toate semnele norocoase. Ceremonia a fost de astădată și mai complicată: cele paisprezece zile premergătoare a trebuit să nu fac altceva decît să învăț bine toate rugăciunile prescrise. Ce neliniște am mai îndurat în timpul mancipiului în casa socrului meu, aproape nu se poate descrie cu vorbe. Tremuram mereu de frică să nu rostesc greșit vreun vers, ori să nu-l spun exact cu gestul de care ținea, fiindcă tatăl meu nu mi-ar fi iertat niciodată așa ceva. Între acestea, era

să uit lucrul de căpetenie, fiindcă în loc s-o apuc de degetul cel mare, am apucat-o de cele patru degete, ca și cum aș fi dorit să-mi nască fete, însă, spre norocul meu, logodnica a avut destulă prezență de spirit să strecoare în mîna mea degetul său cel mare.

Eram leoarcă de sudoare cînd, în sfîrșit, am putut să înham taurii pentru plecare, în vreme ce logodnica mea băga în găurile hamurilor de la gît cîte o ramură de pom cu rod. Am spus emistihul cuvenit cu credința că greutatea cea mare trecuse. Primejdiile însă nu fuseseră toate înlăturate.

Spre norocul nostru, ajunserăm la casa mea fără să se fi întîmplat pe drum vreunul din multele incidente neînsemnate care, într-o asemenea împrejurare, parcă stau la pîndă.

Sosiți în fața porții, logodnica mea fu ridicată din car de către trei soții brahmane, cu nume bun, care născuseră numai băieți, și ai căror bărbați trăiau încă. Pînă aici toate merseseră bine. Poți să-ți închipui acum spaima mea, frate, cînd la intrarea în casă piciorul femeii mele era cît pe-aci să atingă pragul. Nici astăzi nu știu de unde mi-a venit fermitatea de a o ridica în brațe și a o împiedica astfel să atingă pragul. O asemenea neregulă la intrare ar fi fost un semn foarte rău și, pe lîngă aceasta, eu însumi am uitat să intru cu piciorul drept întîi. Din fericire, toți, și mai cu seamă tatăl meu, fuseseră așa de îngroziți de primejdia atingerii pragului, că greșeala mea rămase aproape neobservată.

În mijlocul casei, am luat loc la stînga femeii mele, pe o piele de taur roșu, întinsă cu gîtul spre răsărit, și fața păroasă în sus.

Apoi, tatăl meu, după multă căutare, găsise o minune de copil — un băiețel care avea numai frați și nici o soră, și nici surori moarte — și care fusese născut de un tată care, de asemenea avea numai frați, însușire care o avea și tatăl acestuia — toate aceste certificate de către autoritate. Băiețelul acesta trebuia așezat în poala nevestei mele. Se și pusese alături de ea căldarea de aramă, gata, cu florile de lotus crescute în noroi, pe care ea trebuia să le dea copilului în mîinile lui împreunate; — cînd iată că omulețul nostru nu putu fi găsit nicăieri. Hăt, mai pe urmă, cînd se făcuse prea tîrziu, o slugă descoperi că băiețelul, găsind tare ademenitor patul de jertfă dintre focuri, se rostogolise în iarba moale, pînă ce fusese cu totul îngropat de ea. Negreșit, trebuiră să netezească iarăși patul de jertfă și să se taie iarbă kuça proaspătă — ceea ce în sine era absurd, fiindcă iarba trebuia tăiată la răsăritul soarelui.

Nemaițînînd seamă de această coroană a întregii opere, trebui să ne mulțumim cu un băiețel găsit în toată graba, a cărui mamă născuse numai băieți. Tatăl meu însă era așa de revoltat de neizbînda acestei dispoziții, în care își pusese atîta nădejde, că mi-era frică să nu moară de dambla. Negreșit, că în nici un caz nu ar fi murit tocmai acum, numai ca să nu zădărnicească ceremonia în chipul cel mai dezastruos.

În vreme ce eram chinuit de teamă grozavă, eu trebuia să umplu timpul de așteptare, pînă la sosirea copilului înlocuitor, rostind într-una versetele cuvenite, ca nu cumva să se facă vreo pauză deșartă.

În ora aceasta, însă, îmi pusesem în minte, hotărît, să nu mai mă însor niciodată, orice s-ar întîmpla.

După ce isprăvirăm toate formalitățile acestea, trebuia să petrec împreună cu soția mea — care nu era tocmai un tip de urîțenie, cum mă așteptam după spusa tatălui meu — douăsprezece nopți de abstinență totală și post mare, dor-

mind pe duşumea. De astădată anume ţineam douăsprezece nopţi, fiindcă tatăl meu era de părere că este mai bine să postim mai mut timp, decît prea puţin. Îmi venea, desigur, foarte greu, că trebuia să fiu lipsit în toată vremea asta de bucatele mele favorite cu mirodenii.

În timpul acesta, am trecut şi proba aceasta, şi viaţa îşi reluă mersul ei în vechiul făgaş — totuşi cu o deosebire foarte însemnată. Trebuia să mi se arate anume, foarte curînd, cît de îndreptăţită fusese spaima mea de propunerea cea nouă de căsătorie. Negreşit, mă mîngîiasem îndată cu gîndul că cine avea o femeie, putea să aibă şi două. Ah, cît mă înşelasem în privinţa asta!

Soţia mea dintîi îmi arătase totdeauna un caracter blajin, care înclina mai curînd spre un fel de moliciune, decît spre vioiciune supărătoare; şi chiar de femeia mea din urmă se zicea că are o adevărată blîndeţe feminină. Tot aşa, frate, apa şi focul casei sînt amîndouă lucruri tare binefăcătoare; de se întovărăşesc însă amîndouă pe vatra bucătăriei, atunci încep să sfîrîie. Tot astfel a început să sfîrîie şi în casa mea, din ziua aceea nenorocită. Ce a fost, însă, cînd cea de a doua femeie îmi născu într-adevăr întîiul dintre cei cinci fii eroici promişi! Femeia mea dintîi mă învinovăţea că n-am vrut eu să am băieţi cu ea, că n-am adus jertfa justă, spre a avea un pretext să îmi iau pe a doua; în vreme ce soţia a doua, cînd era cicălită de cea dintîi, nu întîrzia să-şi verse batjocura amară asupra ei. Apoi cearta de întîietate nu mai contenea; soţia dintîi pretindea, ca atare, să domnească ea, pe cînd cea de a doua ridica aceeaşi pretenţie, ca mamă a fiului meu.

Nu după timp îndelungat trebuia s-o păţesc şi mai rău. Într-o zi, a doua mea soţie dădu buzna, tremurînd de mînie, în camera mea şi-mi ceru să gonesc pe cea dintîi, fiindcă aceasta vrea să otrăvească pe fiul meu — copilul de fapt mîncase cu lăcomie şi-l durea burta. Îi scosei cu asprime părerea greşită din minte; de-abia scăpasem însă de ea, cînd mă pomenesc cu cea dintîi intrînd furioasă, şi-mi spuse că cei doi mieluşei ai ei nu mai sînt siguri de viaţa lor atîta timp cît femeia aceea josnică va mai rămîne în casă, că rivala ei vrea să cureţe din casă pe cele două fiice ale mele, ca nu cumva zestrea lor să micşoreze moştenirea fiului meu.

Sub acoperişul meu nu se mai putea găsi pace. Dacă cumva ai trecut, frate, mai sus, pe lîngă curtea bogatului brahman, nu departe de aici, şi te-ai oprit şi ai auzit cum se cicăleau înăuntru cele două femei ale brahmanului, cum se certau cu vorbe şi ţipete şi cum se împroşcau laolaltă cu ocări grosolane, atunci ai trecut, ca să zic astfel, chiar pe lîngă casa mea.

Şi se înfiripă chiar o zicală proverbială în Ujjeni: « Amîndouă se îngăduie, ca femeile lui Kamanita ».

CAP. XV

POPA CEL CHEL

Acestea erau împrejurările în gospodăria mea, cînd, într-o zi, înainte de amiază, mă aflam în camera spaţioasă, situată înspre umbră, camera mea de lucru, unde vedeam de afacerile negustoriei mele, şi care din pricina aceasta dădea în curte; căci îmi venea mai bine să urmăresc de acolo cu privirea treburile

gospodăriei. În faţa mea stătea un slujitor încercat, care făcuse împreună cu mine toate călătoriile, un şir întreg de ani, şi îi dădeam lămuriri amănunţite privitor la conducerea unei caravane într-o localitate destul de depărtată, precum şi despre modul cum ar putea să desfacă acolo mai cu folos mărfurile, ce produse va să aducă de acolo, ce legături de afaceri va să lege acolo, şi alte lucruri de felul acesta, căci voiam să las pe seama lui toată afacerea.

Negreşit, casa mea mă atrăgea mai puţin ca oricînd şi se putea crede că prindeam cu bucurie orice prilej ca să dau tîrcoale prin străini. Însă acum începeam să devin mai tabietliu şi mai răsfăţat, şi mă temeam de călătorii mai lungi, nu numai din cauza oboselilor drumului, ci mai ales din cauza mîncării frugale, cu care, cel puţin pe drum, trebuia să mă mulţumesc. Chiar cînd voiam, sosit la ţintă, să-mi scot din cap şi să petrec puţin, aveam totuşi decepţii şi, oricum, ca la masa mea nu mîncam nicăieri pe acolo.

Astfel, începusem să trimit caravanele sub conducerea unor oameni de credinţă, în vreme ce eu rămîneam acasă.

Pe cînd eram tocmai ocupat să dau instrucţiunile mele amănunţite şi bine chibzuite, vocile gîlcevitoare ale celor două femei ale mele răsunară pînă la mine, şi aşa de tare şi într-o curgere de vorbe, că nu păreau să mai aibă sfîrşit. Supărat că mă tulburau, am sărit în cele din urmă de pe locul meu şi, după ce am privit în zadar pe fereastră, am ieşit în curte.

Le-am văzut pe amîndouă stînd la poarta de intrare. Însă în loc să le văd certîndu-se între ele — după cum mă aşteptasem — le-am găsit pentru întîia oară înţelese să-şi reverse mînia lor reunită asupra unui adversar comun. Nenorocitul acesta era un ascet pribeag, care sta rezemat de stîlpul porţii, şi care primea liniştit asupra sa această ploaie de ocări.

N-am aflat niciodată care era anume motivul atacului lor, bănuiesc însă că instinctul de mamă foarte dezvoltat la amîndouă adulmecase în acest monah un trădător al sfintei cauze a înmulţirii neamului omenesc şi un duşman al sexului lor, şi că se porniseră contra lui, instinctiv, ca doi ihneumoni asupra unui cobra.

— Să-ţi fie ruşine, popă chel, cerşetor neruşinat! — Ia te uită numai cum stă acolo cu umerii încovoiaţi, cu ochii în jos. Face pe evlaviosul, pe contemplativul, ipocritul, făţarnicul! Trage cu ochiul spre oala cu bucate şi miroase, adulmecă — precum măgarul deshămat de la car trage în curte la grămada de bălegar, şi pîndeşte şi ocheşte şi miroase, adulmecă... Să-ţi fie ruşine, pungaş trîndav, cerşetor neruşinat, popă chel!

Ţinta acestor ocări şi altora asemenea, ascetul acela pribeag, un bărbat cu o statură uimitor de înaltă, sta mereu rezemat de stîlpul porţii, într-o poziţie firească. Mantaua sa galbenă, ca floarea de canicara şi nu deosebită de a ta, cădea în cute frumoase peste umărul său stîng pînă la picioare şi lăsa să se ghicească un corp puternic. Braţul său, ce atîrna moale, era descoperit şi fără să vreau admiram încolăcitura zdravănă a muşchilor săi, care părea mai curînd partea bine dobîndită a unui războinic decît moştenirea leneşă a unui ascet; tot aşa talerul de lut pentru pomeni din mîna sa nervoasă mi se părea tot atît de ciudat şi nepotrivit, pe cît mi se părea la locul ei acolo o bîtă de fier. Capul său era plecat, privirea coborîtă în pămînt, nici o trăsătură nu era crispată în colţul gurii, şi astfel sta acolo nemişcat, ca şi cum un artist dibaci tăiase în piatră statuia unui ascet pribeag şi-l pictase şi îmbrăcase frumos, iar eu poruncisem să se aşeze lîngă poarta mea această statuie, ca un simbol al dărniciei mele.

Liniștea aceasta a lui, pe care eu o socoteam drept blîndețe iar femeile mele drept dispreț, le ațîța, firește, pe acestea, la încordări din ce în ce mai mari, și ar fi ajuns în cele din urmă la fapte, de n-aș fi intervenit și mustrat pe femeile mele din cauza purtării lor necuviincioase și nu le-aș fi gonit în casă.

Apoi m-am apropiat de ascet, m-am plecat respectuos în fața lui și am zis:

— Te rog, prea cucernice părinte, nu pune la inimă necuviințele spuse de femeile acestea, cu mintea lor cea scurtă! Te rog, prea cucernice părinte, nu lovi cu mînia ta de ascet nimicitoare casa asta a mea! Eu însumi, prea cucernice părinte, voi umple talerul tău de pomeni cu tot ce e mai bun în casă — ce noroc că este încă gol! Îl voi umple așa, ca să nu mai încapă nici un dumicat în el, ca nu cumva vreun alt vecin să-și capete vreun merit hrănindu-te el. Să mai știi, prea cucernice părinte, că ai nimerit-o bine la mine, și cred că-ți va plăcea mîncarea, căci umblă pe la noi și o zicală în chip de proverb: « Se mănîncă la el, ca la negustorul Kamanita» — și acela sînt eu. Nu te mînia, prea cucernice părinte, din cauza celor întîmplate și nu blestema casa mea.

Ascetul însă, răspunse cu o față aproape prietenoasă:

— Cum să mă mînii, gospodarule, de asemenea ocări, cînd mie mi se cuvine să mă port cu recunoștință chiar pentru o primire și mai aspră. Căci o dată, gopodarule, m-am dus — pregătit la timp cu mantaua și talerul meu — într-un oraș, să adun bucate de pomană. În orașul acesta însă, Mara, diavolul, tocmai atunci asmuțea pe brahmani și pe capii de familie în contra cinului asceților. « Ia lăsați-ne în pace cu asceții voștri evlavioși și cuvioși! Înjurați-i, ocărîți-i, goniți-i, persecutați-i ». Și așa se făcu, o, gospodarule, pe cînd colindam străzile, că aici o piatră îmi zbura în cap, dincolo un ciob mă plesnea în obraz, alteori un baston aproape să-mi zdrobească brațul.

Cînd mă reîntorsei la starețul nostru cu capul spart, plin de sînge, cu talerul în cioburi și cu mantaua ruptă, acesta zise: « Răbdare, părinte, răbdare! Păcatele, pentru care ar fi trebuit să înduri ani de chin în flăcările iadului, le ispășești, păcatele acestea, chiar în timpul vieții ».

La cele dintîi sunete ale vocii sale, un fior de groază mă zgudui din creștet pînă în tălpi, și cu fiecare vorbă, ca o înțepenire de fier pătrundea mai adînc toată ființa mea. Căci, frate, asta era vocea lui Angulimala, a banditului, — nu era chip să mă îndoiesc de lucrul acesta. Și cînd privirea mea crispată se ațintí pe figura sa, îi recunoscui și obrazul, cu toate că mai înainte barba îi ajungea aproape pînă la ochi, iar părul îi acoperea aproape și fruntea, pe cînd acum sta în fața mea pleșuv și ras. Foarte bine am recunoscut și ochii lui sub sprîncenele stufoase îmbinate, deși nu țîșneau din ei, ca atunci, fulgere de mînie ci, din contră, mă priveau prietenos, grație prefăcătoriei sale talentate; și degetele încordate care țineau talerul de pomeni erau, negreșit, aceleași care înșfăcaseră odinioară gîtlejul meu ca niște gheare de drac.

— Cum să mă mînii, o, gospodarule, — urmă oaspetele meu îngrozitor, — cum să mă mînii din pricina ocărilor? Căci starețul ne-a spus: « Chiar dacă tîlharii și ucigașii v-ar tăia cu joagăre încheieturile și mădularele, cine s-ar înfuria atunci nu împlinește instrucțiunile mele ».

Cînd am auzit, frate, aceste vorbe, cu amenințarea lor atît de ascunsă și drăcească, îmi tremurau picioarele în așa hal, că a trebuit să mă reazem de zid ca să nu cad. Cu multă cazná am putut să mă reculeg, astfel că mai mult

prin gesturi decît prin cîteva vorbe bîlbîite, am dat de înțeles banditului travestit ca ascet să mă aștepte pînă ce voi fi adus mîncarea.

Apoi m-am depărtat repede, pe cît îmi îngăduiau picioarele mele șovăitoare, de-a-curmezișul curții, pînă în bucătăria cea mare, unde tocmai se gătea masa de prînz pentru familia mea și pentru întreaga gospodărie, și unde fierbea și clocotea în toate oalele și cratițele. Aici am ales pe cît de iute tot atît de cu grijă, tot ce era mai bun și mai gustos. Înarmat cu o lingură mare de aur și urmat de o întreagă ceată de slugi purtătoare de vase, m-am repezit din nou în curte, spre a servi pe înfiorătorul meu oaspe și de va fi cu putință să-l împac.

Angulimala însă dispăruse.

CAP. XVI

GATA DE LUPTĂ

Aproape leșinat, am căzut pe o bancă. Gîndurile mele totuși au început din nou să se pună în lucrare. Angulimala fusese aici; de aceasta eram încredințat; și motivul venirii sale îmi era destul de lămurit. Cîte istorii nu auzisem eu despre cruzimea și setea lui de răzbunare! Avusesem nenorocul să-i ucid pe cel mai bun prieten al său, și din timpul captivității mele printre tîlhari știam că prietenia era tot atît de mult cultivată printre ei, ca și printre cetățenii cinstiți, dacă nu chiar mai mult. Cînd fusesem prizonierul său, Angulimala însă nu putuse să mă omoare fără a călca regulile « trimițătorilor »; și cu toate acestea, era cît p-aci s-o facă în două rînduri, dacă prin aceasta nu și-ar fi pătat pentru totdeauna cinstea sa de bandit. Acum însă i-a venit la îndemînă să viziteze ținutul acesta, de altminteri foarte depărtat de cîmpul obișnuit al activității sale, și vrea să împlinească o datorie întîrziată. Travestit ca ascet, a putut să cerceteze în voie localitățile și fără îndoială avea de gînd să lucreze chiar în aceeași noapte. Chiar de ar fi observat că l-am recunoscut, nu trebuia să întîrzie, căci noaptea aceasta era cea din urmă a jumătății întunecoase a lunii, și a săvîrși o asemenea întreprindere în jumătatea luminoasă, ar fi fost o infracțiune la legile sfinte ale tîlharilor, care ar fi trebuit să-i atragă mînia pedepsitoare a înfiorătoarei zeițe Kali.

Numaidecît am poruncit să-mi pună șeaua pe cel mai bun cal, și am pornit în oraș la palatul regelui. Lesne aș fi putut pătrunde la el, însă, spre dezamăgirea mea, am aflat că el se afla atunci la unul din depărtatele sale castele de vînătoare. A trebuit să mă mulțumesc a vizita pe ministru. Acesta era tocmai bărbatul care condusese odinioară delegația aceea la Kosambi, sub ocrotirea căruia, după cum îți vei fi aducînd aminte, făcusem drumul într-acolo, însă nu și înapoi. Din ziua aceea, cînd am refuzat să-l întovărășesc, nu-mi era prea devotat, ceea ce am simțit cu prilejul oarecăror întîlniri, precum și știam, că de mai multe ori criticase felul meu de viață. Să-i expun tocmai lui afacerea mea, nu prea era lucru plăcut, totuși îndreptățirea, chiar meritul intervenției mele era așa de vădit, că nu mai putea fi vorba de simpatie ori antipatie personală.

I-am povestit deci limpede și pe scurt cele ce s-au petrecut în curtea mea, și am adăugat rugămintea, de la sine înțeleasă, să binevoiască a-mi da un detașa-

ment de ostași să-mi păzească curtea și grădina în timpul nopții, să-mi apere averea contra atacului sigur al tîlharilor și să prindă cît mai mulți dintre ei.

Ministrul mă ascultă în tăcere și cu un zîmbet de neînțeles. Apoi zise:

— Dragul meu Kamanita! Nu știu dacă nu cumva ai tras prea mult la măsea astăzi de dimineață, ori dacă nu ești și acum sub efectul vreunui chef de noapte, cum știi numai tu să le faci, vestite de au ajuns de pomină, ori dacă nu cumva, din niscaiva trufandale prea cu multe mirodenii, de asemenea faimoase, ți-ai stricat în așa hal stomacul că ai visuri rele nu numai noaptea, ci chiar în timpul zilei. Căci nu pot s-o iau altfel această poveste nostimă, mai cu seamă cînd este știut de toată lumea că Angulimala nu mai este printre vii.

— A fost un zvon neadevărat, după cum vedem acum, am răspuns eu nerăbdător.

— Eu nu văd nimic, replică el într-un ton înțepat. Nu poate fi vorba aici de zvon neadevărat, fiindcă nu mult după această întîmplare, Satagira însuși mi-a povestit în Kosambi că Angulimala și-a dat sufletul în torturi, în închisoarea de sub pămînt a palatului ministerial, și eu i-am văzut capul într-o țeapă deasupra porții de răsărit a orașului.

— Nu știu al cui cap l-ai văzut acolo, am spus eu, însă asta o știu foarte bine, că acum o oră am văzut pe umerii săi capul teafăr al lui Angulimala, și că nu merit în nici un chip batjocura ta, ba, dimpotrivă, trebuie să-mi mulțumești fiindcă îți dau prilej să...

— Să omor un om mort și să mă fac de rîsul lumii, — mă întrerupse ministrul — îți mulțumesc!

— Atunci te rog, cel puțin, să cugeți, că aici nu este vorba de o avere de rînd, ci de o proprietate și de o grădină care sînt socotite printre minunile Ujjeni-lor, pe care însuși Măria Sa le-a văzut cu deosebită admirație. El nu-ți va mulțumi dacă Angulimala va preface în cenușă această podoabă a capitalei sale.

— O, îmi pasă prea puțin de toate astea, răspunse nelegiuitul rîzînd. Ascultă-mi povața: du-te acasă, liniștește-te trăgînd un somnuleț, și nu te mai sinchisi de lucrul acesta. Toate astea provin de acolo că te-ai azvîrlit atunci în Kosambi într-o aventură galantă și ai fost destul de nesocotit să dai după spate vorbele mele, și n-ai vrut să te reîntorci cu mine. Dacă m-ai fi ascultat, n-ai fi căzut niciodată în mîinile lui Angulimala și n-ai fi chinuit acum de o neliniște nemotivată și deșartă. De asemenea conviețuirea ta timp de luni cu tîlharii nu a fost priincioasă moravurilor tale, după cum am văzut toți aici în Ujjeni.

Îmi mai făcu ceva morală banală și mă concedie. Chiar venind pe drum, mă gîndeam ce trebuie să fac, întrucît nu aveam să mă bizui decît pe puterile mele proprii. Cum am ajuns acasă, am poruncit să se strîngă în curte toate valorile mobile, care se aflau acolo, mai ales cum ar fi covoare prețioase, mese încrustate și altele, apoi să se încarce în care, spre a le duce înăuntrul orașului în siguranță. În același timp, am dat ordin să se înarmeze toți oamenii mei — atît care cît și arme se aflau din belșug, fiindcă tocmai plănuisem o călătorie de caravane.

Dar nu m-am oprit numai la atît. Cel dintîi lucru ce mai aveam de făcut era să trimet în oraș cîteva slugi credincioase, spre a tocmi acolo, în schimbul unei simbrii mari, cîțiva flăcăi îndrăzneți și pricepuți în mînuirea armelor, pentru noapte. Pentru oricine altul asta ar fi fost, negreșit, o măsură prea primej-

dioasă, căci cît de ușor asemenea oameni nu s-ar fi dat în momentul hotărîtor de partea jefuitorilor! Mă bizuiam însă pe oarecari prieteni, care recomandară slugilor mele numai pungași de încredere — anume aceia care altminteri sînt capabili de orice — pentru care însă cuvîntul dat în chip solemn și arvuna luată sînt lucruri sfinte. Fiindcă cunoşteam bine tagma aceasta și deprinderile lor ciudate, știam eu bine ce fac.

În timpul acestor pregătiri, am trimis, fiindcă însumi n-aveam timp, cîte un servitor la fiecare din femeile mele, să le spună că trebuie să fie gata — întîia cu cele două fiice, cea de a doua cu copilașul ei — să plece chiar astăzi în oraş, acasă la tata. Era vorba numai de o lipsă de o noapte, nu le-am mai spus, fiindcă chibzuisem dinadins, că de se vor vedea acolo, vor rămîne încă o săptămînă, ori chiar mai mult, iar eu în timpul acesta voi avea acasă tihna netulburată — dacă, bineînțeles, voi fi reușit să alung atacul. Tot atît de puţin le comunicai și motivul acestei măsuri, fiindcă îndeobște faţă de muieri nu este bine să te justifici niciodată.

Tocmai eram gata să ţin o cuvîntare înflăcărată slujitorimii mele înarmate, precum făcusem adesea, și cu mare succes, în timpzul călătoriilor de caravane în apropierea unei primejdii amenințătoare. Atunci, ca la învoială, amîndouă femeile mele se năpustiră în curte, prin uși deosebite, cu fețele răvășite și cu strigăte disperate, așa că toată lumea se uita la ele, iar eu trebuii să întrerup cuvîntarea mea de-abia începută. Întîia tîra după ea cele două fetițe, a doua pruncul ei.

Oprindu-se în fața mea, una arătă spre cealaltă și amîndouă strigau:

— Așa, ai, scorpia asta te-a vrăjit și ţi-a întors dragostea de la mine, că vrei să mă gonești și să mă faci pe mine, femeia ta legitimă, de rușine, să mă trimiţi la tata acasă cu fetiţele tale nevinovate.

Furia înspumată, aprinsă încă și de scurtimea minții lor, le făcea să nu bage de seamă, nici una din ele, cum fiecare învinovăţea pe cealaltă de același lucru, și cum fiecare se plîngea de aceeași soartă, pe care și-o atribuiau numai sieși, și că, oricum, trebuia să fie la mijloc o greșeală. Nu numai că nu simţiră aceasta, dar strigau și urlau mereu mai tare, smulgîndu-și părul și bătîndu-și pieptul cu pumnii, pînă ce, ca un fel de recreaţie, se revărsau în ocări asupra presupusei adversare învingătoare blesteme care întreceau în grosolănie tot ce auzisem vreodată în societatea femeilor cu nume rău.

În sfîrșit, am reușit să iau cuvîntul și să le deslușesc, deși cu mare greutate, că înţeleseseră greșit vorbele slugilor, că pe nici una nu o trimiteam la părinții ei, că amîndouă se vor duce acasă la tatăl meu, și anume nu ca pedeapsă ori ca semn al dizgraţierii mele, ci numai pentru siguranța lor și a copiilor. Cînd însă am văzut că m-au înţeles bine, m-am lăsat tîrît și le-am strigat:

— Vina este a lipsei voastre de creștere, să vă deprindeţi odată să vă purtaţi cuviincios! Așa vă trebuie, cum v-aţi purtat cu « popa cel chel » al vostru. Cine credeţi că era el? Era Angulimala, banditul, îngrozitorul, care ucide pe oameni și-și atîrnă degetele lor cele mari în salba lui. Pe el l-aţi ocărît, pe el l-aţi întărîtat. E o minune că nu v-a omorît pe loc cu talerul său de pomeni. Noi ceştilalţi, de cădem în mîna lui, trebuie să ispășim greu; cine ştie dacă și în casa tatei sînteţi apărate contra lui.

Cînd femeile mele au priceput în întregime înţelesul vorbelor mele, începură să strige, ca și cum simţeau deja tăișul cuţitului la gîtlejul lor, și voiau să fugă cu copiii pe poartă afară. Am dat poruncă să le oprească și le-am explicat că

deocamdată nu este de temut nici o primejdie, deoarece Angulimala, cum știam prea bine, în nici un caz nu ne va ataca înainte de miezul nopții. Apoi le-am poruncit să se reîntoarcă în camerele lor și să împacheteze ceea ce le va trebui în timpul cît vor rămîne în oraș, din cauza primejdiei cu tîlharii. Așa au și făcut îndată.

Eu nu observasem înrîurirea pe care vorbele mele o făcuseră asupra oamenilor, înrîurire care se arătă îndată puțin priincioasă. Căci, cînd au aflat că Angulimala fiorosul, cel socotit mort, fusese acela ce spionase casa mea, și care desigur voia să o lovească în timpul nopții, mai întîi unul, apoi altul au șters-o, apoi cîte o duzină au azvîrlit armele și au declarat că nu vor să aibă a face cu un asemenea ucigă-l toaca: acest lucru nu se poate cere în nici un caz de la ei. De asemenea cei tocmiți în oraș, dintre care cei dintîi soseau tocmai acum, cînd au auzit cum stau lucrurile, au pretextat că nu le-a fost astfel tocmeala și au plecat.

Doar vreo douăzeci de oameni de-ai mei, în frunte cu bravul meu îngrijitor de casă, au declarat că ei nu vor să mă părăsească, ci vor apăra casa pînă la ultima picătură de sînge, căci vedeau bine că eram hotărît să nu părăsesc această proprietate măreață, de care îmi legasem inima, ci, de va trebui, să pier odată cu ea.

Mai mulți derbedei deciși din oraș, pe care perspectiva unei lupte îi ispitea și mai mult decît banii, și care nu se temeau nici de numele lui Angulimala, ba încă se vorbiseră că după ce se vor fi bătut straşnic și după ce vor fi luați prizonieri, să se încorporeze în banda lui — mai mulți disperați de aceștia s-au unit cu noi, și astfel am ajuns să dispun de vreo patruzeci de oameni viteji și bine înarmați.

În timpul acesta, se lăsase seara, și carul femeilor trase la scară. Acestea apărură cu copiii, oarecum liniștite; însă un nou urlet se ridică deodată, cînd văzură că eu nu voiam să plec cu ele, că nu aveam de gînd să părăsesc casa. Se puseră în genunchi, mă apucară de veșmînt și mă rugară cu șiroaie de lacrimi să mă salvez și pe mine odată cu ele:

— Stăpînul nostru, ocrotitorul nostru, nu ne părăsi, nu te azvîrli în gura morții. Le-am arătat că dacă părăsesc postul meu, casa asta va ajunge desigur o pradă a flăcărilor și a mîinilor jefuitoare, iar fiul meu ar pierde partea de căpetenie a moștenirii sale, în vreme ce, stăruind vitejește, poate să o scap, fiindcă nu se știe dacă Angulimala ne va lovi cu forțe mari.

— Ah, vai de noi, strigau ele, stăpînul și ocrotitorul nostru ne părăsește! Și fiorosul Angulimala îl va ucide și degetul său cel mare îl va purta la gîtul său! Pînă la moarte va chinui pe soțul nostru în turbarea sa îngrozitoare, și va fi fost din vina noastră! Bărbatul nostru trebuie să sufere din cauza ocărilor noastre, și nouă nu ne va merge bine în iad.

Am încercat să le liniștesc pe cît posibil, și cînd au văzut că sînt nestrămutat, au trebuit să se învoiască, să se suie în car. De-abia însă ocupaseră locurile lor și au început să se certe iarăși, învinovățindu-se una pe alta.

— Tu ai început întîi.

— Ba nu, tu, tu mi l-ai arătat întîi cum stă rezemat acolo de stîlpul porții.

— Da, ba tocmai acolo, tu mi l-ai arătat cu degetul.

— Şi tu ai scuipat înspre el — scuipat roşu — eu nu mestecasem încă betel, nu bag în gura mea niciodată dimineaţa.

— Însă tu i-ai zis « vagabond şi cerşetor trîndav ».

— Şi tu, popă chel...

Şi tot aşa într-una; însă scîrţîitul roţilor, cînd porniră boii, astupă vocile lor.

CAP. XVII

ÎN PRIBEGIE

Ce linişte nemaicunoscută m-a pătruns, frate, cînd am intrat în casă, după ce aşezasem oamenii mei la posturile lor; că nu mai auzeam vocile femeilor mele — nu era numai asta, ci faptul că auzisem aceste voci depărtîndu-se pe şoseaua porţii, faptul că nu mai era nici o posibilitate să aud deodată din vreun colţ glasurile lor ciorovăitoare, pînă ce înălţîndu-se laolaltă se reuneau în cele din urmă într-un duet de gîlceavă discordantă ori se transformau în dialog, — asta era ceea ce dădea casei mele o tihnă pentru mine aproape de neînţeles şi nespus de binefăcătoare.

Palatul meu, îngrădit de parcuri întinse, mi se părea mai măreţ ca întotdeauna, şi tremuram la gîndul că strălucirea aceasta avea să fie nimicită peste cîteva ore de către mîinile blestemate ale bandiţilor. Mult mai puţin mă nelinişte grija de viaţa mea, cît ideea fixă, vie, că aceste alei de pomi bine îngrijiţi vor fi pustiite, că aceste coloane de marmură artistic sculptate vor fi dărîmate, şi că toate astea, întocmite cu atîta chibzuinţă şi trudă îndelungată, a căror desăvîrşire îmi făcuse atîta bucurie, or să ajungă o grămadă de ruine la răsăritul soarelui. Căci cunoşteam prea bine urmele ce lăsa Angulimala după el.

Între timp nu aveam altceva de făcut decît să aştept; pînă la miezul nopţii mai erau cîteva ore.

Trăisem pînă atunci într-un lanţ rostogolitor de plăceri şi afaceri, astfel că nu avusesem niciodată răgaz pentru reculegere; şi cum stau acum aici, fără treabă, singur într-o cameră ce da înspre portic şi înspre grădină, în mijlocul palatului, într-o linişte de moarte, am trăit, din cea mai fragedă tinereţe, oarecum întîiele ore care erau întregi ale mele. Gîndurile mele eliberate începură pentru întîia oară să se îndrepte asupra mea însumi, şi toată viaţa îmi defilă pe dinainte. Şi pe cînd o priveam astfel, oarecum ca un străin, nu puteam găsi nici o plăcere în ea.

Reflecţiile acestea le-am întrerupt de cîteva ori, spre a mai face cîţiva paşi prin casă, prin curte ori prin grădină, spre a mă asigura că oamenii sînt la posturi. Cînd am ieşit a treia ori a patra oară printre coloane, ochiul meu deprins în numeroasele călătorii de caravane, a deosebit, după poziţia constelaţiilor, că nu mai era decît o jumătate de oră pînă la miezul nopţii. Am făcut în grabă rondul şi am dat oamenilor de veste să fie cu ochii în patru. Îmi simţeam sîngele svîcnind în toate arterele, şi gîtlejul parcă voia să mi se strîngă în încordarea neliniştii. Reintrat în casă, m-am aşezat la loc ca şi mai înainte. Nici un gînd însă nu voia să se mişte; simţeam o apăsare tare în piept şi mi se făcu rău; mi se părea că mă înăbuş.

Am sărit în sus şi, ca să iau aer, am ieşit printre coloane. O adiere moale îmi mîngîia uşor obrajii, şi apoi se auzi ţipătul unei bufniţe; în acelaşi moment. parfumul tare al florilor de lotus de noapte adie spre mine dinspre eleşteul din grădină. Ridicasem privirea, spre a măsura iarăşi timpul după stele; atunci am văzut pe fondul albastru-închis al cerului, printre vîrfurile negre ale copacilor, dîra alburie a căii laptelui.

— Gangele ceresc, am şoptit eu fără voie. Mi s-a părut că deodată apăsarea din piept se topeşte, că se urcă într-un flux cald, pentru ca în cele din urmă să se reverse prin ochi într-un şiroi cald de lacrimi.

Negreşit, mă gîndisem adineaori, cînd viaţa mea defila prin faţa ochiului interior, şi la Vasitti şi la timpul iubirii mele, însă ca la ceva depărtat şi străin, care îmi apărea aproape ca un vis nebunesc. Acum însă nu mă mai gîndeam la epoca aceea, ci chiar o trăiam; devenisem dintr-odată eu de atunci şi eu de acum, şi cu o adevărată scîrbă am băgat de seamă deosebirea întreagă. Pe atunci nu posedam nimic, decît pe mine şi iubirea mea; cum s-ar fi putut separa ele? *Acum* — o, ce nu aveam eu. Femei şi copii, elefanţi, armăsari şi tauri, boi de povară, slugi şi robi, magazine pline cu mărfuri, aur şi giuvaericale, un parc de plăceri şi un palat, pentru care mă pizmuiau concetăţenii mei, — însă eu însumi unde rămăsesem? Ca într-un fruct, degenerat, sîmburele se uscase, dispăruse, şi totul se prefăcuse în coajă!...

Ca deşteptat din somn, am privit în jurul meu.

Parcul întins, care ridica coroanele negre ale arborilor către cerul înnoptat semănat cu stele şi străbătut de calea laptelui, şi sala mîndră, unde luminau printre coloane lămpi de alabastru, se înfăţişară acum într-o lumină cu totul nouă, mă priveau cu duşmănie şi ameninţătoare, ca nişte vampiri ce scînteiau strălucitor şi cu care supseseră aproape tot sîngele inimii mele, şi căscau lacomi să soarbă şi ultima picătură, ca să nu mai lase decît cadavrul unei vieţi omeneşti rău trăite.

Un zgomot depărtat, nelămurit, murmur de voci ori paşi cum mi s-a părut, — mă sperie. Cu spada trasă în mînă, am sărit cîteva trepte mai jos, şi m-am oprit să trag cu urechea. Bandiţii! — Ba, nu. Era linişte, toate erau în pace; nicăieri nu se mişcă nimic. Nu fusese decît unul din acele sunete nelămurite ale nopţii, care mă făcuseră să sar de atîtea ori de lîngă focul de noapte al caravanei. Afară nu era nimic. Dar ce era *înăuntrul meu*? Nu mai era teamă ceea ce făcea să-mi bată tîmplele; şi nu mai era nici vitejia deznădejdii; nu, era o bucurie sfidătoare ce-mi pătrundea toată fiinţa:

— Bine-aţi venit, bandiţilor. Aici, Angulimala. Pustiiţi, daţi foc. Astea-s duşmanii mei de moarte, pe care îi nimiciţi. Ceea ce m-ar înăbuşi, voi depărtaţi de mine. Veniţi încoace. Spălaţi spadele voastre în sîngele meu! Este inamicul meu cel mai vajnic corpul ce străpungeţi, dedat voluptăţii, căzut în stricăciune! Este avuţia mea cea mai păcătoasă viaţa asta a mea, pe care mi-o luaţi. — Bine-aţi venit, bandiţilor, amici buni, camarazi vechi.

Nu mai era mult; miezul nopţii trecuse. Şi ce dor aveam de luptă! Să poftească Angulimala, să mă caute, aş vrea să văd dacă ar putea să-mi azvîrle şi de astădată sabia din mînă. O, ce dulce ar fi fost pentru mine să mor după ce-l voi fi străpuns — pe el, care era singur vinovat de tot nenorocul meu.

— Nu mai e mult — de cîte ori nu voi fi repetat mîngîierea aceasta în acele ore de noapte!

Acum — în fine. Nu, a fost doar foșnetul vîrfurilor copacilor, care pieri departe, ca să renască din nou. Sună tocmai ca scuturatul unei vite mari cu coamă. Mereu răsună din nou, și odată se auzi piuitul scurt al nu știu cărei păsări.

Nu erau acestea oare semnele ivirii zorilor?

Mi se făcuse frig din pricina spaimei. Era cu putință să fi fost dezamăgit? Da, tremuram acum la gîndul că în cele din urmă banditii nu vor mai veni. Ce apropiat îmi apăruse sfîrșitul — o luptă scurtă, întărîtată și apoi moartea, de-abia simțită. Nimic nu mi se părea așa de descurajator ca perspectiva de rînd, de a fi întîlnit și mîine tot aici, în cadrul cel vechi, tot cel vechi, și închinat tot vieții de mai înainte. Oare așa trebuia să se întîmple? — Să nu sosească, la o adică, liberatorii! Acesta era desigur momentul cel mai potrivit — nici nu îndrăzneam să cercetez. Dar cum era cu putință? Nu cumva fusesem victima unei înșelări a simțurilor cînd am recunoscut în acel ascet pe Angulimala? Mereu îmi puneam întrebarea aceasta, cu toate astea nu-mi venea s-o cred. Atunci trebuia să vie odată; fără vreun scop nu se arătase el la mine, în deghizarea aceea iscusită, numai ca să piară îndată iarăși ca și cum îl înghițise pămîntul. Căci începusem cercetări, și știam că nicăieri altundeva nu ceruse de pomană.

Cucurigul somnoros al unui cocoșel din curtea vecină mă deșteptă din gînduri. Constelația pe care o căutam de-abia o mai putui găsi; unele dintre stelele sale se și coborîseră după vîrfurile copacilor, și astrele, afară de cele mai sus așezate, își slăbiseră scînteierea lor limpede. Nu mai era nici o îndoială, zorile se anunțau, și un atac din partea lui Angulimala era cu totul exclus.

Dintre toate minunățiile ce le-am trăit în noaptea aceasta, acum trebuia însă să se împlinească minunea cea mare. Încredințarea aceasta nu era însoțită de nici un sentiment de dezamăgire, și mai puțin încă de o ușurare, datorită înlăturării oricărei primejdii. Ci un gînd nou se ivi și mă umplu în întregime:

— Și la ce am nevoie de tîlharii ăștia? Doream faclele și masalalele lor spre a mă elibera de povara acestei avuții mărețe. Însă sînt oameni care își înstrăinează de bunăvoie averea lor și rătăcesc ca pelerini. Ca o pasăre; ea ori încotro zboară, nu zboară decît grație aripii sale, tot așa pelerinul este mulțumit cu veșmîntul ce-i acoperă corpul, cu pomana ce-i ține zilele. Și i-am auzit lăudîndu-și viața:

— O pușcărie, un colț de murdărie este gospodăria; ca spațiul liber al cerului este călugăria călătoare.

Și chemam spadele banditilor să ucidă trupul acesta. Însă dacă se nimicește trupul ăsta, se plăsmuiește altul nou, și din viața aceasta încolțește, ca și un fruct, alta nouă. Ce fel de existență va mai încolți dintr-a mea? Este adevărat că ne-am jurat solemn, Vasitti și eu, pe numele acelui Gange ceresc, ale cărui valuri argintii nutresc eleșteiele paradisului dinspre apus, să ne regăsim pe pajiștile acelea fericite — și cu acel jurămînt s-a plăsmuit, cum zicea ea, acolo, în lacul sfînt și clar ca cleștarul, cîte un mugure de viață pentru fiecare din noi: cu fiecare gînd curat, cu fiecare faptă bună, el trebuie să crească, orice faptă rea și orice nevrednicie însă îl roade ca un vierme. Ah, al meu de mult va fi fost ros. M-am uitat înapoi la viața mea: în chip nevrednic s-a format, nu va reieși nici un bine din ea. Ce aș fi cîștigat dintr-un asemenea schimb?

Însă sînt oameni ce chiar în viața aceasta nimicesc orice renaștere pe pămînt și cîștigă siguranța fermă a fericirii veșnice. Și aceștia sînt tocmai acei bărbați care, renunțînd la toate bunurile, călătoresc liberi peste tot.

La ce bun faclele incendiatoare ale banditilor, la ce bun spadele lor?

Tremurasem mai întîi de frica tîlharilor; în urmă îi dorisem nerăbdător şi îmi pusesem nădejdea în ei. Şi acum tot eu, nici nu mă mai temeam de ei, nici nu speram nimic de la ei. Fără frică ori speranţă, simţeam o linişte adîncă. Liniştea aceasta o gustam ca pe o presimţire a deliciilor, cuvenite celor ce au atins deja ţinta pelerinajului, căci situaţia în care mă găseam faţă de bandiţi era la fel cu aceea în care se găseau ei cu toate puterile lumii: nici nu se tem de ele, nici nu speră ceva de la ele, ci sînt statornici în pace.

Cu douăzeci şi patru de ore mai înainte, mă sfiiam să întreprind o călătorie scurtă, de grija neajunsurilor drumului şi a mîncării prea frugale a vieţii de caravană; acum m-am hotărît fără şovăire ori amînare, să cutreier pe jos, fără acoperămînt, pînă la sfîrşitul zilelor mele. Şi să-mi duc viaţa « aşa cum se nimereşte ». Fără a mă mai reîntoarce în casă, m-am dus de-a dreptul la o magazie aşezată între grădină şi curte, unde se păstrau felurite unelte. Acolo am luat bâţul unui văcar, i-am tăiat vîrful ca să-l întrebuinţez drept toiag de călătorie; apoi mi-am încins peste umeri o tidvă de dovleac, cum au grădinarii şi plugarii.

La fîntînă, în curte, am umplut tidva.

Îngrijitorul casei se apropie de mine:

— Angulimala şi bandiţii lui nu ne mai calcă, nu-i aşa, stăpîne?

— Nu, Kolita, nu ne mai calcă.

— Însă, stăpîne, pleci acum?

— Da, Kolita, plec. Vroiam să vorbesc cu tine. Căci plec pe calea numită de ei, calea păsărilor călătoare de sus. Calea asta nu mai are întoarcere pentru cine stăruieşte pe ea. Nici o întoarcere nici după moarte în lumea aceasta, şi mai puţin în viaţă la casa asta. Casa ţi-o dau în paza ta, fiindcă te-ai arătat credincios pînă la moarte. Administrează casa şi averea, pînă ce fiul meu o ajunge vîrsta bărbăţiei. Rămas bun tatei şi femeilor mele şi rămîi cu bine.

După ce am vorbit aşa şi mi-am tras mîna acoperită de sărutările şi lacrimile bunului Kolita, am pornit spre poartă. Zărind stîlpul de care se rezemase făptura ascetului, mă gîndeam; dacă chipul aela n-a fost decît o arătare a lui Angulimala, am tîlcuit bine această apariţie.

Am străbătut grăbit, fără să mă uit în jur, mahalaua cu grădinile sale, şi înaintea mea se întindea, oarecum gonind spre infinit, şoseaua pustie, cînd începea să mijească de ziuă.

CAP. XVIII

ÎN TINDA OLARULUI

După ce pelerinul Kamanita isprăvise cu vorbele acestea povestirea sa, tăcu şi privi îngîndurat afară, ţinutul. Şi Sublimul tăcu şi privi afară îngîndurat, ţinutul. Copaci mari, mai aproape şi mai departe, se vedeau, unii strînşi în masa de umbră, alţii topiţi în făpturi de nori, spre a se scurge în depărtare în pale fumurii.

Luna se aşezase deasupra streaşinei şi lumina ei pătrundea pe pragul tindei şi înăuntru, unde se intinsese pe podeaua gălbuie ca trei prosoape albe, în vreme

ce laturile din stînga ale căpriorilor ușii străluceau, ca și cum ar fi fost îmbrăcate în argint.

În liniștea adîncă a nopții se auzea cum o bivoliță, undeva în apropiere, păștea iarba cu pîrîituri scurte și regulate.

Și Sublimul cugetă:

— O fi bine să-i spun pelerinului acestuia tot ce știu de Vasitti? Cît i-a fost de credincioasă, cum, fără vina ei, ci numai printr-o înșelăciune nevrednică a fost împinsă să se mărite cu Satagira? Că numai datorită ei Angulimala apăruse în Ujjeni, și că tot din pricina aceasta și el, Kamanita, se găsește pe calea pelerinajului, în loc să tînjească într-o viață murdară de plăceri. Să-i spun oare pe ce cale se află acum Vasitti?

Și hotărî că n-a sosit încă vremea pentru aceasta, și că o asemenea știință n-ar fi priincioasă pentru străduința pelerinului.

Atunci Sublimul vorbi:

— A fi despărțit de ce iubești, este durere; a fi unit cu ce nu iubești, este durere. De s-a spus adevărul acesta, s-a spus din pricina aceasta.

— Cît de adevărat! strigă Kamanita cu vocea mișcată — cît de adînc și foarte adevărat. Cine a rostit, străinule, învățătura aceasta minunată?

— Ține-o minte, pelerinule. Oricine-ar fi rostit-o, e de-ajuns că simți și-i recunoști adevărul.

— Cum s-ar putea altfel! Ea cuprinde, în cîteva vorbe, jalea întreagă a vieții mele. De nu mi-aș fi ales un maestru, nu mi-aș căuta pe un altul decît pe înțeleptul de la care pornesc vorbele acestea.

— Va să zică, pelerinule, ai un maestru a cărui doctrină o mărturisești, în numele căruia călătorești?

— Nu, cuviosule, nu am pornit în numele nimănui, nu mă gîndeam decît să ating scopul. Și dacă poposeam ziua lîngă un sat, la tulpina unui copac ori în adîncul pădurii, mă îndeletniceam numai cu meditația. Eram frămîntat, cuviosule, de idei ca acestea: Ce este sufletul? Ce este lumea? Este lumea veșnică? Este sufletul veșnic? Este lumea vremelnică, este sufletul vremelnic? Este sufletul veșnic, iar lumea vremelnică? Ori: Pentru ce a scos supremul Brahma din sine lumea? Și dacă Brahma cel prea înalt este desăvîrșit și plăcere curată, cum se face că lumea zidită de el este nedesăvîrșită și întunecată de dureri?

Și tot frămîntînd, cuviosule, asemenea idei, nu ajungeam la nici un răspuns mulțumitor. Ba încă se ridicau îndoieli noi și mi se părea că nu m-am apropiat cu vreun pas de ținta, de dorul căreia feciori nobili părăsesc de veci casa și pornesc în pribegie...

— Întocmai ca cineva care ar alerga spre zare: « O, dacă aș putea astăzi ori barem mîine să ajung orizontul », —tot astfel scapă ținta acela ce răscolește asemenea întrebări. Kamanita dădu din cap îngîndurat și urmă:

— Într-o zi, cînd umbrele copacilor începuseră să se lungească, am ajuns într-o poiană a unei păduri, unde erau niște chilii. Am văzut acolo cîțiva tineri îmbrăcați în alb; unii mulgeau vaca, alții spărgeau lemne, iar alții spălau donițele la fîntînă. Pe o rogojină de paie, dinaintea tindei, ședea un brahman bătrîn. Pe cît se vedea, el învăța pe tineri cîntecele și versurile scripturii. Îmi zise prietenos: « bine-ai venit », și, cu toate că nu era, după cum spunea el, decît vreo jumătate de oră pînă la satul cel mai apropiat, mă rugă să mănînc cu ei și să rămîn peste noapte acolo. Am primit cu recunoștință, și mai înainte de a mă

culca, am ascultat și cîteva vorbe bune și întăritoare. Cînd am vrut, a doua zi, să pornesc mai departe, brahmanul m-a întrebat: « Cine este învățătorul în numele căruia ai pornit în lume? » Și i-am răspuns cum ți-am răspuns și ție.

Atunci brahmanul zise: « Cum o să atingi ținta cea înaltă dacă umbli singur ca rinocerul, în loc să fii condus, ca elefantul, într-o turmă, de către o călăuză experimentată? »

Totodată, la vorba « turmă » el a privit binevoitor la tinerii ce stăteau împrejur, iar la vorba « călăuză » părea că zîmbește în sine, mulțumit de sine însuși.

« Fiindcă, continuă el, prea înaltă este ținta pentru gîndirea ta proprie, oricît de adîncă ar fi, și fără un învățător nu se poate ajunge acolo. De altminteri, și *Veda* spune în învățătura lui Çvetaketus: „Precum, o, scumpule, un bărbat pe care l-ați adus aici din țara gandharilor, cu ochii legați, și pe urmă l-ați părăsit în pustie, va rătăci cînd spre răsărit, cînd spre miază-noapte, cînd spre miază-zi, fiindcă fusese adus cu ochii legați și tot cu ochii legați, părăsit; însă după ce cineva i-a luat legătura de pe ochi și i-a spus: În partea aceea locuiesc gandharii, mergi într-acolo, întrebînd din sat în sat va ajunge, îndrumat, de-a dreptul acasă la gandhari; tot asemenea, un bărbat ce a găsit aici un învățător ajunge conștient că: voi ține de vîltoarea lumii acesteia doar pînă ce voi fi mîntuit, apoi mă voi duce acasă" ».

Am înțeles limpede că brahmanul acesta voia să mă facă discipolul său. Însă tocmai dorința aceasta a lui nu deșteptă în mine nici o încredere. Mi-a plăcut mult versul acela din *Veda*, pe care l-am auzit odată, cu privire la un învățător: « Perfectul nu umblă după neofiți, ci novicii umblă după perfect ». Cît de deosebit trebuie să fie acela, gîndeam eu, de acest brahman din pădure. Și mi-era dor, cucernice, de învățătorul acela ce nu dorea pe nimeni.

— Dar cine este învățătorul de care ai auzit vorbindu-se atît bine, și cum îl cheamă pe el?

— Este, frate, ascetul Gautama, fiul sakyilor, care s-a lepădat de moștenirea sakyilor. Pe acest învățător, Gautama, toată lumea îl cheamă cu vesele nume faimoase ca: « Iată pe Sublimul, Sfîntul, Cel plin de știință, Cunoscătorul oamenilor, Maestrul zeilor și al oamenilor, Deplin-deșteptatul, Buddha ». După Sublimul am pornit eu în lume; învățătura sa vreau s-o cunosc.

— Și unde se găsește acum Sublimul, Cel deplin-deșteptat?

— Se află, frate, în regatul de nord, Kosala, un oraș care se numește Savatthi. Și în fața orașului este parcul Jetavana, cu copaci mari, cu umbra deasă, unde oamenii pot sta și cugeta departe de zgomot, cu lacuri limpezi și adieri răcoroase, cu covoare de smarald împodobite cu mii de flori de toate culorile. Dumbrava aceasta a cumpărat-o bogatul negustor Anathapindica, acum cîțiva ani, de la prințul Jeta cu atîta aur, că tot pămîntul s-ar putea acoperi cu el, și apoi a dăruit-o lui Buddha. Cum vezi, în Jetavana cea iubită, cutreierată de cete de înțelepți, își are acum popasul Sublimul, Cel deplin-deșteptat. Și în răstimp de patru săptămîni, nădăjduiesc, de voi merge voinicește, să biruiesc depărtarea de aici la Savatthi, spre a ședea la picioarele lui, ale Sublimului.

— Și l-ai văzut vreodată, pelerinule, pe Sublimul, și l-ai recunoaște dacă l-ai vedea?

— Nu, frate, nu l-am văzut pînă acum pe Sublimul , și de l-aş vedea, nu l-aş cunoaşte.

Atunci Sublimul se gîndi: «După mine umblă pelerinul acesta, numele meu îl mărturisește; ce-ar fi să-i predau învățătura mea?» Și Sublimul se adresă lui Kamanita și-i zise:

— Luna de-abia acum s-a ridicat deasupra streașinei, mai avem destul timp din noapte, și somnul îndelungat nu este priincios spiritului. Ei bine, dacă te învoiești, în schimbul povestirii tale, vreu să-ți expun învățătura lui Buddha.

— Mă învoiesc, frate, și te rog să o faci.

— Atunci ascultă, pelerinule, și ia seama la vorbirea mea.

CAP. XIX

ÎNVĂȚĂTORUL

Și Sublimul zise: Desăvîrșitul, frate, Deplin-deșteptatul, a rostogolit roata învățăturii la Benares, lîngă piatra profe.ului, în crîngul gazelelor. Și nici un ascet, nici un preot, nici un zeu și nici un diavol, nimeni pe lume nu i se poate împotrivi. Ea este descoperirea, destăinuirea celor patru adevăruri sfinte. Care patru? A adevărului sfînt despre durere, a adevărului sfînt despre nașterea durerii, a adevărului sfînt despre nimicirea durerii, a adevărului sfînt despre poteca ce duce la nimicirea durerii.

Dar ce este, frate, adevărul sfînt despre durere? Nașterea este durere, bătrînețea este durere, boala este durere, moartea este durere; grijile, jalea, suferința, mîhnirea și deznădejdea sînt durere; a fi despărțit de ce iubești, este durere, a fi unit cu ce nu iubești, este durere; a nu obține ceea ce dorești, este durere; scurt, feluritele forme ale dorinței sînt durere. Aceasta se cheamă, frate, adevărul sfînt despre durere.

Dar ce este, frate, adevărul sfînt despre nașterea durerii?

Este setea aceasta ce duce din renaștere în renaștere, însoțită de plăcere și patimă, ce se satisface cînd ici, cînd colo; este setea de plăceri, setea de devenire, setea de schimbare.

Aceasta se cheamă, frate, adevărul sfînt despre nașterea durerii.

Dar ce este, frate, adevărul sfînt despre nimicirea durerii?

Este tocmai nimicirea completă, întreagă, a setei acesteia, părăsirea, desfacerea, eliberarea, mîntuirea de ea. Aceasta se cheamă, frate, adevărul sfînt despre nimicirea durerii.

Dar ce este, frate, adevărul sfînt despre poteca ce duce la nimicirea durerii? Poteca aceasta sfîntă, cu opt ramuri, se alcătuiește din cunoașterea dreaptă, hotărîrea dreaptă, vorba dreaptă, fapta dreaptă, purtarea dreaptă, năzuința dreaptă, gîndirea dreaptă, cufundarea în sine, dreaptă. Aceasta se cheamă, frate, adevărul sfînt despre calea ce duce la nimicirea durerii.

După ce învățătorul așeză în felul acesta cele patru pietre angulare, se pregăti să clădească zidirea întreagă a învățăturii sale, ca o locuință potrivită pentru gîndurile și simțirile școlarului său; lămuri fiecare propoziție în parte,

cum ai rotunji și cizela fiecare piatră în parte, și precum se așează piatră pe piatră, tot astfel legă el propoziție de propoziție, avînd grijă să asigure pretutindeni temelie solidă și să potrivească simetric toate părțile. Alături de columna ideii de durere, așeză columna ideii de vremelnicie; cu acestea unindu-le și sprijinită de ele se fixă ca traversă ideea însemnată a deșertăciunii tuturor fenomenelor. Printr-un asemenea portal măreț sui și coborî apoi, de mai multe ori, conducînd cu băgare de seamă pe discipolul său, treaptă cu treaptă, scara bine cimentată a legii de cauzalitate, consolidînd și perfecționînd toate piesele.

Și precum un arhitect iscusit, cînd clădește o construcție frumoasă, încorporează cîte o statuie în golurile potrivite, și anume nu numai ca ornamente ci și ca sprijin ori suporturi, tot astfel Sublimul băga din cînd în cînd în vorbirea lui cîte o parabolă cu tîlc, fiindcă printr-o parabolă se limpezește adesea înțelesul întunecat al unei vorbiri adînc gîndite.

În cele din urmă recapitulă totul, așezîndu-i oarecum turla acoperitoare, luminoasă de departe, și zise:

— Prin dorință, o, pelerinule, ajungi să te naști; prin nedorință, nu ajungi să te naști.

Un monah însă, care nu dorește, nefiind plecat spre nimic, aceluia îi răsare, în seninătatea netulburată a sufletului său lin, ideea aceasta: « Nestrămutată este mîntuirea mea, aceasta este nașterea din urmă, nu mai este pentru mine o nouă existență ».

Astfel, un monah care a ajuns acolo se sprijină pe această înțelepciune supremă. Aceasta este, o, pelerinule, înțelepciunea sfîntă, supremă: a ști secată orice durere.

Cine a gustat din ea, a cucerit o libertate, care într-adevăr dăinuie neatinsă. Căci, pelerinule, este fals ce este deșert și vremelnic, și este adevărat ce este curat și nevremelnic: stingerea iluziei.

Și el, care la început, din naștere, era supus îmbătrînirii și morții, acum, cunoscînd sminteala acestei legi firești, și-a cucerit siguranța fără de naștere, fără bătrînețe, fără moarte; el, care era supus bolii, murdăriei, păcatului, a atins siguranța nevremelnică, curată, sfîntă: În cel mîntuit este mîntuirea, secată este viața, lucrată lucrarea, nu mai este pentru mine lumea aceasta aici.

Un asemenea ascet, o, pelerinule, se numește « sfîrșitor », fiindcă a pus durerii un sfîrșit.

Un asemenea ascet, o, pelerinule, se numește « stingător », fiindcă iluziile « eu » — lui și « al meu » — lui le-a stins.

Un asemenea ascet, o, pelerinule, se numește « dezrădăcinător », fiindcă a dezrădăcinat setea de viață, așa că nu mai poate încolți altă viață.

Pe un asemenea ascet, cîtă vreme este în trup, îl văd oamenii și zeii; dar după ce trupul său a căzut în moarte, nu îl mai văd oamenii și zeii. Și chiar natura, atotpînditoare, nu-l mai vede: orbit-a și ochiul naturii, pierit-a din fața celei rele.

Trecînd rîul devenirii, a atins insula, unica, lumea cealaltă, fără bătrînețe și fără moarte — Nirvana.

COPILUL NESOCOTIT

După ce Sublimul încheie astfel învățătura sa, pelerinul Kamanita rămase timp îndelungat mut şi nemişcat, frămîntat de gînduri contradictorii și îndoielnice. La urmă zise:

— Mi-ai spus multe, cucernice, despre mijloacele cu care un monah, chiar din viață, poate pune capăt durerii, dar nu mi-ai spus nimic despre ce devine el după ce trupul său cade în moarte şi se întoarce la stihii, doar atît că de atunci încolo nu-l mai văd nici zeii, nici natura. Dar despre o viață veșnică, despre delicii supreme și fericire cerească — despre acestea n-am auzit nimic.

Nu cumva Sublimul n-a destăinuit nimic cu privire la ele?

— Da frate, așa este. Sublimul n-a destăinuit nimic cu privire la ele.

— Asta înseamnă că Sublimul nu știe despre chestiunea aceasta, foarte însemnată, mai mult ca mine, răspunse Kamanita nemulțumit.

— Aşa crezi? Ascultă atunci, pelerinule. În pădurea aceea de sinsapa, lîngă Kosambi, unde tu și cu Vasitti a ta v-ați jurat laolaltă credință veșnică și revedere în paradisul apusului, a sălăşluit într-o vreme și Sublimul. Şi Sublimul a ieșit din pădure cu un mănunchi de frunze de sinsapa în mînă, și a zis discipolilor: « Ce socotiți voi, discipolilor, mai multe sînt frunzele acestea de sinsape, pe care eu le ţin în mînă, ori celelalte frunze de colo, din pădure? » Şi fără a chibzui mult, discipolii au răspuns: « Frunzele pe care Sublimul le-a luat în mînă sînt puține, maestre, și mult mai multe sînt frunzele de colo, din pădurea de sinsapa ».

« Tot astfel, o, discipolilor, zise Sublimul, este mult mai mult ceea ce am cunoscut şi nu v-am destăinuit vouă, decît ceea ce v-am destăinuit. Și de ce nu v-am destăinuit pe acelea, o, discipolilor? Pentru că nu sînt mîntuitoare, nu se potrivesc cu datinile străvechi ale asceţilor, nu duc la renunțare, nu duc la convertire, nu duc la eliberare, la deșteptare, nu duc la Nirvana ».

— Dacă Sublimul a zis astfel în pădurea de sinsapa, lîngă Kosambi, răspunse Kamanita, atunci lucrul stă şi mai rău. Căci atunci a tăcut despre aceasta pentru ca să nu descurajeze pe discipoli, sau chiar să nu-i sperie dezvăluindu-le adevărul cel de pe urmă: nimicirea. Aceasta mi se pare că trebuie să reiasă ca o urmare necesară din cele ce mi-ai deslușit. Căci după ce s-au respins și negat toate obiectele celor cinci simțuri și ale cugetării ca vremelnice, neesențiale şi pline de durere, nu mai rămîn alte determinări, cu ajutorul cărora să se mai poată cunoaşte ceva.

Iată cum pricep eu, cucernice, învățătura predată de tine, că un monah care s-a curățat de orice necurățenie, cînd trupul său moare este supus nimicirii, că piere, că nu mai este dincolo de moarte.

— Oare nu-mi spuneai, o, pelerinule, întrebă atunci Buddha, « că peste o lună sta-vei la picioarele Sublimului în parcul Jetavana lîngă Savitthi? »

— Sper s-o fac cu siguranță, cucernice; de ce mă întrebi?

— Stînd, așa, la picioarele Sublimului, ce crezi, prietene, forma corpului pe care îl vezi, pe care îl poți atinge cu mîinile, este ea Perfectul, așa crezi?

— Nu cred așa, cucernice.

— Dar cînd Sublimul grăiește cu tine, — conștiința ce se arată atunci, cu sentimentele, întipăririle și ideile sale — este ea Perfectă, așa crezi?

—Nu cred așa, cucernice.

— Ori, prietene, poate crezi că amîndouă reunite, corpul și conștiința, sînt Perfectul?

— Nu cred nici așa, cucernice.

— Este Perfectul separat de corp? ori de conștiință? ori de amîndouă? Așa crezi, prietene?

— Într-atît este despărțit de ele, încît ființa sa nu este secătuită prin aceste determinări.

— Ce determinări mai ai, prietene, pe lîngă acelea ale corporalității cu toate însușirile sale perceptibile prin simțuri, și pe lîngă conștiința cu tot cuprinsul său de senzații, percepții și reprezentări — ce determinări mai ai pe lîngă acestea, cu care să poți secătui ceea ce este nesecătuit în ființă?

— Alte determinări asemănătoare, cucernice, n-am, negreșit, nici una.

— Așadar, prietene Kamanita, chiar aici, în lumea simțurilor, nu poți înțelege pe Cel perfect în adevărul și esența sa. Ai vreun drept atunci să zici că Perfectul — sau monahul care s-a curățit de orice necurăție — cînd viața sa se sfărîmă, că s-a făcut nimic, că nu este după moarte, numai și numai pentru că n-ai nici un mijloc ca să-l cuprinzi acolo în adevărul și în esența sa?

La o asemenea întrebare, Pelerinul Kamanita șezu un răstimp în tăcere, cu trupul îndoit, cu capul plecat.

— Chiar de nu am dreptate să afirm, zise el la urmă, mi se pare totuși destul de clar că aceasta reiese tocmai din tăcerea aceea a Desăvîrșitului. Căci desigur n-ar fi tăcut, de ar fi avut să comunice ceva înfiorător, ca atunci cînd ar ști că monahul, care a pus capăt durerii, așteaptă după moarte, nu nimicirea, ci o viață veșnică, fericită. Căci o asemenea convingere ar întări pe discpoli și le-ar fi prielnică în năzuința lor dreaptă.

— Așa crezi, prietene? Ce s-ar fi întîmplat dacă Perfectul ar fi hotărît, ca țintă ultimă, nu nimicirea durerii — precum el a început chiar cu durerea —, ci ar mai fi propovăduit pe deasupra o viață veșnică, fericită după moarte? Și destui de mulți discipoli ar fi găsit plăcută o asemenea idee, s-ar fi alipit de ea, ar fi dorit împlinirea ei din toată inima, și astfel și-ar tulbura seninătatea cugetului liniștit; nu s-ar fi prins ei, fără să bage de seamă, iarăși în lanțul plăcerilor vieții? Și în vreme ce ar avea în vedere o viață de apoi, — pentru ea însă în chip necesar ar lua toată culoarea vieții acesteia — cu cît ar goni mai tare după viața de apoi, oare nu s-ar lipi ei mai strîns de viața asta? Ca un cîine legat cu lanțul de un par, tot căutînd să se elibereze, își înfășoară mai strîns lanțul împrejurul parului; — tot astfel acei iubiți discipoli, de scîrba vieții acesteia, ar ajunge să se învîrtească tocmai în jurul vieții de aici.

— Deși trebuie să recunosc primejdia aceasta, răspunse Kamanita, totuși socotesc răul celălalt, nesiguranța pricinuită de tăcere, mult mai primejdioasă, fiindcă amorțește de la început orice zel. Fiindcă cum poate un discipol să năzuiască hotărît, voios și din toate puterile, să pună un capăt durerii, dacă nu știe ce urmează după aceasta — fericire veșnică ori neant?

— Ce crezi, prietene, dacă ar fi o casă cuprinsă de foc, și o slugă ar alerga să deștepte pe stăpîn: « Scoală, stăpîne! Fugi! Arde casa! Grinzile sînt în flăcări și acoperișul stă să cadă » — și stăpînul i-ar răspunde atunci: « Du-te, iubi-

tul meu, și vezi dacă afară plouă, ori este furtună, sau dacă este lună frumoasă, numai așa voi ieși afară ».

— Cum să răspundă stăpînul în felul acesta, cucernice? Căci sluga a strigat neliniștit: « Fugi, stăpîne! Arde casa! Grinzile sînt în flăcări și acoperișul stă să cadă ».

— Desigur, sluga i-a strigat astfel. Dar dacă totuși stăpînul ar răspunde: « Du-te, iubitul meu, și vezi dacă afară plouă, ori este furtună, sau dacă e lună frumoasă, numai așa voi ieși afară » — nu ai trage încheierea că stăpînul nu a auzit bine ce i-a strigat sluga credincioasă, că nu a priceput cîtuși de puțin ce primejdie de moarte plutește deasupra capului său?

— Negreșit, ar trebui să presupun lucrul acesta, cucernice, fiindcă altminteri nu s-ar putea înțelege cum să dea omul un răspuns așa de smintit.

— Ei, pelerinule, umblă ca și cum capul tău ar fi cuprins de flăcări! Fiindcă arde casa! și care casă? Lumea! Aprinsă de ce foc? De focul poftelor, de focul urei, de focul orbirii. Lumea întreagă este mistuită de flăcări, lumea întreagă este înnegurată de fum, lumea întreagă se cutremură.

A grăit astfel. Pelerinul Kamanita tremura cum tremură un vițel cînd aude întîia oară din desișul pădurii răcnetul leului. Cu trupul încovoiat, cu capul plecat, cu fața acoperită de roșeață aprinsă, stătu un răstimp în tăcere. În urmă vorbi cu vocea mormăită, deși puțin tremurată:

— Nu-mi place, oricum, că Sublimul n-a destăinuit nimic cu privire la aceasta, cînd ar fi putut să ne spună ceva plin de făgăduințe. Și chiar dacă a tăcut fiindcă adevărul său este mîhnitor și înspăimîntător, ori pentru că nu știa nici el nimic — nu-mi place, oricum. Căci gîndul și simțirea omului tind către fericire și desfătare, ceea ce își are temeiul în natură, și nici nu poate fi altfel. Și tot astfel am auzit propovăduind pe preoții brahmani.

— Să presupunem că este un tînăr, un tînăr deștept, dornic de învățătură, cel mai vioi, cel mai puternic, cel mai tare, și lui i-ar aparține pămîntul întreg cu toată avuția lui: acesta este un deliciu omenesc. Dar o sută de delicii omenești sînt un deliciu al geniilor cerești. Și o sută de delicii ale geniilor cerești sînt un deliciu al zeilor. Și o sută de delicii ale zeilor sînt un deliciu al lui Indra. Și o sută de delicii ale lui Indra sînt un deliciu al lui Prajapati, și o sută de delicii ale lui Prajapati sînt un deliciu al lui Brahma.

Acesta este deliciul suprem, aceasta este calea către deliciul suprem. Precum, o, pelerinule, dacă ar fi un copil neștiutor, fără judecată a minții; copilul acesta simte într-un dinte o durere arzătoare, înțepătoare, sfredelitoare; el aleargă la un medic priceput, recunoscut, și-i spune chinul său: « Fă, prea respectabile, cu arta ta, ca în dintele acesta să simt, în loc de durere, o simțire plăcută, delicioasă. » Și medicul îi răspunde: « Iubit copil, arta mea nu poate altceva decît să înlăture durerea. » — Însă copilul fără minte începe să se plîngă: « Ah, am simțit în dintele acesta atîta vreme o durere așa de arzătoare, înțepătoare, sfredelitoare, cît de cu cale este ca acum în loc de durere să mă bucur de o simțire delicioasă, de o plăcere dulce. Și chiar sînt. așa am auzit, medici pricepuți, recunoscuți, a căror artă poate face așa ceva, și eu credeam că tu te numeri printre aceștia! » Și acest copil fără minte aleargă acum la un vraci, la un taumaturg din țara gandharilor, la un șarlatan, care să vestească lumii de pe stradă, printr-un pristav public, cu trompetă și corn: « Sănătatea este bunul cel mai mare, sănătatea este țelul omului. Sănătatea înfloritoare, exube-

rantă, simţire plăcută, delicioasă în toate mădularele, în toate arterele şi fibrele corpului, de care se bucură numai zeii fericiţi, o poate căpăta chiar cel mai greu bolnav în schimbul unui neînsemnat dar de jertfă, cu ajutorul meu». La acest taumaturg aleargă copilul şi i se plînge de chinul său: «Fă, prea respectabile, cu arta ta, ca în dintele acesta să am, în loc de durere, o simţire plăcută, delicioasă». Şi vraciul îi răspunde: «Iubit copil, tocmai în asta constă arta mea». Şi după ce a luat banii oferiţi de copil, îi atinge dintele cu degetele sale şi produce un efect magic, datorită căruia o simţire plăcută, delicioasă, ia îndată locul durerii. Şi copilul fără minte aleargă vesel şi tare fericit acasă. — După un scurt răstimp, însă, plăcerea delicioasă dispare şi durerea apare din nou. Şi de ce? *Fireşte, pentru că nu se înlăturase pricina durerii.*

Ci, o, pelerinule, de simte un bărbat cu minte, într-un dinte, o durere arzătoare, înţepătoare, sfredelitoare? Şi se duce la medicul priceput, recunoscut şi-i spune chinul său: «Fă, prea respectabile, cu arta ta, să scap de durerea asta». Şi medicul îi răspunde: «Dacă tu, iubitul meu, nu ceri nimic mai mult de la mine, atîta lucru mă bizui pe arta mea». «Ce aş putea să cer mai mult?» îl întreabă omul cu minte. Şi medicul îi cercetează dintele, şi găseşte pricina durerii într-o inflamaţie la rădăcina dintelui. «Du-te acasă, iubitul meu, şi cere să ţi se pună o lipitoare în locul acesta. După ce va fi supt sîngele şi va fi căzut, pune buruienile astea pe rană. Atunci puroiul şi sîngele bolnav vor fi îndepărtate şi durerea va înceta». Şi bărbatul cu minte se duce acasă şi face cum i-a prescris doctorul. Şi durerea dispare şi nu mai revine. Şi de ce nu? *Fireşte, pentru că pricina răului fusese înlăturată.*

După ce Sublimul tăcu, la sfîrşitul parabolei acesteia, pelerinul Kamanita şedea amuţit şi tulburat, cu trunchiul încovoiat, cu capul plecat, fără cuvînt, cu faţa acoperită de o roşeaţă aprinsă, iar sudoarea neliniştei îi picura de pe frunte şi îi şiroia de la subţiori. Doar simţea că acest cucernic îl asemuise cu un copil fără minte. Şi pentru că nu putea să găsească nici un răspuns, cu toată sforţarea sa, era aproape să plîngă.

În sfîrşit, cînd fu în stare să-şi stăpînească vocea, întrebă încet:

— Toate acestea le ştii, cucernice, chiar din gura Sublimului, a desăvîrşitului Buddha însuşi?

Rareori se întîmplă ca desăvîrşiţii să zîmbească. La întrebarea aceasta însă, un zîmbet se ivi pe buzele Sublimului:

— Nu, negreşit, frate.

Auzind aceasta, pelerinul Kamanita îşi îndreptă vesel corpul, privi în sus cu ochii strălucitori, şi vorbi cu vocea înviorată:

— Îmi închipuiam eu! O, ştiam eu că nu putea fi învăţătura proprie de la obîrşie a Perfectului, ci numai tîlcuirea ta personală, greşită însă, a acesteia. Se zice doar că învăţătura lui Buddha la începutul ei este dătătoare de fericire, la mijloc dătătoare de fericire şi la fine dătătoare de fericire. Cum s-ar putea să se spună aşa ceva despre o învăţătură care nu-mi promite o viaţă veşnică, fericită în desfătările cele mai mari? Şi, în cîteva săptămîni, voi şedea la picioarele Perfectului şi voi primi chiar de pe buzele sale învăţătura mîntuirii, cum suge un prunc hrana de la sînul mamei sale. Şi tu vei fi de faţă, şi te vei reîntoarce cu învăţătura adevărată, şi vei lepăda părerile tale greşite şi stricătoare. Dar iată, fîşiile acelea de lumină ale lunii s-au tras pînă aproape de pragul tindei: trebuie să fie tîrziu. Hai să ne culcăm.

— Cum vrei, frate, răspunse prietenos Sublimul.

Şi învăluindu-se mai strîns în manta, Sublimul se aşeză pe rogojină în poziţia leului, rezemat pe braţul drept, cu piciorul stîng sprijinit pe cel drept. Şi cugetînd la ora deşteptării, adormi îndată.

CAP. XXI

ÎN MIJLOCUL ALERGĂRII

Sublimul se deşteptă cînd se crăpa de ziuă. El văzu cum pelerinul Kamanita îşi strînse pripit rogojina sa, îşi încinse tidva de apă şi îşi căută băţul, pe care nu-l găsi îndată la locul lui fiindcă alunecase jos. Toate mişcările sale lăsau impresia unui om foarte grăbit.

Sublimul se ridică şi-i dădu bună dimineaţa prietenos.

— Ce, vrei să şi pleci, frate?

— Desigur, desigur, răspunse Kamanita aprins. Ia, numai gîndeşte-te, de-abia îţi vine să crezi — îţi vine să rîzi şi totuşi o minune — un adevărat noroc! Acum cîteva minute m-am deşteptat şi am simţit, după convorbirea lungă de aseară, gîtul foarte uscat. Am sărit în sus îndată, am şi alergat la fîntîna de sub tamarinzi, peste drum. Acolo mai venise o fată şi scotea apă. Şi ce crezi că mi-a spus? — Perfectul nu este în Savatthi! Unde este, ce crezi? Ieri a sosit aici întovărăşit de trei sute de monahi, aici în Rajagaha! A poposit în dumbrava Mango, dincolo de oraş. Într-o oră, poate şi mai puţin o să-l văd — eu, care credeam că va trebui să mai umblu patru săptămîni. Ce zic — într-o oră ? — Este numai o jumătate de oră pînă acolo, îmi spuse fata, dacă nu treci prin străzile principale, ci prin uliţele şi curţile dinspre poarta de apus . . . nici nu speram aşa ceva! Îmi arde pămîntul sub picioare — rămîi sănătos, frate! Mi-ai vrut binele şi am de gînd să te duc şi pe tine odată la Sublimul, acum nu mai pot sta nici o clipă.

Şi pelerinul Kamanita s-a repezit afară din tindă şi a alergat de-a lungul străzii, cît îl ţineau picioarele de repede. Cînd a ajuns la poarta oraşului Rajagaha, ea nu se deschisese încă, şi a trebuit să mai aştepte un răstimp, care i se păru o veşnicie, şi care i-a mărit şi mai mult nerăbdarea.

Totodată s-a folosit de timp spre a lua deslușiri despre calea cea mai scurtă, de la o femeie ce ducea un coş cu legume la oraş, şi care trebuia să aştepte ca şi el — cum trebuie să treacă prin ulicioarele acelea, pe lîngă un templu mic la dreapta, apoi pe lîngă o fîntînă la stînga, apoi să nu piardă din ochi un turn, aşa ca timpul pierdut în faţa zidului să şi-l scoată, de se va putea, acum.

După ce s-a deschis poarta, s-a repezit în direcţia ce i se arătase. Odată dădu peste o grămadă de copii, altă dată se izbi de o femeie care spăla vase la un jgheab, aşa că o strachină îi alunecă jos şi se sparse, ori se ciocni cu un om ce aducea apă. Însă înjurăturile ce zburau înapoia lui nu ajungeau pînă la urechile sale astupate, atît era de plin de gîndul că, în curînd, peste puţin timp, îl va vedea pe Buddha.

« Ce noroc! îşi zicea în minte. Cîte generaţii trec fără să aibă parte de un Buddha; şi din generaţia din vremea lui Buddha, cît de puţini sînt acei ce-l

văd! Mie însă nu s-a dat norocul acesta! Totdeauna m-am temut să nu-mi răpească fericirea aceasta odată cu viața vreun animal sălbatic, ori tîlharii pe calea lungă și plină de primejdii: acum însă sînt sigur».

Pe cînd cugeta astfel, cotise într-o ulicioară foarte strîmtă.

În înaintarea sa furtunoasă, n-a observat că, de la capătul celălalt, o vacă, care se speriase din cine știe ce pricină, venea în goana mare spre el, și că vreo cîțiva oameni intrau în grabă în vreo casă, iar alții se piteau după cîte o ieșitură a zidului; nu a auzit nici strigătul cu care voia să-l facă să se păzească o femeie ce stătea pe pragul unui pod — el trăgea cu ochii numai spre vîrful turnului, care trebuia să-l ajute la orientarea pe cale.

Tocmai în clipa cînd era prea tîrziu spre a se mai feri, a văzut îngrozit, drept în fața sa, botul înspumat, ochii roșii de sînge și cornul alburiu, care imediat îi și pătrunse adînc în șale. Cu un strigăt de durere, căzu lîngă zid. Vaca se năpusti mai departe și pieri într-o altă stradă.

Mai mulți inși veniră aproape, unii din curiozitate, alții să ajute. Femeia care-l strigase, aduse apă să-i spele rănile. Îi rupseră mantaua ca să-l bandajeze și, de se va putea, să-i oprească sîngele ce țîșnea ca un izvor.

Kamanita nu-și pierduse cunoștința, aproape nici un moment. A văzut îndată limpede că aceasta era moartea lui. Însă nici ideea aceasta, nici durerile nu-l chinuiau atîta, cît neliniștea că nu va mai vedea pe Buddha. Cu vocea mișcată, imploră pe cei din jurul său să-l ducă în dumbrava Mango la Buddha:

— Așa de departe vin, oameni buni! Eram așa de aproape de țintă! O, fie-vă milă, nu întîrziați și duceți-mă acolo! Nu vă gîndiți la durerile mele, nu vă temeți că pier pe drum, nu voi muri pînă ce nu mă veți fi așezat la picioarele Perfectului, și atunci voi muri fericit, voi învia fericit.

Cîțiva au dat fuga să aducă lemne și o saltea. O femeie a adus o băutură întăritoare, din care Kamanita luă cîteva linguri pline. Bărbații nu se învoiau ce drum este mai scurt pînă la locul de adunare în dumbrava Mango, fiindcă se putea să moară în fiecare clipă. Căci fiecare era încredințat că pelerinul nu mai avea mult de trăit.

— Iată, vin discipoli de-ai Perfectului! strigă unul dintre cei din jur arătînd ulicioara, ei știu mai bine ca oricine.

Într-adevăr, se apropiau cîțiva monahi din comunitatea lui Buddha acoperiți cu rase galbene, cu brațul drept gol și cu talerul de pomeni în mînă. Cei mai mulți erau tineri; înaintea lor pășeau două făpturi venerabile: un bătrîn cu figura gravă, cam aspră, cu privirea pătrunzătoare, cu bărbia dezvoltată, care trăgea asupra sa atenția tuturor, și un bărbat de vîrstă mijlocie, în trăsăturile căruia lumina o blîndețe așa de cuceritoare, încît părea mult mai tînăr. Un observator încercat ar fi descoperit în ținuta sa, în mișcările sale ceva cam vii și în privirea sa focoasă, calitățile inerente castei războinice, pe cînd liniștea îngîndurată a bătrînului trăda pe brahmanul din naștere. Amîndoi aveau cam aceeași statură înaltă și o ținută princiară.

Monahii aceștia se opriră lîngă pîlcul ce se formase împrejurul rănitului: atunci mai multe limbi gureșe povestiră ce s-a întîmplat și spuseră că se pregătesc să-l ducă pe acest pelerin rănit pe o targă — adusă chiar atunci — la Dumbrava Mango, la Buddha, ca să împlinească astfel dorința arzătoare a muribundului: — întrebară dacă nu vrea vreunul din monahii tineri să se reîntoarcă, ca să le arate calea cea mai scurtă înspre locul unde se afla acum Buddha.

— Sublimul, răspunse bătrînul cu figura aspră, nu este în dumbrava Mango, și noi nu știm încă unde se află.

Un geamăt deznădăjduit scăpă din pieptul rănit al lui Kamanita la răspunsul acesta.

— Desigur, nu este departe de aici, adăugă cel mai tînăr. Sublimul a trimis ieri înainte comunitatea de monahi și a pornit singur mai departe. Va fi întîrziat și va fi rămas undeva, poate în mahala. Am pornit acum, spre a-l căuta.

— Oh, căutați-l repede, găsiți-l ! zise Kamanita.

— Chiar de am ști unde este Sublimul, nu ar fi bine să duceți la el pe rănitul acesta, își dădu părerea monahul cel aspru. Fiindcă zguduirea târgii i-ar înrăutăți repede starea, și chiar dacă ar supraviețui, ar sosi acolo în agonie, și spiritul său n-ar fi în stare să înțeleagă vorbele Sublimului. Dacă însă se cruță și se tratează cu grijă de către un medic priceput, tot mai este speranță ca să se întremeze într-atît spre a putea prinde vorbirea Sublimului.

Însă Kamanita arătă nerăbdător spre targă:

— Nu-i timp, mor, luați-mă să-l văd, să-l pipăi, să mor fericit, luați-mă iute !

Dînd din umeri, monahul se întoarse spre frații mai tineri:

— Bietul om, socoate pe cel Desăvîrșit prin biruință drept un idol a cărui atingere face să se ierte păcatele.

— A prins credință în Perfectul, Sariputta, chiar dacă îi lipsește înțelegerea lui adîncă, zise celălalt, și se apleca asupra rănitului, spre a stabili măsura puterilor sale; poate ar trebui să cutezăm. Mi-e milă de bietul om și cred că nu i se poate face un mai mare bine decît să-i împlinim dorința.

O privire recunoscătoare a pelerinului îl răsplăti pentru intervenția sa.

— Cum vrei, Ananda, răspunse Sariputta amical.

În clipa aceasta, dinspre partea de unde venise și Kamanita, înainta un olar, care purta în spinare un coș cu tot felul de marfă de olărie. Cînd văzu pe pelerinul Kamanita, pe care tocmai atunci îl așezaseră pe targă cu grijă — însă nu fără a-i pricinui mari dureri — se opri înspăimîntat, și atît de brusc, încît olăria îngrămădită una peste alta pe capul său căzu la pămînt și se sparse.

— Voi, zeilor ! Ce s-a întîmplat aici? Acesta este pelerinul pios, care a făcut tindei mele cinstea de a rămîne peste noapte acolo. A petrecut noaptea în casa mea, în tovărășia unui monah, care purta același veșmînt galben ca și cucernicii aceștia.

— Monahul acela era bătrîn și de statură înaltă? întrebă Sariputta.

— Desigur, cucernice, și mi se pare că avea oarecare asemănare cu sfinția ta.

Atunci monahii aflară că nu mai trebuie să caute și că Sublimul fusese în casa olarului. Fiindcă « discipolul se asemănă cu maestrul » — îi zicse lui Sariputta.

— Este cu putință? zise Ananda și ridică privirea de la rănit care, din pricina durerilor ce i le pricinuise ridicarea sa, își pierduse aproape cunoștința și nu băgase de seamă sosirea olarului. Este cu putință? Acest biet om să se fi bucurat toată noaptea de fericirea spre care năzuiește atît de mult, fără să fi bănuit cît de puțin?

— Aceasta este calea smintitului, zise Sariputta. Hai să mergem, acum poate fi dus.

— Un moment, strigă Ananda. Durerile l-au doborît.

Într-adevăr, privirea în gol a lui Kamanita arăta că el de-abia observă ce se petrece în jurul său. Începuse să i se facă negru înaintea ochilor. Însă fîșia lungă a cerului de dimineață, care alburea sus printre zidurile înalte, pătrunse încă pînă înăuntrul conștiinței sale și poate i se va fi părut că este calea laptelui ce încrucișează cerul nopții. Buzele sale se mișcară:

— Gangele, murmură el.

— Aiurează, zise Ananda.

Cei ce stăteau mai aproape și auziseră vorba o înțelegeau altfel. « Acum dorește să fie dus la Gangele sfînt, spre a-și spăla păcatele. Însă tata Gange este departe de aici, cine să-l ducă acolo? »

— Întîi Buddha, apoi Gangele! murmură Sariputta cu tonul compătimirii aproape disprețuitoare a înțeleptului față de un nebun, care cade fără scăpare dintr-o superstiție într-alta.

Însă deodată ochii lui Kamanita se înviorară uimitor. Un zîmbet fericit transfigura fața sa. Corpul său voia să se ridice. Ananda îl sprijini.

— Gangele ceresc, șopti el cu vocea înceată, însă voioasă, și arătă cu mîna dreaptă spre fîșia deasupra capului: Gangele ceresc! — am jurat pe valurile sale, Vasitti.

Corpul său tremură, sînge îi curgea pe gură și în brațele lui Ananda își dădu sufletul...

După vreo jumătate de oră, Sariputta și Ananda intrară însoțiți de monahi în tinda olarului, se plecară cu venerație în fața Sublimului și se așezară jos, lîngă el.

— Ei, iubitul meu Sariputta, întrebă atunci Sublimul după ce le întoarse prietenos salutarea, comunitatea monahilor făcut-a bine și fără accidente drumul cel lung sub călăuzirea ta? Avut-ați lipsă de hrană ori de leacuri pentru bolnavi pe cale? Sînt tinerii frați zeloși de bună voie?

— Sînt fericit, prea cucernice, să pot spune că nu ne-a lipsit nimic, și că monahii tineri, plini de osîrdie și credință, nu doresc altceva decît să privească în față pe Sublimul. Tinerii aceștia nobili, cunoscători ai cuvîntului, următori învățăturii, i-am luat cu mine ca să-i înfățișez chiar acum maestrului.

La aceste vorbe, trei monahi se sculară și se plecară în fața Sublimului cu mîinile lipite.

— Slavă Sublimului, Perfectului Buddha, Slavă!

— Fiți bineveniți, zise Sublimul, și-i pofti cu o mișcare a mîinii să șeadă din nou.

— Și Sublimul, întrebă Ananda, sosit-a aici fără oboseală ori urmări rele, după umbletul de ieri? Și Sublimul petrecut-a noaptea bine în tinda aceasta?

— Da, frate. Am sosit aici în amurgul serii, negreșit, ostenit, însă fără urmări rele ale umbletului, și am petrecut noaptea nu tocmai rău în tovărășia unui pelerin străin.

— Pelerinul acesta, luă vorba Sariputta, a fost ucis de o vacă pe străzile Rajagahii.

— Și fără să bănuiască cu cine petrecuse noaptea aici, adăugă Ananda, dorea cu aprindere să fie dus la picioarele Sublimului...

— Curînd în urmă, firește, cerea să fie dus la Gange, observă Sariputta.

— Nu, frate Sariputta, îl îndreptă Ananda. Căci el vorbea de Gangele ceresc. Cu privirea luminoasă își aducea aminte de un jurămînt, și rostea totodată un nume de femeie — Vasitti, mi se pare — și astfel și-a dat sufletul.

— Cu un nume de femeie pe buze a părăsit lumea, zise Sariputta. Unde apărut-a din nou în viață?

— Nechibzuit, discipolilor, era pelerinul Kamanita, asemenea unui copil fără minte. Pelerinului acestuia, discipoli, care umbla în numele meu și voia să mărturisească în învățătura Sublimului, i-am explicat învățătura amănunțit și temeinic, dar el n-a primit învățătura. Spre fericire și delicii cerești erau îndreptate dorințele și năzuințele sale. Pelerinul Kamanita, discipolilor, s-a renăscut în Sukhavati, în paradisul apusului, spre a se bucura de delicii cerești timp de mii și mii de ani.

CAP. XXII

ÎN PARADISUL APUSULUI

Pe cînd Sublimul rostea aceste vorbe în tinda olarului, pelerinul Kamanita se deșteptă în paradisul apusului.

Înfășurat într-o manta roșie, care se revărsa în jurul său fragedă și strălucitoare ca o petală, în cute bogate, el se afla cu picioarele încrucișate sub sine, așezat pe o floare de lotus mare și de aceeași culoare, care plutea în mijlocul unui lac întins. Pe fața netedă a apei se vedeau peste tot asemenea flori de lotus roșii, albastre și albe, unele doar boboci, altele, deși destul de involte, închise totuși și ele, însă nenumărate, altele deschise ca și a sa; și aproape pe fiecare era așezată o făptură omenească, al cărei veșmînt cutat părea că iese dintre petale.

Pe malurile piezișe ale lacului, în iarba verde, o pajiște de flori surîdea, ca și cum toate pietrele prețioase ale pămîntului s-ar fi renăscut aici în chip de flori, păstrînd lumina și jocul lor de culori străvezii, după ce însă schimbaseră platoșa tare, pe care o purtaseră în viața lor, pămîntească, cu învelișul moale, mlădios, viu al plantei. Și miresmele pe care le răspîndea erau mai puternice decît esența cea mai suavă pe care a cuprins-o vreodată o sticluță de cristal, și cu toate acestea aveau frăgezimea plăcută a parfumului natural de flori.

De la acest țărm încîntător, privirea fermecată rătăcea mai departe printre arbori înalți, cu vîrfurile late, cu frunziș de smarald și flori de giuvaere; unii se înălțau singuratici, alții erau adunați în grupuri, dincolo formau dumbrăvi adînci pe colinele stîncoase pline de grație, care aci își arătau formele lor cristaline de marmoră și de albastru, aci le acopereau cu stufișuri dese ori cu pajiști de flori mirositoare. Într-un loc însă, crîngurile și stîncile piereau la o parte, ca să facă loc unui rîu frumos, care se vărsa liniștit în lac, ca un curent de stele strălucitoare.

Deasupra regiunii întregi se întindea bolta cerului; albastrul său ca apa mării se făcea mai închis în partea de jos, și sub turla aceasta pluteau norișori albi, ca niște clăbuci; deasupra lor erau așezați genii drăgălași care umpleau,

cu instrumentele lor, spaţiul întreg cu sunetele fermecătoare ale sublimelor lor melodii.

Pe cerul acesta însă nu se vedea nici un soare; nici nu era nevoie. Căci din nori şi de la genii, din stînci şi din flori, din apă şi din florile de lotus, din veşmintele fericiţilor şi mai cu seamă din figurile lor, radia o lumină miraculoasă. Şi fiindcă lumina aceasta strălucea în toate părţile ca nişte raze, fără însă a orbi vederea, căldura moale, saturată de miros, era răcorită de suflul statornic al apei, şi numai faptul de a inspira aerul acesta era o plăcere cum nu se găseşte pe pămînt.

După ce Kamanita îşi deprinse privirea cu aceste frumuseţi, aşa încît nu-l mai zăpăceau şi începuse a se obişnui cu ele ca un fel de cadru firesc al său, îşi îndreptă atenţia spre celelalte fiinţe care, ca şi el, şedeau pe florile de lotus plutitoare. Băgă de seamă îndată că cele înveşmîntate în roşu erau de genul masculin, cele în alb, de genul feminin, pe cînd dintre făpturile învăluite în veşminte albastre — unele erau de un gen, altele de genul celălalt. Toate însă laolaltă erau în plină floare a tinereţii, şi toate păreau pline de gîndurile cele mai prietenoase.

Un vecin în veşmînt albastru îi insufla o încredere deosebită, şi dorinţa de a lega o convorbire cu el se deşteptă în el.

« Nu ştiu dacă e bine să întreb eu întîi pe fericitul acesta aşa neîntrebat, se gîndi el. Mult aş vrea să ştiu unde sînt ».

Spre marea sa mirare, răspunsul urmă îndată, fără sunet şi fără ca Albastrul înveşmîntat să-şi fi mişcat barem cît de încet buzele:

— Eşti în Sukhavati, lăcaşul fericiţilor.

Fără voie Kamanita întrebă mai departe în gînd:

« Erai aici, fericitule, cînd am deschis ochii întîi? căci privirea mea a căzut numaidecît pe tine. Te-ai deşteptat odată cu mine, ori erai mai de demult aici? »

— Nici nu-mi aduc aminte de cînd sînt aici, răspunse Albastrul, şi mi-ar veni să cred că sînt aici de la începutul lumii, dacă nu aş fi văzut adesea cum se deschide cîte o floare de lotus şi cum o nouă fiinţă apare — şi dacă n-ar fi mireasma arborelui de mărgean.

— Ce este cu mireasma aceasta?

— Vei vedea îndată tu însuţi. Arborele de mărgean este minunea cea mai mare a paradisului acestuia.

Muzica geniilor cereşti, care părea că însoţeşte de la sine discuţia aceasta nerostită, împletindu-se cu fiecare frază a ei, cu ariile şi melodiile sale, oarecum spre a adînci înţelesul acesteia şi a exprima clar ceea ce vorbele nu pot cuprinde, întreţesu cu vorbele acestea o propoziţie muzicală, şi negustorului Kamanita. ce asculta, i se păru că se deschid adîncimi nesfîrşite în spiritul său, în umbra cărora se mişcau aduceri aminte nedeslușite, fără să se poată deştepta.

— Minunea cea mai mare! zise el după o pauză. Credeam că dintre toate minunile, cea mai mare este rîul acela strălucitor care se varsă în lacul nostru.

— Gangele ceresc, dădu din cap Albastrul.

— Gangele ceresc! repetă Kamanita visător, şi iarăşi îl năpădi, şi mai puternic, sentimentul acela a ceva ce trebuia să ştie şi totuşi nu putea să ştie, pe cînd tonurile misterioase păreau a căuta izvoarele acelui rîu în adîncimile cele mai profunde ale eului său propriu.

CAP. XXIII

HORELE FERICITE

Kamanita observă cu mirare cum o făptură albă, așezată nu departe de el pe o floare de lotus, se înălță deodată. Grămada cutelor unduitoare ale mantalei se destinseră pînă la țărmul auriu. Nu mai atingea petalele — făptura zbură liber peste lac, în sus, spre țărm, și pieri printre arbori îndărătul stufișului.

« Ce splendidă trebuie să fie ! se gîndea Kamanita. Însă trebuie să fie o artă prea grea, deși se pare că n-ar fi cine știe ce. Voi învăța-o și eu vreodată? »

— Poți și tu, numai dacă vrei, răspunse Albastrul, căruia îi era adresată ultima întrebare.

Kamanita avu numaidecît senzația că ceva îi ridica corpul în sus. Pluti pieziș pe deasupra lacului spre mal și îndată se văzu în mijlocul poienii verzi. Încotro își îndrepta cu dor privirea, într-acolo pornea și zborul său, repede sau încet, după dorință.

Văzu acum alte lacuri de lotus, tot așa de frumoase ca și acela pe care-l părăsise adineauri ; străbătu dumbrăvi frumoase, unde zburătăceau de pe o cracă pe alta păsări de toate culorile ; își amestecau ciripitul lor melodios cu foșnetul în șoaptă al vîrfurilor de copaci ; se strecură pe deasupra poienilor cu flori, unde antilope grațioase își făceau jocul lor fără a se teme cîtuși de puțin de ele, și se lăsă în cele din urmă pe povîrnișul dulce al unei coline. Între niște tulpine de arbori și între tufișuri în floare zări colțul unui lac, unde apa scînteia în jurul florilor involte de lotus, ale căror corole purtau ici și colo cîte o făptură fericită, pe cînd mai multe altele complet involte erau deșarte.

Era anume, pe cît se vedea, un moment de obștească exaltare. Precum se încrucișează licuricii pe o seară caldă de vară pe sub arbori și împrejurul tufișurilor, tot astfel pluteau aici făpturile fericite, singure sau perechi, în stoluri ori în șiruri, prin crînguri și împrejurul stîncilor. Totodată se vedea după chipurile și privirile lor că grăiau cu vioiciune unul cu altul și se putea presimți firul invizibil al convorbirii, care se întindea încoace și încolo între fericiții plutitori în văzduhul liniștit.

Într-o sfială plăcută, ca într-un vis, Kamanita se bucura de acest spectacol încîntător. Încetul cu încetul se născu în el dorința de a petrece cu aceste făpturi voioase.

Îndată se văzu înconjurat de o societate întreagă, care îl salută ca pe un nou sosit, ca pe unul deșteptat de curînd.

Kamanita se miră mult și întrebă dacă zvonul renașterii sale s-a răspîndit deja pretutindeni în Sukhavati.

— O, cînd se deschide o floare de lotus, toate florile de lotus se mișcă în lacul din paradis, și orice ființă simte cînd o nouă ființă se deșteaptă aici spre fericire.

— Dar cum puteți ști că tocmai eu sînt cel nou?

Cei ce-l înconjurau surîseră cu îngăduință.

— Tu nu ești tocmai așa de deșteptat. Te uiți la noi ca la niște vedenii din vis și te temi să nu pierim îndată și să nu te înconjoare iarăși o realitate aspră.

Kamanita dădu din cap:

— Nu prea vă înțeleg. Ce sînt vedeniile din vis?

— Uitați, zise o înveșmîntată în alb, că el n-a fost încă la arborele de mărgean.

— Nu, acolo n-am fost încă, însă am auzit deja despre el. Vecinul meu de lac mi-a vorbit de el; arborele, zice-se, este o adevărată minune. Ce este cu el?

Însă toți surîdeau misterios, privindu-se unul pe altul și făcînd semne din cap.

Aș vrea bucuros să-l văd îndată. Nu vrea nimeni să-mi arate drumul?

— Drumul îl găsești singur, cînd va fi venit timpul.

Kamanita își trecu mîna pe frunte.

— Mai este un lucru minunat, de care îmi vorbea . . . Da ! Gangele ceresc... Din el se nutrește lacul nostru. Al vostru tot așa?

Alb-înveșmîntat arătă spre rîulețul clar, care cotea la poalele colinei și în sinuozități largi șerpuia înspre lac.

— Acesta este afluentul nostru. Nenumărate asemenea iazuri străbat plaiul acesta, și acela pe care l-ai văzut nu este decît tot un afluent, deși ceva mai mare. Însă Gangele ceresc încinge Sukhavati întreg.

— L-ai văzut și tu?

Alb-înveșmîntata dădu din cap.

— Ce, nu se poate duce nimeni acolo?

— Ba se poate, răspunseră toți. Dar nici unul din noi n-a fost acolo. La ce? Nicăieri nu este mai frumos ca aici. Cîțiva, negreșit, au fost acolo, însă nu au mai zburat niciodată acolo.

— De ce nu?

Alba arătă spre lac.

— Vezi pe roșul de colo, aproape de malul celălalt? El a fost acolo, e mult de-atunci, mult de tot. Să-l întrebăm dacă a mai zburat în urmă vreodată spre țărmul Gangelui.

— Niciodată, răsună răspunsul roșului.

— Și de ce nu?

— Zbori singur într-acolo și ia-ți răspunsul.

— Zburăm? Împreună, nu-i așa?

— Aș vrea bucuros, însă nu acum.

Dintr-o dumbravă apropiată se apropie un stol de făpturi fericite, ele se prinseră într-o horă împrejurul tufișului din mijlocul pajiștei și, pe cînd hora se întindea tot mai mare, făptura de la margine — o Albastră deschisă — apucă mîna Albei. Aceasta întinse mîna cealaltă, ca invitație, lui Kamanita.

El îi mulțumi surîzînd, însă clătină ușor din cap:

— Mai bine aș vrea să mai privesc.

— Da, odihnește-te și deșteaptă-te odată. La revedere.

Și atrasă încetișor de Albastra-deschisă, își luă zborul în jocul aerian.

Și ceilalți de asemenea se depărtară cu o salutare voioasă și iubitoare, spre a-i lăsa repaosul necesar reculegerii.

CAP. XXIV

ARBORELE DE MĂRGEAN

Kamanita îi urmări mult timp cu privirea și se miră. Și apoi se miră de mirarea sa. « Cum se face că toate îmi plac aici așa de mult? Dacă sînt la mine acasă, de ce nu mi se par toate de la sine înțeles? Și, orice arătare nouă este o ghicitoare pentru mine și mă uimește. Bunăoară, parfumul acesta care adie deodată spre mine. Cît de deosebit este de toate celelalte parfumuri de flori de aici, mult mai des și mai tare, atrăgător și neliniștitor totodată. De unde o fi venind?

... Dar de unde voi fi venind eu însumi? Se pare că acum cîtva timp nu eram decît un nimic. Cri am avut o viață, însă nu aici? Unde atunci? Și cum am ajuns aici ?».

În timp ce întrebările acestea îl frămîntau, corpul său, fără să bage de seamă, se înălțase de pe iarbă și plutea mai înainte, însă nici una din părțile urmate de ceilalți. Kamanita sui spre o scobitură de pe piscul colinei. Pe cînd trecea pe deasupra ei, se simți învăluit de o boare și mai puternică a parfumului aceluia nou și ciudat.

Kamanita zbură mai departe.

Dincolo de colină, ținutul să făcea mai puțin plăcut. Florile se răriseră, tufișul se făcuse mai întunecos, dumbrăvile mai dese, stîncile mai prăpăstioase și mai înalte. Turme de gazele pășteau pe acolo, și rareori se vedea cîte o făptură fericită. Valea se îngusta și da într-o prăpastie.

Aici parfumul acela era și mai tare. Zborul său se făcu mai repede; pereții stîncoși se strîngeau mereu mai despuiați, mai drepți, mai înalți, pînă ce nu se mai văzu nici o ieșire.

Abisul făcu cîteva cotituri scurte și se deschise deodată.

În jurul lui Kamanita se lărgea o scobitură rotunda închisă de stînci de malachit, cu vîrful în cer, și în mijlocul ei era pomul minunat.

Tulpina și ramurile erau de mărgean roșu, strălucitor; frunzișul creț bătea puțin în roșu-gălbui; și florile de un roșu-aprins de carmin.

Peste creștetul stîncilor și peste vîrfurile copacilor se întindea un cer albastru-închis, fără să se vadă un singur norișor. De asemenea, muzica geniilor de-abia pătrundea pînă aici, ceea ce mai tremura în văzduh era oarecum o amintire a unor melodii demult auzite.

Trei culori dominau: albastrul cerului, verdele stîncilor și roșul de mărgean al arborelui. Și un singur parfum — acel parfum tainic, deosebit de toate celelalte, al florilor de carmin, care-l călăuzise pe Kamanita încoace.

Și numaidecît se arătă și însușirea minunată a parfumului acestuia. Cînd Kamanita îl sorbi, aici, unde el umplea toată scobitura circulară, conștiința sa se lărgi deodată, se sfărîmă și se revărsă peste hotarele care se ridicaseră pînă atunci îndărătul deșteptării sale în lac.

Viața sa anterioară stătea deschisă înaintea sa: văzu tinda olarului, unde stătea de vorbă cu monahul acela smintit, adept al lui Buddha; văzu ulicioara din Rajagaha, pe care o străbătuse în grabă și vaca ce se năpustise asupra lui — apoi figurile îngrozite dimprejur și călugării îmbrăcați în galben.

Şi mai vedea pădurile şi şoselele pe unde umblase, palatul său şi pe cele două femei ale sale, heterele din Ujjeni, tîlharii, crîngul lui Krishna şi terasa celor fără griji cu Vasitti, casa părintească şi odaia copiilor . . .

Şi înapoia acesteia, mai văzu o altă viaţă şi încă una şi încă una — şi mereu altele, cum se vede şirul de pomi de pe aleia unei şosele, pînă ce pomii se văd ca nişte puncte şi punctele se topesc într-o fîşie de umbră.

La vederea aceasta, îi veni ameţeală. Şi îndată se găsi iarăşi în vale, ca o frunză împinsă de vînt. Căci întîia oară nimeni nu suportă mult timp parfumul arborelui de coral, şi instinctul de păstrare a vieţii alungă pe oricine de acolo de la prima ameţeală.

Pe cînd plutea mai liniştit pe valea deschisă, Kamanita cugetă: « Acum înţeleg de ce spunea Alba că n-am fost încă la arborele de coral. Căci nu puteam înţelege atunci ce înţelegeau ei prin « vedenii de vis »; acum însă ştiu, căci în viaţa aceasta n-am văzut altceva. Şi acum înţeleg de asemenea pentru ce sînt aici. Anume voiam să văd pe Buddha în crîngul Mango lîngă Rajagaha. Desigur, dorinţa mea s-a zădărnicit din cauza morţii mele subite, violente, însă s-a ţinut cont de intenţia mea cea bună şi astfel am ajuns în lăcaşul acesta al fericirii, ca şi cum aş fi şezut la picioarele sale şi aş fi murit în învăţătura sa care aduce beatitudinea. Pelerinajul meu n-a fost degeaba ».

Şi Kamanita ajunse îndată iarăşi la lac, şi se aşeză pe floarea sa de lotus, ca o pasăre ce se întoarce la cuibul său.

CAP. XXV

BOBOCUL SE DESCHIDE

Deodată i se păru lui Kamanita că se mişcă ceva viu în lac. În adîncimea de cristal, observă nelămurit o umbră ce se ridica. Apa fierbea şi se unduia şi un mare boboc de lotus, cu vîrful roşu, ieşi ca un peşte deasupra, pentru ca să se legene plutind pe faţa apei, care întîi trimetea cercuri şi multă vreme în urmă tremura şi scînteia în toate culorile, ca şi cum lacul ar fi fost umplut cu diamante fluide, pe cînd răsfrîngerea lucirii apei flutura ca nişte flăcări pe petalele florilor de lotus, pe veşmintele şi pe figurile făpturilor fericite.

Şi sufletul lui Kamanita tremura şi radia în toate culorile sale ascunse şi peste inima sa părea că joacă zglobie o strălucire de mişcare voioasă.

— Ce-a fost aceasta? întrebă privirea sa pe vecinul Albastru.

— Dedesubt, în lumea depărtată, pe pămîntul tulbure, în momentul acesta un suflet de om şi-a îndreptat dorinţa sa spre noi, să se poată renaşte aici în Sukhavati. Să vedem dacă bobocul creşte frumos şi înfloreşte de tot. Căci cînd un suflet îşi trimite dorinţa sa către lăcaşul curat al fericirii, nu poate însă să trăiască cum ar trebui, ci se încurcă iarăşi în patimi păcătoase, se cufundă în plăcerea cărnii şi se alipeşte de murdăria pămîntului. Atunci bobocul se ofileşte şi la urmă piere cu totul. De astădată, cum vezi, este un suflet de bărbat. Un asemenea suflet se abate mai lesne în vălmăşagul treburilor lumeşti de pe calea paradisului, din care pricină vei observa că, deşi florile roşii

și cele albe sînt cam deopotrivă la număr, printre cele albastre, cele mai deschise, cele femenine, sînt cu mult mai numeroase.

Explicația aceasta făcu să-i tremure în chip ciudat inima lui Kamanita, ca și cum totodată o bucurie dureroasă și o jale plăcută îl năpădise rînd pe rînd, și privirea sa se fixă, ca în fața unei enigme, pe o floare de lotus închisă, care, albă ca pieptul unei lebede, se legăna grațios lîngă el în apa ușor tremurătoare.

— Poți să-ți aduci aminte cînd ai văzut cum se ridică din adînc bobocul florii mele? întrebă el pe încercatul vecin.

— Desigur, căci ea a ieșit odată cu floarea aceasta albă, la care te uiți acum. Şi am privit tot mereu perechea aceasta, cîteodată nu fără oarecare grijă. Într-adevăr, floarea ta a început, nu după multă vreme, să se ofilească văzînd cu ochii, și cît p-aci să se cufunde sub oglinda apei, cînd deodată s-a ridicat mai plină și mai lucitoare și pe urmă s-a dezvoltat repede pînă la starea de acum. Cea albă însă, a crescut încet, treptat, în chip egal, apoi și ea părea că ar fi fost izbită de o boală. Totuși s-a întremat iarăși iute și s-a făcut o floare măreață, așa cum o vezi în fața ta.

La vorbele acestea se iscă în sufletul lui Kamanita o mișcare așa de veselă, că i se părea că pînă acum nu fusese decît un oaspete tulbure într-un loc tulbure — într-atîta i se părea că totul în jurul său luminează, miroase și cîntă. Şi ca și cum privirea sa, care se odihnea într-una pe floarea albă de lotus, era o baghetă magică de scos comori, vîrful florii se mișcă, petalele descovoiară marginile lor și se plecară în toate părțile; și iată că în mijlocul ei ședea Vasitti, cu ochii deschiși mari; privirea ei surîzătoare o întîlni pe a sa.

Şi Kamanita și Vasitti întinseră în aceeași clipă brațele unul spre altul, și cu mîinile împreunate plutiră peste lac spre țărm.

Kamanita observă, negreșit, că Vasitti nu-l recunoscuse încă, și se aplecase spre el fără voie, cum se îndreaptă spre soare floarea soarelui. Şi cum ar fi putut să-l recunoască îndată, deoarece nimeni nu-și aducea aminte imediat după deșteptarea sa din viața de mai înainte — cu toate că văzîndu-l, s-o fi mișcat o presimțire nedeslușită în adîncimile sufletului ei, ca odinioară cu sine însuși, cînd vecinul său îi vorbise de Gangele ceresc. El îi arătă rîul strălucitor care se vărsa liniștit în lac:

— Așa alimentează undele argintii ale Gangelui ceresc toate lacurile de lotus de pe plaiurile lăcașului fericiților.

— Gangele ceresc? repetă ea întrebător și-și trecu mîna pe frunte.

— Vino, să mergem la arborele de mărgean.

— Dumbrava de colo și tufișurile sînt așa de drăgălașe și ei se joacă jocuri așa de vesele, zise Vasitti arătînd într-altă parte.

— Pe urmă! Acum hai la arborele de mărgean, ca să te înviorezi de parfumul său minunat.

Ca un copil pe care l-ai împăcat, făgăduindu-i o jucărie nouă — după ce l-ai oprit de a lua parte la jocul voios al tovarășilor săi, astfel îl urmă Vasitti. Cînd parfumul începu să adie spre el, trăsăturile Vasitti-ei se înviorară din ce în ce mai mult.

— Unde mă duci? întrebă ea cînd intrară pe căile înguste și stîncoase. Niciodată n-am fost așa de plină de așteptare, și mi se pare că am mai fost adesea plină de așteptare, cu toate că surîsul tău îmi amintește că de-abia

de cîteva clipe m-am deşteptat. Însă te-ai rătăcit, pe aici nu răzbim mai departe.

— O, ba da, se poate mai departe, mult, mult mai departe, zîmbi Kamanita, şi poate bagi de seamă acum că sentimentul acela nu te-a înşelat. iubită Vasitti!

Şi deja bazinul stîncilor de malachita se deschidea în faţa lor, cu arborele roşu de mărgean şi cu cerul albastru închis şi parfumul tuturor parfumurilor îi înconjura.

Vasitti îşi puse mîinile pe sîn, oarecum să oprească răsuflarea prea adîncă şi, după repedea schimbare de lumini şi umbre pe figura sa, Kamanita recunoscu cum furtuna amintirilor trecea peste fiinţa ei.

Deodată ridică braţele şi se azvîrli la pieptul său:

— Kamanita, prea iubitul meu!

Şi el o purtă de acolo în zbor ameţitor prin valea prăpăstioasă.

În valea deschisă şi ceva mai aspră, cu tufişuri întunecoase şi crînguri dese, unde se jucau gazelele, însă unde nici o fiinţă omenească nu tulbură singurătatea, se lăsă cu ea sub un arbore.

— O, prea sărmane! zise Vasitti, cît trebuie să fi suferit! Şi ce trebuie să fi gîndit despre mine cînd ai aflat că m-am măritat cu Satagira!

Kamanita îi povesti cum nu aflase de la altcineva, ci că văzuse cu ochii săi alaiul de nuntă pe strada principală din Kosambi, şi cum jalea fără nume întipărită pe trăsăturile sale îl încredinţase de-a dreptul că ea cedase numai presiunii părinţilor ei.

— Dar nici o putere pămîntească nu m-ar fi silit, unicul meu iubit, dacă n-aş fi fost obligată să cred că am dovada sigură că tu nu mai eşti în viaţă.

Şi Vasitti începu să povestească păţaniile ei de atunci.

CAP. XXVI

LANŢUL CU OCHIUL DE TIGRU

După ce ai părăsit Kosambi, iubitule, îmi petreceam nenorocită zilele şi nopţile, cum face o fată mistuită de frigurile cotropitoare ale dorului, chinuită totodată de mii de temeri cu privire la iubitul său. Nu ştiam nici măcar dacă mai respiri aerul pămîntului împreună cu mine. Căci am auzit adesea de primejdiile unei asemenea călătorii. Şi, pe lîngă aceasta, trebuia să-mi fac şi mustrările cele mai îngrozitoare, fiindcă eu însămi, din cauza egoismului smintit al iubirii mele, eram singură de vină că tu nu făcuseşi călătoria de reîntoarcere în tovărăşia delegaţiei aceleia, în completă siguranţă. Şi, cu toate acestea, nu-mi venea să regret această nechibzuinţă, fiindcă doar ei îi datoram toate amintirile acelea frumoase, unica mea comoară.

Chiar vorbele întăritoare şi mîngîietoare ale Medinei erau rareori în stare să risipească, şi pentru scurt timp, norii tristeţei mele. Cel mai bun şi credincios amic al meu era arborele asoka cel frumos, sub care stăteam în noaptea aceea de splendidă lumină de lună, pe care, iubitul meu prieten, nu l-ai uitat, şi pe care-l mîngîiam atunci cu vorbele lui Damayanti. De cîte ori n-am încercat

să scot din foşnetul frunzelor sale un răspuns la întrebarea mea îngrijorată? De cîte ori n-am căutat o povestire la căderea unei flori, ori în jocul petelor de lumină de pe pămînt? Dacă un asemenea semn creat de mine însămi se nimerea priincios, mă simţeam aproape fericită o zi întreagă şi poate chiar mai mult, şi priveam cu speranţă în viitor.

Tocmai din pricina aceasta dorul creştea iarăşi, şi cu el se reîntorceau şi grijile, precum răsar visurile rele din căldura bolii.

În starea în care mă aflam, era aproape o binefacere că nu s-a mai îngăduit iubirii mele să se mistuie în durerea unei vieţi singuratice şi fără fapte, şi că a fost împinsă într-o luptă în care trebuia să-şi adune toate puterile, chiar de ar fi trebuit să mă despart din pricina aceasta de fiinţele cele mai apropiate.

Satagira, fiul ministrului, mă urmărea mult mai stăruitor acum cu semnele iubirii sale, şi eu nu mă mai arătam într-o grădină cu tovarăşele mele de joc fără să fie şi el acolo şi să mă facă obiectul atenţiei sale stăruitoare. Faptul că nu-i răspundeam, ba chiar îi arătam clar, în marginile cuviinţei, cît de urîtă îmi era curtea sa, nu avea nici un efect asupra lui.

Îndată şi părinţii mei au început, întîi cu fel de fel de aluzii, apoi din ce în ce mai fără ocol, să pledeze cauza sa, şi cînd în cele din urmă m-a peţit pe faţă, ei mi-au cerut să-i dau mîna. I-am încredinţat cu lacrimi amare că nu voi iubi niciodată pe Satagira, însă nu am făcut nici o impresie asupra lor. Dar tot atît de puţin m-au înrîurit argumentele lor, rugămintea şi mînia lor, implorarea mamei, ameninţările tatei.

Strînsă cu uşa, le-am declarat în cele din urmă de-a dreptul, că m-am promis *ţie* — auziseră despre tine ceva de la Satagira — şi că nu va fi în stare nici o putere din lume să mă silească să-mi calc cuvîntul sfînt ca să aparţin altuia. Dacă nu m-or lăsa în pace, voi aştepta moartea, refuzînd orice hrană.

Cînd părinţii mei au observat că sînt capabilă să împlinesc ameninţarea, au renunţat la planul lor, foarte tulburaţi şi mînioşi; şi Satagira de asemenea părea că se resemnează cu soarta sa şi că se gîndeşte să se mîngîie de neizbîndă în iubire cu ajutorul oarecăror isprăvi pe un tărîm mai aspru de luptă.

În vremea aceasta, umblau zvonuri despre multe grozăvii săvîrşite de banditul Angulimala; că pustieşte ţinuturi întregi cu banda sa, că preface în cenuşă satele şi că drumurile sînt într-aşa o primejdie, că, în cele din urmă, nu mai îndrăznea nimeni că călătorească la Kosambi. Eram tare neliniştită, fiindcă mă temeam, fireşte, să nu vii tocmai în timpul acesta şi să cazi în mîinile sale. Se zicea, pe de altă parte, că Satagira obţinuse comanda unei puternice potere, ca să cureţe întregul ţinut dimprejurul Kosambi-u-lui şi de va fi cu putinţă să prindă pe Angulimala însuşi şi pe ceilalţi şefi ai bandei. Se spunea că Satagira jurase să-i prindă ori, de nu, să cadă în luptă în această încercare.

Oricît de puţin drag îmi era fiul ministrului, de astădată i-am dorit succesul cel mai bun, şi cînd a pornit, urările mele de bine au însoţit drapelul său.

Cam o săptămînă mai tîrziu, eram în grădină cu Medini, cînd am auzit dinspre stradă ovaţii zgomotoase. Medini alergă numaidecît într-acolo, spre a afla ce s-a întîmplat şi mă înştiinţă îndată că Satagira se reîntorcea în triumf în oraş, după ce a măcelărit ori a prins pe tîlhari; chiar Angulimala căzuse viu în mîinile sale. M-a rugat să ieşim cu ea şi cu Somadata în stradă, să vedem intrarea vitejilor şi a tîlharilor prinşi, însă n-am primit, fiindcă nu voiam

să-i dau lui Satagira satisfacția de a mă vedea printre privitorii triumfului său. Am rămas singură, peste măsură de fericită, gîndind că drumurile iubitului meu s-au deschis iarăși. Căci atît de puțin presimt muritorii mersul soartei lor, că ei — cum am făcut și eu atunci — salută ca pe o zi de fericire ziua în care viața lor ia o întorsătură spre rău.

Dimineața următoare tatăl meu a intrat în camera mea. Mi-a oferit un lanț de cristale cu un amulet, un ochi de tigru, și m-a întrebat dacă-l recunosc.

Mi-a venit să cad jos, însă mi-am adunat toate puterile și am răspuns că lanțul se aseamănă cu unul pe care-l purtai tu.

— Nu numai se aseamănă, a zis tatăl meu cu o liniște crudă, și *este*. Cînd au prins pe Angulimala, acesta îl purta la el și Satagira l-a recunoscut numaidecît. Căci, precum mi-a povestit, se luptase odată în parc, pentru mingea ta, cu Kamanita. Atunci se rupsese lanțul lui Kamanita, de care el îl apucase, ca să împiedice pe adversarul său, și-a rămas în mîinile sale, astfel că a putut să-l privească în voie. Era convins că nu se înșeală. Și chiar Angulimala, întrebat sub chinuri, a mărturisit că atacase, cu vreo doi ani mai înainte, caravana lui Kamanita, la reîntoarcere spre Ujjeni, în regiunea Vedisei, că a ucis oamenii, iar pe Kamanita și pe o slugă i-a ținut prizonieri. Sluga a trimis-o la Ujjeni după bani de eliberare. Însă fiindcă acesta nu s-a mai întors dintr-o pricină oarecare, el, după regulile tîlharilor, l-a ucis pe Kamanita.

Vorbele acestea îngrozitoare erau aproape să mă facă să-mi pierd mințile, dacă printre gîndurile mele disperate n-aș mai fi întrezărit o putință de a spera, chiar împotriva speranței: « Satagira este un om rău și viclean, am răspuns eu cu o liniște aparentă, care nu se dă înapoi dinaintea nici unei înșelăciuni, și el și-a pus în gînd — ori, mai bine zis, vrea să-și facă ambiția — de a mă lua de soție. Dacă el s-a uitat cu atîta băgare de seamă la lanțul acela, ce l-ar fi împiedicat să comande să i se facă altul la fel? Cred că atunci cînd a auzit de Angulimala, s-a oprit tocmai la ideea aceasta. Chiar de nu l-ar fi prins pe Angulimala, ar putea totuși să spună și în cazul acesta că lanțul s-a găsit la bandiți, și că ei ar fi mărturisit că au omorît pe Kamanita ».

« Aceasta de-abia dacă este cu putință, fiica mea, a zis tatăl meu clătinînd din cap, și anume dintr-o pricină pe care tu nu o poți vedea, pe care eu însă, din fericire, ca giuvaergiu, ți-o pot descoperi. Dacă te uiți la micile piese de aur care leagă cristalele între ele, vei observa că metalul este mai roșu decît acela al giuvaerurilor de aici, fiindcă în aliajele noastre noi întrebuințăm mai mult argint decît aramă. Și lucrul este de o factură cam grosolană, cum se lucrează în părțile muntoase ».

Îmi stătea pe limbă răspunsul gata, că el însuși este un giuvaergiu așa de iscusit, că trebuie negreșit să cunoască atît compoziția adevărată cît și prelucrarea caracteristică a aurului; căci vedeam conjurația tuturor lucrurilor împotriva iubirii noastre și nu mă mai încredeam nici în cei mai de aproape ai mei. Între acestea m-am mulțumit să zic că nu sînt convinsă de dovada aceasta că n-ar mai fi în viață Kamanita al meu.

Tatăl meu m-a părăsit atunci grozav de mînios, și eu m-am lăsat în singurătate în voia deznădejdei mele.

CAP. XXVII

JURĂMÎNTUL (SACCAKIRIYA)

Primele ore ale nopții le petreceam totdeauna pe terasa celor fără griji, ori singură, ori împreună cu Medini. În seara aceea eram singură, ceea ce-mi și plăcea mai mult în starea sufletească a momentului. Luna plină își trimetea razele ca și atunci, și eu stăteam în fața marelui asoca încărcat de flori, ca să-l rog, pe el, « pacea inimii », să-mi dea o povestire mîngîietoare pentru inima mea neîmpăcată. Şi mi-am zis în gînd: « Dacă mai înainte de a număra pînă la o sută cade o frunză galbenă între tulpină și mine, atunci Kamanita al meu trăiește ».

După ce am numărat pînă la cincizeci, a căzut o frunză, însă una portocalie. Cînd am ajuns la optzeci, am început să număr mai încet, mereu mai încet. Atunci s-a deschis, scîrţîind, o ușă în colț, între terasă și zidul casei, unde o scară ducea jos în curte — o intrare care era menită numai pentru lucrători şi grădinari.

Tatăl meu apăru şi, îndărătul lui, Satagira. Urmau cîţiva călăreţi înarmaţi pînă în dinţi, apoi venea un bărbat, care întrecea cu un cap pe ceilalţi, şi în urmă veneau alţi călăreţi care încheiau coloana aceasta ciudată. Doi dintre cei din urmă rămăseseră ca strajă la uşă, toţi ceilalţi se îndreptară spre mine. Totodată m-a mirat faptul că uriașul din mijlocul lor nu putea să meargă decît cu greu, și că la fiecare pas al lui răsuna un zăngănit și țăcănit năprasnic.

În clipa aceasta o floare galbenă de asoca pluti în jos și se așeză tocmai lîngă picioarele mele. Însă, de mirare, încetasem să număr și nu mai eram în stare să știu dacă căzuse înainte ori după numărul o sută.

Cînd grupul ieși acum din umbra zidurilor, în plină lumină a lunii, am văzut cu groază că făptura aceea uriașă era încărcată de lanțuri de fier. Mîinile îi erau legate la spate; în jurul gleznelor zăngăneau cătușe de fier încuiate, de la care pornea un alt lanţ dublu la inelul de la gît; de acesta erau legate alte două lanţuri pe care le ţineau doi călăreţi. Ca unuia ce trebuia dus pe piaţa de execuţie, îi atîrna în jurul gîtului și pe pieptul său păros o cunună de flori roșii de canavera; şi pulberea roșie-gălbuie de cărămidă, presărată pe capul său, făcu să pară și mai sălbatic părul ce-i atîrna pe frunte și barba ce-i ajungea pînă aproape de ochi. De pe masca aceasta doi ochi fulgerară spre mine — dar repede ca fulgerul; apoi privirea lui se coborî și se roti sfioasă la pămînt, ca aceea a unui animal neîmblînzit.

Nu aveam nevoie să mă întrebe pe cine aveam în fața mea, nici chiar atunci cînd florile de canavera ar fi ascuns semnul înfiorătorului său nume: salba de degete omenești[1].

— Ei, Angulimala, rupse Satagira tăcerea, mai spune o dată în fața acestei nobile fecioare ce ai mărturisit la locul de tortură despre omorul tînărului negustor Kamanita din Ujjeni.

— Kamanita nu a fost asasinat, răspunse banditul mormăind, ci a fost luat prizonier și executat potrivit datinelor noastre.

Şi el îmi povesti în cîteva vorbe ce-mi spusese și tatăl meu.

[1] Angulimala = coroană de degete.

Stăteam rezemată cu spatele și cu mîinile de trunchi, zgîriind nervoasă coaja cu unghiile degetelor, ca să nu cad. După ce Angulimala isprăvi vorba, părea că totul se învîrtește în jurul meu. Nici de astă dată nu m-am lăsat învinsă.

— Tu ești un tîlhar și un ucigaș nelegiuit, am zis eu; ce poate prețui vorba ta pentru mine? De ce adică n-ai declara ceea ce ți-a poruncit acela în puterea căruia te-au dat faptele tale rele?

Și ca printr-o inspirație neașteptată, de care mă miram singură, și care făcu să-mi lumineze aproape o licărire de speranță, am adăugat:

— Tu nu ești vrednic nici măcar să mă privești în ochi — tu, groaza tuturor oamenilor — pe mine, o fată slabă! Nu ești vrednic, fiindcă după îndemnul omului acesta spui o minciună lașă.

Angulimala nu-și ridică privirea, ci rîse încleștat și răspunse cu o voce care suna ca mormăitul unui animal de pradă legat:

— La ce mi-ar folosi să mă uit în ochii tăi? Asta o las tînărului fante. Tu vei crede în privirea unui tîlhar nelegiuit tot atît de puțin ca și în vorba lui. Și chiar jurămîntul lui nu l-ai lua mai mult în seamă.

Făcu un pas mai aproape.

— Ei bine, fată! Fii martoră a jurămîntului meu.

Încă o dată mă cuprinde fulgerul privirii sale cînd el își îndreptă capul spre lună, astfel că în încîlcitura părului său urît și a bărbii sale nu i se vedeau decît globurile albe ale ochilor. Pieptul îi tresălta așa de tare, încît florile roșii se mișcau în dans, și cu o voce ca tunetul ce se rostogolește printre nori strigă:

— Tu care domesticești tigrul, zeiță încununată cu șerpi, zeiță a nopții! Tu care dănțuiești în lumina lunii pe creștetele munților mișcînd salba ta de țeste omenești, scrîșnești din dinți, cu cupa de sînge în mînă, Kali, domniță a tîlharilor, care m-ai călăuzit prin mii de primejdii, ascultă-mă! Precum nu am fost niciodată zgîrcit cu jertfele mele, precum am ținut totdeauna cu credință legile tale, așa și cu acest Kamanita, am procedat loial, potrivit statutelor tale, care ne poruncește nouă « trimițătorilor », cînd banii de eliberare nu sosesc la ora hotărîtă, a tăia în două cu joagărul pe prizonier și a-i azvîrli părțile corpului pe drum; tot astfel și tu ajută-mă în clipa aceasta de nevoie supremă, rupe-mi lanțurile și eliberează-mă din mîinile dușmanilor mei!

Zicînd acestea, făcu o mișcare violentă — lanțurile zăngăniră — brațele și picioarele îi erau slobode —, cei doi călăreți care îl țineau, trîntiți la pămînt, pe cel de-al treilea îl lovi cu bucata de lanț ce-i atîrna de încheietura mîinii, și mai înainte ca cineva dintre noi să se dezmeticească, Angulimala sărise peste parapet. Cu un strigăt sălbatic Satagira se prăvăli după el. Aceasta a fost ultima scenă văzută și auzită de mine.

Apoi am auzit că Angulimala ar fi căzut, că și-ar fi rupt un picior și că a fost prins de către strajă: că a murit în chinuri în închisoare, iar capul său a fost pus în țeapă deasupra porții dinspre miază-noapte, unde l-ar fi văzut Medini și Somadata.

Jurămîntul lui Angulimala mi-a risipit cea din urmă îndoială și cea din urmă speranță. Căci știam că nici chiar zeița aceea drăcească n-ar fi fost în stare să facă minunea scăpării lui, dacă el n-ar fi avut puterea adevărului de partea sa.

Ce au mai făcut cu mine pe urmă, mă sinchiseam prea puțin, fiindcă pe lumea aceasta totul era pierdut pentru mine. Numai în paradisul apusului ne

era îngăduit să ne mai vedem; tu porniseși înainte, și eu speram să sosesc peste puțină vreme. Acolo era fericirea, de toate celelalte nu-mi păsa.

Fiindcă Satagira nu ne slăbea cu pețitul său, și fiindcă mama se plîngea mereu; cu văicăreli și jeluiri, că o să moară cu inima sfărîmată dacă va păți din pricina mea rușinea să rămîn nemăritată în casa părintească — că pentru ea ar fi fost tot una dacă ar fi născut fata cea mai urîtă din Kosambi! — împotrivirea mea a cedat încetul cu încetul.

De altminteri, nici nu mai aveam acum atîtea cuvinte împotriva lui Satagira, ca mai înainte. Nu aveam încotro și trebuia să recunosc statornicia și credința dragostei lui, și simțeam că îi eram datoare recunoștință că răzbunase moartea iubitului meu.

Astfel, după aproape un an, am devenit soția lui Satagira.

CAP. XXVIII

PE ȚĂRMUL GANGELUI CERESC

Cînd băgă de seamă Kamanita că și aici, în lăcașul fericiților, amintirile acestea umbreau ca niște aripi întunecoase sufletul încă plăpînd, din nou deșteptat, al iubitei, o apucă de mînă și o călăuzi mai înainte: își luară amîndoi zborul spre movila aceea unde șezuseră cu puțin timp mai înainte și priviseră hora plutitorilor.

Aici se așezară. Dumbrăvile și crîngurile, pajiștile și povîrnișurile colinelor se și umpluseră de făpturi zburătoare, roșii, albastre și albe. Stoluri noi îi împresurau într-una, să salute pe cea deșteptată de curînd. Și cei doi se amestecară în șirurile jucătorilor.

Planau de multă vreme încoace și încolo prin crînguri, în jurul stîncilor, peste pajiști și lacuri cu lotus, încotro îi ducea hora, cînd se întîlniră cu acea Albă, pe care o rugase atunci Kamanita să cuteze să facă cu el călătoria la Gange. După ce se luară de mînă în joc, ea întrebă cu un zîmbet drăgălaș:

— Ai fost și la țărmul Gangelui? Acum ai și o tovarășă?

— Încă nu, răspunse Kamanita.

— Ce este aceasta? întrebă Vasitti.

Și Kamanita o lămuri.

— Să mergem într-acolo, zise Vasitti. O, de cîte ori mi-am ridicat privirea de jos, din valea tulbure a pămîntului, către strălucirea depărtată a valurilor lui cerești, și de cîte ori m-am gîndit la plaiurile fericite care sînt împrejmuite și udate de Gange, și m-am întrebat dacă ne vom reuni vreodată în lăcașul acesta de desfătare. Mă simt atrasă fără împotrivire într-acolo; hai pe țărmurile lui.

Se desfăcură din cercul horei și cîrmuiră zborul lor înspre o parte care îi ducea departe de lacul lor. După cîtva timp nu mai văzură nici un lac, cu făpturile zburătoare se întîlneau din ce în ce mai rar; turme de antilope înviorau cîmpia, pe eleșteie pluteau lebede, tîrînd în urma lor o dîră de ondulații strălucitoare deasupra apei întunecoase.

Dealurile, care la început erau mai abrupte și mai stîncoase, pieriră cu totul.

Pluteau peste o cîmpie întinsă ca o pustie, acoperită cu iarba tigrului şi cu mărăcinişuri. Înaintea lor se întindea arcul infinit al unei păduri de palmieri.

Ajunseră în pădure. Umbra se făcea tot mai deasă. Trunchiurile zgrunţuroase aveau răsfrîngeri luminoase ca de bronz. Deasupra, vîrfurile copacilor foşneau cu sunet de aramă.

Începură să joace înaintea lor puncte şi fîşii lucitoare. Şi deodată ţîşni spre ei o pulbere de lumină atît de vie, că fură nevoiţi să-şi acopere ochii cu mîinile. Ca o colonadă nesfîrşită de columne lucitoare ca argintul, scoasă din întuneric de vraja soarelui-răsare, apărea pădurea.

Cînd cutezară să-şi ia mîna de pe ochi, planau tocmai printre ultimii palmieri ai pădurii.

Înaintea lor se vedea Gangele ceresc; oglinda sa de argint se întindea pînă în zare; la picioarele lor limbi de mici valuri, adevărată lumină fluidă de stele, lingeau ca nişte flăcări nisipul de perle : l ţărmului-şes. Dacă cerul se luminează de sus în jos, aici era altminteri: albastrul-închis trecea în liliachiu, pînă ce în sfîrşit se sprijinea cu un chenar aproape negru pe faţa albă-argintie a apei.

Nu se mai simţea nici o urmă de parfum paradisiac. După cum însă în valea de malachită plutea strîns în jurul arborelui de mărgean acel parfum al amintirilor, tot astfel aici sufla de-a lungul fluviului lumilor o adiere răcoroasă şi aspră, care nu era altceeva decît negaţia tuturor parfumurilor, curăţenia perfectă a văzduhului. Şi Vasitti părea că-l soarbe lacomă ca pe o băutură răcoritoare, iar lui Kamanita îi lua respiraţia.

De asemenea nu se auzea nici cel mai uşor ton al acelei muzici suave a geniilor. Însă din fluviu părea că se ridică nişte bubuituri de tunet.

— Ascultă! şopti Vasitti, şi ridică mîna.

— Straniu! zise Kamanita. Odată mă aşezasem într-o colibă, care se afla la gura unor chei de munte; pe acolo curgea un pîrîu; în apa lui limpede îmi spălam picioarele după umbletul meu. Noaptea a căzut o ploaie puternică, şi cum stăteam în colibă treaz, auzeam pîrîul, care seara gîlgîise încetişor, cum murmura şi duduia acum tot mai năvalnic, ca un rostogolit de bolovani pe care nu ştiam cum să mi-l explic. Dimineaţa pîrîul limpede se făcuse un şuvoi de munte, cu stropi şi spume, ce tîra la vale, rostogolindu-le, stînci şi bolovani mari. Cum se face că auzind bubuiturile acestea, amintirea din timpul pelerinajului meu reînvie în mine?

— Explicaţia este, răspunse Vasitti, că în şuvoiul acela de munte se rostogoleau lumi; de la ele vin acele bubuituri ca de tunet.

— Lumi! strigă Kamanita înfiorat.

Vasitti surîse şi plană mai departe, însă Kamanita o trase speriat înapoi.

— Fereşte-te, Vasitti! Cine ştie ce puteri, ce forţe înfricoşătoare plutesc pe deasupra acestui fluviu al lumilor; s-ar putea să ajungi jucăria lor dacă părăseşti acest ţărm. Tremur numai la gîndul de a te vedea răpită de ele.

— Ce, n-ai putea să vii după mine?

— Desigur, aş veni după tine. Cine ştie însă dacă te-aş ajunge? Şi, de-am rămîne împreună, cîtă jale ar fi să ne vedem duşi în nemărginire, departe de tot de acest lăcaş intim al fericirii.

— În nemărginire! zise Vasitti pe gînduri, şi privirea ei cutreieră faţa Gangelui ceresc, pînă acolo unde valurile argintii atingeau chenarul cel negru,

şi părea că vrea să pătrundă şi mai departe; — oare poate fi fericire veşnică acolo unde este mărginire? spuse ea cufundată în gînduri.

— Vasitti! strigă Kamanita speriat cu tot dinadinsul — ar fi fost mai bine să nu te fi adus niciodată aici! Vino, iubito, vino!

Şi încă mai neliniştit ca lîngă arborele de coral, o luă de acolo.

Puternică, îl urmă; în dreptul celor din urmă palmieri întoarse capul şi aruncă o ultimă privire asupra fluviului ceresc...

Şi din nou se aşezară pe tronurile lor de lotus, în lacul clar ca de cristal, iarăşi plutiră printre arborii cu flori de diamante şi se amestecară în şirurile fericiţilor şi se bucurară de deliciile cereşti, fericiţi în iubirea lor netulburară.

Cînd întîlniră îndată pe Alba în horă, aceasta zise:

— Adevărat? aţi fost la ţărmul Gangelui?

— De unde ştii că am fost acolo?

— Văd; căci toţi care au fost poartă o umbră pe sprîncene. De aceea nu vreau să mă duc acolo. Nici voi nu veţi mai porni a doua oară. Nimeni nu se mai duce.

CAP. XXIX

ÎN PARFUMUL FLORILOR DE CORAL

Într-adevăr, nu mai vizitară ţărmul acela neospitalier al Gangelui ceresc. Însă adeseori îşi cîrmuiau zborul spre valea stîncilor de malachită. Aşezaţi sub coroana puternică a pomului de coral, respirau parfumul acela al tuturor parfumurilor, care se ridica din florile roşii de carmin, şi în adîncul memoriei lor li se deschise atunci vederea vieţii lor de mai înainte.

Se revedeau iarăşi cînd în colibe, cînd în palate, însă fie îmbrăcaţi în muselină şi mătase, fie în pînză grosolană ţesută în sat, iubirea reciprocă era nedespărţită. În curînd ea fu încoronată de fericirea unirii, apoi soarta iarăşi îi despărţiră din pricina anumitor întîmplări sau din pricina morţii; însă, fericiţi sau nefericiţi, iubirea rămînea aceeaşi.

Şi se văzură în altă epocă, cînd oamenii erau mai bărbaţi ca acum, în zilele acelea neuitate, eroice, cînd el se smulse din braţele ei şi încălecă pe elefantul său de luptă să se ducă în oraşul elefanţilor, să dea ajutor aliaţilor săi, prinţilor pandavilor, în bătălia contra kuruingilor; acolo, luptînd alături de Arjuna şi Krishna, îşi dădu sufletul său de erou, în a zecea zi a luptei uriaşe de pe cîmpia Kurukşetra. Şi ea, cînd primi ştirea morţii sale, ieşi din palat însoţită de toate femeile sale, şi se sui pe rugul aprins de propria sa mînă.

Şi iarăşi se văzură în ţinuturi străine şi într-o altă natură. Nu mai era valea Gangelui şi a Iamunei, cu oraşele sale pompoase, cu multe palate, unde războinicii cu arme strălucitoare, brahmani mîndri, cetăţeni bogaţi şi sudiaşi harnici înviorau străzile; cu holdele sale de orez şi smochinii săi uriaşi cu multe tulpine, cu crîngurile sale de palmieri şi junglele sale, cu elefanţii şi tigrii săi şi crestele de zăpadă ale muntelui Kimavat, ce străluceşte pînă departe. Priveliştea aceasta,

care servise de atîta vreme drept cadru natural vieţii amîndurora, ca şi cum nu ar mai fi existat o altă lume pieri cu totul, spre a face loc unei regiuni mai pustii şi mai aspre.

Şi aici soarele arde tot atît de cald ca şi la Gange, usucă reţeaua de ape şi pîrleşte iarba. Însă iarna frigul răpeşte frunzişul codrilor şi bruma acoperă cîmpiile. Nu sînt oraşe cu turnuri, ci sate întinse cu stîni mari sînt aşezate în mijlocul bogatelor păşuni şi dealurile apărătoare de alături le-au prefăcut, mulţumită şanţurilor şi parapetelor naturale, într-o mică cetate. Un popor războinic de ciobani s-a aşezat aici. Codrii sînt plini de lupi, şi de la depărtare de mile aude drumeţul înfiorat răcnetul leului, « a fiarei îngrozitoare, rătăcitoare, cea tupilată în munţi » — cum îi zice, căci el este şi cîntăreţ.

După o rătăcire îndelungată, se apropie de un sat, ca oaspete necunoscut, însă binevenit; şi aşa este primit pretutindeni. Pe umerii săi atîrnă toată averea sa — o lăută mică — însă în minte poartă toată moştenirea preţioasă a moşilor lui: imnuri vechi, misterioase către Agni şi Indra, către Varuna şi Mitra, chiar către zei necunoscuţi; cîntece de război şi de chef pentru bărbaţi; cîntece de dragoste pentru fete; descîntece binefăcătoare pentru vitele cu lapte. Şi el are putere şi cunoştinţe să mărească prin propriile sale mijloace provizia aceasta.

Unde n-ar fi bine primit un asemenea oaspete?

Este vremea cînd vitele se întorc spre casă de la păşune.

În fruntea unei turme păşeşte o fată voinică, plină de graţie în toate mişcările corpului ei tînăr; lingă ea merge vaca ei dragă, cu clopot, pe care o urmează celelalte, şi-i linge din cînd în cînd mîna. El îi dă bună seara; ea răspunde drăgăstos.

Se privesc surîzînd — şi este aceeaşi privire care flutură încoace şi încolo între jucătoarea cu mingea de pe scena parcului de distracţii din Kcsambi şi dintre spectatorul străin.

Dar şi ţara celor cinci fluvii, după ce i-a adăpostit de mai multe ori, piere cum a pierit mai înainte valea Gangelui — alte ţinuturi se deschid, alţi oameni cu alte moravuri îi înconjoară — toate sînt mai grosolane, mai sălbatice, mai sărace.

Stepa, pe care se mişcă convoiul — călăreţi, care, drumeţi, un şir nesfîrşit — este albă de zăpadă. Văzduhul e plin de fulgi în viscol. Munţi negri privesc spre ei cu umbrele lor. De sub coviltirul unui car cu boi greoi, o fată se apleacă aşa de vioi, încît căciula de oaie îi alunecă, iar părul său de aur îi cade în valuri pe obraji, pe gît, pe sîn; neliniştea îi este zugrăvită pe obraz cînd trage cu ochiul încotro se aţintesc toate privirile lor, şi arată toate degetele: ca un nor negru răscolit de vînt, o hoardă de călăreţi se apropie. Însă încrezătoare, zîmbeşte cînd privirea ei întîlneşte pe aceea a tînărului care călăreşte un armăsar negru pe lîngă car; şi este aceeaşi privire, deşi din ochi albaştri. Privirea aceasta aprinde inima tînărului blond, care repede securea sa, şi cu strigăte tari năvăleşte cu ceilalţi războinici contra duşmanului — o aprinde şi o încălzeşte mereu, pînă ce el este străpuns de fierul rece al unei săgeţi de scit.

Şi încă alte transmigraţii mai însemnate au mai încercat ei, alte peregrinări au urmat conduşi de parfumul arborelui de coral. Se găsiră într-un codru nepătruns, cerb şi căprioară. Iubirea lor era mută, însă nu fără schimb de priviri. Şi iarăşi era aceeaşi privire: adînc în întunericul cel mai dinăuntru al ochilor lor

mari, plini de presimţiri, lumina mereu, deşi oarecum printr-un albastru înnegurat, aceeaşi scînteie care găsise calea de la ochiul omenesc la celălalt ochi omenesc. Coarnele le cresc împreună, umblau unul lîngă altul în pîrîul clar, răcoritor al codrului, trup lîngă trup se odihneau în iarba înaltă şi fragedă. Bucuriile lor erau aceleaşi, împreună tremurau de aceeaşi nelinişte cînd pe neaşteptate se ivea o cracă de arbore sau gîtlejul pitonului se căsca larg, ori cînd în liniştea nopţii o mişcare aproape de neauzit, insinuantă, era prinsă de urechile lor ciulite, în timp ce nările lor umflate adulmecau duhoarea înţepătoare a unei fiare, iar ei fugeau de acolo în sărituri mari în momentul cînd în mărăcinişuri ţîşnea şi trosnea iar răcnetul furios al tigrului ce sărise prea scurt făcea să răsune pădurea trezită din amorţire.

Mulţi ani gustaseră împreună astfel toate desfătările şi spaimele codrului, cînd într-o bună zi rodeau într-un loc umbrit nişte lăstare pline de suc. Biata căprioară s-a încurcat în lanţul unui vînător. Zadarnic s-a străduit bărbăţelul cu dinţii şi cu copitele să rupă legătura ce-i ţinea prietena, şi nu încetă pînă ce nu veni vînătorul. Atunci el se împotrivi cu coarnele, gata de luptă, şi îndată suliţa vînătorului puse capăt vieţii amîndurora.

Şi ca o pereche de acvile aurii îşi făcuseră cuibul în stîncile sălbatice ale muntelui, pluteau peste prăpastiile albastre ale Himavatului şi încrucişau creştetele sale de zăpadă.

Ca doi delfini ei au despicat undele sărate ale oceanului fără margini.

Ba, odată au vegetat în chipul a doi palmieri pe o insulă, în mijlocul mării lumii, şi şi-au împletit una într-alta rădăcinile lor în nisipul rece de pe plajă, iar vîrfurile lor au foşnit într-un fel de duet în vîntul mării.

Şi, precum o pereche princiară, ce vrea să-şi petreacă plăcut timpul şi să înveţe, dă poruncă povestitorului curţii să le spună istorii — cînd viaţa unui rege, cînd o poveste de sat simplă, cînd o epopee eroică, cînd o baladă din vremuri străvechi, cînd o fabulă cu dobitoace sau un basm, ştiind totodată că, oricînd le vine poftă să asculte, nu se tem că povestitorul acesta minunat o să isprăvească vreodată firul poveştilor sale, fiindcă comoara poveştilor şi puterea închipuirii sale sînt fără margini — tot astfel amîndoi ştiau: — oricît timp şi ori de cîte ori ne oprim aici, şi dacă ar fi chiar o veşnicie întreagă, nu este nici o primejdie ca parfumul acesta să înceteze de a mai deştepta alte amintiri, fiindcă cu cît ne coborîm în timp, cu atît trecutul se depărtează îndărăt.

Şi ei se mirau foarte.

— Sîntem tot aşa de bătrîni ca şi lumea, zise Vasitti.

CAP. XXX

TOT CE SE NAŞTE

— Desigur, sîntem tot aşa de bătrîni ca şi lumea, zise Kamanita. Doar că pînă acum am fost totdeauna fără repaos, şi mereu moartea ne-a aruncat într-o altă viaţă. Acum, în sfîrşit, am ajuns într-un lăcaş unde nu mai este

nici o metamorfoză, nici o trecere de la o formă la alta, și fericirea veșnică este partea noastră.

Cînd vorbea astfel, tocmai se reîntorceau de la arborele de coral la lacul lor. El voia să se așeze îndată pe floarea sa de lotus, cînd a observat că nuanța ei roșie s-a mai spălăcit și s-a mai umbrit puțin. Ba, cînd s-a oprit planînd deasupra și a privit cu atenție la ea, a văzut înspăimîntat că petalele corolei se înnegriseră pe margini și se pîrliseră oarecum, și că vîrfurile se încovoiaseră somnoroase.

Nu altfel se înfățișa lotusul alb al Vasitti-ei, deasupra căruia și ea se oprise în zbor, atrasă, după cît se vedea, de aceeași schimbare.

El își îndreptă privirea spre vecinul său Albastru. Lotusul vecinului arăta aceeași modificare, și îl mira pe Kamanita faptul că chipul acestuia nu lumina ca atunci cînd îl salutase întîia oară; trăsăturile sale nu erau așa de vioaie ca mai înainte, ținuta sa nu era așa de liberă, ba și în privirea lui se vedea aceeași mirare care-l cuprinsese și pe el și pe Vasitti.

Și tot așa era, de fapt, ori încotro se uita. Florile și făpturile suferiseră o schimbare.

Din nou coborî el, cercetător, privirea la propriul său lotus. O petală păru că învie — se aplecă încetișor înainte și, desfăcută, căzu pe oglinda apei.

În aceeași clipă se dezlipise cîte o petală de pe fiecare corolă de lotus, fața apei lucea în tremur și legăna ușor luntrișoarele de toate culorile.

Prin crînguri, pe mal, trecu o boare, și o ploaie de flori de diamante căzu la pămînt. Un oftat scăpă din fiecare piept și o dizarmonie înceată, ascuțită, pătrunse muzica geniilor cerești.

— Vasitti, iubito! o chemă Kamanita tulburat, apucînd-o de mînă, vezi? auzi? Ce-i asta? Ce înseamnă aceasta?

Însă Vasitti îl privea liniștită, zîmbind.

La aceasta s-a gîndit cînd a zis:

— « Suflul vremelniciei preface tot ce se naște-n natură: florile raiului înșile se trec ca floarea grădinii. »

— Cine oare a rostit vorbele acestea înfiorătoare ce-ți nimicesc orice speranță?

— Cine altul, dacă nu el, Sublimul, cunoscătorul oamenilor, cel plin de știință, cel care din milă față de oameni propovăduiește învățătura spre luminarea tuturor ca mîngîiere pentru oricine; cel ce destăinuie și deslușește lumea cu ființele sale nobile și josnice, cu cetele ei de zei, de oameni și demoni, călăuza ce arată drumul din lumea aceasta trecătoare: Sublimul, Desăvîrșitul, Buddha.

— Buddha să fi spus așa ceva? O, nu, Vasitti, nu cred. Adeseori se înțeleg greșit spusele unor asemenea mari învățători, și se redau greșit, după cum știu eu însumi foarte bine. Căci odinioară, în tinda unui olar, am rămas într-o noapte împreună cu un ascet smintit, care voia cu orice preț să-mi propovăduiască doctrina lui Buddha. Ce-mi spunea el însă era o adevărată jale, o învățătură întortocheată, cîrpăcită, deși simțeam că are la bază oarecari sentențe adevărate de-ale Sublimului, însă dreasă nepriceput și răstălmăcită de capul acesta strîmb. Desigur că și ție ți s-au transmis greșit versurile acestea.

— Ba deloc, iubitule. Ce, ai văzut tu însuți pe Sublimul în față?

— Desigur că da. Am șezut la picioarele sale.

— Te fericesc, Vasitti! Ești fericită — o văd bine — în amintirea ta.

— Ah ! Şi eu aş fi fericit şi cu credinţă ca şi tine, dacă în ultima clipă soarta mea rea — rodul copt al faptelor rele din trecut — nu mi-ar fi răpit fericirea de a vedea pe Sublimul Buddha. Căci o moarte violentă m-a tîrît după ea tocmai cînd eram pe calea spre el, în aceeaşi localitate unde era şi el, tocmai în Rajagaha, în dimineaţa după discuţia mea cu ascetul acela smintit. Numai un sfert de oră departe de dumbrava Mango, unde poposise Sublimul, m-a ajuns nenorocirea. Însă am o mîngîiere, că Vasitti a mea a avut parte de ceea ce nu mi-a fost hărăzit mie. O, povesteşte-mi totul, cum ai ajuns pînă la el, pînă la Sublimul. Căci, desigur, mă va înviora şi mă va întări, şi vorba aceea care mi s-a părut aşa de îngrozitoare şi fără speranţă mi se va face înţeleasă şi va pierde ghimpele său, ba chiar va cuprinde poate oarecum temei de mîngîiere.

— Bucuros, dragul meu, răspunse Vasitti.

Se aşezară iarăşi pe florile lor de lotus şi Vasitti urmă povestirea păţaniilor ei.

CAP. XXXI

APARIŢIA DE PE TERASĂ

— După ce Satagira şi-a ajuns scopul să mă aibă de soţie, iubirea lui s-a răcit repede, cu atît mai mult cu cît nu găsea un răspuns din partea mea. Îi promisesem să-i fiu soţie credincioasă, şi ştia bine că-mi voi ţine cuvîntul. Mai mult decît atît, însă, nu era în puterea mea — chiar de-aş fi voit.

Deoarece i-am născut numai o fiică, care a murit în al doilea an, nu s-a mirat nimeni, şi eu mai puţin ca oricine — cînd şi-a luat o a doua femeie. Aceasta i-a născut fiul dorit. Astfel ea primi întîiul rang în casă; se şi pricepea să-i cucerească iubirea, la care eu renunţasem de bună voie. Afară de aceasta, afacerile îl absorbeau din ce în ce mai mult, căci după moartea tatălui său fusese investit cu funcţia acestuia.

Astfel trecură mai mulţi ani liniştiţi, şi eu mă izolam tot mai mult, lucru care de altfel îmi şi venea la socoteală. M-am cufundat în mîhnirea mea, trăiam cu amintirile şi numai cu speranţa revederii aici jos, o speranţă care nu m-a înşelat.

Palatul lui Satagira era situat lîngă prăpastia de unde tu ai suit adesea spre « terasa celor fără griji », însă într-un loc mult mai rîpos şi avea o terasă la fel cu aceea a casei noastre părinteşti. Aici îmi petreceam toate serile frumoase, ba în vremea călduroasă şedeam acolo toată noaptea, dormind pe un pat de odihnă. Căci peretele stîncos al prăpastiei, care pe lîngă aceasta fusese încoronat cu ziduri înalte, era aşa de rîpos şi neted, că desigur nici un om nu ar fi fost în stare să se caţere pe el.

O dată, într-o noapte splendidă cu blîndă lumină de lună, stăteam întinsă pe aşternutul meu, fără să dorm. Mă gîndeam la tine, şi anume la seara aceea dintîi cînd ne-am întîlnit; momentul cînd stăteam cu Medini pe banca de marmură a terasei şi aşteptam sosirea voastră îmi stătea aşa de viu înaintea sufle-

tului şi mă gîndeam cum făptura ta deodată, și mai înainte de momentul sperat, se ivi după creasta zidului — căci tu în zelul tău neînfrînat o luaseși înaintea lui Somadata.

Pierdută în visurile acestea dulci, îmi odihneam fără voie privirea pe parapet, cînd deodată o făptură se ridică deasupra lui.

Eram așa de sigură că niciodată nu va fi în stare vreun om să se suie prin partea asta, că nu mă îndoiam deloc că spiritul tău, invocat de dorul meu, venise să mă mîngîie și să-mi dea știre de lăcașul fericit unde mă așteptai.

De aceea nici nu m-am speriat cîtuși de puţin, ci m-am ridicat și am întins braţele spre noul sosit.

Cum însă se sui pe terasă și se apropie cu pași repezi de mine, am văzut că făptura sa este mult mai mare ca a ta, chiar uriașă, și am observat că am înainte-mi spiritul lui Angulimala. Atunci m-am speriat așa de tare, că a trebuit să mă sprijin de capătul băncii spre a nu cădea.

— Pe cine așteptai? întrebă apariţia aceea groaznică apropiindu-se de mine.

— Un spirit, dar nu pe al tău, i-am răspuns eu.

— Spiritul lui Kamanita?

Am dat din cap că da.

— Cînd ai făcut mișcarea aceea de bunăvenire, continuă el, mă temeam să n-ai vreun iubit care te vizitează noaptea aici. Căci atunci nu mi-ai ajuta. Şi am nevoie de ajutorul tău, pe cît ai și tu nevoie de al meu.

La vorbele acestea ciudate, am cutezat să ridic privirea, și mi s-a părut atunci că am în faţa mea nu un spirit, ci o fiinţă în carne și oase.

Însă luna era în spatele său și, orbită de razele sale și zăpăcită de spaimă, nu vedeam decît silueta puternică a unei făpturi care putea să fie și a unui demon.

— Nu sînt spiritul lui Angulimala, zise el ghicind îndoiala mea, sînt eu însumi, o fiinţă vie ca și tine.

Am început să tremur puternic, nu de frică, ci pentru că stăteam înaintea omului care ucisese cu cruzime pe iubitul meu.

— Nu te teme, nobilă femeie, urmă el, n-ai de ce să te temi de mine; tu ești singura fiinţă omenească de care mi-a fost frică și căreia, cum bine ai spus, nu sînt vrednic să-i privesc în faţă, fiindcă te-am minţit.

— M-ai minţit? am strigat eu, și nu știam dacă predomina în sufletul meu bucuria deșteptată de speranţa că iubitul meu este încă în viaţă, ori deznădejdea și mai mare a gîndului că mă lăsasem înșelată să mă despart de cel viu.

— Am făcut-o, răspunse el, și de aceea trebuie să ne sprijinim unul pe altul. Căci amîndoi trebuie să ne răzbunăm, și anume pe același om: pe Satagira!

Cu ceremonia unui prinţ, banditul acesta făcu un gest cu mîna, în chip de invitaţie, să șed, ca și cum are să-mi vorbească multe. De-abia mai mă ţineam pe picioare. M-am lăsat fără voie pe bancă și l-am fixat cu ochii mari, fără răsuflare, setoasă de cuvintele lui care trebuiau să mă lumineze despre soarta iubitului meu.

— Kamanita cu caravana sa, urmă el, mi-a căzut în mînă în ţinutul codrilor Vedisei. S-a apărat vitejește, însă a fost luat prizonier, nerănit, și cînd banii

de eliberare au sosit la timp, l-am trimis acasă viu, nevătămat. A sosit zdravăn în Ujjeni.

La vestea aceasta, un oftat adînc scăpă din pieptul meu. În clipa aceasta nu simţeam decît bucuria ştiind pe iubitul meu printre cei vii, oricît de absurd era sentimentul acesta. Căci în viaţă fiind, mă depărtasem şi mai mult de el decît dacă ar fi fost mort.

— Cînd am căzut în puterea lui Satagira, urmă Angulimala, acesta a recunoscut lanţul de cristal cu amuletul ochiului de tigru de la gîtul meu şi ştia că fusese al lui Kamanita. Seara următoare a venit singur în închisoarea mea şi mi-a promis, spre marea mea mirare, să-mi dăruiască libertatea dacă vreau să jur în faţa unei fete că l-am omorît pe Kamanita. « Jurămîntul tău singur, desigur, nu va putea s-o facă să creadă, însă un jurămînt în numele Kali-ei trebuie s-o încredinţeze ». Mi-a spus că în prima oră a nopţii o să fiu dus pe o terasă, unde se află fata. Că o să îngrijească să mi se pilească cătuşele, aşa ca să le pot rupe uşor; după aceea va fi lesne pentru mine să sar peste parapet, să cobor în prăpastie şi să scap fugind în josul ei, fiindcă ea dă în cele din urmă într-o vîlcea în care curge — la poalele zidului oraşului — un pîrîu ce se varsă în Gange. Mi-a jurat solemn că nu mă va împiedica să fug din Kosambi.

Negreşit, nu prea mă încredeam în vorbele lui, însă nu aveam altă scăpare. Să fac un jurămînt cu totul mincinos, nu aş fi fost în stare să mă hotărăsc la aşa ceva; la aceasta nu m-ar fi putut împinge nimic, căci prin asta aş fi atras asupra mea judecata mînioasă cea mai îngrozitoare a zeiţei insultate. Am chibzuit şi am găsit îndată cum să-mi rostesc jurămîntul, aşa ca să nu pronunţ un neadevăr în vorbe clare, cu toate că oricine ar înţelege că am omorît pe Kamanita; şi mă bizuiam că zeiţa Kali, căreia îi plac toate vicleşugurile, mă va sprijini cu toată tăria ei în această întreprindere şi mă va scăpa de toate primejdiile din partea unei trădări posibile a lui Satagira.

Totul s-a petrecut, de fapt, cum ne învoisem, şi tu însăţi ai văzut cum am sfărîmat lanţurile de fier. Nici astăzi însă nu ştiu dacă Satagira s-a ţinut de cuvînt şi a pus să se pilească lanţurile, după cum îmi făgăduise, ori Kali mi-a ajutat singură printr-o minune. Mai curînd cred primul lucru. Căci de-abia înotasem cîţiva stînjeni în Gange şi am şi fost atacat de o luntre încărcată cu oameni înarmaţi. Se bazase deci pe cursa aceasta.

Atunci s-a arătat puterea Kali-ei; căci deşi n-aveam alte arme decît fiarele ce atîrnau de încheieturile mîinilor mele, am izbutit să ucid pe toţi războinicii şi, pe luntrea răsturnată în timpul luptei, am ajuns cu bine la ţărmul sigur de miază-noapte; desigur, nu fără răni, atît de numeroase şi de adînci încît mi-a trebuit un an întreg ca să mă însănătoşesc. De atunci m-am jurat adeseori că Satagira va ispăşi aceasta. Şi acum a venit timpul.

O furtună de revoltă se năpusti în sufletul meu din pricina acestei înşelăciuni neauzite săvîrşită pe socoteala mea. Nu era drept să-l ţin de rău pe tîlhar că-şi scăpase viaţa cu mijlocul acesta şi fiindcă nu-şi mînjise mîinile cu sîngele iubitului meu; am uitat în momentul acela cît sînge nevinovat le udase mai înainte, şi nu simţeam nici frică, nici scîrbă de omul acesta, care îmi adusese ştirea că iubitul meu Kamanita se mişcă încă sub soare, ca şi mine. Însă o ură amară m-a cuprins împotriva lui, fiindcă se făcuse vinovat că noi amîndoi trebuia să umblăm pînă la sfîrşit despărţiţi pe cărarea vieţii pămînteşti, iar ameninţarea lui Angulimala contra vieţii sale o ascultasem cu oarecare bucurie

care, desigur, se putea citi pe fața mea. Căci cu glasul întărîtat și plin de patimă Angulimala urmă:

— Văd, nobilă femeie, că sufletul tău cinstit e însetat de răzbunare, și o vei avea peste puțin timp. De aceea am și venit aici. De multe săptămîni îl pîndesc aici lîngă Kosambi pe Satagira. În sfîrșit, am aflat din izvor sigur că va părăsi orașul zilele acestea, spre a se duce în părțile dinspre răsărit, unde are să judece un proces dintre două sate. Pînă a nu ști de aceasta, planul meu de la început era să-l silesc să pornească o urmărire împotriva mea, ca să mă prindă din nou; călătoria aceasta a lui mi se potrivește și mai bine. Desigur, în urma planului meu dintîi n-am făcut nici o taină din prezența mea aici, și am lăsat isprăvile mele să vorbească în locul meu, iar zvonul despre reapariția mea este răspîndit demult. Deși cei mai mulți cred că s-a ivit un oarecare înșelător care se dă drept Angulimala, totuși frica a pătruns așa de adînc, că doar convoiuri mai mari și mai bine înarmate cutează să treacă pe tărîmul răsăritean al codrilor. Tu pari că n-ai fi auzit nimic de asta, fiindcă nu te îndeletnicești, ca o femeie înșelată în fericirea vieții ei, decît cu mîhnirea ta.

— Ba da, am auzit de o bandă de tîlhari îndrăzneți, am spus eu, însă numele tău încă nu l-am auzit și de aceea am crezut că văd spiritul tău.

— Satagira însă a auzit de numele meu, urmă banditul, fii încredințată de asta, fiindcă are toate motivele să creadă că este vorba de Angulimala cel adevărat și încă mai multe motive să se teamă de el; este de admis nu numai că o să călătorească cu o puternică escortă, ci va mai lua și alte măsuri de prevedere și se va servi de multe manopere bazate pe vicleșug. Între altele, deși banda căreia îi poruncesc nu este așa mare, nici una, nici alta nu-l vor scăpa, numai să știu ora cînd pleacă și drumul pe care o ia. Și asta sper să o aflu de la tine.

Deși ascultasem pînă atunci mută și oarecum vrăjită propunerea sa, fără să mă gîndesc cît îmi stricam mie însumi din cauza aceasta, totuși, la gîndul acesta m-am ridicat indignată și l-am întrebat ce-l îndreptățește să creadă că aș fi atît de jos decăzută să-mi iau ca complice un tîlhar și un hoț.

— Calitatea de căpetenie, răspunse Angulimala, a unui complice este să fie credincios, și tu simți bine că în această afacere te poți bizui pe mine. Și am nevoie de ajutorul tău, căci numai astfel pot afla sigur ceea ce doresc. De altfel, am un izvor bun de informație de unde am aflat și de călătoria plănuită de Satagira, însă dacă el, din prevedere, răspîndește un zvon fals, atunci și izvorul se poate tulbura. Tu ai nevoie de mine fiindcă un suflet mîndru și nobil, într-o împrejurare ca aceasta, nu găsește răzbunare decît prin moarte. Dacă ai fi un bărbat l-ai ucide tu însăți, însă fiindcă ești femeie, ai nevoie de brațul meu.

Voiam să-l resping cu tărie, însă cu o mișcare din mînă așa de demnă, încît am tăcut împotriva voinței mele, mi-a dat să înțeleg că nu-mi spusese totul.

— Aceasta, nobilă doamnă, urmă el, este răzbunarea. Însă mai este ceva și mai însemnat. Pentru tine: să pui mîna pe fericirea viitorului: pentru mine: să ispășesc trecutul.

Se spune cu dreptate despre mine că sînt crud, fără milă față de om și dobitoc.

Am săvîrșit o mie de fapte: pentru fiecare ar trebui să ispășească cineva o sută sau o mie de ani în fundul iadului, cum ne învață popii. Aveam și eu un prieten învățat și înțelept: Vajaçravas; poporul îl venerează acum ca pe un

sfînt; la groapa lui am jertfit și eu din belșug; el ne-a dovedit că nu există asemenea chinuri ale iadului și că tîlharul, dimpotrivă, este ființa cea mai plină de Brahma și cununa creației. Însă n-a fost în stare să mă încredințeze tocmai bine despre lucurile acestea...

Fie cum o fi. Or fi ori n-or fi chinuri în iad? Sigur este că dintre toate faptele mele numai una îmi apasă pe inimă, și anume fiindcă te-am înșelat pe tine cu jurămîntul meu viclean. Nu eram vrednic să mă uit în fața ta, și amintirea orei aceleia îmi stă mereu în minte ca un spin în carne. Ei bine, păcatul de atunci împotriva ta vreau să-l îndrept acum, întrucît mai este cu putință; aș vrea să-i nimicesc urmările rele. Din vina mea ai fost despărțită de Kamanita și, crezut mort, te-au căsătorit cu acest fals Satagira.

Vreau să-ți desfac legăturile acestea, ca să fii iarăși liberă să te unești cu iubitul tău: și eu însumi vreau să plec la Ujjeni, să ți-l aduc teafăr. Fă-ți și tu datoria, și eu mi-oi face-o pe a mea. Nu este greu unei femei frumoase să afle o taină a bărbatului. Mîine, cum s-o întuneca, vin aici să iau răspunsul.

Se înclină adînc și, mai înainte ca să-mi fie posibil, în zăpăceala și tulburarea mea, să scot un cuvînt, pieri de pe terasă tot așa de neașteptat precum venise.

CAP. XXXII

SATAGIRA

Noaptea întreagă am rămas pe terasă, o pradă plăpîndă a patimilor dezlănțuite, necunoscute mie, care se jucau cu inima mea ca niște vîrtejuri cu o frunză.

Kamanita era încă în viață! Auzise de nunta mea în patria sa depărtată, căci altfel ar fi venit de mult. Cît de necredincioasă, — sau cît de slabă trebuie să fi părut eu în ochii lui! Și de înjosirea mea era de vină numai Satagira.

Ura mea împotriva lui a crescut și mai mult, cu fiecare minut, și simțeam adînc adevărul vorbelor lui Angulimala, că dacă aș fi fost bărbat l-aș fi ucis neapărat.

Apoi iarăși mi se arătă perspectiva pe care Angulimala mi-o deschisese în față așa de nesperat: dacă aș fi liberă, aș lua pe iubitul meu. Gîndul acesta îmi răscolea întreaga ființă atît de furtunos, încît credeam că sîngele stă să-mi spargă tîmplele și pieptul. Nu mă mai țineau picioarele și nu eram în stare nici să mă mișc pînă la bancă, ci am căzut pe pătratele de marmură și mi-am pierdut cunoștința.

Răcoarea dimineții mă deșteptă iarăși la viața mea nefericită, cu întrebările ei îngrozitoare: era adevărat că voiam să mă aliez cu un bandit și de o mie de ori ucigaș, spre a curăța din lume pe omul care mă condusese odată în jurul focului casei?

Însă nici nu știam măcar cînd trebuia să plece bărbatul meu! Și cum să aflu ora plecării și calea precisă pe care avea de gînd să apuce, dacă își făcea o taină din lucurile acestea?

« Nu-i este greu unei femei frumoase să afle o taină a bărbatului » — vorbele acestea ale tîlharului îmi răsunau încă în urechi și-mi arătau toată josnicia unei asemenea fapte. Niciodată nu voi fi în stare să mă hotărăsc, să mă insinuez cu drăgălășenii ca să-i cîștig încrederea, și apoi să-l trădez dușmanului său de moarte. Însă tocmai din cauză că simțeam așa de clar lucrul acesta, era limpede că numai de stoarcerea fățarnică și trădătoare a secretului mi-era atîta scîrbă. Dacă aș fi fost deja în stăpînirea secretului, dacă aș fi știut unde să mă duc ca să găsesc o tablă pe care să fi fost însemnate lucrurile acestea, aș fi comunicat negreșit lui Angulimala știrea omorîtoare.

Cînd mi-am limpezit gîndurile, tremuram de groază, ca și cum aș fi fost vinovată de moartea lui Satagira. Mulțumeam soartei mele că nu era nici o putință pentru mine ca să capăt această știre, căci și dacă aflam poate ora cînd vor pleca, totuși numai Satagira și încă cel mult vreun om de credință al lui știau calea aleasă de ei.

Vedeam soarele-răsare aurind turnurile și turlele Kosambj-ului, după cum contemplasem priveliștea aceasta atît de deseori de pe terasa celor fără griji — ah, însă, cîtă deosebire de sentimente — cînd petreceam acolo cu tine ore fericite de noapte. Nefericită ca niciodată mai înainte, sleită și nenorocită ca și cum îmbătrînisem cu zece ani în noaptea aceasta, m-am întors în palat.

Ca să ajung în camera mea, trebuia să trec ptrintr-o galerie lungă, spre care se deschideau cîteva încăperi cu grilaj la ferestre. Cînd treceam pe lîngă una din ele, am auzit voci. Una, aceea a bărbatului meu, tocmai începea:

— Bine, plecăm în noaptea asta, la o oră după miezul nopții.

M-am oprit fără să vreau. Ora o știam! Dar drumul? Mi-era rușine că trăgeam cu urechea la ușă — « fugi, fugi! — îmi șoptea cineva în mine — este încă timp! » Însă eu am rămas ca țintuită locului.

Satagira tăcuse. Poate să fi auzit pașii mei și oprirea lor în fața ușii, căci ușa se deschise deodată. Bărbatul meu era în fața mea.

— Ți-am auzit vocea pe cînd treceam, am zis eu iute, hotărîtă, și mă gîndeam să întreb dacă nu trebuie să aduc ceva băuturi răcoritoare, fiindcă ai treabă așa de dimineață. Apoi m-am temut să nu te tulbur și voiam să plec.

Satagira mă privi fără bănuială, ba chiar foarte prietenos.

— Îți mulțumesc, zise el, n-am nevoie de nimic, dar nu mă tulburi deloc, dimpotrivă, tocmai voiam să trimit după tine și mi-era teamă că nu te-ai sculat. Chiar acum îmi poți fi de mare folos.

Mă invită să intru în cameră, ceea ce am și făcut, foarte mirată și curioasă să știu ce serviciu dorea de la mine tocmai în momentul acesta cînd un proiect mortal împotriva lui îmi umplea sufletul.

Un bărbat, în care am recunoscut un șef de călăreți și un devotat al lui Satagira, stătea pe un scaun jos. El se ridică atunci cînd am intrat și se aplecă adînc în fața mea. Satagira îmi spuse să iau loc lîngă el, făcu semn șefului de călăreți să șeadă și se întoarse spre mine.

— Iubita mea Vasitti, este vorba de lucrul următor: trebuie să plec numaidecît într-o călătorie, ca să rezolv un proces între două sate din părțile răsăritene. Însă, de cîteva săptămîni, s-au arătat niște bandiți în codrul de la răsărit de Kosambi. Umblă chiar vorba smintită precum că șeful lor, căpitanul, nu este altcineva decît Angulimala, și se afirmă cu obrăznicie nemaiauzită că Angulimala a evadat atunci din închisoare și că eu am pus în țeapă deasupra porții

un alt cap, asemănător cu al lui. Asemenea basme nu pot să ne facă decît să rîdem. Acest tîlhar pare aproape tot atît de îndrăzneţ ca şi Angulimala şi, dacă se dă drept Angulimala ca să-şi mărească banda prin faima numelui, are, negreşit, de gînd să facă vreo ispravă neobişnuită. De aceea oarecare prevedere nu strică.

Pe o măsuţă de lîngă el, împodobită cu pietre scumpe, se afla o batistă de mătase. O luă şi îşi şterse fruntea cu ea.

Era de părere că este prea cald, cu toate că era de dimineaţă.

Am observat că numai frica de Angulimala îi scotea sudoarea din pori. Dar în loc să-mi trezească compătimirea, nu simţeam decît dispreţ faţă de el. Vedeam că nu e deloc erou şi mă întrebam mirată ce noroc i-a dat pe Angulimala în mîini, pe Angulimala, banditul care îmi apărea ca înfiorătorul Bhima din *Mahabharata*, în tabăra căruia şi tu, iubitul meu Kamanita, te-ai luptat pe cîmpia Kurukşetra.

— Fireşte, nu pot intra în satele acelea cu o armată întreagă; n-aş vrea să iau cu mine decît vreo treizeci de călăreţi. Cu atît mai mult însă se impune prevedere şi chiar oarecari manevre viclene. Tocmai am dezbătut chestiunea aceasta cu devotatul meu Panduka, şi el mi-a făcut o propunere bună, pe care ţi-o împărtăşesc şi ţie, ca să nu fii prea neliniştită zilele acestea din pricina mea.

Am murmurat ceva, aşa ca o mulţumire, pentru această atenţie.

— Panduka, urmă el, va face în văzul tuturor pregătirile trebuincioase, ca şi cum eu ar fi să pornesc mîine dis-de-dimineaţă cu trupe însemnate către răsărit, în urmărirea banditilor. Dacă ei — ceea ce nu mă îndoiesc — au aici în oraş ajutoare, ştafete pe picior de ducă, vor fi astfel păcăliţi. Pînă atunci eu plec cu cei treizeci de călăreţi ai mei, la unu după miezul nopţii, şi anume prin poarta de miazăzi şi trec prin regiunea dealurilor, făcînd o mare cotitură spre răsărit. Şi aici de asemenea aş voi să evit străzile principale ale oraşului, pînă ce mă depărtez cîteva mile de Kosambi. Tocmai în ţinutul acesta însă este situată vila de vară a tatălui tău, şi tu cunoşti de copil toate cărările şi potecile acolo — poţi, aşa cred, să-mi fii de mult folos cu sfatul tău.

Am fost numaidecît gata, şi după ce i-am descris totul amănunţit, am cerut o tablă şi am trasat pe ea o hartă precisă a împrejurimilor acelei vile, însemnînd cu cîte o cruce punctele pe care trebuia să le ţină în seamă îndeosebi. Mai înainte de orice, însă, i-am recomandat o cărăruie care duce prin fundul unei rîpe. Ea se îngusta treptat, încît pe o distanţă oarecare nu puteau merge doi călăreţi unul lîngă altul; în schimb, calea aceasta era aşa de necunoscută, că chiar banditii bănuiau că el va face un asemenea ocol, desigur nu era să-l caute acolo nimeni.

În rîpa aceasta mă jucasem, copil nevinovat, cu fraţii mei, cu Medini şi cu copiii arendaşului nostru.

Satagira băgă de seamă că mîna mea care desena pe tablă tremură, şi mă întrebă dacă n-am friguri. I-am răspuns că nu este decît puţină oboseală după o noapte nedormită. Însă el apucă mîna mea şi o găsi rece şi umedă, şi cînd am vrut să mă retrag spunîndu-i că nu este nimic îngrijorător, mi-o ţinu într-a lui şi mă sfătui să fiu prevăzătoare şi să mă cruţ; în privirea şi în vocea lui am observat cu o neplăcere de nespus, chiar cu groază, ceva din duioşia plină de admiraţie din vremea cînd îmi făcea curte fără nădejde. M-am grăbit să spun că într-adevăr nu mă simt prea bine şi că vreau să mă duc îndată să mă odihnesc.

Satagira mă conduse pînă pe galerie, și aici, unde eram singuri, începu să se scuze că m-a neglijat prea multă vreme în favoarea mamei fiului său, însă la reîntoarcere va fi altfel, că nu voi mai fi nevoită să petrec singură noaptea pe terasă.

Deși duioșia aceea, care părea că iese din mormîntul unei iubiri tinerești dispărute, care iubire trebuia să observ că nu mi-a păstrat-o decît numai mie, și chiar cu o credință îndărătnică, îmi atrăgea iarăși întrucîtva inima spre el, încît am șovăit un moment în hotărîrea mea; totuși vorbele din urmă, rostite cu un zîmbet dulceag și cu o familiaritate dezgustătoare au fost de-ajuns să înlăture iarăși acest efect și să mă trezească din nou la conștiința drepturilor pe care și le uzurpase față de mine datorită unei trădări lașe.

CAP. XXXIII

ANGULIMALA

O liniște nefirească se revărsă asupră-mi cînd am intrat în camera mea. Nu mai aveam nimic de gîndit, nici o îndoială de combătut, nici o întrebare nu îmi mai cerea răspuns.

Se hotărîseră toate, Karma al său voia astfel. După cît se vede, el ne căzuse în mînă, mie și lui Angulimala, din vina îndoitei sale trădări.

Liniștea aceasta era așa de profundă, că am adormit de îndată ce m-am întins pe așternut, ca și cum firea mea s-ar fi silit în chip neliniștit să treacă mai repede peste aceste ore de așteptare fără fapte.

Cînd s-a făcut întunerie, m-am dus pe terasă. Nu răsărise luna. N-am așteptat mult. Făptura puternică a lui Angulimala sări peste parapet și se apropie de banca pe care ședeam pe jumătate întoarsă.

Nu m-am mișcat, și fără a-mi ridica privirea de pe pătratele multicolore de marmură, am zis:

— Ce dorești să știi, știu totul: ora cînd pleacă, tăria escortei sale, direcția în care merge și drumurile și cărările ce va urma. Împins de Karma al său cel rău, mi-a făcut de bunăvoie mărturisirile; altfel n-aș fi aflat nimic, fiindcă niciodată n-aș fi fost capabilă să-l descos cu drăgălășenii fățarnice.

Chibzuisem bine vorbele mele, căci atît de nesocotiți sîntem în mîndria noastră, încît acum chiar, cînd mă făceam unealta unui criminal, mi-era nesuferit să par în ochii săi mai josnică decît sînt în realitate.

Nu mai puțin gîndite erau vorbele mele următoare: « Din toate astea, însă, nu vei afla o silabă pînă ce nu-mi promiți că numai îl vei omorî, că nu-l vei chinui însă în nici un fel și că nu numai pe el, dar pe nici unul dintre însoțitorii săi n-ai să-l omori dacă nu vei fi nevoit pentru propria ta siguranță. Îți voi arăta un loc unde îl poți lovi de moarte pe el singur, și fără încăierare. Trebuie să-mi promiți lucrul acesta cu un jurămînt solemn. Altfel, chiar de m-ai omorî, nu vei auzi nici o vorbă de la mine ».

— Pe cît este de adevărat că am fost pînă astăzi un slujitor credincios al Kali-ei, răspunse Angulimala, tot pe atît de sigur jur că nu-l voi supune la nici un chin.

— Bine, am zis eu, mă încred în tine. Ascultă deci și ține minte bine amănuntele: dacă ai în oraș vreun spion, trebuie să fi aflat deja că se fac pregătiri ca să plece mîine în urmărirea tîlharilor. Este numai o manevră, ca să te înșele. De fapt, Satagira pornește escortat de treizeci de călăreți chiar astăzi la unu după miezul nopții, prin poarta de miază-zi a orașului, lasă codrul de sinsapa la stînga și ocolește ceva mai la sud, ca să ajungă la răsărit trecînd prin ținutul dealurilor, pe căi lăturalnice.

Și i-am mai descris foarte precis toată regiunea, pînă la vîlceaua aceea îngustă, pe unde trebuia să treacă Satagira și unde putea să-l omoare ușor și sigur.

Vorbirea mea a fost urmată de o tăcere apăsătoare, în timpul căreia nu auzeam decît răsuflarea mea greoaie. Simțeam că nu am destulă putere să mă ridic și să plec, cum îmi pusesem în gînd.

În fine, vorbi și Angulimala, și chiar numai sunetul blînd și trist al vocii sale mă uimi într-atît, că aproape m-am înspăimîntat și m-am înfiorat.

— Și fapta s-ar întîmpla, zise el, și tu, femeia plăpîndă, duioasă, care n-ai făcut nici un rău nici celei mai mici vietăți, tu ai fi complicea omului celui mai păcătos, ale cărui mîini sînt pline de sînge; mai mult chiar, omorul bărbatului tău ar apăsa pe conștiința ta și-ar prelungi pentru tine firul negru al Karmei pe cărarea povîrnită ce duce tocmai departe în iad — da, așa ar fi de fapt dacă tu ai fi vorbit acum cu banditul Angulimala.

Nu știam dacă erau aievea cele auzite de urechile mele. Cui altcuiva vorbisem atunci? Era doar vocea lui Angulimala, deși cu schimbarea aceea ciudată; și cînd m-am întors tulburată și l-am privit ascuțit, fără îndoială că în fața mea nu stătea un altul, ci căpitanul de bandiți, deși în toată ținuta lui era întipărit un caracter deosebit de acela care cu o zi mai înainte mă pironise sub farmecul său fioros.

— Însă n-ai grijă, nobilă doamnă, adăugă el, toate astea nu s-au întîmplat. Nu s-a întîmplat nimic, nimic mai mult decît cum ai fi vorbit cu arborele acesta.

Vorbele lui erau pentru mine tot atît de enigmatice ca și cele de mai înainte. Am înțeles numai atît, că el — dintr-un motiv oarecare — părăsise planul său de răzbunare împotriva lui Satagira.

După ce mă suisem prin îngrozitoare lupte sufletești pînă la înălțimea aceasta nefirească a crimei, sfărîmarea aceasta neînțeleasă, vaporizarea aceasta fantomatică a operei înfățișa o dezamăgire pe care nu o puteam îndura. Încordarea bolnavă a simțirii mele se descărca într-un șuvoi de ocări pe care le-am azvîrlit în obrazul lui Angulimala.

L-am făcut secătură fără onoare, palavragiu, deșert ce nu-și ține cuvîntul, curcă plouată, și mai știu eu ce — tot ce-mi trecea prin minte mai jignitor, fiindcă nădăjduiam că omul acesta, vestit în toată India din cauza mîniei sale, ațîțat în felul acesta, mă va doborî la pămînt fără viață dintr-o lovitură a pumnului său de fier.

După ce însă, mai tîrziu, mai mult fiindcă mi se isprăviseră răsuflarea și nu provizia de vorbe, Angulimala îmi răspunse cu o liniște ce mă făcu să roșesc:

— Am meritat de la tine toate ocările astea, și încă altele și mai grele, și nici pe Angulimala cel de odinioară, cred, nu l-ai fi ațîțat într-atît încît să te omoare, — căci acolo vrei să ajungi, după cum văd. Însă chiar dacă acum un

altul mi-ar adresa ocări și mai mari, nu numai că aş răbda liniştit toate, dar i-aş fi chiar recunoscător că mi-a dat prilej să fiu pus la o încercare izbăvitoare. Învăţătorul însuşi m-a învăţat: «Ca pămîntul, Angulimala, să înduri toate. După cum pe pămînt lumea azvîrle și lucruri curate, azvîrle și murdării, iar pămîntul nici nu se îngrozește, nici nu se răzvrătește din pricina aceasta — tot astfel ca pămîntul, Angulimala, să înduri toate». Căci, Vasitti, tu nu vorbești cu tîlharul Angulimala, ci cu discipolul Angulimala.

— Ce discipol? Ce învăţătură? am întrebat eu cu o nerăbdare dispreţuitoare, deşi vorbirea ciudată a bărbatului acestuia neînţeles începuse să mă captiveze.

— Cel pe care lumea îl cheamă Perfectul, Cunăscătorul lumii, Deplin-deșteptatul, Buddha, răspunse el, «el este învăţătorul».

Am clătinat din cap.

— Mă socotesc fericit, strigă el, că din gura mea auzi întîia oară numele lui. Dacă Angulimala tîlharul ţi-a făcut odată mult rău, acum, ca discipol, ţi-a făcut și mai mult bine.

— Cine este Buddha acesta? am întrebat din nou și cu același ton, fără să las să se vadă cît de mult îmi trezise interesul. Ce legătură este între el și purtarea aceasta enigmatică a ta, și ce fericire poate să-mi aducă auzirea numelui său?

— Chiar numai auzul numelui său, pe care îl numesc «Binevenitul», zise Angulimala, este ca prima licărire pentru cel ce stă în întuneric. Dar să-ţi povestesc totul, cum m-a întîlnit și cum m-a convertit; căci, desigur, faptul acesta nu s-a întîmplat tocmai astăzi, în bună parte, decît din vina ta.

Chiar din seara dintîi, cu toată sălbăticia ce ţîșnea din toată ființa lui, m-a mirat oarecum cuviinţa purtării sale; mai uimitoare era demnitatea naturală cu care luă acum loc lîngă mine, ca unul ce se simte printre ai săi.

CAP. XXXIV

IADUL SULIȚELOR

— Stăteam astăzi, începu el, cîteva ore după răsăritul soarelui, la marginea codrului, și pîndeam spre turnurile Kosambi-ului cu răzbunarea împotriva lui Satagira în gînd, și chibzuiam dacă tu îmi vei da lămuririle dorite, cînd am văzut — pe calea ce duce de la poarta de răsărit la codru, un călător singuratec, înveșmîntat într-o rasă galbenă; mergea bărbătește spre mine. Pe amîndouă laturile drumului ciobanii și plugarii se îndeletniceau cu treburile lor. Şi vedeam cum cei ce erau mai aproape de șosea strigau ceva călătorului aceluia, pe cînd și cei ce erau mai departe opreau și ei munca lor, se uitau după el și arătau cu degetul spre el. Şi acei care stăteau mai aproape, cu cît el înainta cu atît îl vesteau mai tare și voiau chiar să-l oprească; fiindcă unii alergau după el și-l apucau de veșmînt, apoi arătau cu gesturi repezi și speriate spre codru. Mi se părea că aud cum îi strigau:

— Nu mai înainta! Nu te duce înspre codru! Este groaznicul bandit Angulimala acolo!

Şi călătorul îşi vedea nepăsător de calea spre codru. Şi am deosebit îndată după rasa şi după capul său tuns mărunt, că este un ascet, unul dintre adepţii fiului lui Sakia, un bătrîn cu ţinuta impunătoare. Şi chibzuiam în gînd: « Uimitor, cu adevărat nemaipomenit. Pe drumul acesta au trecut cîte zece oameni în pîlc, ba şi treizeci şi cincizeci, şi înarmaţi, şi au căzut toţi în mîna mea, şi ascetul ăsta vine singur, se apropie ca un cuceritor! »

Şi mă indignam că el înfruntă aşa pe faţă puterea mea. M-am hotărît să-l omor, cu atît mai mult cu cît îmi ziceam că poate să fie vreun spion de ai lui Satagira trimis în codru. Căci asceţii ăştia — îmi făceam socoteala — sînt toţi nişte ipocriţi şi venali şi se lasă întrebuinţaţi la orice, bazîndu-se pe siguranţa de care se bucură mulţumită superstiţiei poporului — căci aşa învăţasem să privesc lucrul de la învăţătorul meu prieten Vajaçravas.

Iute, hotărît, am apucat suliţa mea, mi-am atîrnat arcul şi tolba de umăr şi m-am luat pas cu pas după ascetul care acum intrase în codru.

Cînd am ajuns într-un loc potrivit, unde nu ne despărţeau nici un pom, m-am oprit, am luat arcul de pe umăr şi am repezit o săgeată aşa ca să pătrundă în partea stîngă a spinării călătorului şi să i se înfigă în inimă; însă ea zbură pe deasupra capului ascetului.

« Trebuie că s-a rătăcit printre săgeţile mele vreuna foarte stricată », mi-am zis eu; mi-am luat tolba în mînă şi mi-am ales o săgeată minunată, frumos tăiată, cu care am ochit astfel încît să-i găuresc ceafa. Săgeata însă a izbit la stînga lui şi s-a înfipt într-un trunchi de copac. A treia zbură pe lîngă el la dreapta, şi aşa se întîmplă cu toate săgeţile, pînă ce tolba mi s-a golit.

« De neînţeles, nemaipomenit aşa ceva! gîndeam eu. Nu odată am petrecut aşezînd un prizonier cu spatele la uluci şi azvîrlind săgeţile spre el, una cîte una în aşa fel încît, după ce se dădea la o parte, se vedea conturul întreg al corpului său desenat de săgeţile înfipte în uluci — şi aceasta la o depărtare şi mai mare. Doar eu unul sînt deprins să iau vulturul din zbor cu săgeata mea. Ce are astăzi mîna mea? »

În timpul acesta, ascetul îmi luase o bucată bună înainte şi eu am început să alerg după el, ca să-l ucid cu suliţa. După ce însă am ajuns cam la cincizeci de paşi de el nu mai era chip să micşorez distanţa, deşi alergam din toată puterea, pe cînd ascetul părea că umblă agale.

Mi-am zis atunci: « Cu adevărat, asta-i minunea cea mai mare din toate! Nu o dată am prins de pe urmă elefantul sfios şi cerbul repede de picior, şi pe ascetul acesta ce se depărtează agale nu pot să-l ajung, deşi alerg din toată puterea. Ce au astăzi picioarele mele? » Şi m-am oprit strigînd: « Stai, ascetule, stai! »

El însă mergea liniştit înainte şi striga în urmă:

— Eu stau, Angulimala! Stai şi tu!

Atunci iarăşi am fost foarte uimit şi mă gîndeam: « Se vede că ascetul ăsta mi-a zădărnicit săgetatul meu prin cine ştie ce vrajă, mi-a zădărnicit umbletul meu prin oarecare vrajă.

Cum poate spune el acum un neadevăr aşa de sfruntat, cînd susţine că stă, în vreme ce merge, iar mie îmi cere să stau, deşi vede foarte bine că eu stau pe loc ca arborele acesta? Ca şi cum gîsca sălbatică ar spune din zbor stejarului: Stai, stejarule! Stai şi tu! Negreşit, nu-i lucru curat aici. Poate că este mai de

folos pentru mine să pricep înțelesul tainic al vorbelor acestor asceți, decît să omor un ascet ».

Și i-am strigat:

— Mișcîndu-te, crezi că stai pe loc, ascetule, și pe mine, care stau pe loc, mă vezi în mișcare. Deslușește-mă, ascetule! Cum ești tu stătător, cum sînt eu nestătător?

Și el îmi răspunse:

— Eu, care nu fac rău nici unei viețuitoare, sînt stătător, același, nu mai devin altul, nu mai mă alterez, nu mai îmi schimb forma, nu mai mă metamorfozez; tu însă, care pustiești vietățile, nu ești stătător, devii un altul, trebuie să peregrinezi din lăcaș de durere în lăcaș de durere.

I-am răspuns din nou:

— Că transmigrăm mereu, am auzit și eu. Existența stătătoare, însă, aceeași nealterată, fără evoluție, nu o pricep. Deslușește-mă, venerabile, amănunțit, despre cele ce eu le-am spus pe scurt. Uite, am pus de o parte sulița mea și îți jur solemn: îți dau pace!

— A doua oară, zise el, ai jurat fals, Angulimala.

— A doua oară?

— Întîia oară s-a întîmplat cînd cu jurămîntul acela fals.

De unde știa el de jurămîntul meu? Minunea minunilor! Însă mi-am ascuns mirarea și m-am grăbit să apăr acțiunea mea vicleană.

— Cuvintele mele de atunci, preacuviosule, erau puse oarecum pe șuruburi; prin vorbele mele însă n-am jurat nimic fals, numai sensul era mistificator. Ceea ce însă îți jur ție este adevărat atît ca expresie, cît și ca sens.

— Nu-i așa, răspunse el, fiindcă tu nu poți să-mi dai pace. Ferice de tine dacă tu primești să-ți dau eu ție pacea.

Apoi s-a întors spre mine și mi-a făcut semn prietenește să mă apropii.

— Bucuros, cuviosule, am zis eu umilit.

— Ascultă atunci și ține minte bine!

Se așeză jos la umbra unui copac mare, și-mi porunci să șed la picioarele lui. Și începu să-mi vorbească despre faptele bune și faptele rele și despre urmările lor, explicîndu-mi fiecare parte, așa cum ai învăța pe un copil. Căci eram tare neștiutor, pe cînd cei mai mulți discipoli ai asceților sînt tineri brahmani care cunosc și *Veda*. Eu însă nu auzisem niciodată vorbe așa de adînci, de pe vremea cînd ședeam în codrul întunecos la picioarele lui Vaja ravas, despre care ți-am mai povestit și de care ai auzit și tu.

Dar cînd acest ascet îmi destăinui că nu vreo putere arbitrară a zeilor ci inima noastră proprie, cu gîndurile și faptele sale, ne face să ne renaștem aici ori acolo, cînd pe pămînt, cînd în vreun cer, cînd iarăși într-un iad, atunci mi-am adus aminte de acel Vajaçravas, cum ne proba el cu raționamente și din Scriptură că nu poate să existe niscaiva chinuri ale iadului, și că toate pasajele din scriptură privitoare la iad au fost interceptate oarecum prin contrabandă de către oamenii slabi și lași, spre a-i înfricoșa prin astfel de amenințări pe cei tari și cutezători, și astfel să se apere împotriva nedreptăților lor.

« Amicul Vajaçravas, gîndeam eu, nu a fost în stare niciodată să mă convingă deplin. Fi-va în stare ascetul acesta? Aici stă învățătura împotriva învățăturii, învățător împotriva învățător. Căci chiar dacă ascetul acesta este unul dintre marii discipoli ai fiului lui Sakya, însă și Vajaçravas fusese mult slăvit

de către adepţii lui, şi acum, după moartea sa, poporul se închină la el ca la un sfînt. Cine va hotărî care din amîndoi are dreptate? »

— Nu mai eşti cu mintea aici, Angulimala, spuse atunci ascetul, te gîndeşti la acel Vajaçravas şi la ereziile lui.

Foarte uimit, am recunoscut lucrul acesta.

— Ce, preacuviosul cunoscut-a şi pe prietenul meu Vajaçravas?

— Arătatu-mi-s-a mormîntul lui înaintea porţii şi văzut-am călători smintiţi făcînd acolo rugăciuni, din închipuirea că este sfînt.

— Va să zică nu este sfînt?

— Ei bine, dacă ţi se pare că este sfînt, să-l vizităm, să vedem cum îi merge acum cu sfinţenia lui.

Ascetul vorbea ca şi cum ar fi vorba să intrăm dintr-o casă în alta. Tulburat foarte, am căscat ochii la el:

— Să-l vizităm? Pe Vajaçravas? Cum asta?

— Dă-mi mîna, zise el. Mă voi coborî în acea cufundare în sine, prin mijlocul căreia, într-o inimă statornică, se face văzută calea ce duce la zei şi la demoni. Să urmăm cărarea aceasta subconştientă şi, ce văd eu, vei vedea şi tu.

L-am apucat de mînă. Un răstimp stătu acolo, cu ochii în jos, cu pupilele îndreptate înăuntru, şi nu simţeam nimic. Deodată am avut senzaţia pe care o are înotătorul cînd demonul ce îşi are culcuşul în apă îl apucă de braţ şi îl trage la fund, aşa că cerul şi arborii de pe mal pier, în vreme ce valurile plescăie deasupra capului său şi întunericul din ce în ce mai adînc îl înconjoară. Cîteodată, licăriri de flăcări pîlpîiau în jurul meu şi huruituri puternice îmi urlau în urechi.

În cele din urmă am ajuns ca într-un iad năprasnic, cu totul întunecos, iluminat numai în chip nesigur de numeroase fulgere scurte. După ce m-am mai deprins întrucîtva cu întunericul, am descoperit că fulgerele acestea veneau de la vîrfurile suliţelor de fier care zburau încoace şi încolo, ca şi cum ar fi fost azvîrlite nişte lănci de către braţe nevăzute, ca într-o luptă de spirite. Auzeam de asemenea ţipete, dar nu sălbatice şi vitejeşti ca ale soldaţilor aprinşi în bătălie, ci strigăte de durere şi gemete de răniţi, pe care însă nu-i vedeam. Căci zgomotele acestea de groază veneau din fund, unde zborul vîrfurilor de suliţe formau oarecum un singur vîrtej noros şi tremurător. Aici intrară acum trei făpturi oarecum scuipate de către gîtlejul abisului negru. Bărbatul din mijloc era Vajaçravas; corpul său gol tremura din cap pînă-n picioare, ca şi cum îi era tare frig sau ar fi fost scuturat de friguri. Însoţitorii lui amîndoi aveau trunchi de om, purtat de picioare de pasăre cu gheare puternice; unul cu cap de peşte, celălalt cu cap de cîine. În mîini avea fiecare cîte o suliţă lungă.

Cel cu capul de peşte vorbi întîi:

— Aici, cuviosule, este iadul suliţelor, unde după sentinţa judecătorului iadului ai să ispăşeşti o pedeapsă de zece mii de ani, fiind mereu străpuns de suliţele acestea fulgerătoare, pentru ca apoi să te renaşti altundeva, după meritul faptelor tale dinainte.

Apoi vorbi cel cu cap de cîine:

— De cîte ori se ciocnesc, cuviosule, două suliţe în inima ta, să ştii că au trecut o mie de ani din chinul iadului.

De-abia spuse vorbele acestea, şi amîndoi paznicii repeziră lăncile lor şi străpunseră corpul lui Vajaçravas. Ca la un semn dat, toate suliţele îl fulgerau

din toate părţile şi-l străpungeau cu vîrfurile lor, cum se azvîrle un stol de ciori asupra unui stîrv şi-şi înfig ciocul lor în carne. Priveliştea aceasta groaznică şi ţipetele jalnice scoase de Vajaçravas în chinurile sale mă făcură să cad în nesimţire.

Cînd m-am deşteptat din nou, zăceam în codru, sub arborele cel mare, întins la picioarele Sublimului.

— Ai văzut, Angulimala?

— Am văzut, Doamne.

Şi nu cutezam nici măcar să adaug: « Mîntuieşte-mă » ! Căci cum să îndrăznesc a dori să fiu mîntuit?

— Ei, acum, dacă după pieirea corpului tău ajungi, în urma faptelor tale, pe cărarea cea mai dreaptă în lumea infernală, şi judecătorul umbrelor dă şi împotriva ta acelaşi verdict iar paznicii infernului te tîrăsc şi pe tine la aceleaşi chinuri, eşti pedepsit prea greu, Angulimala?

— Nu, Doamne, nu sînt pedepsit prea greu.

— Un fel de viaţă însă, despre care tu însuţi mărturiseşti că duce pe drept cuvînt la asemenea chinuri neînchipuite, este oare, Angulimala. vrednic de a fi urmată mai înainte?

— Nu, Domane ! Vreau să părăsesc felul ăsta de viaţă; jur că voi părăsi apucăturile mele diavoleşti, în schimbul unei vorbe a adevărului tău.

În vremurile dinainte, o dată, Angulimala, a cumpănit temeinic judecătorul umbrelor: « Cine săvîrşeşte fapte rele pe lume se pedepseşte cu astfel de pedepse felurite. O, dacă m-aş putea face om, şi dacă ar apărea pe lume un Desăvîrşit, un Deplin-deşteptat, un Buddha, şi eu să mă aflu lîngă el, lîngă Sublimul, şi el, Sublimul, să-mi desluşească învăţătura, iar eu să o înţeleg ! »

— Ceea ce judecătorul acela al umbrelor a dorit atît de fierbinte, ţi s-a împlinit ţie, Angulimala. Tu ai ajuns să te faci om. Însă după cum, Angulimala, pe tărîmul acesta al Indiei se găsesc doar cîteva dumbrăvi primitoare, codri măreţi, cu multe coline frumoase şi lacuri frumoase de lotus — şi faţă de acestea cu mult mai numeroase sînt rîurile torenţiale, codrii de nepătruns, munţii cu stînci pleşuve şi pustiile arse—, tot astfel se nasc doar puţine fiinţe printre oameni faţă de vietăţile cu mult mai numeroase ce se ivesc la lumina vieţii în alte specii decît în făptura speciei omeneşti; tot astfel sînt doar puţine neamuri pe pămînt în aceeaşi vreme cu Buddha, faţă de mult mai numeroasele generaţii în vremea cărora nu s-a ivit nici un Buddha; tot astfel, din acele generaţii puţine la număr, doar puţine fiinţe au parte să vadă pe Desăvîrşitul faţă de acelea mult mai numeroase care nu îl văd.

Tu însă, Angulimala, te-ai făcut om; şi tocmai în vremea cînd un Buddha desvărîşit a apărut pe lume, şi tu l-ai văzut şi poţi să fii lîngă el, lîngă Sublimul.

Cînd am auzit vorbele astea, am împreunat mîinile şi am zis:

— Slavă ţie, Sfîntule ! Tu eşti însuşi Buddha deplin-deşteptatul ! Aşa fiinţa cea mai nobilă dintre toate s-a milostivit de fiinţa cea mai rea ! Aşadar vrei, Sublimule, să-mi dai voie să fiu lîngă tine?

— Vreau, răspunse Sublimul. Şi acum mai ascultă încă ceva: printre cei cîţiva ce-l văd pe Sublimul, sînt doar puţini cei ce aud învăţătura sa, şi din aceştia doar puţini cei ce o înţeleg. Şi tu vei auzi învăţătura şi o vei înţelege. Vino, discipole.

Și Sublimul înaintă în codru, ca un vînător de elefanți ce călărește pe tînărul său elefant. Apoi părăsi iarăși codrul, precum un vînător de elefanți părăsește codrul urmat de un elefant sălbatic, domesticit de către arta sa.

— Așa am venit la tine, Vasitti, nu tîlharul Angulimala, ci discipolul Angulimala. Uite, am aruncat de la mine sulița și bîta, ciomagul și biciul, m-am desfăcut de jurămînt de omor și chinuire, și toate vietățile au pace din partea mea.

CAP. XXXV

POMANĂ CURATĂ

Nu știu cît a trecut pînă ce mi-am deschis buzele, însă o bucată bună de vreme, cred, am rămas mută și mi-a reînviat înaintea ochilor tot ce-mi povestise Angulimala, punct cu punct, și cugetam la ele și mă uimeau din ce în ce. Căci deși auzisem multe legende din vremuri vechi despre minunile zeilor, și mai cu seamă despre faptele miraculoase ale lui Krishna cînd umbla pe pămîntul acesta, toate mi se păreau neînsemnate cînd le puneam alături cu ceea ce se întîmplase lui Angulimala în codru, în ziua de astăzi.

Și mă întrebam singură dacă omul acela care făcuse, în cîteva ore, din tîlharul cel mai fioros, pe omul blajin care vorbise adineauri cu mine — acel « Desăvîrșit » care domesticise așa ușor și sigur cea mai sălbatică ființă ce exista în toată natura, dacă nu cumva este în stare să-mi liniștească și inima mea fără pace, mișcată furtunos de patimi, și să risipească cu lumina vorbelor sale norul de mîhnire întunecoasă dinăuntrul ei. Sau era lucrul acesta și mai anevoios, o problemă ce întrecea chiar puterea celui mai sfînt ascet?

Aproape mi-era frică să nu fie așa; totuși am întrebat unde poposise ascetul acela mare, pe care-l numea învățătorul său, și dacă pot să-l văd și eu.

— Foarte bine, răspunse Angulimala, că ai întrebat îndată despre lucrul acesta — și, de altminteri, despre ce altceva m-ai fi întrebat? De aceea am și venit la tine. Noi, care voiam să ne unim puterile ca să facem rău, acum vom fi uniți la bine. Sublimul se află acum în pădurea de sinsapa, de care ai vorbit chiar tu. Du-te mîine acolo, dar spre seară. Căci atunci sfîrșesc monahii exercițiul de odihnă al gîndurilor și se adună la capiștea cea veche a lui Krishna și Sublimul le predică lor și celor ce mai sînt de față. La ora aceasta merg mulți bărbați și femei acolo, să vadă pe Binecuvîntătorul și să soarbă vorbele sale pline de lumină; și în fiecare seară îngrămădirea se face mai mare. Adesea o asemenea cuvîntare ține pînă noaptea tîrziu. Despre toate acestea am fost sigur informat, fiindcă în păcătoșenia inimii mele făurisem planul îngrozitor să calc adunarea cu oamenii mei cît de curînd.

Darurile în alimente și stofe bogate pe care le aduc mulți vizitatori ca pomană pentru monahi sînt o pradă — deși nu prea bogată —, însă în orice caz de luat întrucîtva în seamă. Mai ales, mă gîndeam să sechestrez cîțiva cetățeni însemnați și să le storc bani mulți, și îmi legam de fapta aceasta și speranța să scot în sfîrșit și pe Satagira dinăuntrul zidurilor, după ce-l voi fi îndîrjit prin această lovitură, tocmai lîngă porțile orașului. Căci pe cînd îmi făcusem eu pla-

nul, nu ştiam de călătoria sa proiectată. Nu întîrzia, nobilă doamnă, să te duci mîine spre seară la templul cel vechi al lui Krishna, va fi de mare folos sufletului tău. Eu trebuie să plec în cea mai mare grabă într-acolo, ca să mai aud ceva. Cu toate că în timpul nopţilor frumoase cu lună, ca asta, monahii rămîn vreme îndelungată împreună, cufundaţi în convorbiri religioase şi dau voie bucuros oricui să asculte.

Se înclină adînc în faţa mea şi se depărtă repede.

A doua zi, înainte de amiază, am trimis după Medini, care era tot aşa de pregătită, împreună cu soţul ei, Somadata, să mă însoţească la capiştea lui Krishna, ca atunci cînd era vorba să mijlocească iubirea a doi îndrăgostiţi. De fapt, îl mai rugase odată, mai demult, pe bărbatul său să o conducă şi pe ea într-o seară acolo, căci ea nu lăsa să-i scape niciodată ultima noutate de care vorbeau oamenii. Somadata însă se temuse de brahmanul lor de casă, şi astfel ea era tare veselă că va fi apărată de acel tiran, cu invitaţia soţiei ministrului.

Am pornit îndată cu carul la bazarurile de mărfuri unde Somadata, care-şi făcea afacerile acolo, ne-a fost de ajutor să alegem materialul care era mai potrivit pentru veşmintele monahilor şi ale călugărilor. Am mai cumpărat şi multe doctorii. Întorşi acasă, am jefuit cămările cu provizii: ulcioare cu uleiurile cele mai fine, lădiţe cu miere, cu unt, cu zahăr, borcane cu tot felul de bucate le-am pus de-o parte pentru scopul nostru evlavios. Dulapurile mele trebuiră să-mi dea tot ce era mai ales ca ape mirositoare, praf de santal şi camfor, şi apoi ne-am dus în grădină, ale cărei flori nu au fost cruţate nici ele.

Cînd a sosit ora dorită, toate lucrurile acestea erau încărcate într-un car cu catîri. Noi am luat loc sub coviltirul unui alt car, tras de doi armăsari pur sînge din Sindhu, albi ca argintul, hrăniţi în fiecare dimineaţă cu orz de trei ani din mîna mea, şi aşa am pornit spre poarta oraşului.

Soarele se apropia de linia turlelor şi turnurilor oraşului dinapoia noastră, iar razele lor aureau praful ridicat în vîrtejuri pe toată calea de către mulţimea de care şi oameni — cei mai mulţi pe jos — ce se duceau ca şi noi în pelerinaj să vadă şi să asculte pe Buddha.

După cîtăva vreme, am ajuns la marginea pădurii. Am oprit carele aici şi ne-am dus pe jos mai înainte, urmaţi de slujitorii care purtau ofrandele aduse.

Din noaptea aceea, cînd ne-am despărţit unul de altul, nu mai fusesem în pădurea aceasta. Cînd am intrat acum, în aceeaşi companie, în umbra ei răcoroasă, m-a năpădit o astfel de mireasmă de amintiri, care oarecum înmagazinată aici pentru mine, îşi concentrase, în curgerea anilor, într-atît dulceaţa sa, că ajunsese acum venin, şi eu am rămas ameţită. Mi se părea că iubirea mea, deşteptată în plina ei tărie, mi se opunea în drum, învinovăţindu-mă de dezertare şi de trădare. Căci nu veneam aici să-i dau o nouă hrană, inspirînd parfumul amintirilor, ci spre a căuta pacea pentru inima mea dezamăgită şi torturată. Nu însemna aceasta că uitam amorul, că voiam să părăsesc amorul? Nu era ruperea cuvîntului dat şi trădare laşă?

Neliniştit de o asemenea îndoială, m-am oprit nehotărîtă dacă trebuie să mai înaintez sau să mă întorc — spre marea dezamăgire a Medinei, care tremura de nerăbdare cînd ne luau alţii înainte.

Totuşi, spectacolul acestui interior de pădure străbătut de razele blînde şi aurite ale soarelui de după amiază, foşnetul şi fîşîitul încetişor al frunzelor, oarecum prevestitor, lumea care intrînd aici amuţea şi privea în jur plină de

așteptare și aproape cu sfiiciune — ici și colo, la oarecare depărtare, la piciorul cîte unui puternic trunchi de arbore, cîte un ascet înfășurat în cutele rasei sale galbene, adîncit, cu picioarele încrucișate sub el, în contemplare lăuntrică; alții, ce tocmai se deșteptau din această autoscopie și fără a se uita împrejur apucau în aceeași direcție încotro mergeau toți unul după altul, ca și cum năzuiau spre o țintă nevăzută încă; toate scenele acestea se întipărise de o liniște sublimă și părea că arată că aici se petrec taine rare, chiar sfinte, atît de sfinte încît nu li se putea împotrivi nici o putere a lumii; chiar amorul dacă ar ridica vocea sa împotriva lor ar pierde drepturile sale divine.

Astfel înaintam hotărîtă, și cuvintele Sublimului adresate lui Angulimala cu privire la multele generații de oameni care trăiesc fără să fi avut parte de un Buddha în timpul lor, și cu privire la foarte puținii printre contemporanii unui Buddha cărora le este hărăzit să-l asculte și să-l vadă, cuvintele acestea îmi sunau în urechi ca tonurile unui clopot de templu și mă simțeam ca o glorificată care are parte de un spectacol pentru care o pizmuiesc generațiile viitoare.

Cînd am ajuns în poiana unde se afla ruina templului, se și adunase aici mulțime de lume, atît laici cît și monahi. Ei stăteau împărțiți în grupuri, cei mai mulți în apropierea ruinei care se înălța în fața noastră. Aproape de locul unde ne-am oprit pe pajiștea pădurii, am văzut un grup mai mare de monahi, printre care mă uimea un adevărat uriaș, căci el întrecea cu un cap și pe cei mai înalți de lîngă el.

Pe cînd căutam cu privirea încotro să pornim mai bine, a ieșit din pădure și a trecut între noi și între monahul acela un bătrîn ascet. Făptura sa înaltă avea o ținută atît de regească și o liniște așa de senină radia din trăsăturile sale nobile, că mi-a venit numaidecît gîndul: nu cumva ascetul acesta o fi fiul lui Sakya, cel numit Buddha de către ei?

În mînă avea cîteva frunze de sinsapa, și întorcîndu-se spre acei monahi a zis:

— Ce cugetați, discipoli, ce sînt mai multe la număr, frunzele acestea de sinsapa ce le țin în mînă, ori frunzele celelalte din codrul de sinsapa de colo?

Și monahii au răspuns:

— Frunzele ce Sublimul le ține în mînă sînt puține, și mult mai multe la număr sînt frunzele celelalte din codrul de sinsapa de colo.

— Tot așa, zise el, care — precum am aflat, era Buddha însuși — tot așa, discipolilor, sînt mult mai multe cele ce am gîndit eu și vouă nu vi le-am vestit, decît cele ce vi le-am vestit.

Și din ce pricină, discipolilor, nu v-am vestit vouă acelea? Fiindcă nu vă aduce nici un folos, fiindcă nu ajută viața dusă în sfințenie, fiindcă nu duce la depărtarea de cele pămîntești, la nimicirea oricărei pofte, la încetarea celor vremelnice, la pace, la Nirvana.

— Atunci moșneagul acela smintit avea dreptate! strigă Kamanita.

— Care moșneag? întrebă Vasitti.

— Ascetul acela cu care, după cum ți-am povestit, am petrecut noaptea cea din urmă a vieții mele pămîntești în tinda unui olar. El voia să-mi propovăduiască cu orice preț învățătura Sublimului, ceea ce, după cum am băgat de seamă, nu prea izbutea. Însă, după cît se vede, mi-a spus atunci multe sentențe adevărate și, între acestea, întocmai vorbă cu vorbă, ceea ce mi-ai spus acum

— pînă și locul mi l-a pomenit exact și m-a mișcat mult aceasta. Desigur, dacă aș fi presimțit că ai fost și tu de față, aș fi fost și mai impresionat.

— Poate că fusese și el printre cei de față, zise Vasitti, oricum, ți-a reprodus întocmai. Și Sublimul adăugă:

— Și ce v-am vestit vouă, discipolilor? Ce este durere v-am vestit. Ce este nașterea durerii, ce este nimicirea durerii, ce este calea ce duce la nimicirea durerii — toate acestea vi le-am vestit. Pentru aceea, discipolilor, ce v-am destăinuit, lăsați destăinuit, și ceea ce am lăsat tăinuit, lăsați și voi să rămînă tăinuit.

Zicînd vorbele acestea, desfăcu mîna și lăsă frunzele să cadă. Cum una dintre ele fîlfîi învîrtindu-se pe lîngă mine, mi-am luat inima în dinți, m-am repezit spre ea și am prins-o mai înainte ca ea să fi atins pămîntul, așa că o primisem oarecum imediat din mîna lui, apoi am ascuns la sîn acest semn de amintire, un simbol al puținelor învățături, însă singurele necesare pe care Sublimul ni le împărtășise din nesfîrșita sa comoară de știință, simbol ce nu trebuia să mă mai părăsească pînă la moarte.

Mișcarea mea a atras atenția Sublimului spre mine. Monahul acela uriaș îi făcu acum o plecăciune și-i spuse ceva în șoaptă, după care Sublimul mă mai privi o dată și apoi făcu un semn monahului.

Acesta se apropie de noi.

Ne-am înclinat toți adînc și i-am spus că eu, soția ministrului Satagira, am adus cîteva daruri neînsemnate pentru comunitatea sfinților și îi rog să le primească cu bunătate, și că am venit să ascultăm cuvintele adevărului.

— Vino mai aproape, nobilă femeie, zise monahul, și atunci am văzut că este Angulimala. Sublimul vrea să primească el însuși darurile tale.

Ne-am apropiat toți pînă la cîțiva pași de Sublimul și ne-am plecat pînă aproape de pămînt, salutîndu-l cu venerație, cu mîinile împreunate și întinse înainte în dreptul frunții, fără să pot scoate o singură vorbă.

— Bogate sînt darurile tale, nobilă femeie, zise Sublimul, și discipolii mei au puține trebuințe. Ei sînt moștenitori ai adevărului, nu moștenitori ai trebuinței. Însă și Buddha-ii din vremurile de demult au ținut datina aceasta și au primit bucuroși ofrandele adepților cucernici, pentru ca să le dea prilej să se deprindă cu virtutea milosteniei. Căci dacă ființele ar cunoaște rodul obiceiului pomenii după cum îl cunosc eu, atunci chiar de le-ar rămîne de prisos o mînă de orez, nu ar mînca-o ei pînă ce nu ar da din ea și altuia mai sărac, iar gîndul folosului lor propriu care le întunecă mintea s-ar depărta de la ei.

Așa, fie primită cu mulțumire ofranda ta de către comunitatea lui Buddha, o pomană curată. Căci eu numesc o pomană curată pe aceea prin care împărțitorul se curăță, și primitorul asemenea. Și cum se face aceasta? Cînd împărțitorul Vasitti este curat cu inima și are purtare nobilă, iar primitorii sînt curați cu inima și au purtare nobilă; așa se curăță cu prilejul unei pomeni și împărțitorul și primitorul. Aceasta este, Vasitti, cea mai înaltă curățire a pomenii — a uneia precum ne-ai adus-o tu nouă.

Apoi Sublimul se adresă lui Angulimala: « Du-te, iubitul meu, și zi să ducă darurile acestea la provizii. Mai întîi însă, alege nobililor noștri oaspeți un loc lîngă treptele templului, căci de acolo voi predica astăzi celor de față doctrina.

Angulimala spuse slujitorilor să aştepte şi ne rugă să-l urmăm.

Întîi însă, am pus să se scoată toate florile aduse şi cîteva covoare frumoase. Apoi ne-am îndreptat spre templu, călăuziţi de însoţitorul nostru cel zdravăn, prin mijlocul mulţimii care ne făcea loc cu respect.

Aici am întins covoarele pe trepte şi am înfăşurat cu ghirlande de flori coloanele antice ruinate de vremuri. Apoi, împreună cu Medini, am cules un coş întreg de trandafiri, iar petalele le-am împrăştiat pe covor, pe treapta cea mai de sus, ca să şadă Sublimul.

Între timp, mulţimea se strînsese într-un semicerc mare, laicii la stînga, monahii şi călugăriţele la dreapta templului, rîndurile din faţă stînd pe iarbă. Noi de asemenea am luat loc pe o coloană răsturnată, departe cîţiva paşi de templu.

Să fi fost ca la cinci sute de oameni adunaţi acolo, însă o linişte deplină domnea împrejur; se auzea doar foşnetul cadenţat şi fîşîitul în şoaptă al frunzelor codrului.

CAP. XXXVI

BUDDHA ŞI KRISHNA

Soare-apune împroşca snopurile sale de raze printre trunchiuri, sfinţind oarecum adunarea ce aştepta tăcută în pădure cu un salut divin de binecuvîntare, iar norişori de seară trandafirii se întrezăreau mereu mai luminoşi printre vîrfurile copacilor, ca şi cum afară, planînd în albastrul văzduhului, se strînsese o a doua adunare de cete cereşti.

Clădirea templului din faţa mea sorbea, cu pietrele sale negre sfărîmate, această lumină din urmă a soarelui, cum soarbe un bătrîn gîrbovit o băutură întineritoare. Sub vraja reflexelor roşii-aurii şi a umbrelor purpurii, mădularele sale se înviorau în chip uimitor. Contururile crestate ale canelurilor coloanelor luceau, colţurile licăreau, volutele se încovoiau în spirală, meandrele făceau spume de aur, frunzele capitelurilor creşteau. Pe ieşiturile ca nişte trepte, de-a lungul fundamentului înalt, în jurul plintelor şi capitelurilor, la intabulament, ca şi pe terasele acoperişului în formă de turlă — pretutindeni vedeai o lume de statui ciudate şi mistice împrăştiate într-un amestec confuz: zei aureolaţi, făpturi cu mai multe capete şi braţe cu mădulare muşchiuloase, de multe ori ciuntite, una întinzînd patru gîturi fără capete, cealaltă întorcînd opt braţe ciuntite. Busturi şi şolduri de zeiţe cu forme pline se dezveleau şi se rostogoleau unele lîngă altele, iar feţele lor rotunde se aplecau sub povara coafurilor ca nişte turnuri împodobite cu diademe, cu zîmbete luminoase în jurul buzelor lor senzuale. Trupurile de şarpe ale demonilor se încolăceau, aripile grifonilor se desfăceau, chipurile scălîmbăiate ale demonilor scrîşneau din dinţi; corpurile de oameni mişunau peste tot, trompe de elefanţi, capete de cai, coarne de taur, de cerb, fălci de crocodil, boturi de maimuţe şi gîtlejuri de tigru se îngrămădeau unele peste altele în grupuri asimetrice şi fără unitate.

Nu mai era o construcţie cu ornamente sculpturale; era o lume de statui înviate, care, rupînd rostul armonios al clădirii, se eliberau de corpul ei şi abia

îl îngăduiau doar ca suport. O lume întreagă părea că se deșteaptă din somnul său de piatră, și cu miile sale de făpturi se înghesuia să asculte pe bărbatul care, înconjurat de roiul lor, stătea pe treapta de sus în umbra lor, în strălucirea aurie a cutelor mantalei sale — el, cel plin de viață, singurul plin de liniște în mijlocul vieții neliniștite de arătări a celor fără de viață.

În clipa aceasta părea că tăcerea adunării se făcuse și mai profundă, chiar arborii își opriseră foșnetul frunzelor lor. Și Sublimul începu să binecuvînteze.

Vorbea despre templul pe ale cărui trepte sta, și unde strămoșii noștri adoraseră pe Krishna timp de secole, ca să se îndemne, după modelul vieții sale de erou, la fapte și răbdare eroică aici, pe pămînt, și să fie întăriți prin grația sa, pentru ca apoi, după moarte, să intre în paradisul bucuriilor și să guste acolo deliciile cerești. Noi, urmașii, ne adunaserăm acolo ca să ascultăm din gura unui Buddha desăvîrșit vorbele adevărului, spre a învăța să ducem un trai curat, sfînt, și, în cele din urmă, după biruința deplină a dorinții de cele trecătoare, să ajungem la nimicirea durerii, la Nirvana. Așa desăvîrșește el, Buddha, Deplin-deșteptatul, lucrarea zeului visător, așa desăvîrșim noi, oamenii, ceea ce strămoșii noștri au început în reveriile lor religioase copilărești, dar sublime.

— Colo vedeți, zise el, lupta lui Krishna cu elefantul, sculptată în piatră de către un talentat artist din vremurile vechi — și arătă spre un relief care era aproape lîngă picioarele mele, cu un colț găurind iarba, cu celălalt rezemat de un capitel aproape îngropat. În ultimele raze ale soarelui care mîngîia piatra acoperită de mușchi, se vedea încă deslușit un grup — un tînăr cu piciorul pe capul unui elefant, căruia tînărul îi rupe un dinte.

Și Sublimul povesti cum regele din Mathura, îngrozitorul tiran Kamsa, după ce invitase pe Krishna la o luptă de întrecere în curtea sa, poruncise în ascuns îngrijitorului elefanților să asmută la intrarea arenei pe cel mai sălbatic elefant de război din grajdul său împotriva tînărului, care nu bănuia nimic. Cum însă, după aceea, acesta omorî animalul și, spre spaima regelui, intră în arenă stropit cu sînge și cu dintele rupt în mînă.

— Și împotriva Sublimului, urmă el înainte, dușmanii săi au asmuțit un elefant sălbatic. Și la vederea dihaniei ce se apropia, Sublimul fu cuprins de milă. Căci de pe pieptul animalului curgea sîngele din rănile ce i le făcuseră lăncile asmuțitoare. Și îl cuprinse milă și mai mare, fiindcă vedea înaintea sa o biată vietate orbită de o patimă furioasă, o vietate înzestrată de natură cu îndrăzneală și putere năprasnică, însă cu puțină minte; și această minte, cîtă o avea, i-o răpiseră oamenii cruzi și răi, care îl aduseseră într-o stare de nebunie cînd trebuia să-l ucidă pe Buddha: — o vietate sălbatică, orbită, care numai cu greu ar fi reușit, după transmigrații nesfîrșite, să evolueze pînă la specia privilegiată a omului și să se îndrumeze pe calea mîntuirii.

Plin astfel de milă, Sublimul nu simțea nici o frică, și nici un gînd de primejdie a propriei sale vieți nu răsări în sufletul lui. Căci cugeta: dacă aș reuși să arunc în întunericul acesta fie și cea mai slabă rază de lumină, un asemenea grăunte de lumină ar crește treptat, și dacă apoi vietatea aceasta ar evolua de-a lungul formelor sale și ar ajunge calitatea de om, atunci tot ar găsi pe pămînt învățătura Sublimului, pe care l-ar fi ucis odată, și această învățătură l-ar ajuta să se mîntuiască.

Plin de gîndul acesta, Sublimul se opri în mijlocul drumului, ridică mîna sa îmblînzitoare, privi cu dragoste furioasa vietate și rosti cîteva vorbe blajine, al căror răsunet atinse inima sălbăticiunii. Elefantul uriaş se opri în goana sa vijelioasă, îşi legănă şovăitor capul cît un munte încoace şi încolo, în timp ce, în loc să răcnească tunînd, cum făcuse pînă atunci, scoase numai cîteva sunete din trompă, aproape neliniștite. Totodată mişcă trompa sa în văzduh, căutînd în toate direcţiile, cum face în codru un elefant rănit cînd a pierdut urma duşmanului său ascuns şi speră să o adulmece iarăşi — şi de fapt dihania nu ştia pe adevăratul său duşman.

În fine, se apropie la cîţiva paşi de Sublimul şi-şi încovoie genunchii, cum era deprins să facă înaintea stăpînului său cînd acesta voia să se suie pe el. Şi urmat de elefantul domesticit, spre ruşinea duşmanilor săi, Sublimul înaintă spre parcul către care pornise.

— În chipul acesta — aşa încheie Buddha asemănarea aceasta — Sublimul ia asupra sa lupta cu elefantul lui Krishna, o spiritualizează, o înnobilează, o desăvîrşeşte.

În vreme ce ascultam povestea aceasta, cum puteam să mă gîndesc la altceva decît la Angulimala, fiara fiarelor, care chiar ieri voise să omoare pe Buddha şi, îmblînzit de puterea neînfrîntă a personalităţii sale, fusese convertit, aşa că-l vedeam acum stînd smerit acolo, în rîndurile monahilor, schimbat în altul chiar la exterior. Şi tot aşa vorbele Sublimului îmi păreau adresate îndeosebi mie, ca singurei persoane — cel puţin în afară de cinul monahilor — care ştia lucrul acesta şi putea să înţeleagă sensul ascuns al cuvîntării.

Apoi Sublimul a vorbit despre Krishna ca despre « mirele de şaisprezece mii una sută de ori »; în ipostaza aceasta îl adoraseră aici strămoşii noştri, şi iarăşi am avut impresia că partea aceasta mă priveşte întrucîtva pe mine, căci mi-am adus aminte că în noaptea aceea, cea din urmă cînd am mai fost împreună, urîta vrăjitoare bătrînă numise pe divinul Eros cu numele acesta pe care nu l-am auzit fără oarecare bătaie de inimă. Cu uşoară nuanţă de umor, Sublimul a povestit apoi cum Krishna intrase în stăpînirea tuturor comorilor pe care le răpise din cetatea regelui demonilor, Naraka. « Şi într-o bună zi, se spune, s-a însurat cu toate fecioarele deodată, apărînd fiecăreia în parte ca bărbatul ei ». Şaisprezece mii o sută, însă, era numărul femeilor lui şi în tot atîtea făpturi singuratice se încorpora zeul, aşa că fiecare fată gîndea: « numai pe mine singură m-a ales stăpînul ».

— Cînd însă eu, urmă Sublimul, propăvăduiesc învăţătura, şi înaintea mea şade ascultînd o adunare de mai multe sute de monahi, călugăriţe şi laici, bărbaţi şi femei, fiecare din ascultătorii aceştia gîndeşte: « Numai pentru mine a propovăduit învăţătura ascetul Gautama ». Căci asupra sufletului fiecărui căutător de pace în parte îndrept puterea spiritului meu, îi dau liniştea, îl unific, îl concentrez. Aşa fac întotdeauna, şi în felul acesta iau asupra mea starea lui Krishna de şaisprezece mii o sută de ori mire, o spiritualizez, o înnobilez, o desăvîrşesc.

Era ca şi cum Sublimul îmi citise gîndurile şi-mi da un avertisment secret, pentru ca să nu las să se cuibărească în mine mîndria vătămătoare, izvorîtă dintr-o închipuire păgubitoare, că aş fi printre ceilalţi într-o situaţie privilegiată.

Şi Buddha a cuvîntat mai departe, cum Krishna, după credinţa strămoşilor noştri, deşi este în sine zeul cel mai puternic, care ţine şi păstrează lumea toată, mişcat totuşi de compătimire faţă de oameni, s-a pogorît din cerul său înalt cu o parte a fiinţei sale şi s-a făcut om printre oameni. Pe el însă, pe Sublimul, după ce şi-a însuşit — după luptă frămîntată — iluminarea desăvîrşită, certitudinea mîntuirii fericite, nezdruncinate, l-a năpădit dorinţa să stăruiască în a se bucura de seninătatea aceasta fericită şi a nu propovădui şi altora învăţătura. « Căci neamul acesta lacom de plăceri — aşa gîndeam — nu va înţelege eliberarea de orice formaţiuni (sankara), sleirea poftei de viaţă, stingerea iluziilor, iar din expunerea învăţăturii nu mă voi alege decît cu trudă şi chinuri. Aşa, cugetul meu înclină spre tăcere, nu spre predicarea învăţăturii. Şi atunci am privit încă o dată lumea cu ochii deschişi. Şi precum într-un lac cu flori de lotus se văd oarecare roze de lotus crescute în apă, dar rămase sub oglinda apei, altele care pătrund pînă la oglinda apei şi plutesc pe deasupra şi, în sfîrşit, altele ce se ridică deasupra şi stau neudate de apă, tot aşa am văzut în lume fiinţe cu o fire de rînd şi fiinţe cu fire nobilă, şi fiinţe cu firea cea mai nobilă. Şi cugetam: De nu vor auzi învăţătura, se pierd; ele vor înţelege învăţătura. Şi din compătimire faţă de fiinţele vieţuitoare, m-am hotărît să renunţ pentru o vreme la bucuria netulburată a liniştii fericite a Nirvanei şi să propovăduiesc lumii învăţătura.

Aşa ia asupra sa un Buddha desăvîrşit pogorîrea din cer a lui Krishna şi prefacerea sa în om, o spiritualizează, o transfigurează, o desăvîrşeşte.

Atunci m-a cuprins un sentiment de nespusă bucurie, fiindcă ştiam că Buddha mă numără printre florile de lotus care au pătruns din adîncul apei la suprafaţă, şi că eu, odată cu ajutorul lui, mă voi ridica deasupra şi voi exista liberă, neîntinată de materie.

Şi Sublimul a povestit isprăvile lui Krishna prin care elibera lumea, spre binele vieţuitoarelor, de demoni şi de domnitori răi; a învins şarpele de apă Koliya; a ucis pe demonul Aristha cu chip de taur, pe demonii pustiitori, Dhenuka şi Kishi şi pe principele demonilor Naraka; a învins ori a omorît pe regii cei răi, Kamsa şi Paundraka şi pe alţi tirani sîngeroşi, spaima oamenilor fără sprijin, şi aşa a uşurat pe diferite căi soarta îndurerată a oamenilor. Sublimul însă s-a luptat nu cu duşmanii ce ameninţă pe om dinafară, ci cu demonii dinăuntrul inimii lui: lăcomie, ură şi rătăcire, egoism, dorinţa plăcerilor, setea de cele vremelnice; şi el nu a eliberat lumea de cutare ori cutare rele, ci de durere.

Despre durere a cuvîntat apoi Binecuvîntătorul, cum ea urmează totdeauna şi pretutindeni viaţa, ca o umbră a ei. Mi s-a părut atunci că o mînă blajină îmi ia de pe inimă durerea iubirii mele şi o azvîrle spre a se topi în marea obştească a durerii, unde piere în vîrtejul celorlalte ca să n-o mai văd. Simţeam în adîncul fiinţei mele că n-am nici un drept la o fericire trainică acolo unde toţi suferă. Mă bucurasem de fericirea mea, se născuse, se dezvoltase şi pierise, cum ne învaţă Buddha, că totul în lumea aceasta se naşte dintr-o cauză şi după cursul timpului său — mai devreme ori mai tîrziu — trebuie să piară din nou; şi că tocmai această nestatornicie, în care se vădeşte nefiinţa fiecărui lucru, este pricina ultimă, de neînlăturat, a durerii — de neînlăturat cîtă vreme setea de viaţă creşte nedezrădăcinată şi face să se nască mereu forme noi. Ba încă, fiindcă oricine, prin însuşi faptul vieţii sale, are partea sa de vină

la durerea obștească, ar trebui — așa socoteam dacă aș fi rămas cruțată de durere, să mă simt îndoit de vinovată, și aș fi simțit nevoia să-mi port și eu partea mea. Deci nu mai aveam dreptul să fiu mîhnită de soarta mea, ci, din contră, vorbele sale au deșteptat în mine ideea: « Ce bine ar fi ca ființele toate să nu mai fie îndurerate ! Dacă opera de mîntuire a acestui sfînt ar avea succesul ca toți, toți iertați de păcate și iluminați, să poată ajunge la capătul oricărei dureri ! »

Și asemenea și despre acest sfîrșit al durerii și al lumii, despre biruința asupra oricărei forme de viață, despre eliberare prin voia bună egală lipsită de dorințe, despre stingerea iluziilor, despre Nirvana, a mai cuvîntat învățătorul — cuvinte ciudate, uimitoare despre unica și singura insulă de pe marea în valuri a devenirii, a cărei zbuciumare de moarte se frămîntă fără putere în spumele țărmului ei stîncos, și către care insulă învățătura Desăvîrșitului ne conduce ca un vas sigur. Și mai cuvîntă despre acest lăcaș fericit al păcii nu cum vorbește unul care ne povestește ce-a auzit de la alții, de la preoți, și nici ca un trubadur ce își dă drumul închipuirii să colinde, ci ca unul care spune lucruri trăite și văzute de el însuși.

Desigur, el punea și multe întrebări, pe care eu, femeia neînvățată, nu le înțelegeam, și care n-ar fi fost ușor înțelese nici de către cel mai învățat om. Unele idei nu le puteam lega împreună, căci aici ființa și neființa erau totuna, nu viața și mai puțin negația vieții. Eram în starea de simțire a aceluia care aude un cîntec nou, deosebit de toate celelalte, din care nu poate prinde decît cîteva vorbe, în vreme ce melodia, ce-i spune tot cuprinsul lui, pătrunde în inimă. Și ce melodie ! Sunete de o puritate de cristal, încît, asemuite cu toate celelalte, acestea din urmă par niște zgomote deșarte — tonuri ce-și trimeteau saluturile lor de la atîta depărtare, de la înălțimi așa de supralumești, că-ți deșteptau doruri noi, nemaisimțite, ce presimțeai că nu ți le va putea potoli vreodată ceva pămîntesc ori asemenea mulțumirilor pămîntești, și că nefiind satisfăcute nu vor mai pieri niciodată în întregirea lor.

În acest timp se făcuse noapte de-a binelea. Lumina slabă a lunii care se înălța în spatele templului azvîrlea umbrele sale peste toată poiana. De-abia dacă mai vedeam făptura vorbitorului. Cuvintele acestea supraomenești păreau scoase din altarul sfințeniei însăși, care înghițise iarăși în masa sa de umbre miile de forme sălbatice și confuze ce ne rătăcesc departe de viața adevărată și se înalță cît un turn în forme simple, exuberante, ca un mormînt al oricărei vieți pămîntești și cerești.

Cu mîinile împreunate pe genunchi, ședeam sorbind cuvintele și priveam spre cer, unde scînteiau stele mari peste vîrfurile întunecoase ale copacilor. Gangele ceresc îl străbătea în pieziș cu lumina sa alburie. Atunci mi-am amintit ora aceea, cînd amîndoi am ridicat solemn mîinile spre el și ne-am jurat pe valurile lui argintii care hrănesc aceste lacuri cu flori de lotus să ne revedem aici, în paradisul apusului, într-un cerc al bucuriilor asemenea cu acelea ale lui Krishna, despre care vorbea și Sublimul acum ca despre lăcașul spre care năzuiau credincioșii. Și cînd mă gîndeam la el, mă apuca o jale, însă nu simțeam nici o dorință de o asemenea viață de paradis, căci o licărire a ceva infinit mai înalt iluminase ochiul meu.

Şi fără dezamăgire, fără mişcare dureroasă, ca unuia căruia i se nimiceşte speranţa cea mai scumpă, ascultam vorbele Sublimului:

« Sufletul vremelniciei preface tot ce se naşte-n natură:
Florile raiului însele se trec ca floarea grădinii. »

CAP. XXXVII

VESTEJIREA PARADISULUI

— Da, iubitul meu, adaugă Vasitthi, fără dezamăgire am auzit vorbele acelea ce ţie ţi s-au părut aşa de nimicitoare de speranţă, după cum şi acum văd fără durere, ba chiar cu bucurie, cum adevărul acestor vorbe devine realitate.

În timpul povestirii Vasitti-ei, vestejirea progresase de fapt încet însă neîntrerupt, şi nu mai putea fi nici cea mai mică îndoială că toate aceste fiinţe şi toate împrejurimile lor fuseseră menite pieirii şi completei lor dezagregări.

Florile de lotus îşi pierduseră mai mult de jumătate din petalele lor, iar apa lucea doar în mici ochiuri printre aceste luntrişoare pestriţe, vibrate în tot momentul prin căderea fiecărei petale.

Pe scaunele lor de flori despodobite, făpturile şedeau în poziţii mai mult sau mai puţin aplecate; uneia capul îi era plecat pe piept şi era scuturată ca de un tremurat de friguri, cînd cîte o boare înfrigurată străbătea vîrfurile deja rărite de frunze ale dumbrăvilor, aşa că era o ploaie de flori şi frunze.

Tristă, în surdină, amestecată mereu cu distonanţe dureroase, răsuna muzica geniilor; suspine adînci şi gemete neliniştite se împleteau cu ea. Tot ce luminase mai înainte — feţe şi veşminte ale fericiţilor şi ale geniilor, nori şi flori — toate îşi pierduseră treptat strălucirea, şi nişte umbre albăstrii ca de amurg începură să-şi ţeasă firele lor în jurul zărilor celor mai depărtate. Din parfumul proaspăt al florilor care pătrunsese aşa de înviorător mai înainte, se făcuse acum un miros înăbuşitor, adormitor, ce ameţea simţurile.

Şi Kamanita arătă împrejurul lui cu o mişcare ostenită a mîinii:

— Cum poate cineva, Vasitti, să fie vesel în faţa unei asemenea privelişti?

— De aceea, iubitul meu, mă pot bucura de priveliştea aceasta, fiindcă dacă toate acestea ar fi veşnice şi netrecătoare nu ar exista ceva şi mai înalt, însă există ceva şi mai mult, căci aceasta se trece — şi există ceva netrecător, necreat. Tocmai aceasta o numeşte Sublimul « bucuria vremelniciei » şi de aceea zice: « Dacă ai cunoscut pieirea creaturilor, atunci cunoşti şi necreatul ».

Trăsăturile lui Kamanita se înviorară la cuvintele acestea dătătoare de încredere, cum se înviorează de ploaie o floare pornită spre ve tejire din pricina uscăciunii.

— Slăvită să fii, Vasitthi! Tu îmi eşti dată spre mîntuirea mea. Da, simt bine: numai într-atît am greşit, că iubirea noastră n-a năzuit destul de sus. Căci noi am dorit viaţa acea ta într-un paradis al florilor. Şi florile, potrivit firii lor, trebuie să se ofilească. Nemuritoare însă sînt stelele; după legi eterne

se mişcă pe orbitele lor. Şi uite, Vasitti, colo, pe cînd toate celelalte forme arată urmele palide ale decăderii, rîulețul acela — un afluent al Gangelui ceresc — își varsă apa sa clară ca stelele și mai bogată ca niciodată în lacul nostru, tocmai fiindcă izvorăște din lumea stelelor. Cine ar putea reuși să se renască printre zeii stelelor acela s-ar înălţa deasupra circuitului celor trecătoare.

— De ce oare nu ne-ar fi dat și acest lucru? întrebă Vasitti. Căci am auzit că sînt monahi care își concentrează cugetul și simțirea ca să ajungă în împărăția lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri. Și chiar acum nu poate fi prea tîrziu, dacă vorba veche din Imnul cel Măreţ este adevărată:

« În ființa, care-i stă cuiva în minte, cînd viața părăsește,
Tot în aceasta ființă, colo se investește ».

— Vasitti! Tu îmi dai curajul acela supraomenesc! Ei bine, să ne îndreptăm tot cugetul, să ne renaștem amîndoi în împărăția lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri.

De-abia zămisliră hotărîrea aceasta, și o vijelie puternică începu să șuiere prin dumbrăvi și peste lac. Flori și frunze se rostogoleau în grămezi, locuitorii florilor de lotus se îngrămădeau şi-şi strîngeau gemînd mantalele în jurul corpului.

Precum însă unul care este gata să se înăbușe într-o cameră închisă, cu aer stătut, soarbe din toţi plămînii şi se simte înviat din nou cînd vîntul proaspăt al mării, sărat de valurile oceanului, suflă înăuntru prin fereastra deschisă, așa se simţiră Kamanita și Vasitti cînd adie spre ei acea boare a curăţiei depline pe care o respiraseră odată la ţărmul Gangelui ceresc.

— Observi ceva? întrebă Vasitti.

— Un salut al Gangelui. Ascultă, el ne cheamă, zise Kamanita. Căci aria mortuară jalnică a geniilor fu înăbușită de către acele sunete solemne asemenea tunetului.

— Bine că știm drumul, iubită Vasitti. Te mai temi, iubito?

— Cum să mă tem? Vino!

Şi precum sare din cuib o pereche de păsări și zboară împotriva vîntului, tot așa planară și ei de acolo.

Toţi se uitau miraţi după ei, că sînt aici și ființe care să aibă puterea şi curajul să facă un asemenea zbor.

Pe cînd însă ei zburau așa împotriva vîntului, se ridică o vijelie care desfrunzi și amorţi totul în urma lor, punînd capăt vieţii tînjitoare de pe Sukhavati.

Îndată ajunseră la pădurea de palmieri, îndată o și trecură. În faţa lor se întindea oglinda argintie a fluviului lumii pînă la marginea albăstrie-neagră a cerului.

Planară peste undele sale și apoi fură prinși de curentul de aer de acolo şi purtaţi într-un zbor vertiginos departe de acolo.

Din pricina repeziciunii călătoriei și a zgomotului puternic ca de tunet și sunete de clopot, își pierdură simţurile.

CAP. XXXVIII

ÎN ÎMPĂRĂŢIA LUI BRAHMA CEL CU O SUTĂ DE MII DE CHIPURI

Şi Kamanita şi Vasitti au renăscut iarăşi în împărăţia lui Brahma cu o sută de mii de chipuri, ca zei ai unei constelaţii astru gemene.

Materia astrală luminoasă de care era legată personalitatea spirituală a lui Kamanita învăluia deopotrivă şi corpul ceresc, care, însufleţit de puterea sa, era călăuzit de voinţa sa. Prin voinţa aceasta, steaua s-a rotit mai întîi în jurul axei sale, şi această mişcare era viaţa sa proprie, era iubirea de sine.

Şi el s-a oglindit în strălucirea Vasitti-ei şi a reflectat din nou lumina ei.

Trimiţîndu-şi unul altuia razele lor, se mişcau în cerc în jurul unui centru unde razele lor se strîngeau într-un punct. Punctul acesta era iubirea lor, circuitul în jurul lui era viaţa iubirii lor, şi oglindirea lor laolaltă erau deliciile acestei iubiri.

Numai ochi, fiecare din ei vedea în aceeaşi clipă în toate direcţiile spaţiului nesfîrşit.

Şi pretutindeni au văzut zeii fără număr ai stelelor, ca şi dînşii, ale căror priviri de raze ei le primeau şi le reflectau înapoi. Era acolo, mai întîi, un număr de stele care formau împreună cu ei un grup aparte; alături, alte grupuri împreună cu al lor alcătuiau un întreg sistem de lumi; mai departe, alte sisteme se reuneau într-un lanţ de sisteme, şi încă mai departe mai multe lanţuri şi inele de lanţuri şi sfere de inele de lanţuri. Şi Kamanita şi Vasitti cîrmuiră constelaţia lor geamănă în zbor armonios printre celelalte stele şi astre duble din grupul lor, aşa că, întocmai ca într-o horă bine rînduită, ei nici nu se apropiau prea mult de vecinii lor, nici nu se depărtau peste măsură de ei, în timp ce toţi laolaltă, printr-o oarecare simpatie reciprocă, îşi împărtăşeau unul altuia direcţia precisă şi măsura justă a mişcării. Totodată s-a alcătuit oarecum o voinţă colectivă care armoniza mişcarea grupului lor întreg în mişcarea celorlalte grupuri ale sistemului, care şi el la rîndul său se armoniza tot astfel printre celelalte sisteme.

Şi această participare la jocul imens, plutitor al corpurilor astrale, această mişcare reciprocă, comună şi multiplicată la infinit era dependenţa lor de lume, era viaţa lor dinafară, iubirea aproapelui ce cuprindea şi pătrundea totul.

Ceea ce însă este aici armonia mişcării, aceasta le apare zeilor aerului dedesubtul zeilor stelelor, ca armonie a sunetelor; luînd parte la aceste plăceri ale lor, geniile imită în paradis aceste armonii în melodiile lor divine, şi deoarece un ecou slab pătrunde cîteodată pînă la pămînt — atît de slab că nu este prins decît de către urechile spirituale ale deşteptaţilor — profeţii vorbesc în chip enigmatic despre armonia sferelor, şi marii maeştri ai muzicii creează după ea ceea ce au putut să prindă în momentele lor de inspiraţie; şi acesta este extazul cel mai înalt al oamenilor. Însă starea în care se află fiinţa faţă de aparenţa ce devine mereu mai tulbure, — tot în aceeaşi stare se află extazul acesta al oamenilor provocat de sunete şi tonuri şi arii faţă de plăcerile existenţei de care se bucură zeii astrelor. Căci tocmai aceasta este plăcerea vieţii

lor, deliciile existenței lor. Însă toate aceste mișcări, aceste hore imense ale sistemelor de lumi, se învîrteau în jurul unei singure ființe: în jurul lui Brahma cu o sută de mii de chipuri, care tronează în mijlocul cosmosului, a cărui strălucire fără margini pătrundea pe toți zeii astrelor și căruia toți îi reflectau înapoi razele sale ca tot atîtea oglinzi ale măreției sale; a cărui putere nesfîrșită, ca un izvor ce nu va seca niciodată, le comunica tuturor mișcarea lor, și în el se concentrau toate mișcările lor.

Și aceasta era firea lor de a fi pătrunși de Brahma, împărtășirea lor din ființa zeului suprem, firea lor de binecuvîntați, adorația lor, sfințenia lor.

Dacă însă aveau în Brahma centrul către care converge totul, și lumea aceasta a lui Brahma, deși infinită, era totuși oarecum mărginită. Precum ochiul omenesc, în timpuri străvechi, a întrezărit «un zodiac» pe bolta cerului, tot astfel zeii aștrilor vedeau aici nenumărate zodiacuri descrise unele într-altele și unele în jurul celorlalte, țesînd o întreagă suprafață sferică de chipuri, în vreme ce grupurile de stele cele mai depărtate se topeau oarecum în figuri luminoase. Trimițîndu-și unele altora razele lor, luminîndu-se unele pe altele, apăreau acolo făpturi, forme astrale ale tuturor ființelor care viețuiesc și se frămîntă pe corpurile cosmice ori între ele, prototipuri a tot ceea ce încorporîndu-se în stihiile grosolane, se naște și se trece în cursul neîntrerupt al devenirii.

Și această contemplare a prototipurilor era știința lor lumească.

Și pentru că ele erau în același timp atotvăzătoare, fără să treacă cu ochiul de la un obiect la altul, fără să clipească, vedeau dintr-o singură intuiție și unitatea lui Dumnezeu și multiplicarea ființelor lumii: înțelepciunea divină și știința naturii era pentru ei unul și același lucru. Cînd un om își îndreaptă privirea spre unitatea divină, îi dispare din conștiință multiplicitatea făpturilor lumii pieritoare; și iarăși, cînd o privește pe aceasta, nu mai poate cuprinde unitatea. Așa, știința sa rămîne fragmentară, șovăitoare, o știință veșnic amenințată de îndoială.

Ei însă vedeau deodată și centrul și cercul, de aceea știința lor era unitară, niciodată bîjbîitoare, o știință neamenințată de nici o îndoială.

Prin toată lumea aceasta luminoasa a lui Brahma, timpul curgea liniștit și neobservat. Precum nu vedem mișcarea unui fluviu liniștit, cu desăvîrșire clar, ce curge la vale drept înainte și ale cărui unde nu sînt oprite nici sfărîmate de vreun obstacol, tot așa unda timpului nu se putea observa aici, fiindcă nu întîlnea nici o rezistență din partea vreunor gînduri și sentimente suitoare ori coborîtoare.

Această neremarcabilitate a cursului timpului era veșnicia lor.

Și această veșnicie era o iluzie.

Așa era, de altfel, tot ce cuprindea în sine: știința ei, sfințenia ei, deliciile existenței, viața cosmică, viața iubirii și viața proprie, toate erau cufundate în iluzie, toate vopsite cu culoarea iluziei.

CAP. XXXIX

AMURGUL LUMINILOR

Se întîmplă odată că în Kamanita se ivi un sentiment de neplăcere, de lipsă.

Atunci el înălță fără voie privirea spre Brahma cu o sută de mii de chipuri, ca la izvorul oricărui belșug. Însă sentimentul acela nu pierea, ci creștea aproape pe nesimțite din decadă de milenii în altă decadă de milenii.

Căci prin ivirea acelui sentiment, fluviul liniștit și neobservat al timpului se izbise de o rezistență, ca de o insulă ridicată la suprafața apei, de ale cărei țărmuri rîpoase el își izbea valurile înspumate. Și luă naștere îndată un « înainte » și un « după » — precum într-o apă curgătoare se naște din pricina unei stînci din mijlocul ei un « înainte » și un « după » al repeziciunii curentului.

Și i se păru lui Kamanita că Brahma cel cu o sută de mii de chipuri nu mai luminează acum așa de clar, ca mai înainte.

După ce însă contemplase pe Brahma cinci milioane de ani, i se păru că l-a contemplat îndeajuns, fără să obțină vreo certitudine.

Și el își îndreptă atenția sa spre Vasitti.

Atunci văzu că și Vassitti contemplă pe Brahma.

Astfel se tulbură. Cu tulburarea aceasta veniră simțirile. Cu simțirile îi veniră ideile, cu ideile îi reveni limba ideilor.

Și el spuse:

— Vasitti, vezi și tu același lucru? Ce este cu Brahma cel cu o sută de mii de chipuri?

Dupa o sută de mii de ani Vasitti răspunse:

— Ce să fie alta cu Brahma cel cu o sută de mii de chipuri decît că strălucirea sa scade?

— Și mie mi se pare tot așa, răspunse Kamanita după un răstimp egal. Desigur, poate să fie doar un fenomen trecător. Însă chiar faptul acesta îmi pare uimitor, că în Brahma cel cu o sută de mii de chipuri poate să aibă loc o schimbare.

După un interval mai lung, după cîteva milioane de ani, Kamanita zise iarăși:

— Nu știu dacă nu mi-a slăbit vederea. Bagi de seamă, Vasitti, că strălucirea lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri crește iarăși?

După de cinci ori cîte o sută de mii de ani, Vasitti răspunse:

— Strălucirea lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri nu crește, ci descrește necontenit.

Ca o bucată de fier care se scoate roșu-alb din cuptor și apoi se face roșu-aprins, așa strălucirea lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri luase o înfățișare roșiatică.

— Mă mir, ce să fie și asta? zise Kamanita.

— Asta vrea să zică, dragul meu, că strălucirea lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri este pe cale să se stingă.

— Nu se poate, Vasitti, nu se poate! Ce s-ar alege atunci din toată strălucirea și măreția acestei întregi lumi a lui Brahma?

La aceasta s-a gîndit cînd a zis:

— Şi-n cerul suprem luminos pătrunde viaţa, se sfărîmă.

Să ştiţi: odată piere-ntreagă chiar strălucirea lumii Brahma.

Chiar după cîteva mii de ani, urmă întrebarea pripită de nelinişte a lui Kamanita:

— Cine a mai rostit sentinţa aceasta îngrozitoare, sfărîmătoare de lumi?

— Cine altul decît el, Sublimul, cunoscătorul lumii, Perfectul, Buddha?

Kamanita a căzut pe gînduri. Cugetă un răspuns la vorbele acestea şi şi-a adus aminte de unele lucruri. Atunci a zis:

— Odată, Vasitti, în Sukhavati, în paradisul apusului, mi-ai spus o maximă a lui Buddha, care s-a şi întîmplat înaintea ochilor noştri. Şi mi-amintesc că ai reprodus acolo o cuvîntare întreagă a lui, a Sublimului, în care se cita maxima aceea. Sentinţa aceasta nimicitoare de lume însă nu era cuprinsă acolo. Nu cumva ai mai auzit şi alte cuvîntări de-ale Sublimului?

— Multe, dragul meu, căci mai mult de o jumătate de an am petrecut-o zilnic în apropierea sa. Ba am auzit şi cele din urmă vorbe rostite de către el.

Kamanita o privi cu admiraţie şi respect. Apoi spuse:

— De aceea eşti tu, după cum cred, cea mai înţeleaptă fiinţă din întreaga lume a lui Brahma. Căci toţi zeii stelelor de jur-împrejur s-au tulburat, luminează nesigur, pîlpîie, clipesc; şi însuşi Brahma cel cu o sută de mii de chipuri e neliniştit, şi din strălucirea sa mai tulbure ţîşnesc cînd şi cînd ca nişte fulgere de mînie. Însă tu luminezi liniştită, ca o lampă într-un loc ferit de vînt. Şi apoi şi acesta este un semn de tulburare, anume că mişcarea acestor corpuri cereşti acum se aude — precum odinioară, departe de aici, stînd la ţărmul Gangelui ceresc în paradis, noi am auzit sunete ca de tunet şi tonuri puternice ca cele de clopot dinspre lumea aceasta a lui Brahma, tot aşa auzim acum din toate părţile. Aceasta arată că armonia mişcărilor s-a tulburat, că a avut loc dezunirea şi desfacerea forţelor. Căci se spune pe drept: « Unde este lipsă, se aude larmă, belşugul este mulţumit de sine ». Şi aşa nu mă îndoiesc că ai dreptate. Ei bine, Vasitti, în vreme ce această lume a lui Brahma se stinge şi este pornită spre nimicire, spune-mi amintirile tale cu privire la Sublimul, ca să mă liniştesc şi eu ca tine. Spune-mi toate păţaniile vieţii tale, căci se poate prea bine să fim împreună pentru cea din urmă oară într-un loc ca acesta, unde întîmplările se pot comunica de la spirit la spirit, şi nu pot să mă lămuresc bunăoară nici acum cum a apărut Angulimala la mine, la Ujjeni, deşi am aflat de convertirea lui la viaţa monahală. Apariţia lui mi-a dat imboldul la pelerinaj, a fost pricina pentru care n-am sosit de-a dreptul la tine, ci m-am renăscut în paradisul apusului, pentru ca de acolo să mă înalţ cu ajutorul tău în lumea aceasta cerească supremă, unde am gustat împreună o viaţă divină nenumărate veacuri de veacuri. Am o presimţire că şi imboldul acela spre pelerinaj a pornit tot de la tine. Aş vrea să ştiu lucrul acesta şi, de asemenea, cum s-a făcut de ai apărut într-altă existenţă, spre mîntuirea mea, în paradis, iar nu într-un lăcaş de fericire mult mai înalt.

Şi în vreme ce din sută de mii de ani în sută de mii de ani crescînda tulburare a strălucirii lui Brahma devenea din ce în ce mai vizibilă, iar zeii stelelor păleau din ce în ce;

În vreme ce ei pîlpîiau tot mai neliniştit şi ţîşneau fulgere, iar din cercul de foc tot mai întunecos al lui Brahma izbucneau limbi de flăcări uriaşe şi

măturau încoace și încolo spațiul imens, ca și cum zeul cu o sută de brațe uriașe căuta pe dușmanul nevăzut ce-l hărțuia;

În vreme ce din pricina mișcărilor tulburate ale corpurilor cerești se ridicau vîrtejuri care smulgeau sisteme de stele întregi din împărăția lui Brahma, iar în locul lor năvăleau valurile de întuneric ale spațiului deșert precum năvălește apa mării prin spărtura unei corăbii;

Și în vreme ce în alte locuri sistemele cădeau unele într-altele și se aprindea un incendiu al lumilor, ale cărui explozii azvîrleau snopi de asteroizi pînă în gîtlejul de foc al lui Brahma;

În vreme ce loviturile de tunet ale armoniilor, înăbușite și prăvălite una într-alta — horcăitul de agonie al muzicii sferelor — se rostogoleau și răsunau tot mai înfricoșător dintr-o regiune cerească într-alta

Vasitti împărtășea senină lui Kamanita, într-un ton ritmic, ultimele ei pățanii pămîntești.

CAP. XL

ÎN DUMBRAVA LUI KRISHNA

Din seara aceea dintîi, nu pierdeam nici un prilej să vizitez dumbrava lui Krishna și să mă inițiez mai bine în învățătură prin vorbele Sublimului ori ale vreunuia dintre marii lui discipoli.

În timpul absenței soțului meu, frica cetățenilor din Kosambi de tîlharul Angulimala creștea din zi în zi. Tocmai prin faptul că nu se auzea nimic despre isprăvi noi de-ale lui, închipuirea locuitorilor era și mai ațîțată. Deodată se răspîndi zvonul că Angulimala are de gînd să calce într-o seară dumbrava lui Krishna și să ia prizonieri pe locuitorii adunați acolo, ba și pe Buddha. Din cauza aceasta, întărîtarea spiritelor ajunsese pînă la răzvrătire. Se zicea că dacă Sublimul va păți vreun rău de mîna blestemată a tîlharilor, mînia zeilor va lovi orașul întreg.

Sumedenie mare de oameni cutreierau străzile și adunîndu-se în fața palatului regal cereau cu amenințări ca regele Udena să înlăture năpasta aceasta și să prindă pe Angulimala.

A doua zi se reîntoarse Satagira.

El mă încărcă cu laude pentru sfatul meu cel bun, mulțumită căruia, zicea el, se întorsese zdravăn acasă. Vajira, a doua femeie a sa, care îi ieși înainte cu copilașul în brațe ca să-i ureze bunvenit, fu scurt trimisă în casă sub cuvînt că el avea să vorbească lucruri însemnate cu mine.

Cînd am rămas iarăși singuri, a început numaidecît, spre marea mea neplăcere, să vorbească de iubirea sa, cum mă dorise în cursul drumului și cît se bucura de ora aceasta a revederii.

Tocmai voiam să-i spun de neliniștea din oraș, ca să-i schimb gîndurile, cînd a fost anunțat cămărașul, care-l chema la rege.

Cam după o oră se reîntoarse alt om. Palid, cu trăsăturile răvășite, intră în camera mea, se azvîrli pe o bancă și-mi spuse că este omul cel mai nenorocit din toată țara, o mărire căzută, în curînd un cerșetor dacă va scăpa

de închisoare ori de exil; că de toată nenorocirea lui de vină este numai iubirea lui fără margini faţă de mine, căreia cu nici măcar nu-i răspund. La stăruinţele mele repetate să-mi spună odată ce s-a întîmplat, s-a liniştit în cele din urmă într-atît ca să poată să-mi reproducă, nu fără multe exclamaţii de deznădejde, scena întreagă ce se petrecuse în palat, ştergîndu-şi într-una picăturile de sudoare de pe frunte.

Regele îl primise foarte rece şi fără să vrea să asculte nimic despre conflictul dintre cele două sate, pe care îl aplanase, îi poruncise, ameninţîndu-l, să spună tot adevărul cu privire la Angulimala; el a trebuit să mi-l mărturisească şi mie, fără să bănuiască cît de bine eram deja informată.

De altminteri, el vedea în fapta aceasta numai o dovadă « a iubirii nemărginite » pentru mine, şi pomeni de iubirea mea faţă de tine ca de o aprindere tinerească ce n-ar fi dus la nimic.

Lucrul însă ajunsese la urechile regelui în felul următor:

În lipsa lui Satagira poliţia reuşise să prindă pe tovarăşul lui Angulimala, şi acesta declarase, la interogatoriul însoţit de chinuri, că tîlharul de care se zvonise este Angulimala în carne şi oase, că el nu murise atunci pe podina de tortură, cum afirmase totdeauna ministrul, ci scăpase; că ştia şi de lovitura lui Angulimala plănuită cu privire la dumbrava lui Krishna. Regele era, fireşte, foarte revoltat că Satagira lăsase pe fiorosul bandit să scape şi că înşelase apoi pe rege şi întreg oraşul punînd în ţeapă un alt cap; nu voia să audă de nici o apărare ori de scuză. Dacă Satagira nu pune în cătuşe, în trei zile, pe Angulimala — după cum cerea poporul răzvrătit — atunci toate urmările dizgraţiei regale le va simţi în toată tăria lor.

După ce Satagira povesti toate acestea, se aruncă plîngînd pe bancă, smulgîndu-şi părul şi gesticulînd ca un smintit.

— Fii pe pace, soţul meu! i-am spus eu. Urmează sfatul meu şi nu în trei zile, ci chiar astăzi vei recîştiga graţia regelui, şi nu numai atît, dar ea va străluci asupră-ţi mai radioasă ca niciodată înainte.

Satagira se aşeză şi mă privi, cum te-ai uita la o minune a firii.

— Şi ce sfat îmi dai tu?

— Să te întorci la rege şi să-l convingi să se ducă la pădurea de sinsapa, în faţa oraşului, să vadă acolo pe Buddha, la templul acela în ruine, şi să-i ceară sfatul său. Celelalte vor veni de la sine.

— Eşti o femeie cu minte, zise Satagira. În orice caz, sfatul tău este bun, căci se zice că Buddha acela este omul cel mai înţelept. Chiar dacă demersul nu va avea pentru mine urmări atît de bune cum crezi tu, voi încerca.

— Că urmările vor fi întocmai acelea de care ţi-am vorbit, am răspuns eu, garantez cu onoarea mea.

— Te cred, Vasitti, strigă el sărind de pe locul său şi apucîndu-mi mîna. Cum ar fi cu putinţă să nu te cred? Pe Indra! Tu eşti o femeie minunată, şi acum văd cît de puţin m-am înşelat cînd, în tinereţea mea lipsită de experienţă, ascultînd oarecum de un instinct te-am ales pe tine singură din bogata grădină a Kosambi-ului şi nu m-am lăsat de tine cu toată răceala ta.

Focul cu care mă lăuda, mai-mai să mă facă să regret că-i dădusem povaţa salvatoare, însă chiar vorbele sale următoare mă liniştiră, căci acum vorbea de recunoştiinţa sa, care va fi nesfîrşită, la orice probă aş pune-o.

— Am o singură rugăminte. Împlinindu-mi-o, poţi să-ţi arăţi îndeajuns recunoştinţa ta.

— Spune-mi-o îndată, strigă el, şi chiar de-mi ceri să trimit îndărăt acasă la părinţii ei pe Vajira cu fiul ei, o fac pe loc.

— Rugămintea mea este dreaptă, nu este nedreaptă, însă o voi spune după ce sfatul meu se va fi adeverit în măsura lui întreagă. Dă fuga la palat şi fă-i propunerea.

S-a întors destul de devreme, fericit că reuşise să-l hotărască pe rege la excursia aceea.

— Numai cînd Udena a aflat că povaţa vine de la tine, zise el, şi că tu garantezi cu onoarea ta izbînda lui bună, a cedat, căci şi el se bizuie mult pe tine. O, cît de mîndru sînt de o asemenea soţie!

Acestea şi alte asemenea vorbe pe care le găsea lesne, într-o dispoziţie încrezătoare, îmi erau nesuferite şi mi-ar fi fost şi mai mult dacă în toată afacerea asta n-aş fi avut planurile mele ascunse.

Am pornit îndată la palat, unde se şi dăduse poruncă de pregătire a călătoriei.

De îndată ce razele soarelui îşi mai potoliră dogoarea lor, regele Udena încălecă pe elefantul său de paradă — faimosul Bhaddavatica — de care, fiindcă acesta era foarte bătrîn, se folosea numai la sărbătorile cele mai mari. Noi, cămăraşul, vistiernicul şi alţi înalţi dregători urmam în trăsură; două sute de călăreţi deschideau alaiul şi alţii tot atîţia îl închideau.

La intrarea în pădure, regele făcu pe Bhaddavatica să îngenuncheze şi se dădu jos; noi ceilalţi părăsirăm carul şi pornirăm în suita sa pe jos spre templul lui Krishna, unde Buddha, înştiinţat de mai înainte despre vizita regelui, ne aştepta împresurat de discipolii săi.

Regele salută cu veneraţie pe Buddha şi se aşeză lîngă el. După ce şi noi ceilalţi am luat loc, Desăvîrşitul întrebă:

— Ce ţi s-a întîmplat, nobile rege? Oare regele din Benares sau altul dintre regii vecini ameninţă cu război ţara ta?

— Nu mă ameninţă, o, Doamne, nici regele din Benares, nici altul dintre regii vecini mie. În ţara mea, o, Doamne, trăieşte un bandit numit Angulimala, crud şi sîngeros, deprins cu uciderile şi rănirile mortale, fără milă de om şi de fiară. El pustieşte satele şi oraşele, şi ţinuturile, şi le face de nelocuit. El ucide oameni şi atîrnă de gîtul său degetele lor. Şi în răutatea inimii sale, a făcut planul să atace dumbrava aceasta sfîntă şi să facă prizonieri pe Sublimul şi pe adepţii săi. Îngrozit de o asemenea primejdie, poporul meu murmură, se înghesuie în cete mari în jurul palatului meu şi cere să-l prind pe acest Angulimala. Aceasta, numai acest lucru îmi stă pe inimă.

— Dacă însă ai vedea, rege nobil, pe Angulimala cu părul tuns şi cu barba rasă, înveşmîntat în rasă galbenă, înstrăinat de omor, dezvăţat de hoţie, mulţumit cu un prînz, cu purtare castă, cinstit în apucături, cu sufletul curăţat, ce ai face cu el?

— L-am saluta cuviincios, o, Doamne, ne-am scula în faţa lui şi l-am pofti să şadă; l-am ruga să primească haine, mîncare, loc de odihnă şi doctorii pentru caz de boală, i-am da, cum se şi cuvine, apărare, adăpost şi pază. Dar cum se poate, o, Doamne, să se curețe de păcat un om atît de învechit în rele?

Smeritul Angulimala nu ședea departe de Sublimul. Şi Sublimul arătă cu brațul drept într-acolo și vorbi astfel regelui Udena:

— Acesta, nobile prinț, este Angulimala.

Atunci obrazul regelui se făcu galben de frică. Însă mult mai tare era groaza lui Satagira. Ochii stăteau să-i sară din orbite, părul i se zbîrlise, o sudoare rece îi picura de pe frunte.

— Vai de mine! strigă el, da, negreșit, Angulimala este, și eu, nenorocitul, am rătăcit pe rege să cadă în puterea lui.

Totodată eu vedeam destul de clar că tremura așa, de frică, numai fiindcă se credea pe sine în puterea dușmanului său de moarte.

— Fiorosul acesta, continuă el să strige, ne-a înșelat pe toți, a înșelat pe Sublimul însuși și pe soția mea credulă, care, ca toate femeile, pune mare bază pe povești de convertire. Așa am căzut în cursa aceasta.

Și privirile lui rătăceau împrejur, ca și cum se aștepta să vadă cîte o duzină de tîlhari după fiecare copac. Cu vocea bîlbîită, cu mîna tremurînd, conjura pe rege să-și pună scumpa lui persoană în siguranță printr-o fugă grabnică.

Atunci eu am ieșit înainte și am vorbit:

— Fii liniștit, soțul meu! Eu sînt în stare să te încredințez atît pe tine cît și pe nobilul meu rege că aici nu este nici o cursă și că nu vă amenință nici o primejdie.

Şi am povestit atunci cum eu, convinsă de Angulimala, făcusem împreună cu el un complot împotriva vieții soțului meu, și cum atentatul acesta numai din pricina convertirii complicelui fusese zădărnicit.

Cînd Satagira auzi cît de aproape fusese de moarte, a trebuit să se rezeme de brațul cămărașului ca să nu cadă.

Atunci am rugat pe rege să ierte pe loc pe soțul meu, cum l-am iertat și eu fiindcă păcătuise, rătăcit de patimă și deoarece urmase inconștient un destin superior care voia să împlinească minunea cea mai mare în fața ochilor noștri: în loc să se execute un bandit, acum dintr-un bandit s-a făcut un sfînt.

Şi după ce regele, binevoitor, mi-a acordat favoarea de a-l primi din nou pe soțul meu în grația sa, am spus lui Satagira:

— Promisiunea mea am ținut-o. Ține-o și tu pe a ta și împlinește rugămintea mea, care nu cere altceva decît să-mi dai voie să mă călugăresc în Ordinul sfînt al lui Buddha. Cu un semn din cap, Satagira îmi dădu învoirea sa, fiindcă nici nu putea face altfel.

Regele, care acum se liniștise pe deplin, s-a apropiat de Angulimala, a vorbit prietenos și respectuos cu el și l-a asigurat de protecția sa domnească. După aceea s-a îndreptat iarăși spre Buddha, s-a înclinat adînc și i-a zis:

— Este uimitor, într-adevăr, o, Doamne, cum Sublimul înfrînează pe cei neînfrînați. Căci pe acest Angulimala, pe care noi nu eram în stare să-l supunem nici cu pedeapsa, nici cu arma, l-a supus Sublimului fără pedeapsă și fără spadă.

Dumbrava aceasta de două și de trei ori sfîntă, unde a avut loc o asemenea minune, să fie de veci obaminică a ordinului sfinților. Și să-mi dea voie Sublimul să clădesc aici o zidire de adăpost pentru monahi și una pentru călugărițe.

Cu mulțumiri pline de demnitate, Sublimul a primit darul domnesc. După aceea regele și-a luat rămas bun și s-a depărtat cu suita sa. Eu însă am rămas pe loc în grija surorilor de față, pentru ca să fac jurămîntul chiar de a doua zi.

SENTENȚĂ UȘOARĂ

Devenisem soră a Ordinului și mă duceam în fiecare zi dis-de-dimineață cu talerul de pomană la Kosambi, unde ceream din casă în casă, pînă se umplea — cu toate că Satagira m-ar fi scutit prea bucuros să umblu după cerșit. Într-o zi m-am oprit și la intrarea palatului său, fiindcă surorile mai vîrstnice mă povățuiseră să mă supun și acestei încercări. Satagira trecea tocmai atunci pe drumul porții, s-a dat însă sfios la o parte și și-a acoperit mîhnit fața. Îndată după aceasta a venit îngrijitorul casei și m-a rugat plîngînd să-i dau voie să-mi trimită în fiecare zi tot ce am nevoie. Eu însă am răspuns că trebuie să mă port după regula Ordinului.

După ce mă înapoiam din umbletul acesta și consumam ce primisem rezolvînd astfel pentru ziua întreagă problema înjositoare a hranei, eram instruită de către o călugăriță mai vîrstnică și seara ascultam în adunare cuvintele Sublimului sau ale unuia dintre marii lui discipoli, Sariputta sau Ananda. Apoi aveau loc vizitele surorilor între ele. « Fermecătoare este, soră, pădurea de sinsapa, splendidă noaptea clară cu lună, arborii sînt în plină floare, miresme cerești, cum se zice, plutesc în aer. Haideți să vedem pe sora Sumedha. Ea este o paznică a cuvîntului, o grădină de învățături. Cuvîntarea ei va da o îndoită strălucire acestei păduri ». Și petreceam apoi cea mai mare parte a unei asemenea nopți în discuții pline de înțelepciune.

Viața aceasta în natura liberă, această lucrare neîntreruptă a spiritului și schimbul viu de cugetări, din care pricină nu ne mai rămînea timp pentru clocire tulbure de gînduri cu privire la durerea noastră proprie ori pentru visări trîndave, în sfîrșit, înălțarea și curățirea minții prin puterea adevărului — toate acestea îmi întăreau uimitor corpul și spiritul. O viață nouă și mai nobilă se deschidea înaintea mea, despre care n-aș fi bănuit nimic cu cîteva săptămîni mai înainte.

Cînd a sosit anotimpul ploilor, clădirea călugărițelor era gata, cu o sală încăpătoare pentru adunarea în comun și cu chilii pentru fiecare. Soțul meu și alți cîțiva cetățeni bogați care aveau rude printre surori nu s-au lăsat pînă ce n-au împodobit locuințele noastre cu saltele și covoare, cu scaune și canapele, așa încît eram înzestrate cu tot confortul cumpărat al vieții; și cu atît mai voioase renunțam la belșugul lui.

Astfel a trecut o bună parte a vremii acesteia de viață închisă, în schimb regulat de convorbiri comune despre chestiuni religioase și de meditații și aprofundări. Către seară însă, cînd îngăduia vremea, ne duceam în sala mare a monahilor să ascultăm pe învățător, ori venea învățătorul sau unul dintre marii discipoli la noi.

În vremea cînd pădurea, pe care o lăuda învățătorul, frăgezită și întinerită, gătită cu sute de feluri de frunze și flori ne îmbia iarăși să ne strămutăm sub acoperămîntul său liber, tihna singuratecă a gîndurilor noastre și adunările colective, atunci ne-a lovit trista știre că Sublimul se pregătește acum să pornească în pelerinajul său spre ținuturile răsăritene. Și, negreșit, nu trebuia să sperăm că el va rămîne veșnic în Kosambi; mai știam apo-

cît este de nebunesc lucru să ne plîngem de ceva ce nu se poate înlătura și cît de puțin vrednice de învățător ne-am arăta dacă ne-am lăsa copleșite de mîhnire.

Așa am plecat la o oră tîrzie de după-amiază, reculese și liniștite, la templul lui Krishna, spre a asculta pentru cea din urmă oară un timp mai îndelungat cuvintele lui Buddha și apoi să ne luăm rămas bun.

În picioare, pe trepte, Sublimul a cuvîntat despre alterarea întregii naturi, despre descompunerea tuturor corpurilor compuse, despre volatilitatea tuturor fenomenelor, despre neesențialitatea tuturor lucrurilor. Și după ce a arătat cum nicăieri în lumea aceasta, ori într-alta — întrucît setea de viață ființează încă — nicăieri nu se poate găsi, în spațiu sau în timp, vreun loc ferm, un refugiu statornic, a rostit cuvîntul acela pe care cu dreptate l-ai numit «distrugător de lumi» și care se împlinește acum în jurul nostru:

— Și-n cerul suprem luminos pătrunde viața, se sfărîmă. Să știți: o dată piere-ntreagă chiar strălucirea lumii Brahma.

Ne spusese unul dintre discipoli că după predică să mergem una după alta la Sublimul, să ne luăm rămas bun de la el și să primim din partea lui cîte o sentență pe care s-o cugetăm în exercițiile noastre. Fiindcă eram printre cele mai tinere și mă țineam cu sîrguință în urmă, am reușit să rămîn ultima. Căci nu voiam să mai vorbească nimeni cu Sublimul în urma mea, și mă așteptam să mă bucur astfel de o discuție mai liniștită și mai lungă decît dacă altele ar fi așteptat după mine.

Astfel, după ce m-am înclinat plină de venerație în fața lui, Sublimul m-a privit cu o privire care m-a iluminat pînă în adîncul sufletului și mi-a spus:

— Și ție, Vasitti, îți dau pe pragul acestei case ruinate a zeului, a mirelui de șaisprezece mii o sută de ori, ca amintire de la mine și ca exercițiu de cugetare sub acoperămîntul de frunziș al pădurii acesteia de sinsapa, de la care ai o floare pe inimă și o umbră în inimă — sentența următoare: «*Oriunde se naște iubire, se naște și durere*».

— Numai atît? am întrebat eu prostește.

— Atît și destul.

— Și, Doamne, îmi este permis, după ce am cugetat sentența, după ce-mi voi însuși deplin înțelesul ei, să vin la Sublimul și să primesc o nouă sentență?

— Este permis, dacă mai simți nevoia de a întreba pe Sublimul.

— Cum să nu simt nevoia? Tu ești, Doamne, refugiul nostru.

— Ia-ți refugiul în tine însăți, ia-ți refugiul în învățătură!

— Bine, însă tu, Doamne, ești «eul» discipolilor, tu ești doctrina vie. Și apoi ai zis: *este permis*.

— Dacă nu te ostenește calea.

— Nici o cale nu mă poate osteni.

— Calea este departe, Vasitti! Calea este mai lungă decît crezi, mai lungă decît gîndurile oamenilor.

— Și de-ar duce calea de-a lungul a mii de vieți, peste mii de lumi, nici o cale nu mă va osteni.

— Bine, Vasitti! Rămîi cu bine, și cugetă la sentența ta.

În clipa aceea regele s-a apropiat cu o mare suită, spre a-și lua rămas bun de la Sublimul.

Eu m-am retras în rîndul din urmă, de unde am fost martoră destul de distrasă a scenelor următoare din seara aceea. Căci nu pot tăgădui că mă simţeam cam dezamăgită din cauza uşurinţei pe care mi-o dăduse Sublimul.

Alte surori primiseră de la Sublimul spre prelucrare spirituală sentenţe cu mult mai grele: una, maxima despre fiinţarea din cauze (cauzalitate), alta aceea cu privire la « non-eu »; a treia, o maximă cu privire la transformarea corpurilor ce alcătuiesc materia sensibilă. Aşa că mi se părea că mă socotise de o inteligenţă inferioară faţă de celelalte, ceea ce mă mîhnea mult. Tot cugetînd la lucrul acesta îmi veni bănuiala că Sublimul observase poate la mine oarecare orgoliu şi că vrea să-l potolească prin mijlocul acesta. Şi mi-am propus să am grijă să nu fiu împiedicată în creşterea mea spirituală de mîndrie şi suficienţă. Peste puţin timp voi fi în stare să mă laud că sînt la sfîrşit cu maxima, şi atunci aveam voie să primesc una nouă chiar de pe buzele Sublimului.

Plină de încredere, a doua zi de dimineaţă am văzut pornind de-acolo pe Buddha, cu mulţi discipoli — printre aceştia era de sine înţeles şi Ananda, care aştepta pe Sublimul şi se afla totdeauna în preajma lui; el mă întîmpinase mereu cu multă bunătate şi blîndeţe; simţeam că-mi va fi tare dor de el şi de privirea lui întăritoare, mai mult decît de înţeleptul Sariputta care mă luminase în oarecare grele puncte din analizele sale minuţioase. Acum eram lăsată pe propriile mele puteri.

Cum mă reîntorceam de la cerşit şi după ce luam prînzul, îmi căutam un copac frumos care stătea în mijlocul unei poieni — adevăratul prototip al acelor « arbuşti măreţi, departe de zgomot », sub care se zice că oamenii pot sta şi cugeta în voie. Şi aici am început să meditez serios la maxima mea. Cînd m-am reîntors, către seară, la sala de adunare, aduceam, ca rezultat al unei zile de lucru, o nelinişte lăuntrică şi o presimţire uşoară cu privire la rostul acestei maxime. Cînd însă, în seara următoare, m-am reîntors după sfîrşitul exerciţiului de liniştire a ideilor, ştiam deja precis care fusese gîndul Sublimului cînd îmi dăduse maxima aceasta.

Credeam că mă aflu pe calea cea dreaptă ce duce la pacea desăvîrşită, şi că am lăsat departe de mine, în urmă, amorul cu ondulaţiile sale pasionale. Însă cunoscătorul acesta incomparabil al inimii omeneşti văzuse bine că eu nu învinsesem amorul, ci că, intimidat de influenţa puternică a vieţii celei noi, acesta se pitise doar într-un colţ dinăuntru ca să-şi aştepte acolo timpul său. Aşa că voise ca eu, îndreptîndu-mi atenţia asupra lui, să-l ispitesc să iasă la lumina conştiinţei pentru ca în urmă să-l înving.

Şi, negreşit, a ieşit la lumină, însă cu atîta putere că m-am văzut deodată în mijlocul unor lupte sufleteşti grele, doborîtoare şi am înţeles că biruinţa lui nu este uşoară.

Trecuse cam o jumătate de an de la ştirea surprinzătoare că iubitul meu nu fusese omorît atunci şi, după cum presimţeam, respira încă împreună cu mine aerul acesta pămîntesc.

Cînd însă, în urma apariţiei de pe terasă ideile acestea s-au ridicat atît de neaşteptat în mine, au fost deodată iarăşi oarecum înecate de vibraţiile furtunoase ale amorului, pricinuite de către ele înşile şi s-au cufundat din nou în vîrtejul acestora. Ură, gînduri de răzbunare, planuri de crimă, se mişcau într-o adevărată horă demonică — apoi a avut loc convertirea lui Angulimala,

impresia copleșitoare făcută de Buddha, viața cea nouă, zorile unei lumi noi cu totul nebănuite ale cărei elemente constau în nimicirea vechilor elemente.

Acum trecuse furtuna dintîi a noutății, marele maestru al vrăjii acesteia sfinte pierise din cercul vederii mele, și eu stăteam singură cu privirea ațintită spre iubire — spre iubirea *mea*. Atunci se deșteptă iarăși știrea aceea în mintea mea și mă cuprinse un dor nemărginit de iubitul depărtat dar încă în viață.

Trăia el încă într-adevăr? Și mă mai iubea?

Întrebările acestea ațîțau și mai mult dorul meu, din pricina nesiguranței lor neliniștite, și biruința iubirii mele, organizarea în spirit a conținutului acelei maxime stătea pe loc. Cugetam într-una la iubire însă nu dădeam de durere și de nașterea ei.

Luptele acestea sufletești tot mai încîlcite n-au rămas ascunse celorlalte surori. Auzeam cum vorbeau de mine: « Vasitti, fosta soție a ministrului, pe care însuși severul Sariputta a lăudat-o adesea în fața noastră din pricina comprehensiunii ei repezi și sigure, chiar a chestiunilor grele ale doctrinei, acum nu poate da gata maxima ei așa de ușoară ».

Asemenea vorbe mă descurajau și mai mult. Rușinea și deznădejdea au pus stăpînire pe mine, și în cele din urmă am crezut că nu voi mai putea să rabd starea aceasta.

CAP. XLII

CĂLUGĂRIȚA BOLNAVĂ

În timpul acesta, unul din frați venea o dată pe săptămînă la noi și ne expunea învățătura.

Cînd a venit rîndul lui Angulimala eu nu m-am dus în sala de adunare, ci am rămas întinsă pe banca de odihnă în chilia mea și am rugat o soră vecină să-i spună lui Angulimala: « Sora Vasitti, prea cinstite, zace bolnavă în chilia ei și nu poate veni la adunare. Binevoiește, prea cinstite, și du-te după cuvîntare și în chilia ei să-i predici și ei, bolnavei, învățătura.

Și cuviosul Angulimala a venit după cuvîntare în chilia mea, m-a salutat cuviincios și s-a așezat lîngă așternutul meu.

— Vezi aici, frate — i-am spus eu apoi — ce n-ar trebui să vadă nimeni: o soră bolnavă de iubire, și de boala asta a mea tu singur ești de vină, fiindcă tu mi-ai răpit obiectul iubirii mele. Negreșit, recunosc că m-ai adus atunci la acest medic mare care vindecă orice boală a vieții, însă terapeutica lui puternică nu mai poate acționa asupra mea.

În marea lui înțelepciune a recunoscut lucrul acesta și mi-a dat un leac, ca să elimin printr-o criză febrilă materia morbidă strecurată în organism. Precum vezi, sînt zguduită de febra dorului. Și acum vreau să-ți amintesc o făgăduință pe care mi-ai făcut-o cîndva, anume în noaptea aceea cînd voiai să mă convingi să facem crima, a cărei îndeplinire a fost împiedicată mulțumită numai interpunerii Sublimului. Ziceai atunci că te vei duce la Ujjeni și-mi vei aduce

vești sigure despre Kamanita, dacă este încă în viață și cum îi merge. Ceea ce mi-a promis odinioară banditul, cer acuma de la monah. Căci dorința mea de a ști dacă Kamanita mai trăiește și cum trăiește este așa de imperioasă, că nu mai este în sufletul meu nici un loc pentru alte idei, nici pentru alte simțiri, mai înainte de a fi împlinite și astfel îmi este cu neputință să fac cel mai mic pas înainte pe calea aceasta a noastră de mîntuire. De aceea trebuie să faci lucrul acesta pentru mine și să-mi liniștești cugetul aducîndu-mi oarecare siguranță.

După ce am vorbit astfel, Angulimala s-a ridicat și a zis: « Întocmai cum mă rogi, soră Vasitti, așa voi face »; a făcut o plecăciune adîncă și a ieșit pe ușă afară.

El s-a dus însă de-a dreptul în chilia sa, să-și ia talerul de pomeni, și chiar în seara aceea a părăsit pădurea de sinsapa. Se credea, îndeobște, că el a pornit după Sublimul. Doar eu cunoșteam ținta plecării sale.

După pasul acesta mă simțeam ceva mai liniștită, deși am început îndată să mă îndoiesc dacă n-ar fi fost și mai bine să-i dau o salutare ori o însărcinare către iubitul meu. Însă mi se părea ceva necuvenit și păcătos să mă folosesc de un monah în felul acesta ca mijlocitor de iubire, în vreme ce putea foarte bine să se ducă într-un oraș depărtat și să-mi spună ce văzuse acolo. Ar fi cu totul altceva — cugetam eu cu o speranță ascunsă —, cînd el s-ar hotărî, — fără să aibă vreo însărcinare de la mine ci urmînd numai propria lui judecată — să vorbească cu iubitul despre mine.

« Mă voi duce însumi în Ujjeni și-l voi aduce viu, nevătămat aici » — vorbele acestea îmi răsunau necontenit în minte. Monahul se va ține el oare de promisiunea tîlharului? De ce nu, dacă el însuși vedea că este necesar nouă amîndurora să ne vedem și să vorbim?

Și cu aceasta mi-a răsărit o idee nouă, care, aureolată de o licărire de speranță nepresimțită, m-a orbit și m-a rătăcit.

Dacă iubitul meu ar veni înapoi, ce m-ar împiedica să părăsesc ordinul surorilor și să devin femeia sa?

Cînd mi s-a deșteptat în inimă întrebarea aceasta, o roșeață arzătoare mi-a acoperit obrazul, pe care mi l-am ascuns în mîini de teamă să nu mă observe tocmai atunci cineva. Ce de vorbe urîte mi-ar fi atras o asemenea faptă! Nu s-ar fi părut atunci că eu am privit Ordinul lui Buddha numai ca o punte ca să trec dintr-o căsătorie fără iubire? Desigur, fapta mea așa ar fi interpretată de către mulți. Dar, la urma urmelor, ce-mi păsa mie de critica altora? Și cu cît n-ar fi mai bine a fi o soră laică pioasă, care ar ține cu credință la Ordin, decît o soră a Ordinului, cu inima însă rătăcită în afara lui.

Da, chiar cînd Angulimala mi-ar aduce doar știrea că al meu Kamanita trăiește încă, și dacă aș vedea din descrierea întîlnirii lor că iubitul nu se gîndește cu credință decît la mine, atunci aș putea să mă duc chiar eu în persoană la Ujjeni.

Și-mi reprezentam scena cum m-aș fi oprit într-o dimineață la intrarea casei tale ca ascetă călătoare, cum mi-ai fi umplut cu propria ta mînă talerul cu pomană și apoi m-ai fi recunoscut — iar apoi bucuria de nedescris de a ne fi regăsit.

Desigur, era o cale lungă pînă la Ujjeni și nu s-ar cădea din partea unei monahe să cutreiere singură. Însă n-aveam nevoie să caut multă vreme o însoțitoare.

Tocmai în timpul acesta Somadata avusese un sfîrșit trist. Patima lui pentru blestematele zaruri îl domina tot mai tare, și după ce jucase și își pierduse toată averea, se înecase în Gange. Medini, grozav zguduită de această nenorocire, a intrat în cinul monahal. Ceea ce a atras-o fără împotrivire spre această dumbravă sfîntă poate că a fost nu atît viața religioasă în sine, nu asprimea ei și cu ținta sa înaltă, cît nevoia de a fi mereu în apropierea mea, căci inima ei copilăroasă ținea cu o credință înduioșătoare la mine. Și nici nu mă îndoiam că dacă i-aș destăinui planul meu ea ar merge cu mine la Ujjeni, ba chiar la capătul lumii dacă ar fi fost nevoie. Și așa societatea ei mă întărea în multe împrejurări, după cum eu o mîngîiam cu vorbe de consolare sinceră după soțul său mort.

Cînd a sosit timpul să aștept întoarcerea lui Angulimala, mă duceam în fiecare după amiază la marginea de sud-vest a pădurii și mă așezam sub un copac frumos pe o movilă oarecare, de unde puteam vedea departe pe drumul pe care trebuia să vină. Mă gîndeam că spre seară va ajunge ținta călătoriei sale.

O săptămînă întreagă am făcut zadarnic de strajă acolo, însă eram decisă să aștept și o lună de va fi nevoie. Dar în ziua a opta, cînd soarele coborîse atît de jos că trebuia să-mi pun mîna streașină la ochi, am văzut o făptură în depărtare, care se apropia de pădure. Mantaua lui galbenă s-a luminat deodată și cînd a trecut pe lîngă un muncitor din pădure, se putea dinstinge că statura sa era neobișnuit de înaltă. Era de fapt Angulimala — singur. Pe Kamanita al meu nu-l « adusese viu, nevătămat » — ce avea de-a face? Numai să mă asigure că iubitul meu trăiește, și aș fi găsit eu însămi calea către el.

Inima îmi bătea tare, cînd Angulimala s-a oprit în fața mea și mi-a făcut o plecăciune smerită.

— Kamanita trăiește în orașul său de naștere, în mare bogăție, zise el, l-am văzut însumi și am vorbit cu el.

Și mi-a povestit cum s-a oprit într-o dimineață la casa ta, asemenea unui palat, cum l-au ocărît amîndouă femeile tale în chip grosolan, cum pe urmă ai venit tu în persoană și ai gonit în casă femeile și i-ai vorbit prietenos, cerîndu-i iertare pentru purtarea nevrednică a femeilor.

După ce mi-a raportat precis toate — după cum îți sînt cunoscute — mi-a făcut o plecăciune, și-a răsfrînt iarăși mantaua pe umăr și s-a întors ca și cum voia să umble mai departe în aceeași direcție, în loc să intre în pădure.

L-am întrebat, mirată, dacă nu are de gînd să se ducă în sala monahilor.

— Am împlinit cu credință însărcinarea ta, și nu mai este nimic să mă împiedice a apuca drumul spre răsărit, pe urmele Sublimului, spre Benares și Rajagaha, unde îl voi întîlni.

Vorbind astfel, omul acesta puternic merse mai înainte cu pași mari de-a lungul pădurii, fără să se odihnească nici o clipă.

M-am uitat lung după el și am văzut cum soare-apune proiectase umbra lui departe înainte, pînă la marginea de movile în zare, și încă mai departe, ca și cum dorința lui o luase neînfrîntă înainte, pe cînd eu am rămas ca paralizată, fără o țintă a dorului meu, fără vreo speranță.

Inima mea murise, visul mi se sfărîmase. Vorba aspră a ascetului: « un colț de murdărie este viața casnică », răsuna în sufletul meu pustiu. Iubirea mea a fost în elementul ei numai pe terasa aceea frumoasă a celor fără griji, sub cerul liber, strălucitor de stele și luminat de lună. Cum m-am gîndit oare,

nebuna de mine, s-o trimit să cerşească în căsnicia aceea, ca un colţ de murdărie, pentru ca s-o mai scuipe cu ocări nişte femei gîlcevitoare?

M-am tîrît cu trudă pînă în chilia mea ca să mă întind pe patul de boală. Nimicirea aceasta neaşteptată a speranţelor mele, deşteptate cu aprindere, întrecea puterea mea de împotrivire, deja zdruncinată de lupte sufleteşti de luni de zile. Cu o abnegaţie neasemuită, Medini m-a îngrijit ziua şi noaptea. De îndată ce spiritul meu, refăcut prin îngrijirea ei, a fost în stare să biruiască durerea şi căldura frigurilor, planul meu de călătorie şi-a schimbat direcţia. Nu într-acolo încotro trimisesem pe Angulimala, ci încotro pornise şi el singur mă hotărîsem să plec, să urmez calea Sublimului pînă ce-l voi întîlni. Nu eram oare gata cu maxima mea?

Am înţeles cît se poate de profund cum se naşte durerea din iubire. Şi aşa aveam voie, cugetam eu, să vizitez pe Buddha, spre a fi din nou întărită de puterea sfîntului, spre a putea năzui mereu către ţinta supremă.

Am destăinuit planul meu bunei Medini, care a primit îndată, plină de zel, ideea mea, şi îşi închipuia în sufletul ei naiv cît de frumos trebuie să fie să cutreiere împreună cu mine ţinuturi noi, liberă ca pasărea în văzduh cînd vremea călătoriei o cheamă în ţările depărtate.

Desigur, trebuia mai întîi să aşteptăm cu răbdare pînă ce-mi voi recăpăta puteri îndestulătoare. Şi după ce m-am întremat, sosirea anotimpului ploilor ne-a pus răbdarea la o încercare şi mai lungă.

În predica sa din urmă Sublimul ne spusese:

« Precum în luna din urmă a anotimpului ploios, toamna, după risipirea şi alungarea norilor încărcaţi cu apă, soarele se suie pe cer şi, pătrunzînd cu razele sale norii văzduhului, îi înfricoşează, îi biciuieşte cu flăcări şi îi luminează, tot aşa este, o, discipolilor, şi regula aceasta de viaţă care aduce binele prezent şi binele viitor, înfricoşează pătrunzînd-o cu razele ei vorbăria penitenţilor şi învăţătorilor de rînd, şi o biciuieşte cu flacăra ei, şi o luminează.

Cînd natura întruchipă în jurul nostru priveliştea descrisă mai sus, am părăsit dumbrava lui Krishna de lîngă Kosambi, şi îndreptînd paşii noştri spre răsărit, am pornit către soarele acela al unei reguli de viaţă sfîntă.

CAP. XLIII

NIRVANA DESĂVÎRŞITULUI

Slăbiciunea mea nu-mi îngăduia să umblu prea mult în timpul zilei şi ne silea uneori să facem cîte o zi de repaos, aşa că tocmai după un pelerinaj de o lună de zile am sosit în Vesali, unde am aflat că Sublimul poposise mai mult timp, de unde însă plecase cu vreo şase săptămîni mai înainte.

Cu puţin timp înainte auzisem într-un sat, unde locuiau adepţi ai învăţăturii, că Sariputta şi Moggallana intraseră în Nirvana. Gîndul că aceşti doi mari discipoli, căpetenii ale doctrinei, cum îi numeam noi, nu mai erau pe pămînt, m-a zguduit puternic. Ştiam noi toţi că şi sfinţii aceştia, ba chiar Buddha însuşi, sînt tot oameni ca şi noi, însă ideea că ne-ar părăsi într-o zi nu se ivise

în mintea noastră. Sariputta, care-mi rezolvase așa de adesea probleme grele de doctrină cu metoda sa analitică, se dusese pentru totdeauna. El era discipolul care se asemăna la chip cu Sublimul și era tot de optzeci de ani ca și Sublimul; nu cumva și Sublimul însuși se apropia de capătul vieții sale pămîntești?

Poate că neliniștea pricinuită de frica aceasta aprinsese iarăși rămășița ascunsă a frigurilor mele; oricum, am ajuns ostenită și bolnavă în Vesali. Aici trăia o adeptă bogată a Ordinului, care se îndeletnicea cu îngrijirea în toate privințele a monahilor și a surorilor ce treceau pe acolo.

Cum a aflat că a sosit o călugăriță bolnavă, m-a vizitat îndată și ne-a dus, pe mine și pe Medini, în casa ei, unde ne-a îngrijit cu multă bunătate.

Față de ea, mi-am exprimat îndată frica : este cu putință ca Sublimul, care este de aceeași vîrstă cu Sariputta, să ne părăsească și el peste cîtva timp?

Atunci sufletul cucernic izbucni într-un șuvoi de lacrimi și strigă oftînd:

— Ah! Cum, nu știi încă nimic? Aici în Vesali — cam acum două luni — Binecuvîntatul a prezis că Nirvana sa va avea loc după trei luni. Noi toți, aici l-am văzut pentru cea din urmă oară. Şi gîndește-te: dacă Ananda ar fi avut priceperea și dacă ar fi vorbit la timp, aceasta nu s-ar întîmpla niciodată și Buddha ar trăi pînă la sfîrșitul acestei perioade a lumii!

Am întrebat ce are a face bunul Ananda cu aceasta, și în ce chip meritat-a el o asemenea mustrare.

— În chipul următor, răspunse femeia: într-o zi Sublimul s-a oprit cu Ananda la marginea orașului, lîngă templul Capala. Atunci Binecuvîntatul zise lui Ananda: cine și-a dezvoltat perfect puterile spirituale în sine, poate — dacă vrea — să rămînă în viață o întreagă perioadă a lumii. Of, și Ananda ăsta, minte simplă, cum de nu l-a rugat îndată în urma unei aluzii așa de clare: «Ce bine ar fi să rămînă Sublimul în viață timp de o perioadă a lumii, spre mîntuirea multora!» Desigur, spiritul său a fost stăpînit atunci de Mara, de cel rău, fiindcă a făcut cererea cînd era prea tîrziu.

— Cum putea să fie prea tîrziu? am întrebat eu, fiindcă Sublimul trăiește încă.

— Uite așa: trebuie să știi că, acum cincizeci de ani cînd Sublimul cucerise știința lui Buddha, și se bucura, după o luptă de șapte ani, de sfînta liniște a sufletului, se afla sub copacul Nyagrodha al păstorului de capre; atunci s-a apropiat de el Mara cel rău, foarte îngrijorat din pricina primejdiei care amenința împărăția sa din partea lui Buddha; și în speranța de a împiedica răspîndirea învățăturii, a spus: «Slavă ție! Acum a sosit vremea pentru Sublimul să intre în Nirvana!» Însă Budha a răspuns: «Nu voi intra în Nirvana, tu, răule, pînă ce nu voi fi vestit omenirii învățătura, pînă ce nu-mi voi fi făcut discipoli care să fie în stare să apere învățătura împotriva loviturilor și să o răspîndească mai departe. Numai atunci, răule, intra-voi în Nirvana, după ce se va întemeia puternică împărăția adevărului».

Așa, după ce Sublimul, cum îți spuneam, vorbise astfel către Ananda, aici lîngă templul Capala, și acesta plecă fără să înțeleagă aluzia, Mara cel rău s-a apropiat de Sublimul și i-a zis: «Slavă ție! Acum este vremea ca Sublimul să intre în Nirvana. Condiția pe care mi-o cerea Sublimul atunci, sub copacul Nyagrodha al păstorului de capre din Uruvela ca să intre în Nirvana, este împlinită acum. Puternic este întemeiată împărăția adevărului. Binevoiască Subli-

mul să intre acum în Nirvana ! » Atunci Buddha a vorbit așa către Mara cel rău: « Fii fără grijă, tu, răule ! Nirvana Desăvîrșitului avea-va loc peste puțin timp; după trecerea a trei luni Desăvîrșitul intra-va în Nirvana ».

La vorbele acestea pămîntul a început să tremure, după cum vei fi observat și tu.

De fapt, am simțit în Kosambi un ușor cutremur mai înainte de a fi părăsit dumbrava, ceea ce i-am și confirmat acum.

— Vezi tu, strigă femeia aprinsă, peste tot l-au simțit. Pămîntul întreg tremura și trîmbițele zeilor răsunau cînd Sublimul a renunțat la o durată mai lungă de viață. Ah, de ce n-a înțeles la timp Ananda, minte simplă, aluzia așa de clară pe care o făcuse ! Căci, după ce-a fost deșteptat de cutremurul de pămînt din meditația sa, a venit la Sublimul și l-a rugat să mai rămînă în viață și restul perioadei cosmice; însă Sublimul își dăduse deja cuvîntul lui Mara și renunțase la o viață mai îndelungată.

Din vorbele acestea ale femeii evlavioase, însă puțin cam superstițioasă, am înțeles că Sublimul a avut oarecare presimțire a morții apropiate în timpul popasului său în Vesali și a spus, negreșit, discipolilor, că va muri nu peste multă vreme. Așa că nu mai aveam răbdare să rămîn mai mult timp sub acoperișul acesta ospitalier. Trebuia să ajung pe Buddha mai înainte ca el să ne părăsească. Mîngîierea noastră cea mare fusese că ne puteam adresa oricînd lui, izvorul nesecat al adevărului. Numai el era în stare să limpezească toate îndoielile sufletului meu neliniștit; numai el în lumea întreagă era în stare să-mi redea pacea pe care o gustasem odată, cînd ședeam la picioarele sale în templul lui Krishna, în pădurea de sinsapa lîngă Kosambi.

Am pornit după vreo zece zile de întremare, cînd puterile îmi îngăduiră întrucîtva să umblu. Pe buna mea gazdă, care era îngrijorată să mă lase să plec în starea aceasta de slăbiciune, am mîngîiat-o cu promisiunea că voi depune la picioarele Sublimului salutul ei.

Am mers mai departe spre nord-vest, pe urmele Sublimului, pe care le găseam tot mai proaspete pe măsură ce înaintam, întrebînd din loc în loc. În Ambagama fusese cu opt zile mai înainte; dumbrava de sala din Bhoganagara o părăsise cu trei zile înainte de sosirea noastră ca să se ducă spre Pava.

Foarte ostenite, am intrat la începutul după-amiezii în localitatea aceasta. Prima casă care ne atrase luarea aminte era a unui căldărar, ceea ce se vedea după căldăraria așezată de-a lungul zidului. Însă nu se auzea nici o lovitură de ciocan; părea zi de sărbătoare și în curte slugile spălau la fîntînă vase și tăvi, ca după o nuntă.

Atunci s-a apropiat de noi un bărbat mărunțel, îmbrăcat de sărbătoare și ne-a rugat cuviincios să-i dăm voie să ne umple talerele cu pomeni.

— Dacă ați fi venit cu cîteva ore mai devreme, adăugă el, aș mai fi avut la serbarea mea încă două oaspete demne și drage, căci învățătorul vostru, Sublimul, a mîncat astăzi la mine cu monahii săi.

— Atunci Sublimul se află tot în Pava?

— Acum nu mai este aici, prea cinstită, răspunse căldărarul. Îndată după masă Sublimul a fost apucat de o boală grea, cu dureri acute, care-l aduseră într-o stare aproape de leșin, așa că toți ne-am speriat foarte. Însă Sublimul a biruit accesul acesta și a plecat cam acum o oră mai departe, la Kusinara.

Aş fi vrut să pornesc îndată mai departe, căci ce-mi spusese căldărarul despre accesul acesta mă făcea să bănuiesc nenorocirea apropiată. Însă o nevoie nemiloasă de odihnă şi de mîncare mă ţinu o vreme locului.

Calea de la Pava la Kusinara nu se putea rătăci. Ea ducea — la început împrejmuită de holde — prin iarba tigrului şi mărăcinişuri, şi se înfunda tot mai adînc în junglă. Am trecut vadul unui pîrîu şi ne-am mai răcorit cu o baie. După o odihnă scurtă, am pornit din nou. Seara se lăsa şi eu de-abia mă mai tîram cu greutate. Medini încercă să mă înduplece să rămînem noaptea sub un copac, pe o mică movilă, că nu este mare grabă: — Kusinara asta nu poate fi decît un sat, şi pare că e îngropat cu totul în junglă. Cum poţi crede că Sublimul va muri aici? Desigur va părăsi lumea aceasta, odată, în parcul Jetavana la Savitti, ori într-una din dumbrăvile sale lîngă Rajagaha; dar nu în pustia asta se va stinge Sublimul! Cine a auzit vreodată despre Kusinara?

— Poate că de azi înainte se va vorbi, am zis eu şi am plecat mai departe. Însă eram atît de sleită de puteri, încît am fost nevoită să mă sui pe cea dintîi movilă fără arbori, în speranţa că de acolo poate se vede Kusinara. Altminteri trebuia să petrecem noaptea acolo, sus, unde eram mai puţin ameninţate de primejdia fiarelor de pradă şi a şerpilor şi eram ceva mai la adăpost de duhoarea ce aduce frigurile.

Ajunse acolo sus, am căutat zadarnic cu privirea vreun semn de locuinţe omeneşti. Jungla suia neîntrerupt şi treptat înaintea noastră, ca un covor tras în sus. Mai încolo, copaci mari ridicau capetele lor din stufişurile joase; masele de frunziş des al unei păduri de coastă bolteau turlele lor una peste alta, şi într-o rîpă neguroasă spumega un şuvoi, aceeaşi apă în ale cărei unde liniştite ne scăldasem cu puţin timp înainte.

Toată ziua a fost o căldură înăbuşitoare. Aci o boare răcoroasă adia spre noi şi ni se făcea mereu mai limpede înaintea ochilor, ca şi cum ni se luau nenumărate văluri de pe faţă, unul după altul.

Ziduri stîncoase, năprasnice, se ridicau deasupra pădurii şi ca un fel de acoperiş se înălţau tot mai sus crestele munţilor — trebuie să fi fost munţi împăduriţi deşi păreau nişte perne de muşchi — tot mai înalţi, pînă ce piereau oarecum în slava cerului.

O singură fîşie roşietică de nor plutea deasupra lor. În vreme ce o contemplam ea începu să ardă. Întocmai ca atunci cînd tatăl meu scotea cu cleştele din cuptorul de topit o bucată de aur purificat şi, după ce se răcea, îl punea pe o pînză de mătase albăstrie, tot astfel strălucea acum această făptură de aer luminoasă în feţe lucii aurii strict mărginite; între ele însă amurgeau nebulos dungi verzui şi se întindeau în jos ca un evantai, în vreme ce se scufundau în pătura incoloră a aerului, ca şi cum ar fi vrut să ajungă coroanele verzi ale munţilor. Feţele ardeau tot mai roşii, umbrele se făceau tot mai verzi.

Nu era un nor.

— Himavatul! îmi şopti Medini, sublim înfiorată, atingînd braţul meu.

Da, în faţa noastră se înălţa acolo muntele munţilor, lăcaşul zăpezii veşnice, locuinţa zeilor, elizeul sfinţilor! Himavat! Chiar din copilărie numele acesta mă pătrunsese cu sentimente adînci de sfială şi adorare, cu presimţirea cerească a Sublimului. De cîte ori nu auzisem în legende şi în basme vorba: « şi el s-a dus la Himavat şi a petrecut acolo o viaţă de ascet! »

Mii și mii urcaseră acolo căutătorii mîntuirii pentru ca să-și cucerească eliberarea în singurătatea muntelui, prin exerciţii de penitenţă, — fiecare cu visul său, şi acum se apropia el, singurul fără iluzii, pe ale cărui urme călcam.

Pe cînd cugetam așa, tabloul luminos se stinse, ca și cum cerul îl supsese în el. Priveliştea aceasta mă înviorase şi mă întărise aşa de uimitor, că nu mă mai gîndeam la nici o odihnă.

— Chiar dacă Sublimul, i-am spus Medinei, a ajuns pînă în vîrful acela, pentru ca din locul acela sublim să intre în cîmpia supremă, tot îl voi urma și-l voi ajunge.

Şi am pornit curajoasă mai departe. N-am mers o jumătate de oră, și mărăcinișurile pieriră deodată și cîmpuri cultivate se întindeau înaintea noastră. Se făcuse întuneric bine, şi luna plină răsărea mare și roșie ca focul deasupra codrului din faţa noastră, cînd am ajuns în sfîrșit în Kusinara.

Nu era decît un sat al mallailor, cu ziduri și case de lut și de împletitură de salcie. Impresia mea dintîi a fost că o molimă pustietoare despopulase de curînd tîrgușorul. Înaintea ușilor caselor ședeau cîțiva oameni bătrîni și bolnavi și se văicăreau tare.

I-am întrebat ce-au păţit.

— Ah, strigau ei frîngîndu-și mîinile. Sublimul stă să moară. Chiar în ora aceasta se va stinge lumina lumii. Mallaii s-au dus în dumbrava de sala să vadă pe sfîntul și să se închine lui. Căci puţin înainte de apusul soarelui a venit Ananda la noi și s-a dus în piața orașului unde mallaii chibuzuiau o treabă obștească și a zis: Astăzi, chiar înainte de miezul nopţii, o, mallailor, va avea loc Nirvana Desăvîrşitului. Băgaţi de seamă să nu fiţi siliţi să vă faceţi singuri mustrări mai tîrziu; în orașul nostru a murit Buddha și noi nu ne-am folosit de prilejul de a-l vedea la ora lui din urmă. Așa, în plînsete și jale, mallaii au pornit cu femei și copii spre dumbrava de sala. Noi sîntem prea slabi și bătrîni. trebuie să rămînem aici și nu putem să ne închinăm Sublimului în ora lui din urmă.

I-am rugat să ne arate drumul spre acea dumbravă de sala. Drumul acesta, cînd am pornit pe el, era plin cu totul de cetele mallailor ce se întorceau. Am luat-o în grabă mai bine peste cîmp, spre unul din colțurile pădurii.

Aici stătea rezemat de un copac un monah; el plîngea. În momentul cînd m-am oprit înduioșată, el a ridicat ochii spre cer — lumina lunii plină se revărsa asupra chipului său pătruns de durere și l-am recunoscut pe Ananda.

— Tot am venit prea tîrziu, mi-am spus eu, și simțeam că mă părăsesc puterile.

Deodată am auzit un trosnet în tufiș și am văzut apropiindu-se un monah uriaş; el a pus mîna pe umărul lui Ananda:

— Frate Ananda, te cheamă maestrul.

Așadar tot voi vedea pe Buddha în ultimele lui clipe ! Puterile îmi reveniră îndată și mă puseră în stare de a putea urma pe cei doi.

Atunci ne observă și ne recunoscu și Angulimala pe noi. Tălmăcind bine privirea lui îngrijorată, i-am spus:

— Nu te teme, frate, că vom tulbura ultimele clipe ale Sublimului cu bocete și vaiete femeiești. Nu ne-am îngăduit nici o clipă de odihnă de la Vesali pînă aici, numai să-l vedem pe Sublimul încă o dată. Nu ne opri, vom fi tari.

Atunci ne făcu semn să-l urmăm.

Nu aveam mult de mers. Într-o poiană mică erau adunați cei două sute de frați și stăteau acolo în semicerc. În mijlocul scenei se ridicau doi sala care formau o singură boltă de flori albe, și sub ei, pe un așternut de mantale galbene, întins între tulpinele lor se odihnea Desăvîrșitul, cu capul rezemat pe brațul drept. Și florile ningeau încetișor peste el.

Îndărătul lui, în fund, vedeam în spirit crestele acoperite de zăpadă veșnică ale Himavatului, acum ascuns în întunericul nopții; adineaori mă bucurasem de priveliștea sa alburie și oarecum de vis și lui îi datoram faptul că stăteam acum în fața Sublimului. Strălucirea suprapămîntească ce mă salutase din partea muntelui se reflecta acum printr-o transfigurare spirituală de pe fața lui Buddha. Și el, Sublimul, părea ca și crestele ce pluteau ca niște nori că nu mai ține de pămînt și totuși și el, ca și Himavatul, se ridicase de la același șes ce ne poartă pe toți pînă la acea înălțime imensă a spiritului de la care se pregătea să zboare din fața privirii oamenilor și a zeilor.

Și el vorbi către Ananda, ce stătea înaintea sa:

— Știu bine, Ananda, că ai plîns singur gîndindu-te: « Nu sînt curățit de toate păcatele, nu am ajuns încă țelul și maestrul meu va intra acum în Nirvana — el, care s-a milostivit de mine ». Ci nu așa, Ananda — nu te plînge și nu te văita! Nu ți-am spus mai înainte, Ananda: — de tot ce ne este drag trebuie să ne despărțim? Cum ar fi cu putință, Ananda, ca ceea ce s-a născut să nu piară? Tu însă, Ananda, cinstit-ai multă vreme pe Desăvîrșitul, în iubire și bunătate, cu bucurie, fără vicleșug. Ai făcut bine. Năzuiește cu osîrdie și și ajunge-vei nu după multă vreme slobod de poftele simțirilor și de căutarea alor tale și de deșertăciuni.

Vrînd oarecum să arate că nu se mai lasă biruit de mîhnire, Ananda l-a întrebat, forțîndu-se să-și stăpînească vocea — ce trebuie să facă discipolii cu resturile pieritoare ale Desăvîrșitului.

— Să nu vă pese de aceasta, răspunse Buddha. Sînt unii adepți înțelepți și pioși printre nobili, printre brahmani, printre cetățenii capete de familii, — ei vor cinsti resturile muritoare ale Desăvîrșitului după cum se cuvine. Voi aveți altceva mai bun de făcut. Înălțați-vă mintea la cele veșnice, nu la cele pieritoare; mergeți cu grabă tot înainte, nu priviți înapoi.

Și pe cînd își roti privirea în cerc și se uită la fiecare, vorbi mai departe:

— S-ar putea întîmpla, discipolilor, să cugetați așa: cuvîntul a pierdut pe maestrul său, noi nu mai avem nici un maestru. Și nu trebuie să credeți așa. Învățătura ce v-am dat-o, aceea este maestrul vostru după ce eu am plecat de aici. Pentru aceea nu vă rezemați pe nimic dinafară. Țineți-vă tare de învățătură ca de un reazem! Fiți făclia voastră înșivă, sprijinul vostru înșivă.

Și pe mine mă băgă de seamă atunci; plină de compătimire se odihni asupra mea privirea atotmilostivitorului și simțeam că pelerinajul meu nu fusese degeaba.

După un răstimp scurt, vorbi iarăși:

— S-ar putea întîmpla, discipolilor, ca în mintea vreunuia dintre voi să se ridice oarecare îndoială cu privire la maestru sau cu privire la învățătură. Întrebați deschis, discipolilor, ca să nu aveți mai tîrziu să vă faceți mustrarea: « Maestrul era cu noi față în față și nu l-am întrebat ».

După ce a vorbit așa și ne-a îndemnat astfel, toți am tăcut.

Cum ar mai fi rămas vreo îndoială cu privire la maestrul ce ne părăsea?

Cum zăcea acolo, scăldat în razele blînde ale lunii — ca și cum geniile cerești i-ar fi pregătit baia de îngropăciune; presărat cu florile ce ningeau de sus — ca și cum pămîntul jelea pierderea lui; singur, calm, liniștit, senin în mijlocul cetei adînc înduioșate a discipolilor, cine nu simțea că sfîntul acesta Perfect se desfăcuse pe veci de orice imperfecțiune, că învinsese toate relele? Ceea ce ei numesc « Nirvana vizibilă » vedeam noi în fața noastră pe chipul luminos al lui Buddha, ce părăsea lumea.

Și Ananda și-a împreunat mîinile și a zis profund înduioșat:

— Ce minunat lucru, Doamne! Cred că în toată adunarea aceasta nu este nimeni care să aibă vreo îndoială.

Și Sublimul i-a răspuns:

— Din plinul credinței tale ai vorbit, Ananda. Și eu știu că nimeni nu are vreo îndoială. Chiar cel ce era mai departe s-a luminat și va ajunge în cele din urmă țelul.

Cu promisiunea aceasta fiecăruia din noi i s-a părut că vede cum îi deschide porțile veșniciei o mînă puternică.

Încă o dată se mai deschiseră buzele, care au vestit lumii cea mai înaltă și cea din urmă știință:

— « Da, discipolilor, adevăr zic vouă: pieritoare este orice făptură. Luptați fără răgaz! »

Acestea au fost ultimele vorbe ale Sublimului.

CAP. XLIV

TESTAMENTUL VASSITTI-EI

Și au fost cele din urmă ce le-am auzit pe pămînt. Puterea mea de viață era sleită, frigurile îmi înneguraseră simțurile.

Ca niște imagini aburoase de vis vedeam oarecari făpturi împrejurul meu — chipul Mediniei era adesea lîngă al meu.

Apoi totul s-a întunecat. Deodată s-a făcut ca și cum o baie rece mi-ar fi răcorit focul frigurilor. Ba nu, simțeam ceea ce un călător care stă în dogoarea soarelui lîngă un lac își poate închipui că simte în sine o floare de lotus, cînd, cufundată toată în umezeala rece ca de izvor, suge cu toate fibrele seva sa întremătoare.

În același timp mi se lumina în sus, și am văzut acolo, deasupra mea, o floare mare, plutitoare, de lotus roșu; și pe marginea ei se pleca fața ta iubită. Atunci m-am înălțat singură și m-am deșteptat lîngă tine în paradisul apusului.

— Și slăvită să fii tu, zise Kamanita, că ai luat calea aceasta fiind călăuzită de iubirea ta. Unde aș fi eu acum dacă tu nu m-ai fi însoțit acolo? Desigur, nu știu încotro ne putem salva din ruinele prăpădului acesta îngrozitor al lumii, totuși tu îmi insufli încredere, căci pari așa de neatinsă de grozăviile acestea. întocmai ca o rază de soare față de furtună.

— Cine a văzut cele foarte mari, iubitul meu, nu se sperie de cele mai mici. Însă faptul că mii de mii de lumi se trec este neînsemnat în comparație cu faptul

că un Buddha intră în Nirvana. Căci tot ce vedem împrejurul nostru este doar o transformare și toate ființele acestea vor reintra în existență. Acel Brahma cu o sută de mii de chipuri care se răzvrătește aprins de mînie împotriva neînlăturabilului, și ne privește cu invidie fiindcă noi mai luminăm liniștit, el se va înființa iarăși pe o treaptă mai de jos, în vreme ce un sprit omenesc ce năzuiește în sus se renaște poate ca Brahma; fiecare ființă se va găsi acolo unde îl conduce voința intimă a inimii sale și puterea spiritului său. În întregul său, totul va fi cum era și mai înainte, nici mai bun, nici mai rău; tocmai fiindcă este alcătuit din aceeași materie. De aceea numesc eu neînsemnat faptul acesta. Și de aceea nu numai că nu este deloc îngrozitor, ci e chiar îmbucurător să fii de față la prăpădul lumii. Căci dacă lumea lui Brahma ar fi veșnică, n-ar mai exista ceva superior.

— Știi ceva superior acestei lumi a lui Brahma?

— Lumea aceasta a lui Brahma este, cum vezi, pieritoare. Însă este un *ce* nepieritor, un *ce* nedevenit. « Este, zice Domnul, un loc unde nu este pămînt, nici apă, nici lumină, nici aer, nici infinitul spațiului, nici infinitul conștiinței, nici idee, nici nonidee. Aceasta o numesc, o, discipoli, nici sosire, nici mergere, nici moarte, nici naștere; este sfîrșitul durerii, lăcașul odihnei, țara păcii, Nirvana nevizibilă.

— Ajută-mă, sfînto, să ne renaștem acolo în țara păcii!

— Renașterea, zis-a Domnul — nu se potrivește acolo; nerenașterea, nu se potrivește acolo. Ori cu ce nume denumim ceva vrei să-l faci înțeles și să-l cuprinzi — nu se potrivește acolo.

— Ce-mi trebuie mie neînțelesul?

— Mai bine întreabă: ce este de înțeles, este oare vrednic să întinzi mîna după el?

— Ah, Vasitti, adevărat, cred că odată trebuie să fi săvîrșit vreun omor de brahman sau o crimă asemănătoare care m-a lovit cu pedeapsa sa așa de crud în ulița Rahagahei. Căci dacă nu mi-aş fi pierdut subit viața acolo, aș fi stat la picioarele Sublimului, aș fi fost și eu, desigur, ca și tine, de față la Nirvana sa. Și aș fi și eu ca tine. Ei bine, Vasitti, cîtă vreme ne mai aparțin ideile și gîndurile fă lucrul următor din dragoste față de mine. Descrie-mi pe Desăvîrșitul, precis, ca să-l văd și eu în spirit și să obțin ce nu mi s-a hărăzit pe pămînt: negreșit, aceasta îmi va da pacea.

— Bucuros, dragul meu, răspunse Vasitti. Și ea îi descrise apariția Desăvîrșitului, trăsătură cu trăsătură, neomițînd nici cea mai neînsemnată linie.

Însă Kamanita zise rău dispus:

— Ah, ce ajută descrierile! Ce spui tu se potrivește totul cu ascetul acela bătrîn despre care ți-am povestit că am rămas cu el o noapte la Rahagaha în tinda olarului, și care nu era atît de smintit cum credeam eu, căci el spusese oarecare adevăruri, după cum observ acum. Haide, Vasitti, nu mai îmi spune nimic, ci închipuiește-ți în spirit pe Desăvîrșitul pînă ce-l vezi precum l-ai văzut de la față la față; și în urma afinității noastre sprituale poate că mă voi împărtăși și eu din această viziune.

— Bucuros, iubitule.

Și Vasitti își reprezentă pe Desăvîrșitul cînd era gata de a intra în Nirvana.

— Îl vezi, iubitul meu?

— Încă nu, Vasitti.

« Trebuie să sensibilizez portretul acesta », se gîndi Vasitti.

Şi privi în jur, în spaţiul imens, unde lumea lui Brahma era pe cale de stingere.

Precum un mare metalurgist, după ce a dat gata forma unui măreţ chip de zeu, vede că nu-i ajunge metalul ca să umple forma întreagă, şi se uită în atelierul său, şi tot ce se află acolo — statui mai mici de zei, figuri, vase şi obiecte, tot materialul său, opera vieţii sale — pe toate astea le azvîrle bucuros şi volnic în cuptor, ca să poată turna deplin această statuie măreaţă a zeului, tot astfel Vasitti privea împrejur în spaţiul imens; şi tot ce mai rămăsese acolo din lumina pală şi din formele fluide ale acestei lumi a lui Brahma le atrase la sine prin puterea spiritului său, golind întreg spaţiul, şi închise toată masa aceasta de materie astrală în formele fanteziei sale, şi aşa creie în spaţiu o statuie luminoasă, colosală, a Desăvîrşitului, cum era acesta cînd era gata de a intra în Nirvana.

Şi îndată ce ea zări în faţa ei statuia aceasta de umbră şi lumină nu se mai trezi în ea nici o înclinaţie, nici o mîhnire.

Căci însuşi marele sfînt, Upagupta cînd, graţie vrăjii lui Mara cel rău, reuşi să vadă făptura lui Buddha mort demult, se ridică în el o înclinaţie, aşa că se azvîrlea la pămînt în adorare şi copleşit de tristeţe se plîngea:

« Ce păcat că nestatornicia aceasta nemilostivă distruge şi făpturi aşa de mareţe! Căci corpul aşa de impunător al marelui sfînt era şi el supus pieirii şi a căzut pradă nimicirii ».

Nu tot aşa cu Vasitti.

Nemişcată, cu spiritul recules, ea privea apariţia cum priveşte un artist opera sa, preocupată numai de grija de a comunica lui Kamanita.

— Acum încep să văd o făptură, zise acesta. Ţine-o bine, fă-o să lumineze şi mai bine!

Vasitti privi din nou în spaţiu împrejur.

În mijlocul său rămăsese tot strălucirea lui Brahma, roşie ca focul, fulgerătoare de mînie, cel cu o sută de mii de chipuri.

Şi Vasitti smulse prin forţa spiritului ei această zeitate supremă din locul ei şi o proiectă în forma apariţiei lui Buddha. Atunci acesta se ilumină şi se învioră, ca cineva care bea o băutură întăritoare.

— Acum o văd şi mai desluşit, zise Kamanita.

Vasitti-ei i se păru că Buddha vorbeşte cu ea:

— Aşa, ai venit, fiica mea. Eşti gata cu maxima ta?

Şi răspunzînd chipului său, Vasitti zise:

— Sînt gata cu ea, Doamne.

— Foarte bine, fiica mea! Şi drumul cel lung nu te-a ostenit? Mai ai încă trebuinţă de ajutorul Desăvîrşitului?

— Nu, o, Doamne, nu mai am trebuinţă de ajutorul Desăvîrşitului.

— Foarte bine, fiica mea! Ţ-ai luat refugiul în tine însăţi, te odihneşti în eul tău, Vasitti.

— Am cunoscut eul meu, Doamne. Precum desface cineva coaja unei tulpini de pizang şi nu găseşte nici o inimă a lemnului din care să se poată face un reazem tare, aşa am cunoscut eu eul meu: o îngrămădire de forme pieritoare în care nu este nimic veşnic, în care să se poată cineva odihni. Şi m-am lepădat

de acest eu al meu: « nu sînt eu acesta, ăsta nu este al meu » — așa judec eu despre aceasta.

— Foarte bine, fiica mea ! Te ţii numai de învăţătură?

— Doctrina, Doamne, m-a dus la ţel. Ca unul care a trecut o apă cu o luntre, cînd ajunge la malul celălalt nu mai oprește luntrea, nu o tîrăște cu sine; tot așa nu mai mă ţin ferm de doctrină, îi dau drumul învăţăturii.

— Foarte bine, fiica mea ! Așa, nealipindu-te nicăieri, neîndrăgind nimic, vei reînvia lîngă mine în lăcașul păcii.

— A învia, ai spus, Doamne. Însă aceasta nu este adecvat.

A nonînvia, nu este adecvat. Chiar şi această învăţătură, căreia nu îi este adecvată nici învierea nici nonînvierea — nici ea — nu mai este adecvată. Nimic nu mai este adecvat, și foarte puţin este adecvat neantul. Așa am înţeles eu.

Chipul apărut al lui Buddha zîmbi cu un surîs luminos.

— Acum îi văd trăsăturile feţei, zise Kamanita. Ca o imagine reflectată în apă, o văd nedeslușit. Ține-o pe loc, statornicește-o, Vasitti !

Vasitti privi împrejur în spaţiu.

Spaţiul era deșert.

Atunci Vasitti azvîrli şi corporalitatea sa în masa astrală a apariţiei.

Kamanita observă cum Vasitti pierea. Precum însă unul pe moarte lasă un testament, tot astfel lui îi lăsase Vasitti chipul lui Buddha, care rămase singur cu el în spaţiu, și pe care îl recunoștea clar.

« Ascetul acela bătrîn cu care am rămas noaptea în Rajagaha, pe care-l socoteam eretic și smintit și greșit era chiar Desăvîrșitul ! O, nebunul de mine ! Fost-a vreodată un smintit mai mare ca mine? Ceea ce doream ca supremă mîntuire, ca eliberare, am și stăpînit-o deja cu miliarde de ani mai înainte ! »

Atunci apariţia se apropie de el ca un nor și-l învălui într-o negură strălucitoare.

Precum într-o sală de serbare, după ce s-au stins toată făcliile și lămpile mai rămîne o candelă într-un colţ în faţa unei icoane, așa rămase Kamanita singur în noaptea lumilor.

Căci precum corporalitatea sa era învăluită în materia astrală a acelei apariţii a lui Buddha, tot așa sufletul său era învăluit de ideea lui Buddha; şi aceasta era uleiul care întreţinea flacăra acestei candele.

Convorbirea întreagă ce o avusese în tinda olarului la Rahagaja cu Sublimul reînvia propoziţie cu propoziţie, cuvînt cu cuvînt în amintirea sa. După ce o revăzu toată, începu din nou iarăși. Şi fiecare propoziţie era pentru el ca o poartă, de la care se deschideau drumuri de idei noi, care iarăși duceau la altele. Şi el le cutreiera pe toate cu pasul cugetat, și nu rămăsese nimic care să-i fie neînţeles.

Şi în vreme ce spiritul său ţesea în sine și prelucra așa gîndirea lui Buddha, corporalitatea sa vorbea tot mai mult din negura astrală ce-l înconjura, așa că în cele din urmă acesta se făcu clarvăzător. Şi întrunericul nopţii lumilor începu să se arate ca un cer albăstrui ce devenea tot mai închis.

Atunci cugetă Kamanita:

« Afară domnește acum întunericul năpraznic al nopţii lumilor. Odată însă va veni vremea cînd vor apărea zorile și o nouă lume a lui Brahma va intra în existenţă. Dacă cugetul și năzuinţa mea ar fi îndreptate așa ca eu să fiu Brahma cel cu o sută de mii de chipuri, care va chema în viaţă lumea aceasta, nu văd

cine mi-ar sta potrivnic. Căci cîtă vreme toate ființele acelei lumi a lui Brahma sînt cufundate în neputință și neființă, eu singur stau pe loc deștept și cu spiritul activ. Da, aș putea dacă aș vrea, să chem în existență toate ființele acelea, fiecare la locul ei, și să încep ziua cea nouă a lumilor. Un singur lucru însă nu l-aș putea face: pe Vasitti nu mai pot niciodată s-o chem în existență. Vasitti a pierit în dispariția aceea ce nu mai lasă nici o sămînță de existență după ea; nici un zeu și nici un Brahma nu o mai poate găsi. Însă ce-i pentru mine o viață fără Vasitti, care îmi era toată frumusețea și bunul vieții mele? Și ce este pentru mine ființa lui Brahma peste care se poate trece și mai sus? Ce-mi este temporalitatea, dacă există o eternitate?

Este o veșnicie și o cale spre veșnicie. Odată m-a învățat un bătrîn brahman de pădure că în jurul inimii sînt țesute o sută de artere fine, prin care sufletul se poate mișca în tot corpul; că nu este decît o singură arteră care duce la creștetul capului și că prin ea sufletul părăsește corpul. Tot așa sînt în lumea aceasta o sută, o mie și o sută de mii de drumuri, o rețea întreagă de drumuri ce duc în toate părțile prin deosebite locuri de durere, mai lungi și mai scurte, frumos împodobite și urît întocmite: cer și lumea omenească, și regnuri animale, și iaduri. Însă nu este decît o singură cale ce duce pentru totdeauna afară din lumea aceasta. Este calea spre veșnicie, calea nebătută. Pe calea aceasta mă aflu eu acum. Ei bine, vreau s-o țin pînă la capăt.»

Și el cugetă mai departe gîndirea lui Buddha despre calea ce duce la nimicirea durerii.

Și mereu mai întunecos se făcea albastrul nopții ce învăluia toată lumea.

Cînd însă începu să devină neagră, apărură zorile noului Brahma, Brahma cel cu o sută de mii de chipuri, care luminează și păstrează o sută de mii de lumi.

Și Brahma scoase voiosul strigăt de deșteptare:

« Deșteptați-vă, voi, toate ființele care toată vremea acestei nopți a lumilor v-ați odihnit în sînul neființei! Veniți încoace să alcătuim noua lume a lui Brahma, să ne bucurăm de ziua cosmică cea nouă, fiecare la locul său, fiecare după puterea sa!»

Și ființele și lumile se iviră din neființa întunericului, stea lîngă stea, și răsună cu un chiuit a o sută de mii de voci și sunet din o sută de mii de trîmbițe și de cornuri de ghioc:

« Slavă lui Brahma cel cu o sută de mii de chipuri, care ne cheamă la ziua cosmică cea nouă! Ferice de noi, care sîntem chemați să ne bucurăm împreună cu el de ziua cosmică cea nouă și să oglindim în noi strălucirea sa divină!»

Cînd a văzut și a auzit aceasta, Kamanita a fost cuprins de o milă adîncă.

« Ființele și lumile acestea, acești zei ai stelelor și Brahma însuși cu o sută de mii de chipuri, chiuie de bucuria zilei lumilor, se înveselesc de viață. Și pentru ce? Fiindcă nu o cunosc».

Cu mila aceasta față de lume, de zei și de supremul zeu, Kamanita învinsese ultimul rest de iubire de sine.

Însă a chibzuit atunci:

« Și în timpul acestei zile cosmice vor apare Buddha-ii desăvîrșiți ce vestesc adevărul. Dacă zeițele acestea aud adevărul mîntuitor și își amintesc că în zorile zilei lumilor au văzut o ființă care a ieșit din lume, amintirea aceasta le va fi spre desăvîrșire. „Unul dintre noi, oarecum o parte din noi, a și fost pe calea

aceasta", își vor zice ei, și aceasta le va fi spre mîntuirea lor. Așa că le folosesc tuturor, folosindu-mi mie însumi. Căci nimeni nu poate să-și folosească sieși adevărat fără să le facă un bine tuturor ».

Atunci au băgat de seamă întîi unii, apoi mereu mai mulți dintre zeii stelelor, că este unul acolo, care nu lumina tot mai clar, ca ceilalți, ci dimpotrivă scădea mereu în strălucire.

Și l-au strigat:

« Ei, frate ! Privește odată spre Brahma cel Mare, cel cu o sută de mii de chipuri, pentru ca strălucirea ta să se-nvioreze, ca să poți lumina și tu ca noi ! Și, tu, de asemenea, frate, ești chemat să oglindești strălucirea zeului suprem ».

Cînd zeii l-au strigat așa, Kamanita nici nu se uita într-acolo, nici nu asculta. Și zeii, care îl văzură făcîndu-se și mai tulbure, se îngrijorară și mai mult de soarta lui. Și s-au întors spre Brahma:

« Slăvite Brahma ! Luminătorule și Păstrătorule ! Ia privește numai pe sărmana ființă de colo, care este prea slabă să se țină de noi, a cărei strălucire scade în loc să crească ! O, îndreaptă atenția ta asupra lui, luminează-l, înviorează-l ! Și pe el l-ai chemat să oglindească în el, fericit, strălucirea ta divină ».

Și Brahma cel mare, plin de grijă față de ființe, și-a îndreptat atentia sa spre Kamanita, ca să-l înviorezc și să-l întremeze.

Cu toate acestea însă lumina lui Kamanita scădea văzînd cu ochii. Atunci Brahma cel mare a fost mai mîhnit de faptul că singură ființă aceasta nu se lăsa luminată de el și nu oglindea strălucirea sa, decît se bucura de faptul că o sută de mii de lumi se soreau în lumina sa și-l slăveau cu chiuituri de bucurie.

Și-a retras atunci o mare parte din puterea sa luminoasă de la lumi înapoi — putere luminoasă îndeajuns să aprindă o sută de mii de lumi — și a îndreptat-o asupra lui Kamanita.

Însă lumina lui Kamanita scădea într-una mereu, ca și cum era pe calea stingerii depline.

Atunci Brahma a fost cuprins de o mare neliniște, de o mare îngrijorare.

« Numai acesta se sustrage puterii mele — atunci nu sînt atotputernic? Nu cunosc calea pe care merge el, — atunci nu sînt atotștiutor? Căci acela nu se stinge cum se sting ființele în moarte spre a se renaște după faptele lor; nici precum se sting luminile în noaptea lui Brahma pentru ca să se aprindă iarăși. Ce lumină îl luminează oare dacă nesocotește pe a mea?

Atunci, există o lumină mai tare ca a mea? Este așadar o cale opusă căii mele — o cale de nepătruns? Umbla-voi eu vreodată pe calea aceasta — calea spre nepătruns? »

Și zeii stelelor au fost cuprinși toți de o mare neliniște, de o mare îngrijorare:

« Acesta singur se sustrage puterii marelui Brahma — atunci marele Brahma nu este atotputernic? Ce lumină îl luminează oare, că nesocotește pe aceea a marelui Brahma? Atunci este o lumină mai tare ca cea divină pe care o oglindim noi? Atunci este o cale opusă căii noastre — o cale spre nepătruns? Umbla-vom noi vreodată pe calea aceasta — calea spre nepătruns? »

Atunci Brahma cel cu o sută de mii de chipuri a chibzuit:

« Ei bine, voi strînge din nou în mine forța mea luminoasă, care acum este răspîndită în spațiu și voi cufunda din nou toate aceste lumi în întunericul nopții lui Brahma. Și concentrată într-o rază unică, voi îndrepta lumina mea asupra

fiinţei aceleia, s-o salvez şi pe ea pentru lumea aceasta a mea, a lui Brahma ».

Şi Brahma cel cu o sută de mii de chipuri a strîns în sine forţa sa luminoasă răspîndită în spaţiu, aşa că toate lumile s-au cufundat iarăşi în întunericul nopţii lui Brahma. Şi concentrînd lumina sa într-o rază unică, a îndreptat-o asupra lui Kamanita.

« Acum în locul acesta trebuie să lumineze steaua cea mai strălucitoare din întreaga mea lume, din lumea lui Brahma ! » a cugetat el.

Atunci Brahma cel cu o sută de mii de chipuri a tras din nou la sine această unică rază cu forţă luminoasă îndestulătoare, ca să aprindă o sută de mii de lumi, şi a răspîndit apoi iarăşi lumina ei prin tot spaţiul.

Dar în locul unde spera să vadă luminînd steaua cea mai strălucitoare, nu se întrezărea decît o scînteioară licăritoare.

Şi în vreme ce în spaţiul imens lumi după lumi pătrundeau chiuind la lumina zilei celei noi a lui Brahma, pelerinul Kamanita se stingea cum se stinge o candelă după ce a consumat ultima picătură de ulei suptă în fitilul său.

Ediţia de faţă reproduce textul apărut la Èditura Naţională, Bucureşti, 1922, în traducerea lui Elefterie Bezdechi.
Intervenţiile noastre în text se limitează la punerea la punct a ortografiei conform normelor în vigoare.

«Arta Grafică S.A.»

PELERINUL KAMANITA — romanul marelui scriitor danez Karl Gjellerup (1857—1919), laureat al Premiului Nobel pentru literatură în 1918 — este o ilustrare a conceptului filozofic indian conform căruia lumea piere şi renaşte ciclic, sufletele oamenilor renăscînd şi ele după ce pe pămînt oamenii au trăit experienţe care i-au dus spre cunoaştere şi asceză, supunîndu-se fiinţei absolute, stăpînului universului — Brahma.

Tragica poveste de iubire a eroilor — Kamanita şi Vasitthi —, nerealizată şi supusă suferinţelor pe pămînt, se va împlini în lumea lui Brahma, aşa cum predicase discipolul acestuia, Buddha: „Lumea lui Brahma este un *ce* nepieritor, un *ce* nedevenit. Este, zice Domnul, un loc unde nu este pămînt, nici apă, nici lumină, nici aer, nici infinitul spaţiului, nici infinitul conştiinţei, nici idee, nici non-idee. Aceasta o numesc, o, discipoli, nici sosire, nici mergere, nici moarte, nici naştere: este sfîrşitul durerii, lăcaşul odihnei, ţara păcii, Nirvana nevizibilă".

Mesajul romanului este ţesut într-o naraţiune plină de senzaţional şi neprevăzut, într-un text de excepţională frumuseţe literară, beneficiind şi de o traducere pe măsură, datorată lui Elefterie Bezdechi.

CASA DE EDITURĂ ȘI PRESĂ „VIAȚA ROMÂNEASCĂ"

I.S.B.N. 973-564-003-1

Preţ 75 lei